This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

DR
80
R3

01977

135
135
135
67
472

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

Ангелъ Теодоровъ
АДВОКАТЪ
[illegible]

Опис I
№ 240.

Rakovski, Jeorgi Stoikov

А. Теодоровъ

НѢКОЛКО РѢЧИ

О АСѢИ ПЪРВОМУ,

ВЕЛИКОМУ ЦАРЮ БЪЛГАРСКОМУ И СЫНУ МУ

АСѢЮ ВТОРОМУ.

отъ

Ангелъ Теодоровъ
АДВОКАТЪ
БУЛ

Г. С. РАКОВСКАГО.

У БѢЛГРАДЪ

ПЕЧАТАНО ВЪ КН. СЪРБ. КНИГО-ПЕЧАТНИЦѢ.

1860.

Ахъ! ще ли сѧ роди и въ Бьлгарско
Древности мѫдрый любитель!
Днѣшно да махни онъ невѣжьство,
Роду да бѫди милъ учитель!

Тьмнѫ завѣсѫ да намъ открые,
Многогодишно же покрывало,
Наша дѣ древность отдавно гние,
Коѭ губитьлство въ ровъ отдало!

(Горск. Пѫти.)

ПОСВѦЩАЕТЪ СѦ

Ангелъ Теодоровъ
АДВОКАТЪ
БРАИЛА

РОДОЛЮБИВИМЪ БЪЛГАРОМЪ

ВЪ БРАИЛѦ

ВЪ ЗНАКЪ УВАЖЕНИѦ ЛЮБОРОДНОСТИ ИМЪ

От Съчинителя.

Ангелъ Теодоровъ
АДВОКАТЪ
БРАИЛА.

ПРѢДГОВОРЪ.

Това съчинение сѧ написа ѥще въ изтеченние 1858 лѣта и д ди сѧ тогава въ Одешкаѭ цензурѣ да го приглѣда. Одешкаꙗ ценз ра, къту го дьржѣ цѣлы девѧть мѣсецы, найпослѣ не допусти да с напечѧти. Нѣ чи има нѣщо си противно Руссии, нъ защото сѧ сп мѧнувѧть нѣкои си злоупотрѣблениѧ грьцкаго свѧщенства, и Бълга ско независимо въ старость свѧщенство. Нѣкои си сплѣтници (и триганти) фанариоти, кои сѣ сѧ удворили около свѧщеный събор въ Петроградъ, успѣли сѣ чрѣзъ разны клеветы, да внушѭть св щенному събору въ Руссиѭ, чи Българи ищѣть да сѧ отцѣпѭт отъ православиѧ. (!) Та за това свѧщенный соборъ е издѣйствувал колко български книги има да сѧ печѧтѣть въ Русиѭ, ако сѧ спом нува нѣщо си въ тѣхъ, и историчьско даже за свѧщенства имъ, не могѣть сѧ печати ако не сѧ проводѭть свѧщенному събору в Петроградъ да гы приглѣда. А тамо, къту иди нѣкоꙗ си книг трѣба наймалко двѣ три годины да стои, до дѣ ѭ приглѣдѣт Таꙗ бѣше главнаꙗ причина що сѧ забави това съчинение до с га; защо трѣбаше да сѧ напечѧти отъ вънъ Руссиѭ, дѣ фанарио ска злоба нѣма никаквѣ силѣ. Свѧтѣйшый съборъ ще узнай нихн лѣжы и клеветы и ще гы изгони изъ помежду си, нъ ще мине ѥщ врѣмѧ! Истинѣ сѧ никогы не покрыва за всегда; трѣба единъ добьр дьнь да ѭ извади на бѣлъ свѣтъ!

А колко за нарѧдбѣ настоꙗщаго съчинениѧ ные сами признавамы, ч има много кое не входи въ предмѣту ни т. е. въ Асѣнювъ вѣкъ. Н наша днѣшна книжнина сѧ нуждае отъ много; за това трѣба за се така да сѧ пиши съ много забѣлѣжваныѧ и напомнꙗныѧ, кон ищѣт да поводъ другимъ за по-обширны изслѣдовеныѧ.

Съчинитель.

АСѢНЬ I. ЦАРЬ БЛЬГАРЪМЪ Н[illegible] РУКА
ОТЪ 1186. ЛѢТО [illegible]

Подарена на Българската
читалище св. Кирил и Методий.
Да пази тая книга на вечна памет.
15 ноемврий 1926 г. Атанасъ Атанасовъ
гр. Ресе.

НѢКОЛИКО РѢЧИ О АСѢНЮ ПЪРВОМЪ, ВЕЛИКОМУ ЦАРЮ БЪЛГАРСКОМУ И СЫНУ МУ АСѢНЮ ВТОРОМУ.

Теодоровъ

Послѣ крьщениѧ Прѣславскаго двора Българско царство е имало два славни вѣка, Симеоновы и Асѣнювы. Въ тѣхъ врѣмѧна България сѧ извышила въ най голѣмъ стѣпень славы и силйности и была е една отъ найсилнихъ дьржавъ въ Европѣ.

Достовѣрни свидѣтелства за асѣньовско славно царствование имамы нѣколко си нашы народны памѧтницы отъ части познаты и открыти до сега; щото може доволно обшырно и ꙗсно да сѧ опиши той славны за Българы вѣкъ. Ные прѣди да кажемы нѣщо си о тому, щѣмъ мѣтна единъ поглѣдъ на византийскы и западны писателы, кои сѫ писали доволно о тому, и коимъ ны никакво увѣрение и основание не трѣба да давамы безъ разслѣдително изслѣдование; защо тии дышѫть прѣстрастиѧ! Да потвьрдимы нашѫ рѣчь съ доказателства, нѣка започнемъ отъ Византийцевъ, кои бѣхѫ и сѫ' смѣсь отъ разнихъ народовъ.

Подъ имѧнемъ Византийцы и Византийска империя читатель трѣба да разумѣва не само Гърци, нъ *смѣсь* отъ разнихъ народъ, коихъ Великый Костадинъ, учрьдившъ Византийскы прѣстолъ, е съсрѣдоточилъ и съединилъ въ еднѫ дрьжавѫ. Та смѣсь въ врѣмѧ Костадина Великаго съставлѧла сѧ е отъ Македонскы и Тракийскы Българы, и остаткы отъ Елены, обытаꙗщы въ Моры и въ Юнаничьскы островы, коихъ Римлѧнска дьржава бѣ покорила, послѣ падениѧ Македонскаго царства; отъ Арманы и отъ покрьстены Жидове (Евреи), и отъ самы Римлѧны. Тии сички народи носѣхѫ имѧ *Римляны* *Ῥωμαῖοι*. Часть же отъ Старопланинцы Българы были сѫ всегда изключени отъ таѩ смѣсь и отъ това чюздо имѧ, живѣꙗще независи[illegible] въ непроходимиѧ мѣста Ѣма (Старапланина) отъ Чьрнаго морѧ до [illegible]овы врата. Тии носили свое старо народно имѧ *Българы*, а [illegible]ѧ было *Загорцы*, акы живѣꙗще задъ горы по положечи въ врѣмѧ Александра Македонскаго и послѣ, къто ни Македониѩ, Тракиѩ и крайдунавскы равны мѣста, высими Тракийци — *Αὐτόνομοι Θρᾶκες*. Тии свобо-

дни Българи зъвали Тракиѫ *Румания*, и свои подъ Римлянскѫ власть находаемы братиѩ Българы зъвали *Румянцы*. Тии мѣстни имана *Румянцы* и *Загорцы* сѫ се учрдили и до днѣсь. Отъ сихъ выше-помянѣты народы, отъ коихъ се е съставлала Византийска дрьжава, възлазили на Византийскы прѣстолъ царие, се подъ общимъ иманемъ Римляни — то е доказано отъ повѣстность Европы.

Турци же, завладавши Византийскѫ империю оставили сѫ' исто и има, кое та носила прѣжде. *Румели* — Европейска Туркия, и *Румъ — милети* — Римлянскы народъ, зъвѣть и до днѣсь съ общо имѧ подданихъ себѣ Християнъ въ Турскѫ Европѫ, както и въ Азию до дѣ се е простирала Византийска империя. Отъ 1830 лѣто Турци почнахѫ да зъвѣть и пишѫть свободны Гърцы, *Юнанъ* — юнаничьски, старое и собственное Еленско имѧ, какъ то и тии сами себе почнѣхѫ да зъвѣть *Ἕλληνες* — Елены, а нѣ *Ῥωμαῖοι*, както се сами назъвавѣть поддании Турции Грьцы. А отъ 1848 л. Турское правителство почна званично (официялно) въ нѣкои си ферманы да дѣли Българы отъ таѩ смѣсь *Румъ-милети* — Римлянскы народъ и да имъ отдава народно имъ имѧ: *Булгаръ-милети* — Българскы народъ. —

Византийска дрьжава изъ начала ѥще появленіѧ си была е непримирима враждебница независимихъ Българъ, а най паче кога то тии учрьднхѫ Прѣславскы прѣстолъ и почнѣхѫ да управлѧвѣть царство си рѧдовно; та глѣдаше на тѣхъ, къту на съпьрницы, кои могѣть единъ дьнь да ѩ подчинѩть себѣ; нейно стараине бѣше да убори и завладѣи Българско царство и употрѣблѧваше всѣкы начинъ да бы постигла цѣль си!

Македонски и Румански Българи, понеже бѣхѫ Християни ѥще отъ времени Апостола Павла, а Старопланинци Българи іеще ѩзычници, пьрвии съдѣйствувахѫ Византийцѣмъ и нападахѫ и сами на свои единородны братиѩ Българы, стѣснены въ непроходимиѧ мѣста Ѣма. Християнскаѩ вѣра бѣ сближила вышепомянѣтаѩ смѣсь народовъ и всѣкы бѣ заборавилъ народное си имѧ и дѣйствуваше за славѫ и чьсть Византийскыѧ империи. Апостолъ Павловое слово дѣйствуваше въ тѣхъ силно:

„Не лжите другъ на друга, совлекшеся ветхаго человѣка съ дѣлами его: „И облекшеся въ новаго, обновляемаго въ разумъ, по образу создавшаго „его. Идѣже нѣсть Еллинъ на Іудеи: обрѣзаніе и необрѣзаніе: варваръ, и „Скиѳъ: рабъ и свободъ: но всяческая и во всѣхъ Христосъ.“ (къ колосаемъ посланіе Святаго Апостола Павла. глава г҃, стихъ а҃, і҃, м҃.)

Отъ того сѫ' происхождали непрѣстанни крьвопролитни боюве между двѣ тѣ дьржавы, кои боюве и послѣ крьщениѧ Прѣславскаго

двора простирали сѧ' до конечно имъ падение подъ Турско иго. А въкорененнаꙗ отъ тѣхъ врѣмана умраза и ненависть между тыѧ два народа, Гърцы и Българы, остала е и до дьнѣсь!

Въ такова положение нахождаема Византийска дьржава съ Българскаѩ, трѣбало е и тѣхни дѣла по такъвъ духъ да сѧ запишѫть; що то Византийски списатели, писавше о Българѣхъ, никаквѣ достовѣрность не могѫть има за насъ. Ны само на нашы народны паматницы можемы сѧ основа, и то къту гы сравнимы и тѣхъ съ Византийскимъ и съ другимъ и къту гы изслѣдувамы разсѫдително; защо и въ тѣхъ е понѣкогашь играло прѣстрастно перо.

Да потвьрдимы нашѣ рѣчь съ доказатьлства, можимы да наведемы тысѧщы необоримы примѣры, нъ ны навождамы слѣдньое относѧщее сѧ нашему предмѣту: Асѣнюву вѣку.

Никита Хониꙗтъ сьврѣменникъ описаꙗщъ дѣла Асѣнѧ и брата му Петра, въ врѣмѣ възобновлениѧ Българскаго царства отъ тѣхъ юнацы, изражава сѧ: *Ὅσα δὲ κατὰ Ῥωμαίων οἱ ἀνοσιουργοὶ οὗτοι καὶ μιαροὶ διεπράξαντο, τὶς ἂν ἐφίκοιτο λόγος, ἢ ποία διήγησις τοσαύτας κακῶν Ἰλιάδας συμπεριλήψηται;* (Nic. choniatae p. 48. e. Bon.)

— Колко зло сторихѣ Римлѧнъмъ тии нечьстиви (Асѣнь и Петьръ) и гнуснави — злодѣи, кое слово е въ състоѧние, или кое сказание може да състави толкова илиꙗды отъ злины? Съ другы рѣчи да го изтълкувамы: —

Асѣнь и Петьръ толкова зло сторили Римлѧнъмъ, щото Никитово перо ни то други могѫть да гы опишѫть, нъ трѣба нѣкой си слѣпецъ (Омиръ) да напиши не еднѣ Илиꙗдѣ отъ злины, нъ нѣколко си Илиꙗды! Всѣкы благоразуменъ чьловѣкъ, знаꙗщъ прѣдмѣтъ описаниѧ Никитова, види ꙗвно отъ какво пристрастие изпьлненъ византийскы писатель сѧ е изражилъ така безстыдно! Асѣнь и братъ му Петьръ освободили Българиѩ отъ Византийскѣ чуждѣ власть, отъ тѧжкое подданство, а Никита гы назъвава *ἀνοσιουργοὶ* — нечьстиви!? Къту чи сѣ' сторили нѣщо си противо Христиꙗскѣ вѣрѣ. Нечьстивъ ли е чьловѣкъ, кой освобождава отьчьство си отъ тѧжкое подданство мѣчнителевъ? Назъвава гы *μιαροὶ* — гнуснави — злодѣи! Злодѣй ли е чьловѣкъ, кой помага бѣдному народу и го освобождава отъ тѧжкы мѣкы, коихъ чужда дьржава и сила звѣрскы му е наложила, и дере му кожѣ?! Ны щѣмъ видѣ подолу, чи Асѣнь първый, какъ то и Асѣнь вторый были твьрдѣ христолюбиви, благочьстиви и благоговѣйни чьловѣци; съзидали много чьрковы и иношкы домове, възживили Българскѣ книжнинѣ и извышили въ най высокъ стѣпень българскѣ славѣ, а нѣсѣ' были какъви то гы описва

злобное и лукавое перо Никитово! Ако бѣ писалъ нѣкой-си ѩзычникъ такъ, не бы было толко чюдесно, нъ да пиши такъ единъ християнинъ, то не сѧ прощава! Никита, какъ то и други многи отъ Византийскихъ писатель, може гы сравни чьловѣкъ съ турскы нѣкои си четницы (суфталаръ) писатели, кои за кого и да е нарада да сѫ' писали съ подобны изражениѧ сѧ служѫть: *кѩфиръ* — невѣрникъ, *зорба* — злодѣй и проч.!

Ето какъ гы описва единъ старъ Византийскы историкъ Дука, въ врѣмѧ Палѣолога, въ своѭ византийскѫ повѣстницѫ издаденѫ въ Липискѫ на 8-нѫ. Въ странѫ 253.

Λαός ἀπηνὴς καὶ μισόκαλος, ἡ ῥίζα τῆς ὑπερηφανείας, ὁ κλάδος τῆς κακοδαιμονίας, τό ἄνθος τῆς ὑψηλοφροσύνης, ἡ τρυγία τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων, ἡ καταφρονοῦσα τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων, καταφρόνησις ἀληθινὴ, πάντα τὰ γένη ἐλογίζετο ὡς μὴ γιγνομένα.

— Народъ свирепосьрдцъ и добро-мьрзецъ, коренъ гордости, клонь зломыслиѧ, цвѣтъ высокоумиѧ (мечтайности), избитка Еленскаго рода, прѣзирающа чьловѣчьскы родове, прѣзрѣние истинно (сѫщъ той), мыслѩще сичкы другы народи, къту чи гы нѣма (на свѣтъ). —

Такива сѫ были Византийски писатели отъ коихъ твьрдѣ малко сѧ разликувѫть и тѣхни потомци фанариоти, за коихъ подолу щѣмъ говори.

Западни писатели срѣдняго вѣка нѣсѫ' были подобро-съвѣстни бытописатели отъ Византийцевъ, отъ коихъ сѫ' повѣчь чьрпали. Въ врѣмѧ крьстоносныхъ походъ, въ кое врѣмѧ спада *Асѣнювъ вѣкъ*, най много лъжи и глупости сѫ' сѧ писали отъ тѣхъ. Тѣхни *легенди* и *були* сѫ' пьлни религиознаго суевѣриѧ и прѣстрастиѧ. [1])

Тии заразени отъ религиознаѫ умразѫ камъ въсточнаго вѣройсповѣданиѧ Християны, когы имъ е спадало въ прѣдмѣтъ да пишѭть нѣщо си за тѣхъ, трудили сѫ' сѧ всакояче да искрывѭть истинѫ и да обьрнѫть всѣко нѣщо на своѭ странѫ; а най паче отъ какъ сѧ е съставила папищашка пропаганда. [2])

Тии го нѣмѫть за нищо, да съковѫть лѫжливы и несѫществовавшы никога *легенды* и *папскы були* и съ томъ да лѫжѭть свѣтъ. Тѣхни *мисионери* разсѣяни по сичкы почти свѣтъ, а най паче въ Азіѭ, скытѫть сѧ преобразени и употрѣблѫѭть най безстыдны срѣдства, да бы могли да привлѣкѫть на вѣройсповѣдание си разны народы; тии сѧ усѫждѫть многажды [illegible] даже и свѫщено си писание, само да си постигнѫ [illegible] тѫ цѣль не е евангелска цѣль и братска любовь, [illegible] е гола притворена лѫжа! Тѣхна цѣл [illegible] ѩ полза

— гражданска цѣль: чрѣзъ прѣдлагаемаѭ отъ тѣхъ христиѭнскѭ вѣрѭ и евангелскѭ любовь, тии искѭть първо да уничтожѭть, народность всѣкаго народа и плѣмени и послѣ, къту добыѭть влиѧние, да владѣѭть свѣтъ, да грабѭть злато и срьбро, да держѭть кожы чьловѣчьства! Тии стѭснени и гладни въ своѭ си прѣдѣлы, трудѭть сѧ на всѣкы начинъ да сѧ вмѭкнѭть въ богаты и плодоносны прѣдѣлы и да вмѭкнѭть прѣселенѧ. Тѣхны дѣла показвѭть сичко що казахмы.

Исуйтска развратность и лукавщина до кой стѭпень е была достигла, то е обшырно описано отъ самы тѣхны единовѣрцы, кои сѭ гы обнародували, обличили и нихны противочьловѣчьскы дѣла міру показали. За исуйтскы *четы* е наймного писано, и чьловѣкъ сѧ ужѧсава и настрьхва, като чьтѣ тѣхни прѣйзподны дѣла и злины що сѭ подъ имѧнемъ Христиѧнства и евангелскыѧ любви свѣту донесли! Днѣшни имъ остатки, ако и да сѭ отъ ученаго свѣта прѣзрѣни и уничтожени, обаче се тѣхны постѭпкы слѣдувѭть и се неѭ цѣль гонѭть и таѭть, ако и Евангелисти да сѭ гы напрѣдували, кои твърдѣ малко сѭ разликувѭтъ отъ тѣхъ: защо и тии главнѭ цѣль имѭть да уничтожѭть народность всѣкаго народа, и така всѣкы въ тѣхны уста да зѣпни.

Отъ казанихъ въ кратцѣ за византийскы и западны писателы, всѣкы разумѣва, какъ трѣба да приѣмамы онова, що сѭ' тии писали за насъ, нашы праотцы и нихны дѣла. Ны трѣба да сѧ вардимы отъ послѣднихъ, къту отъ отровны вещы съ коимъ сѭ искали тии и еще ищѭть да натравѭть нашѭ прадѣднѭ христиѭнскѭ вѣрѭ, и съ томъ да уничтожѭть нашѭ прѣмилѭ народность, коѭ е самое наше драгоцѣнно наслѣдие и самаѭ наша сладка утѣха и блага надѣжда! Народъ, кой изгуби своѭ народность, нѣка неожидава въвѣкы никаквѭ бѭдѭщность! Той всѣкогы остава прѣзрѣнъ и укоренъ отъ всѣхъ. Примѣры живы имамы много, коихъ подолу щѣмъ наведи.

Да додимы на нашъ прѣдмѣтъ Асѣнювскы вѣкъ. Да узнаймы когы е былъ Асѣнь I. и сынъ му Асѣнь II. и нихны дѣла, трѣба да сѧ основемы първо на нашы народны паматницы, и послѣ на странны писателы, изслѣдовавше гы разсѭдително.

Странни писатели, писавши за Асѣнювцы, разногласѭть мѣсѧще многожды имѧ и дѣла първаго съ второму, както и въ лѣтосчислѣние нѣсѭ' съгласни; а това е доказателство, че тии сѭ' писали по слуху и то въ послѣдны врѣмѧна. Спорѧдь общое записано отъ разнихъ писателевъ Асѣновска власть е почнѭла отъ 1186 и та царска лоза е трѧла до 1396 до привзатиѧ Търнова и Никополѧ отъ Баѭ

зита Илдъръма. Западнии ищѣть да кажѣть чи въ 1204 или 1205 лѣта Папа проводилъ ушъ нѣкого си кардиала въ Търново та вѣнчаль съ царскы вѣнецъ Іована най малкаго брата Асѣна първаго и рѫкоположилъ ушъ Българомъ патриарха въ Търново. Нъ ные щѣмъ видѣ подолу чи то си нѣма мѣсто и е чиста латинска скована легенда. Да бы же опрѣдѣлили точно тѣхъ врѣмена, ные излагамы тукъ надписъ втораго Асѣна, отъ кого надписа можемы узна, когы сѧ е уцарилъ Асѣнь вторы. На неѭ же точкѣ врѣмени основаще сѧ можемы изслѣдова, да ли е истинѣ записаное отъ западнихъ, т. е. колко врѣмѧ е царувалъ Асѣнь първы, братъ му Петаръ, братъ имъ Іованъ или Иваница и Борисъ, до въцарениѧ Асѣна втораго. Изслѣдовавше же съдържание того надписа, видѣщѣмъ чи западнии нѣсѣ' съгласни съ нашы народны паматницы, кое е доказателство необоримо, чи западнии сѣ' льжовни на тойзи прѣдмѣтъ. Такива народни надписи сѣ' най достовѣрни доказателства въ подобнимъ изисканиамъ.

Прѣди же да дойдимы въ тѣхъ разысненыѧ ные казвамы прѣдварително, чи Асѣнь първы е былъ привъзгласенъ царъ Българъмъ и вѣнчанъ съ царскы вѣнець отъ Българскаго архнепископа въ Търново, къкъ то и архиеопископа си привъзгласили сѣ' за патриарха сами Българи, и така е почнѣла битка съ Грькъмъ. Асѣнь е повелъ войнство съ царскы вѣнецъ на главѣ по обичаю тогдашнимъ врѣменамъ, а братъ му Петаръ е осталъ царскы намѣстникъ въ Търново за управлениѧ държавы.

Асѣнь първы отъ царскы български родъ сѣщъ, какъ то го доказвѣть наши народни паматници, нѣмаше нуждѣ да го припознавѣть за царь Папа и други, къто си го е припозналъ Българскы народъ и чи Асѣнь тогова дѣйствуваше мечьмъ *съ правдѣ посилнаго*, le droit du plus fort, какъ то и Наполеонъ I, отъ кого Асѣнь имаше повечь и онова прѣймѣщество, чи бѣше отъ царскы български родъ. Сами дѣла Асѣнювы и само тогдашно врѣмѧ показвѣтъ, чи то е было такъ. А кога Асѣнь първы и братъ му Петаръ носили царскы вѣнцы, царували и разпространили толкова Българскѣ държавѣ, имали и търговскы договоры даже и съ Добровчани (Рагузаны), то тѣхенъ братъ Іованъ или Іованица, кой гы е наслѣдилъ, никаквѣ нуждѣ не е ималъ да иска царскы вѣнецъ и *палиумъ* отъ Папа, а найпаче, къту бѣ сѧ вѣкы усили[illegible] толико българское царство, а византийское бѣ уничтожено от[illegible] То е смѣшно и глупаво съвсѣмъ, да сѧ мысли та[illegible] вѣчь за Іованица, кой употрѣбилъ найголѣмы с[illegible]мовъ и противъ за-

робенаго отъ него императора имъ Бьлдуйна, къкъ то сами тии западнии пишлтъ!

Българиꙗ отъ Симеоново врѣмѧ ѥще имала патриархъ независимъ, що то въ Асѣнюво врѣмѧ не е было нужда да сѧ рѫкополага отъ другѫ власть Българскы патриархъ, защо то сами български митрополити и свѧщенство можали сѫ' да испьлнѧть това безъ никакво припѧтствие. А колко за изискаемы обрѧдъ (етикетъ), кой сѧ е вардилъ между Българскому и Грьцкому свѧщенству въ такавъ случай, ны щѣмъ видѣ отъ Борисовъ Синодикъ, чи той сѧ испьлнилъ между имъ безъ да зѣми никакво участие Папа. И чи Гърци волеѫ и неволеѫ сѫ' съклонили на това, защо то гы заставлѧвахѫ обстоѧтелства така въ него врѣмѧ, то есть, българское побѣдоносно орѫжие дѣйствуваше.

Чи Български митрополити сѫ' можали да си поставлѫть патриарха безъ посрѣдствиемъ Папа и грьцкаго свѧщенства, то сѧ доказва ѥще отъ нашъ народенъ памѧтникъ, *Царственникъ*. Ето що казва тамо въ странѫ 43." Въ тыѧ врѣмена беше патріархъ въ Търново Іоань свѧтый кой то като гледаше многое озлобленіе Болгарское отъ Грековъ, многу слези проливаше предъ Бога и молешесѧ, да ги избави отъ това порабощеніе Греческо. Въ единъ же денъ като плачеше, ꙗви му се свѧтый великомученикъ Димитрій, кого то сички те благочестиви цари Болгарски, отъ Михаила благочестиваго царѧ до свѧтаго Іоанна Владимира, почитаха и славеха въ Терновъ, той, думамъ святый великомученикъ Димитрій, ѧви му се, и му рече: „Помѧну Богъ домъ и родъ царей Болгарскихъ, и ме посла на помощь и обновленіе царство Болгарское. Тѣмже да поставишъ Асѣнѧ царѧ Болгаромъ и Богъ ще буде сосъ него, и ще воздвигне скиптрь болгарскій."

И така патріархъ по повелѣнію свѧтаго позва Асѣнѧ изъ Влахіѧ и Петра брата иеговаго, кои то бѣха отъ рода царскаго внуцы Гавраила сына Самуилова. Послѣ повелѣ патріархъ и соградиха въ Терново церква прекрасна во имѧ свѧтаго великомученика Димитріѧ, и като се соверши созва епископи и народъ много на освѧщеніе церквы. Като освѧти же церквата, зема вѣнецъ и багрѧница царска, и вѣнча Асѣнѧ на царство болгарское, и каза народу, защо му е повелѣно отъ Бога чрезъ свѧтаго Димитрія, да го вѣнчае на царство и така народъ одъ радости выкаха велегласно: *Да живетъ Асень царь на многая лѣта, Асеню царю Болгарскому многая лѣта. И Іоанну блаженнѣйшему патріарху терновскому и вся Болгаріи* многая лѣта. И така воцари се. „Тукъ нашъ драгоцѣнны памѧтникъ ꙗвно доказва, какъ

сѧ е въцарилъ Асѣнь I. и вѣнчалъ съ вѣнецъ и царскѧ багрѣницѧ отъ Іоанна свѧтаго патріарха Българина, когато съзидали въ Търновъ храмъ, св. Димитрію за своѧ граждансѧ цѣль, а нѣ чи му проводилъ Папа *паліумъ* и другы знацы, какъ то пишѣтъ западнии легенди. А какъ е быль въ него врѣмѧ независимъ въ Търново патриархъ Българскы, вышъ обширное изслѣдование архимандрита Добровецкаго мънастирѧ отца Натанайла, „кратко начертание, за това що Българско архіепископство и църковно священоначаліе нихно не зависѣло отъ цариградскаго патриарха въ стари времена, а именно отъ 553 до 1797 година (г. отъ час. 1 книж. *№.* 5 и далше въ Българскы книжницы).

А колко за свѧтаго великомученика Димитриѧ, що пиши нашъ паматникъ чи зѣлъ участие въ Българскы дѣла, въ врѣмѧ възобновленіѧ Българскаго царства отъ Асѣнѧ, то Гърци отъ пѧтаго вѣка ще бѣхѧ привъзгласили чи свѧтый Димитрый напада даже самъ надъ Българское войнство и гы поразѧва нѣколко пѣти (вишъ съчинение Филарета Рижскаго епископа, *святый великомученикъ Димитрій солунскій и солунскіе Славяне*). Както и смьрть храбраго Самуила царѧ Българскаго, Гърци провъзгласихѧ, чи отъ св. Димитриѧ произишла! То беше задало голѣмъ страхъ всѣмъ Българомъ, чи свѧты Димитрый дьржи грьцкѧ странѧ и поразѣва Българы! за това въ врѣмѧ Асѣнѧ съзидали въ Търновъ чьрквѧ въ честь и славѧ свѧтаго великомѧченика Димитриѧ, и проповѣдали народу чи свѧтый великомѧченикъ Димитрый оставилъ Солунъ и прѣселивъ сѧ въ Търново, ще помага Българъмъ противо Грькомъ. Народъ усьрченъ съ томъ слѣдовалъ е храборно свои прѣдводители и успѣлъ славно да изгони Византийскы войводы и войны отъ Българиѫ и да си възобнови царскы прѣстолъ. Таково едно усьрчение было е нуждно за Българы да сѧ биѫть съ единовѣрнимъ си Грькъмъ. Отъ того сѧ види и доказва ѩвно, чи Българи си вѣнчалѧ съ царскы вѣнецъ Асѣнѧ I. и превъзгласили сѧ архиепископъ си за патриарха безъ да пытѣть нито грьцкаго патриарха, нито папа, нъ по правиламъ чьрковнимь извьршили сами свое дѣло.

Да видимъ надписъ втораго Асѣнѧ, отъ кого надписа сѧ разѩснѧва Асѣнювско врѣмѧ и родословие.

Въ Търново въ долньое отдѣление (махала) нахожда сѧ турска чьрква *джамия* [4]), коѩ носи имѧ *теке-джамиси* — иноческо-дервишко съборище. То здание е старо-българско и прѣди паденіѧ Българскаго царства было е чьрква храмъ св. 40 мѧченикъ. Тамъ при дру-

Свѧтѡ Ѳеодорѡ
Адѡкатѣ
Русе

вл҃ ꙁ҃ѱлѧ҃ ін҃ гаꙁыѡ҃ ѧ҃ ѣ҃ въхаба҃ вѣрыцрь
ѩндрьжчьбл҃ вь҃ сѣстрабѧ҃ ѣнѣцрѣ҃ съꙁда
ѡꙁаѹалаѩнсанѣ҃ ѹкрѧ҃ ідоконца҃ ѳрутнѫхѫдрѣк
вьнѩсьі҃ ѩ҃ ньнь҃ ѩхѫѳѩщнѫвьыбл҃ ѣцрь҃ вѧнсто
вьнежлѣѩсадесахранѣсьнꙁлѣꙁонабраньвьрѧнн
ѩраꙁбѩвонскѫрьцкѫѩсаѩѩцрѣкюрѳодѡракомнна҃
сьвсѣѩньолѣрьѥго҃ аꙁѥѩвсаѳрасѡодрнаѩдодрауь
грьцкѫѩцежѥарьнаскѫѩрьбскѫѫькѩсѫцьі҃ ѳ҃ радово҃
окрь҃ црѣ҃ гр а҃ ѩсаѩѩтѳѳрь҃ а҃ дрьжахѫфрѫꙁѩнѩьнтѣпо҃ рѫкѫ
црь҃ вѧмоѥѩповѩновахѫсапонежѩногоцрѣ҃ ѩнѣхѫраꙁв
ѣнѣ҃ ѩньноѩрадѩдѩсвоѩѩспрѩважа҃ ѧщебѣхѫбѹтѫопове
лѣвшѹѩѣобеꙁѩѥѩѩдѣлонѩсловосврьшаѥьсатоѩѹ
слававьвѣкыаѩнь

гы нѣколко старо-български надписа нахожда са и слѣдный надписъ на мраморъ камень изкопанъ. [5])

„Въ лѣто ҂ѕ҃ѱ҃лн — (6738) индиктионъ ѿ. Азъ Іωанъ Асѣнь въ Христа „Бога вѣрны царь и самодрьжець Българωмъ сынъ стараго Асѣнѣ царѣ създахъ „отъ ѕаѵала: и писаннемъ ѹкраснхъ до конца прѣѵьстижѫ сїѫ цръковь въ „имѧ скѧтихъ м҃. мѫчєникъ. нхже помощнѫ въ і҃в (12). лѣтѣ царства мое„го въ неже лѣтѣ писаѧше сѧ храмъ съ нѕлѣѕохъ на брань въ Рωмѧнинѫ и „раѕбнхъ вонскѫ грьцкѫ. и самаго царѣ кюрь Ѳодωра комнина ѩхъ съ всѣ„ми болѣры его. а ѕемѧ всѧ прнахъ отъ Одрина и до Драѵѣ Грьцкѫ ѥще „же Арбанаскѫ и Срьбскѫ тъкмо сѫщымъ градовомъ окрьсть царѣградѣ и само„го того града дрьжахѫ фрѫѕи нъ и ты подъ рѫкѫ царства моего повинно „вахѫ сѧ понеже иного царѣ не имѣхѫ раѕвѣ мене и мнωѫ ради дань своѫ „испровѫждаѧще бѣхѫ Богу тако повелѣвшу. ибо безъ него ни дѣло ни сло„во сьвъръшаєть сѧ Тому слава въ вѣкы аминъ.·.·

Въ тойзи надписъ видимы чи Юванъ Асѣнь сынъ стараго Асѣнѧ царѧ живѣѧлъ въ 6738 (1230) и то было 12-то лѣто царствуванѧ его. Отъ тукъ сѧ разумѣва, чи Асѣнь вторый сѧ въцарилъ въ 1218 лѣто; той-зи надписъ ѥще показва кѫкъвъ тытулъ [6]) носилъ Юванъ Асѣнь вторый: *царь самодьржьцъ Българъмъ*, и въ кратцѣ обѧснѧва неговы подвигы надъ Гърци, Арбанасы, Сьрби и надъ самы Фрѧзы, [7]) и чи тии му были покорни, плащали му дань и другаго царѧ развѣ него нѣмали. Да видимы и сами грьцки списатели що казвѧть за възпомѧнаемо въ сей надписъ кюръ Тодорово заробванье. Атанасъ отъ Стагыра, описѫщъ въ какво положение сѧ е нахождала Византийска дьржѧва, когато прѣвзѣхѫ крьстонохци Цари-градъ, то есть, чи избѣгавши кнѧзи царскаго рода, съставили четиры прѣстола: Ласкаръ въ Никеѫ Витинийскѫ, Алекси въ Трапузанъ, Михаилъ въ Драчѣ — *Διῤῥάχιον*, а Тодуръ въ Солунъ. Тодоръ же немиренъ сый, покусилъ сѧ да изпыта счѧстие си съ Българы и отнѣлъ имъ Охридѫ и Прилѣпъ — *Την Ἀχρίδα καὶ Πηρλεπὲν πόλεις τῶν Βουλγάρων* — Той противъ желание прочимъ кнѧзѧмъ поискалъ да стани и да сѧ привъзгласи самъ той императоръ византийскы и като прѣдприѣлъ да завладѣй поглавны мѣста около Одрина (Едрене), управилъ сѧ и противу Българъ, нъ тамо не му изпаднѫло на добро, защо то Асѣнь II. му разбилъ силно войскѫ, заробилъ го съ сичкы му войводы и съ домородство му и отвелъ гы тържественно въ Велико Търново. Ето какъ пише самый Гъркъ.

Ἐκεῖθεν δε ἐπέστρεψε κατὰ τοῦ Ἀσὰν βασιλέως τῶν Βουλγάρων, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα εἶχε γυναῖκα ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ, καὶ διὰ τοῦτο εἶχον φιλίαν καὶ εἰρήνην ἔγγραφον. Ὅθεν ὁ Ἀσὰν δικαιολογούμε-

νος, ἵνα τὸν ἄκουσῃ ὁ Θεόδωρος, ἐκρέμασε τὰς συνθήκας τῆς εἰρήνης εἰς μίαν σημαίαν, ἵνα βλέπωσιν αὐτὰς οἱ στρατιῶται αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ Θεοδώρου, ὅπου συνέβη μάχη σφοδρὰ, καὶ ὁ Θεόδωρος νικηθεὶς, ἐλήφθη αἰχμάλωτος, μὲ ὅλους τοὺς υἱοὺς καὶ θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐπισήμους στρατηγούς, τῷ 1230. ἐσώθη δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ, καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην· ὁ δὲ Ἀσὰν ἐκυρίευσε τοὺς εἰς τὴν Θρᾴκην τόπους αὐτοῦ, εἰσέβαλε καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ Ἤπειρον ἁρπάζων καὶ λεηλατῶν. Ἔμεινε τοίνυν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ διάδοχος, Δεσπότης γρωριζόμενος, καὶ εἶχε τὴν καθέδραν αὐτοῦ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅστις εἶχε γυναῖκα μίαν νόθον θυγατέρα τοῦ Ἀσάν. Συνεμάχησε καὶ μὲ ἄλλους ἡγεμόνας, καὶ τέλος ἐζήτησε τὴν προσασίαν τοῦ Πάπα, ἵνα στεφωθῇ, τὸ ὁποῖον δὲν ἐφάνη ἀρεσὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡγεμόνας, καὶ εἰς τὸν τότε Πατριάρχην Γερμανὸν ὀνομαζόμενον.

Ὁ μὲν Ἀσὰν μετεχειρίσθη φιλανθρώπως τὸν Θεόδωρον, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀνήσυχος ὤν, συνεκρότησε συνωμοσίαν κατ' αὐτοῦ. Ὅθεν ἐτύφλωσεν αὐτὸν, ἔπειτα τὸν μετεχειρίζετο πάλιν φιλανθρώπως. Εἶχε δὲ ὁ Θεόδωρος ἐκ τῆς νομίμου γυναικὸς αὐτοῦ δύο υἱοὺς, τὸν Ἰωάννην καὶ Δημήτριον, καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Ἄνναν καὶ Εἰρήνην· ὁ δὲ Ἀσὰν βλέπων τὰ προτερήματα τῆς Εἰρήνης, ἔλαβεν αὐτὴν γυναῖκα τῷ 1237, καὶ οὕτως ἠλευθέρωσε τὸν Θεόδωρον, καὶ ἐβοήθησεν αὐτὸν, νὰ λάβῃ πάλιν τὸ βασίλειον αὐτοῦ. Ὁ δὲ Θεόδωρος ἦτον τυφλὸς, ἐνεδύθη καὶ ὡς ἐπαίτης, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ζητῶν ἐλεημοσύνην, καὶ ἔπειτα ἐφανερώθη εἰς τοὺς φίλους καὶ ὁπαδοὺς αὐτοῦ. Καὶ οὕτω συνεκρότησεν ἐπανάστασιν, καὶ ἐδίωξε τὸν Ἐμμανουήλ. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτον τυφλὸς, κατέστησε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην εἰς τὸν θρόνον, καὶ αὐτὸς ἦτον μόνον σύμβουλος. Ἀλλ' ἐξηπάτησεν αὐτοὺς ὁ Βατάκης ὕστερον, καὶ παραίτησαν τὸν Αὐτοκρατορικὸν τίτλον, ὥστε ὠνομάζετο μόνον Δεσπότης ὁ Ἰωάννης.

(Ἠπειρωτικά, Ὑπὸ Ἀθανασίου τοῦ Σταγειρίτου καθηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ἐν τῇ ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας καισαροβασιλικῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν. Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας 1819.)

— Отъ тамо же сѧ заврьна и отидѣ противу Асѣнѧ царѧ Българскаго, коему дьцерѫ имаше братъ му Еманойлъ и поради того имахѫ приѧтьлство и писмены договоры за миръ. Того ради Асѣнь управдѫщъ сѧ чи Тодоръ го уеправдава, провеси писменныѧ договоры на единъ знамѧнъ (байрѧкъ), да гы глѣдѧть войни му и такъ изиде срѣщу Тодора, дѣ то сѧ' случи страшно срьжение, и Тодоръ сѧ побѣди и улови робъ съсъ сичкы си сынове и дьщеры и знамѧниты си войводы въ 1230 лѣто. А братъ му Еманойлъ сѧ спаси и побѣгна въ Солунъ. Асѣнь же обдрѧ[illegible] му въ Руманиѫ, внидѣ въ

Печат у К. С. Каменичк.

Сѣч. и лит. Л. Павловичь

Іоанъ Асѣнь царь и самодрьжець бьлгарьнъ сынъ стараго Асѣна царя разбива въ руна-
нихъ войскъ грьцкъ и самаго царя кюръ Тодора Комнина улови съ всѣмы болѣры и дому-
[illegible] его въ лѣто 1230.

Гесалиѫ и Ипиръ, грабыщъ и плѣнѧщъ. Остана убо братъ му Еманоилъ наслѣдникъ припознатъ Деспотъ и имаше сѣдалище си въ Солунъ, кой Еманоилъ имаше за женѫ еднѫ подмѣтнѫтѫ (не отъ законны бракъ) дьщерѭ Асѣнювѫ [8]). Той направи съѭзъ и съ другы кнѧзове и найпослѣ иска и прѣдстателство Рима попово, да сѧ утвьрди, кое не быде приѩтно Еленскимъ (?!) кнѧзѣмъ и тогашному Патриѩрху Герману называему. Асѣнь сѧ принеси чьловѣколюбиво съсъ Тодора, нъ онъ немиренъ сый, състави съзаклѧтне (приѩготовление съ клѧтвѫ за бунтъ) противо него. За това Асѣнь го ѩслѣпи и послѣ пакъ сѧ обхождаше съ него чьловѣколюбиво. Тодоръ же имаше отъ законнѫ си женѫ двама сынове Иванъ и Димитьръ, и двѣ дьщиры, Анна и Ирина. Асѣнь, като гледаше Иринины добрины, зѣ ѭ за женѫ въ 1237 лѣто и така освободи Тодора и помогна му да си земни пакъ царство. [9])

Тодоръ же былъ слѣпъ и облѣкалъ сѧ като просѧкъ, па влѣзалъ въ Солунъ, просѧщъ милостынѭ, и послѣ сѧ изѩвилъ своимъ. И така съставилъ бунтъ и испѣдилъ Еманойла. Нъ понеже былъ слѣпъ поставилъ сына си Ювана на стола (!), а той былъ само съвѣтникъ; въ Ватаки гы изльгалъ сѣтнѣ и оставили самодьржскы тытулъ (?!) и Юванъ сѧ зъвалъ само Деспотъ. —

Тукъ сѧ потвьрдава истина народнаго памѧтника, чи дѣйствително Асѣнь II. побѣдилъ конечно кюръ-Тодора, уловилъ го робъ и сичко му семейство и съ сичкы му знамѧниты войводы, притомъ видимы и ѥще нѣколко другы работы. Лѣтосчисление е тъкмо тъкмо съ нашему памѧтнику: 6738 - 1230. Нъ за Фрѣѫжьское повинование и за дань, що сѧ приносили Асѣню сички, ученый Грькъ нищо не говори, не му износи!), а слѣдува и плѣте другы басны за Визѧнтийскѫ имперѭ, Тодорово самодьржавие! . . . .

Това сичко е чьрпалъ А. Стагиритъ отъ Акрополита, кой е живѣлъ отъ 1220 до 1282. Той е писалъ лѣтопись съдьржѧща повѣстность византийскаго царства отъ 1204 до 1261.

Нека видимы ѥще и другы нашъ народенъ памѧтникъ що казва о тому, то ѥсть, въ какво положение сѧ е находила въ врѣмѧ Асѣнѧ II. нечтайнаѩ Византийска империя, какъ сѧ постѫпили Латины съ Византийцѣмъ, освоивше Цары-градъ, и що е сторилъ Асѣнь II. своимъ единовѣрцѣмъ Грькъмъ.

Търновскы патриѩрхъ Българинъ Евтимий, описаѩщъ житие св. Петкы, казва. [10])

„Времени же мимотекшꙋ не малꙋ и грьꙋьскаго царствїа скиптрꙋ ѩꙋемог-
„шꙋ, попꙋщеннемъ божнемъ, Римлане тъ ꙋдражаше, ѩхже и палицѫ желѣꙋнѫ

„Божественое имянова писаніе. Царствующи убо якоже здражаше градъ. „въ се святы съсжды безстыдне въземше и еще же и чьстны святыхъ „мощы. Церковнаж же всеж утварь и царская вьса имѣнїа, и всж просто „рещи града красотж. вьса въ Римъ отпустише же и отслаше. Сїа вьса бла„гочьстивїихъ зрѣще съборъ, сѣтованїа и печали тѣхъ покрываваше облакъ „и инуто же отъ инхъ слышаше са, разве. Въскресни въскуж спиши Го„споди. Въскуж забываеши инщетж нашж и печаль наша и проу. Въ сихъ „убо и сицевихъ благочьстивїихъ сѣтованїа одьржаше облакъ. Въ тоже вре„ма благочьстїе светлѣ явленне крѣпце здьржавьшему, Благочьстивому ца„рю Блъгарскому Іоанну Асѣню, сыну стараго царя Асѣня. и никакоже тѣхъ „ламнїи ужасьшуса. Нъ и паче время благополучно обрѣть на нечѣсти„выхъ одрьжаніе. храборне въскочи, и вьсе македонское обьемшу одрьжа„ніе. и еще же и Сѣрь, тако и всесеж Атонскаж, паче же истинне рещи „свѣтаж горж. къ симъ же и славныи Солунъ съ всеж Тесалїж, такожде и „Трїкалы. такожде и Далматїж, иже и Арванатская глаголеть са дьржава, да„же и до Драча, къ нихъ же и митрополиты и епїскопы светлѣ и благочь„стивѣ постави. якоже светли его хрисовули (грамоти) въ славнѣи лавре „свѣтыа горы, и протатѣ откровенѣмъ свидѣтельствуюжть лицемь. и не тъ„чїж сїими дьволнъ бысть, нь и даже до царствующаго града крѣпко и мж„жьственѣ вьса покори же и пооблада. и самїи тъ царствующы градъ покое„вѣ же и покори и иже тамо дьржащее фржгы подданнїа устрои. Сице „убо тому вьса одрьжащу и покоряющу приспѣ и до него слава преподоб„ныа Петкы, иже въ сласть зѣло приемь, раждеже са сьрцемь и якоже „елеинъ паломъ на источники водные сице нѣкако беше тому желателно еже „насладити са священныхъ мощей преподобныѣ чьстныѣ ракы, нетлѣннаго „съкровища.“

„Въсждж бо чюдеси просїи. въсждж ауче разпрострѣть благодѣтнѣ. Въсе „оузари земныѣ конце. Благополучно же обрѣть время благочьстивы тъ „царь умысли съвѣтъ благъ же и богоугодьнъ. пользьнъ и достохвальнъ и „акїе посла къ иже тамо сжщимъ въ цари-градѣ фржгъмъ. не срьбра или „злата къзыскаѣ. ниже бисеръ ни каменїи чьстнихъ. нь всехвальнаж ракж „(рака, мощи), что бо хотѣше тому ино любезнѣнше быти паче препо„добныѣ тѣло, се бо бѣ тому въ умѣ поучително вынж. яко аще и до по„лумоего потрѣбжить царствїа. вьса готовъ есьмъ отдати. аще имѣнїа, аще „злато, аще сьрсбро, аще бисеры, аще каменїе чьстно вьса. вьса усьрьдѣ„ствуж дати. вьса лишити са, да желаемо имъ получиж съкрывище. яко „убо сїа слышавьше фржзи, акїе готови къ прошенїж быша. и съ вьсацѣмъ „усьрдиемъ же и спѣхъмъ якоже и въ вьсемь сице и вьсемь того получити повелѣша. и инаа же проча иже къ сьмьренїж послаша. обѣщавающе са, „и сьвоеж душж отдати аще мощно бы. сїа же яко [illegible] самодрьжьць

„мнеше себе по небеси летати. и отъ желаныѣ не имѣяше камо денѫти сѧ „радости, и тои абіе посла вьсеосвященнаго Марка митрополита сѫща велм„каго прѣслава сь многоѭ ѵьстїѭ къ еже принести тѣло прѣподобныѧ отъ „Єпївать [11]) къ славны градъ Тьрновъ оньже съ тьщанїемъ тамо шьдъ вьса „ѩже къ ѵьсти ѹстрои и вьзьмъ съ ѵьстїѭ свѧщеныѧ мощы съ тьщанїемъ „къ своѭ грьдѣше хвалѧ възсилаѧ богѹ, и преподобнѣи и ѩко ѹбо прѣдѣлы „фрѫжьскыѣ, и въ своѭ приде странѫ, бьси окрьстны сьтѣкахѫ сѧ съ свѣ„щами и кадилы и мѵри благовонными провождѧще ракѫ прѣподобныѧ къ „славномѹ и царьствѹѭщемѹ градѹ тьрновѹ. и ѩко же се ѹвѣдѣ благоѵьстн„ы царь Іѡаннъ Асѣнь, изыде изъ града съ матерниѭ своеѭ царицѫ Єленѫ „и съ своѭ (съпрѹгѫ) царицѫ Анинѫ. и сь всѣми вельмѫжи своими съ иными „же и вьсеѵьстны патриархъ кѵръ Василие съ всѣмь прилѵьстѣмь ѵьрков„ными, сь ними же и множество много безчисленнаго народа. царь же и „вьси сѫщїи съ нымъ, пѣши (пѣшаци) идоша отъ града на ѵетиры пѣпри„ца съ многаѭ ѵестїѭ въ срѣтенїе прѣподобнѣи. ѩже и своима ѵьстиѣ „обьѣмше рѫкама. Дѹшеѭ же и вьсѣмь сьрьдцемъ любьзно лобизаахѫ и „принесьше положиша въ ѵьрквы царстѣи, идѣже и до нинѣшнаго лежить „дна, разлиѵнаа изцѣлѣнїа подавѧщїи иже съ вѣрѫ и любовиѭ къ тое слав„нѣи притѣкаѭщимъ рацѣ. благодѣтниѭ и ѵьловѣколюбнемъ господа бога на„шего спаса Їисѹса христа. емѹ же слава и дьржава съ безначалнимъ отцемъ „и пресвѧтнымъ и благимъ и живѣтворѧщимъ дѹхомъ и нынѣ и присно и „въ вѣкы вѣкъмъ амиинъ.·.·“

Настоѩщы отломъкъ сѧ състои отъ нѣколко само листове скѫсаны отъ начала и въ конецъ, щото незнае сѧ дѣ, когы и отъ кого е приписанъ. Той е писанъ на чьтвьрткѫ книгѫ дебелѫ и не толко обработенѫ. Отъ правописаниѧ же, както е видно, не може сѧ до гада положительно когы е приписанъ; нъ види сѧ да не е преписванъ твьрдѣ отколѣ, и ѩвно чи послѣ паденіѧ Българии, когато печатании книги въ Влашко подъ влиѩниемъ сьрбскаго и рускаго нарѣчиѧ, почнахѫ да сѧ разносѭть въ Българиѭ и постѫпенно да измѣнувѫть старо-българское правописание, кое отъ врѣмѧни паденіѧ Симеоноваго дома, до врѣмѧни Асѣнѧ II, довольно бѣ пострадало, и въ него врѣмѧ наймного грьцки рѣчи сѧ сѫ вмѫкнѫли въ Българскы ѩзикъ, кои изкрывени по другы крой остали сѫ и до днѣсъ въ уста народу, както *хромиль* — *χειρο-μηλος* — рѫчна мельница; вракозунь *βρακοζώνη* и соса — *σωνει* — стига, дофтаса — *ἔφθασε* — достигна, и много другы. Но въ врѣмѧ Асѣнѧ II. българское правописание пакъ зѣло старое си направление (правилность). [12])

Отъ изложеняго отломка виждамы чи сички подробности втораго надписа потвьрдѣвѫть сѧ, за коихъ Грьцки писатьли мьлчѫть

Тукъ сѧ описва ꙗвно̀ въ какво горко притѧснение сѫ' сѧ нахождали въсточнаго вѣройсповѣданиѧ християни Грьци, кога сѫ владѣли крьстонохци Цари-градъ, и чи Асѣнь сынъ стараго Асѣнѧ царѧ гы побѣдилъ и покорилъ, какъ то гласи и самый му надписъ: „нъ и ти подъ рѫкѫ царства моего повинновахѫ сѧ, понеже иного царѧ неимѣхѫ развѣ мене.“ Ѥще видимы чи въ него врѣмѧ Българинъ патриархъ въ Търново былъ *кѵръ Василіе*, а въ великы Прѣславъ *всеосвященый митрополитъ* былъ Марко. Мати же Асѣнѧ втораго звала сѧ *царица Елена*, а съпруга му сѧ звала *царица Анна*. Сега, като сѧ увѣрихмы когы е былъ Асѣнь сынь Асѣиѧ стараго и чи той Асѣнь е покорилъ крьстонохцы и гы изгналъ изъ Цары-града: „и никакоже тѣхъ лаꙗніи ужасьшусѧ, нъ паче врѣмѧ благополучно обрѣтъ на нечьстивыхъ обдьржаніе, храборнѣ възкочи . . . .“ Узнавами ꙗвно чи западнии льжѫть за сичко що сѫ' писали о тому прѣдмѣту, а найпаче за мѣчтайнаѭ *уния*, що казвѫть чи сѫществовала въ него врѣмѧ между Българы и папищашы. Нѣка изслѣдувамы тойзы прѣдмѣтъ и видѣ-щѣмъ, чи римскаꙗ пропаганда е уплела и съковала о тому льжовны легенды.

Крьстоносни походи спорѧдь изслѣдуваниѧ западнихъ ученихъ почнѫли: 1-вый въ лѣто 1095 — 1096 — 1099; 2-й въ 1147 — 1149; 3-тій въ 1189 — 1193. Цары-градъ сѫ' зѣмали и плѣнили два пѫти въ 4-тый походъ прѣдвождаемъ отъ Французы (Фрѫзы). Въ лѣто же 1204 Baudouin — Бълдуинъ первый, основа латинскѫ империю въ Константиновъ градъ; а контъ отъ Фландрѫ, кой то наслѣди Бълдуина подъ имѧнемъ Baudouin IX, быде побѣденъ при Одринъ отъ Іоанна (Joannice) въ 1205 л. и отведенъ плѣненъ въ Велико Търново, дѣ въ робство си умрѣлъ.

Това лѣточисление ие е съгласно съ нашы народны памѧтницы, какъ то видимы ꙗвно. Западни полагѫть Бълдойново поразение въ 1205 лѣто, кога то царуваше Іоаннъ и ны видѣхмы, чи Асѣнь сынъ Стараго Асѣнѧ покорилъ Фрѫзы и принесалъ отъ Епиватесъ мощы Св. Петкы. Ны знаймы ѥще чи Асѣнь II. распространи чѧкъ до тѣхъ прѣдѣлы, спорѣдь надписа, Българскаѭ власть и той побѣди кюръ Тодора. Ако положимъ, чи Бълдойново поражение дѣйствително е станѫло въ 1205 л. кога царува Іоаннъ, както сами западни полагѫть, то и отъ това сѧ доказва ꙗвно, чи никаква *Унии* не е сѫществовала между Българскѫ и Римскѫ чьрквѫ; иначе Іоаннъ не бы отишелъ противо Латины, да гы гони отъ Цары града, да имъ съкруши войскѫ при Одринъ, да доведе желѣзо-вьрзана Императора имъ въ Велико Търново и да му отсѣче главѫ съ брадвѫ, или какъ то пишѫть

други, да повелѣе да му отрѣжѫть рѫцы, крака и да го оставѭть да умре така! Това не е мажало да бѫди, ако бы сѫществувала унїя и ако Българи сѫ' были приѣмнѫли папицашко вѣройсповѣдание по сичкы му точкы, както нѣкои си сѫ' обнародовали папскы булы и писма, коихъ по-долу щѣмъ изложи. А найпаче тогава, когы то сички Западъ сѧ боѣше Папа, и царие треперѭхѫ отъ неговы проклѣтнѧ (анатеми), и унижавахѫ сѧ боси да му водѫть коние! Ако Іоаннъ е былъ приѣлъ католичьство или бы припозналъ Папскѫ власть, той не бы смѣялъ да учини такова нѣщо!!!

Съврѣменици того Византийци списатели, имано Никифоръ Григорасъ, казвѫть, чи Іованъ былъ много жестокъ чьловѣкъ, мѫчилъ немилостиво латины и помагалъ Грькъмъ. Отъ жестокости же былъ нарѣченъ *скыво-Іоанъ* т. е. свирѣпъ, немилостивъ къту скытинъ!

Въ вышейзложенаго отломка ны видѣхмы явно, коя причина е заставила Асѣнѧ II. да бие Латины. Патриархъ Евтимый описва явно, чи Благогьстиви въсточнаго вѣройзповѣданиѧ Християни Гърци страдали отъ Латины, кои имъ обрали и ограбили сичкы драгоцѣнны работы отъ чьрквы имъ и послали гы въ Римъ; тѣмъ е было тѫжко и несносно да глѣдѫть свои святины плѣнени отъ Латины: „сїа вьси „благочьстивїихъ зрѣще съборъ, сѣтованїа и печали тѣхъ покриваше облакъ, „и нитоже отъ нихъ слышаше сѧ разве вьскрьсни вьскуѭ спиши Господи. „вьскуѭ забывалѣши нищетѫ нашѫ и печѫль нашѫ.“ Въ такова положение находѣще сѧ цариградскы Гърцы, кому другому можахѫ сѧ надѣи да гы избави и освободи отъ грабителѣхъ, а не своимъ единовѣрнимъ благочьстивымъ Българъмъ? Ето коя причина е накарала благочьстиваго Асѣнѧ II. да бие нечестивы Латины, „нъ и паче времѧ „благополучно обрѣть на нечьстивыхъ одрьжание. . . . .“

То сичко доказва чи никаква *унїя* нѣмало между Българы и наслѣдника св. Петра ключарѧ райскы. Нъ Българи зъвали себе *благочьстивы*, а Латинцы зъвали *нечьстивы*, какъ то и до сега това изражение е остало въ чьрковны языкъ, коѭ рѣчь еще замѣнувѫть съ православны и западны.

Въ изложеный драгоцѣны надписъ видѣхмы, чи Асѣнь сынъ стараго Асѣнѧ царѧ, съзидалъ храмъ св. 40 мѫченикъ, въ лѣто 1230 и въ него лѣто отишалъ въ Руманиѭ, побѣдилъ Грьцы, уловилъ кюръ Тодора съ сичкы му избраны войводы, покорилъ Фрѫзы (Латины) и направилъ гы подданны себѣ; а то лѣто было дванадесето лѣто царствуваниѧ его, що то къту спаднимы 12 годины отъ 1230, виждамы, чи Асѣнь II. сѧ въцарилъ въ 1218 лѣто. Наша една народна рѫкопись казва, чи подиръ Асѣнѧ първаго, кой е царувалъ девѧтъ го-

дины, въцарилъ сѧ братъ му Петъръ и царувалъ само 6. годины, то сѧ потвьрдава и отъ нѣколико другы историцы, щото къту прибавимы на 1195 еще шесть годины, нахождамы, чи Асѣнь I. и братъ му Петъръ царували до 1201 год. По Византийцѣмъ Асѣнь пьрвы царувалъ 9. години и былъ убитъ отъ сродника си Іованка, спорѧдъ нѣкаквы си любовны сплѣтки що ималъ Іованко съ сестрѧ му, а Асѣнь искалъ да го казни смьртиж, нъ Іованко го приварилъ. Подиръ това убийство Іованко тутакси завладалъ Търново и искало му сѧ да усвои царскый прѣстолъ; нъ Петъръ братъ Асѣнювъ усуетилъ неговы мысли, стѧснилъ го въ Търново, отъ дѣ той избѣгнѧлъ и наишелъ спасение при Византийцѣмъ ведно съ брата си Димитра, отъ дѣ и послѣ не е мирувалъ. Петаръ братъ Асѣнювъ сѣднѧлъ на царскы прѣстолъ и царувалъ 6. годины спорѧдъ нашъ единъ народьнъ памѧтникъ рѫкописъ. А Петра убилъ нѣкой си Българинъ, види сѧ отъ Іованковѧ стрѧнѧ гуденъ. Петру же наслѣдилъ малкый имъ братъ Іованъ или Іованица назоваемы, кому смьтрь полагѧть въ 1207. Гърци и за неговѧ смьрть сплѣли смѣшнѧ чюдотворнѧ легенда! Тии казвѧть чи той къту ималъ бой съ латинскаго императора Ханрика (Henri de hainaut) наслѣдника брата си Бѣлдуйна (Baudouin 1 re), кому е той былъ намѣстникъ, кога е былъ онъ заробенъ у Бѣлгары, близо при Солуна града, дѣ е было разположено Іованово военно станище, напрасно найшли Іована мьртавъ въ шатору му прободенъ копиемъ! Гърци разгласили, чи ушь Іованъ видѣлъ насьны едного бѣлоконца всадника въурѧжена копиемъ, кои го проболъ! а той былъ св. Димитрый защитникъ града Солуна! Нѣкои си же казвѧть, чи Іованъ сѧ наранилъ въ биткѧ съ Ханрика и отъ неж смьртноносна ранѧ умрѣлъ, и то е вѣроятно. Подиръ Іована полагѧть Борила то же отъ Асѣновскаго рода сѫща, съ кого Асѣнь вторы, сынъ стараго Асѣна, правый наслѣдникъ прѣстола, ималъ десѧть години бои, обсаждалъ за дьлго врѣмѧ Търново и найпослѣ го уловилъ и наказалъ лышениемъ зрѣнѧ. Спорѧдь тыѧ изслѣдованыѧ, Асѣнь пьрвы царувалъ отъ 1186 до 1195. Петаръ братъ му отъ 1195 до 1201. Іованъ отъ 1201 до 1207. Борилъ отъ 1207 до 1217. Асѣнь же вторы отъ 1217. (или отъ 1218 спорѧдь надписа му) до 1241. Щото Іованъ царувалъ само 6. години. Западнии говорѧть чи тъчно въ 1205, къту сѧ уцарилъ Бѣлдуйнъ въ Царыградъ и Іованъ ушь съврѣменно былъ проводилъ посланицы при Папа за *уния*. Тии сами казвѧть, чи въ него сѫщо лѣто Іо [illegible] побѣдилъ латинское войнство при Одринъ, съкрушилъ го кои [illegible] ъ Бѣлдуйна съ сички му войводы и велмѫжиѧ и от [illegible] ѣ ѩы казнилъ по скытскы!

Тии сами казвѣть, чи въ 1207. лѣто Іованъ сѧ билъ съ Ханрика, наслѣдника Бѣлдуйновъ и въ него лѣто умрѣлъ. То ще кажи чи Іованъ отъ 1205 до 1207. ималъ непрестанны биткы съ Латины, а когы е станѫла та мечтайна унїꙗ, коѭ западнии сплитѣть въ разтоꙗние на тыѧ двѣ годины!!! Нѣка всѣкы размысли и разсѫди, каква унїꙗ мечтаѭть папищаши. Правое и истинное лѣточислѣние нашего надписа потвьрдѣва сѧ и отъ Грьцкы списателы съ сичкы му подробности, както видѣхмы. Това доказва, чи той-зи надпись е вѣренъ и истинны, и спорѧдь него можимы да уборимы сичко друго що сѫ' писали о тому прѣдмѣту западнии по волѭ си. Нашъ прѣдмѣтъ е да докажимы, чи *унїꙗ* между Българы и Латины въ врѣмѧ Асѣнѧ пьрваго и втораго, нити въ врѣмѧ Іованика не е сѫществувала и сичко, що е казано о тому, е съковано въ Римъ отъ папищашкѧ пропагандѧ въ послѣдны врѣмѧна за тѣхнѧ цѣль, за коѭ тии нищо не щадѭть, какъ то и изъ начала казахмы.

Въ поврѣменое списание, кое носи насловъ *Българскы книжицы*, въ часть прьвѧ Ꙗнуарїꙗ 1858 л. *книжка втора* виждамы изложение: „Унїꙗ въ царствование на Іоана I Асѣнѧ."

То изложение дало поводъ учащимъ сѧ въ Бебешкое исуйтско училище младимъ и незрѣлимъ ѥще Българъмъ, да пишѭть ѥще нѣкаквы си глупости о тому и да гы обнародовѧть въ истыѧ книжицы, какъ то и въ мѣсецеслову 1859 лѣта, изданному въ исуйтскы мънастирь въ Галатѧ.

Да прѣдупрѣдимы всако зло послѣдствие, кое можи да пройзиди отъ такива по раздорному духу Исуйтамъ писани писма и були въ поврѣмѧнное списание, кое носи народно Българско имѧ и кое сѧ распространава по сичкѧ Българиѭ и чьте сѧ отъ простаго и невиннаго народа, и да докажимы чи тии млади исуйтчета не знаѭть ѥще православнаѭ нашѧ вѣрѧ, въ коѭ смы остали до сега, кавкѧ свѧзъ има съ нашѧ народность, иначе и ны давно ѭ бѣхми изгубили, както малочисленное число познатихъ въ Българиѭ Павликанъ, заради таѭ причинѧ, кажѭ, унуждавамы сѧ да изслѣдувамы разсѫдително писаное и обнародованое отъ тѣхъ. И защо то найнапрѣдь сѧꙗвѣва въ выше помѧнѧтое поврѣмѧнно съчинение изложение *унїꙗ* и проч. започвамы отъ него.

Почтеннаго съчинителѧ того изложеннѧ ны уважавамы за неговѧ любородность и негово высоко ученне, и далѣчь смы отъ мысьль, чи той е писалъ съ нѣкакъвъ си противенъ духъ. Прѣдварително казвамы чи негова милость е писалъ на общое основание повѣсности, гдѣ отъ многы сѧ казва, чи ушь сѫществувала Унїꙗ между Бъл-

гары и папищашы. Самое негово изражение, дѣ говори чи Асѣнь не отъ религиозно (вѣройсповѣдно) убѣждение приѣлъ униѩ, нъ отъ врѣманыѧ обстоѩтелства унужденъ сближилъ сѧ съ Папа, доказва, чи негова милость е писалъ чистосьрдечно.

Въ него изложенне е писано: „въ правленне-то на Іоана първаго Асѣ-„на (1196—1201), кои-то понуждень отъ политиѩьскы обстоѩтелства сбанѫи „Българскѫ-тѫ цръкѫ съ Римъпапа, проѩвлака сѧ идеѩ-та на духовно рели-„гиозѫ самостоѩтьлность къмъ кои-то отъ кран сѧ е стрѣмила Българска-„та цръкка и проѵ.“ Асѣнь *първы сближилъ Българскаѩ чърквѫ* въ 1201 — Сами западни казвѣть, чи въ 1205 л. такова нѣщо пожалалъ Іоанъ наймалкый братъ Асѣна първаго. а нѣ Асѣнь I. какъ то господствому тукъ казва. Другадѣ сѧ казва: „нъ Іоаннъ не вѣрваше вече Гърцы-ти и на мѣсто отговоръ, изпрати (1203) въ Римъ загорскаго Архиепископа Василиѩ за да сѧ договори съ Папѫ тѫ,...“ То ще кажи, чи до 1203 л. нѣмало никакъвъ договоръ, нъ тогава отишелъ Архиепископъ Василый да сѧ договори съ Папа. А какъ е сѫществувало сближение на Българскѫ чъркованѫ съ Папа въ 1201 л. безъ договора?! „сблизи Българскѫ-тѫ цръкванѫ съ Римъ-папѫ“ казва погорѣ въ преминало врѣмѧ?

Послѣ слѣдува съчинитель и приказва кардиналъ Львово отъ Рима въ Търново посолство, назначение Василиѩ Загорскаго въ архиепископство. Basilius archiepiscopus Trinovianus Bulgarorum et Blachorum Primas, и подирь това, вѣнчанне Асѣнюво на царство по католическы обрѧдъ, и Іоаннъ I Асѣнь приѣлъ титулъ: Ioanicius Dominus et imperator totius Bulgariae et Blachiae. То сичко е зѣто отъ западныхъ. Какъвъ Іоаннъ I. Асѣнь мечтае тукъ господствому?!

Въ 1203 както казвѣть не было еще нищо договорено; първо ходилъ въ Римъ Василь Загорскы, а послѣ дошелъ отъ Рима кардиналъ Львъ въ Търново, рѫкоположилъ за архиепископъ того истаго Василиѧ и вѣнчалъ Асѣна за владѣтель и самодьржецъ! Споредь тогдашны пѣтица и обстоѩтелства, и какъ то сѫ' еще противодѣйствовали Гърци, Василюво отъ Търнова до Римъ пѣтишествие и кардиналово отъ Рима до Търново дошествие трѣбало е наймалко да сѧ забави еднѣ годинѫ, що то отъ 1203 л. кога е былъ посланъ Василь (споредь тѣхъ) лѣто става 1204, а до крьвопролитнаѩ съ Латины при Одринъ битк[illegible]5, остава само една година разстояние врѣмани, що т[illegible]ши въ врѣмѧ Асѣна I. исчезва, както е изчезнѣлс[illegible]ператорство въ *Търново на Морно-Поле!* [15])

Ны видимы еще едно противорѣчие западнихъ писатель съ нашимъ народнимъ паматникамъ. Тии полагѧть свое при Одринъ разорѣние и плѣнь императора си Бълдуйна отъ Асѣнѧ II, въ 1205 л. а ны видѣхмы, чи Асѣнь II сѧ въцарилъ въ 1218 л. и кюръ Тодора побѣдилъ въ 1230. Патриархъ Евтимый Асѣню второму прѣписва побѣдѫ надъ Латины, таꙗ же Асѣнюва побѣда сѧ потвьрдѣва Калоювану отъ единъ влашкы лѣтописецъ, кои е обнародованъ отъ ученаго професора императорскаго казанскаго университета. В. Григориевича въ 1859. Лѣтописецъ почва: Деч аꙋ фосъ пънѫ лâ михаилъ фіюль Дукѫеи ҂ѕ҃ѯ҃ѓ҃. (6613—1105).

Пънѫ âчичѧ саꙋ скось дентралтеле кърци словенéщи пре лимба нóастрѫ віéциле ши петрѣчериле ѧ҃пърѫтещи ,и проч. До Михаила сына Дукова отъ сътворенинѧ міра было 6613—1105. До сега сьмь извлекалъ (привелъ) отъ Българскы книгы на нашъ ꙗзыкъ житиѧ и дѣꙗниѧ императоровъ и проч.

Слѣдуꙗщъ лѣтописание си казва. ҂ѕ҃ѯ҃в҃ — 6702 — 1204. аоу моутать каль Іоанъ домнулъ Шкѣнлоръ троуꙗль лꙋи ст҃іи Іоань рꙋлскіи делаꙋ доусь ла четате ѧ҃ тръновь. — въ 1204 Кало-Іоанъ господарь Българъмъ принесалъ мощы св. Іована Рылскаго въ градъ Търново. А другъдѣ казва: Ани ҂ѕ҃ѯ҃ѓ҃. — 6710—1202. лоуарѫ фрѫнчіи Цариградоуль делâ гречи ши лâꙋ циноуть ꙁ҃в҃ деâнѝ. ши дефрика фрънчилорь поменіѧ гречіи пе папа лâ жрѫтѫвникь. Ши âвѣ Гречіи атоунче ши декѫтрѫ шкѣи кълé прѫда цара. А тоунче дѣдерѫ мóщіиле сфинтеи винери ѧ҃локь де дажде ши алте рѫндоури скоумпе моулте. — Въ 1202 годинѫ Фрѫзи привзѣхѫ Царыградъ отъ Гърковъ и го дьржахѫ 62 годины, и отъ страха Фрѫговъ Гърьци помѧнувахѫ на жьртвеника (въ чьрковъ) Папа. Грьци притьрпѣхѫ тогава и отъ Българы, кои имъ привзѣхѫ земѭ; тогава дадохѫ вмѣсту данока (даждиѧ) мощы св. Петкы и другы много скѫпоцѣнны утвары.

Влашкы лѣтописецъ ꙗвно потвьрдѣва писаное отъ Евтимиꙗ патриарха Българскаго, чи Асѣнь вторы е дьржѫлъ Гърцы и Фрѫзы въ подданство, и нѣкои си западни списатели говорѫть о тому. Нъ тии казвѫть чи Асѣнь ушъ былъ покровитель фрѫжьскаго царьства въ Константинополь. [14])

Отъ сичкы тыѧ сѧ доказва ꙗвно и необоримо, чи западнии нѣсѫ истинни. Ные тѣхны свидѣтельства никакъ не трѣба да вѣрвамы, до дѣ гы не изслѣдувамы разсѫдитьлно, какъ то и другъдѣ казахмы, а найпаче относитьлно вѣри. Ны трѣба да считамы себе благополучны, чи сѧ откривѫть такива важни наши народни паматници, коихъ противны обстоꙗтьлства нѣсѫ изтрѣбили, какъ то тысѧщи други.

Съчинитель изложенна *унія* споманува и Симеоновы вѣкъ, то естъ, чи и тогива ушь Българи имали *унія* съ *Римъ-папа*, нъ и тамо е погрѣшенъ господство му; защото са основава само на западны съкованы *Легенды*. Ные и за него случай нѣмамы еще открыти народны паматницы — отъ колко е мнѣ познато, — и слѣдователно не можемы така лесно да пишимы работы недоказаны и непотвърдены. Въ еднѧ Българскѧ рѧкопись, кои са нахожда у г. Мурзакевича не напечатана и носи нисловъ: „Історія Славено бѣлгарскаѧ ѡ народахъ, и „ѡ царѣхъ и стѣхъ болгарскихъ, и ѡ всѣхъ дѣаніа бѣлгарскихъ, собрано и „наредено Паисіемъ іеромонахомъ бывшаго въ святѣи гори Афонскіа, отъ „епархіи Самоковскіа въ лѣто ,аѯхв. на полѯ родѹ болгарскомѹ.“ писано е слѣдное.

„Виеман ѯде ѡпасно читателю, да помниши въ кое время поста„вили бѣлгарскіе цари себѣ патріарха въ Терново и колико святіи обрѣта„ются отъ ѩзыка болгарскаго. Симеонъ нарицаемы Лабасъ царъ болгарскіи „воспріалъ царство по Михаила како ѩперво написахомъ. при Михаила ѯа„повѣдалъ Папа Римски ѿ лѣта Болгаріа, ѯащото и папини епископи Павелъ „и формосъ много народъ болгарскы крьстили, но въ то время отступилъ „Папа Римскы отъ благочестіе, ѯа то Грьци ѩгнали ѩхъ Болгаріа папины „епископы и поради Болгари, кои да бы ѩхъ имѣлъ подъ своа власть, мно„го распри и преніе было между Греци и Римляне, ѯа то са конечно про„клели и раѯлучили Греци и Римляни, и остали Болгари подъ цареградскаа „патріаршіа неколко время. Но Греци на поставленіе Архіепископа Термов„скаго искали много ѯлато и дани отъ цари Терновскыа, но Симеонъ Ла„басъ имѣлъ велика брань и жестока борба на Греци, ѯа много время, ѯа „то сватокупство, що ѯемали ѯа поставленіе ѯа архіереи, и ѯа други грѣхъ „що имѣлъ на Греци, отступилъ отъ патріаршіа царградскаа и хотелъ при„стати къ Римляномъ, того ради гречески патріарси вси четири, око да „чинятъ миръ и согласіе съ Болгари, друго да не отъ пущатъ ѩхъ въ рим„скую ересь. благословили и поставили въ Терново Болгаромъ патріарха са„мовластна, докле царствовали Болгари поставляли патріарха и епископи отъ „свои ѩзыкъ Болгарски, и въ Охрида терновски патріархъ поставлялъ архі„епископа. По патріарха былъ первы Охридскы, по него Преславскы, пакъ „Софінскы. Въ Охридъ, въ Преслава и въ Софіа имѣли Болгарскы цари „палати царскы, и седеи бароии великии, содержали конистко Болгарское и „собирали дань народна; тѹ имѣли архіепископы по патріарха, тако и у „Видинъ былъ баронъ великии, архіеписк[illegible] четири по Софинскаго архіепи„скопа. Тако сѹ имѣли цари [illegible] въ бѣюе по царя, що сѹ „стронли конистко Болгарск[illegible] скопи пан митрополи„ти, що сѹ были по патр[illegible] ли подъ собою по „много епископи по Бо[illegible] имѣли чинъ и пра-

„власіїє. А когда ишелан у греческаѭ ѕемла неколко крати подъ своѭ цари „болгарски, конистко болгарское и барони поставлали надъ оны страни и мѣ„ста греческы, а владици и свашеници гречески недирали никако, нѣуто за„повѣдалъ патріархъ терновскы на гречески епископи и свашеници, но то„чїю надъ Болгари заповѣдалъ надъ свои епископи и свашеници, а въ чуѕ„ди епархїи духовни не са владеали, но царское конистко. Тако и Греци, когда „земали на врѣма отъ Болгари некои мѣста, конистко поставлали царское а „не епископи и свашеници, после же когда чѣели, и попрали Турци Бол„гарїа, тогда са патріарси царогрѣдски съ турскаѧ помощь и насилїє пакы „основали терновскаѧ патріаршїа подъ своѧ власть и на пакость и злоба що „имаѭть на Болгари, еще нѣъ нерко врѣма непоставлаѭть отъ Болгарска„го ѕѣыка епископи Болгаромъ но все отъ гречески ѕѣыкъ, и не радатъ отъ „людъ за Болгарски школи или чѣенїє, но обращаѭть все на гречески ѕѣыкъ, „за то су остали Болгари прости и неучени и не искусни писанїемъ, и мно„го са отъ нихъ обратили на греческаѧ политика и чѣенїє, и за свое чѣе„нїє и ѕѣыкъ слабо брѣжатъ. Тая вина Болгаромъ отъ греческаѧ духовнаѧ „власть приходитъ и много насилїє неправедно отъ гречески владики терпѧть „но сїа врѣмена: но Болгари принимаѭть нихъ благоговѣйно и почитаѭть нихъ „за архїереи и сугубо плащаѭть имъ должное, за то по нихна простота и „незловїє воспріимутъ отъ Бога мѕдѕ свою, тако и они архїереи що съ тур„ска сила а не съ архїеренское правило творатъ болгаромъ велика обида и „насилїє, и оны по свое дѣло и безсовѣстїє воспріимутъ мѕдѕ свою отъ Бо„га по реченомѕ: ѩко ты воздаси комѫждѕ по дѣломъ его.“ Отъ того-зи памятника ные видимы, чи и въ Симеоново врѣмѧ никаква *унія* съ папищашы не была. А колко за возпомнаемы посланницы що сѧ отправлѣли въ врѣмѧ Бориса отъ Прѣслава въ Римъ къ попу Нико. лаю I. то е истиннѧ, и то сѧ възпомѧнува въ нѣколко си народни нашы паматницы, нъ то тогова было друго врѣмѧ, то есть, чьрква е была еще една и нераздѣлена на възточнѧ и западнѧ. Проводении въ него врѣмѧ въ Българиѭ отъ Римъ епископи Формузъ и Павелъ само три годины сѧ стоѣли въ Българиѭ; и къту сѧ раздѣлила черква на възсточнѧ и западнѧ, тогова Българи остали въ възточнѧ, а папищашкы епископы изпѧдили отъ Българиѭ, защото си имали свои Българы. Отъ сичкы вышейзложены ны видимы явно, чи *унія* никогы не сѫществувала въ Българиѭ.

Въ еднѧ книшкѧ, кои носи насловъ *Исторія Славено Болгарскогъ народа*, писана на Сьрбско нарѣчие и посвѧтена Българскому купцу Николаю Черновичу, печѧтана въ Будимъ Града 1801. л. писано е за Асѣнѧ слѣдное: „Сказую, да онъ ние просио унію, зато что она нѣму прїѧтна была, но само, да бы корону Імператорску себи, и

Архіепископу достоинство Патріаршеско приобрѣо. Када е пакъ обое получіо, насмѣло се уніи и отбаціо ню.“ Съчинитель вышепоманѣтыѧ книшкы е нѣкои си Атанасъ Несковичъ и чьрпалъ е отъ съчинениѧ Г. Райча и другихъ. Онъ казва само *Сказую* — сказамѣтъ, нъ кой и гдѣ не показва. Види сѧ чи никой не е доказалъ това нѣщо съ тъчны и необоримы доказательства, то есть, чи было униы въ Българиѭ, зато и говори такъ уничтожитьлно.

Отъ сичкы вышейзложени ные видимы, чи униы не было въ Българиѭ, нъ това отъ послѣ сѧ впосѣыло въ Папищашкы писаниѧ за другѧ тѣхнѧ цѣль. Нъ сега сѧ ражда въпросъ за сѫществуыщихъ днѣсь въ Българиѭ западнаго вѣроисповѣданиѧ Българъ, носащихъ имѧ *Павликыанъ*, отъ когы сѧ' остали тии въ Българиѭ, и защо носѭтъ имѧ Павликыани? Въ вышепоманѣтое изложение *Униы* съчинитель казва: „Сама Блъгариы коы то сега брои повѣчь отъ пѧть милиона Славено-Блъгарско население има само до 50 хылади Българи католицы, кои то сѧ' извѣстны подъ название *Павликыане*. Нѣма „сомнѣние, че обрьщение то въ католичьство на тые отсѣпницы отъ „православие то почнѣло е еще отъ сближение то Іоанново съ Римскѣ тѣ црьквѣ.“ — Съчинитель изложениѧ *Униы* самъ себѣ противорѣчи. Той сѧ старае отъ еднѣ страни да докажи, чи Іоанново мнимо сближение съ Папѣ не было отъ религиозно убѣждение Іоанна, нъ отъ гражданекы обстоѧтельства и рѣчь *Униы* сѧ тълкува въ замѣчание: „Униы е присоединение на православнѣ еднѣ црьквѣ подъ „духовнѣ тѣ власть на Римъ-Папа, безъ да приеме догмати-ти на ка„толичьско то вѣроисповѣдание.“ Това къту сѧ старае да докажи и рѣчь *Униы*, къту сѧ тълкува какъ то видѣхмы, нѣ е ли ыавно противорѣчие, да казва чи познатии подъ иманемъ *Павликыани* Българи сѧ' отъ него врѣмѧ остали въ павликыанство?! Ны видимы чи Павликыани иѣ-сѧ' *Униыти* съ папскѣ чьрквѣ, нъ сѧ' чисти католици папищаши, по сичкѣ обширность католикизма! . . . . А въ книжицѣ *Синодикъ царѧ Бориса* рѣкопись XIV вѣка издадена съ замѣчаниѧ отъ истаго съчинителѧ на рускы ызыкъ пиши така:

„Обращеніе Болгаръ въ христіанскую вѣру, начатое крещеніемъ кнѧзѧ „Бориса и его семенства, не было обращеніемъ всенароднымъ, и изъ исто„рическихъ свидѣтельствъ мы видимъ, какихъ трудовъ стоило Борису, если „не въ народѣ, то по крайней мѣрѣ въ своей семьѣ утвердить спасительное „ученіе вѣры христовой. Язычники, упорно отстаивавшіе ложное ученіе сво„ихъ предковъ, какъ видно изъ свидѣтельствъ Ї. Екзарха, были довольно „значительны. Къ тому обст[illegible]ствѣ присоединялась и борба между Рим„скимъ престоломъ [illegible]ьскимъ патріархомъ, борба начатая па-

„ною Николаемъ I. съ патріархомъ Фотіемъ за низложеннаго Игнатія, и „окончившаяся раздѣлемъ церквей. Извѣстно какую роль играла Болгарія „во время этихъ религіозныхъ споровъ. На соборѣ 867. г. рѣшено было, „что новонасажденная церковь Болгаріи будетъ подчинена цареградскому па„тріаршему престолу. Нѣтъ сомнѣнія, что среди этихъ споровъ Грековъ и Ри„лянъ за Болгарію, около 868. г. явились въ эту страну первые послѣдо„ватели Павликіанъ, вышедшіе изъ Арменіи для распространенія своего уче„нія среди народа неокрѣпившаго еще въ истинныхъ правилахъ Христіан„ской вѣры. Но не одни Павликіане стремились въ Болгарію для распро„страненія своего дуалистическаго ученія. Сектаторы являлись один за дру„гимъ, и страна ета представлялась имъ свободнымъ поприщемъ, нетронуъ„тою почвою, гдѣ легко прививались лѣжныя понятія о вѣрѣ, перенесенныя „сюда съ Востока разными послѣдователями отступниковъ Православія. Изъ „инструкціи, посланныхъ въ Болгарію еще при Борисѣ папою Николаемъ I. „и изъ объяснительныхъ отвѣтомъ сего послѣдняго на извѣстные 106 вопро„совъ кн. Бориса, мы видимъ, что когда вѣсть объ обращеніи Болгарскаго „князя и его двора распространилась на востокѣ и западѣ, ревностные по„слѣдователи противныхъ истинному Христіанству ученій со всѣхъ сторонъ „хлынули на Болгарію. Въ числѣ ихъ находилось множество Армянъ и Гре„ковъ: одни были послѣдователями Павликіанъ, другіе — распространителя„ми ученій Массаліанъ и Маннхенцевъ. Во время тѣсныхъ сношеній съ „Римскимъ престоломъ, Борисъ не преминулъ сообщить папѣ Николаю I. „объ етомъ обстоятельствѣ. Вы пишите, — отвѣчалъ папа, — „что Хри„стіане разныхъ странъ, Греки, Армяне и др. являлись къ вамъ проповѣдуя „Христіанство каждыи по своимъ понятіямъ“ . . . . етого довольно, чтобы „показать, когда стали появляться въ Болгаріи разныя секты, слившіяся въ „послѣдствіи въ одну извѣстную подъ именемъ Богомиловъ.“

Тукъ съчинитель пакъ противорѣчи себѣ, що казва, чи Павликіани сѧ ꙗвывѣть въ Българиѭ въ врѣмѧ Бориса въ лѣто 868. Ны видѣхмы по горѣ чи въ Българскы книжницы казва за павликꙗнско поꙗвление въ врѣмѧ мнимаго зближениѧ Іоанна Асѣнѧ; кой е владалъ въ Българиѭ, съ брата си Петра, какъ то видѣхмы, отъ лѣто 1186 до 1201, кога го наслѣдилъ братъ му Іоаннъ. Противорѣчие сѧ състои отъ 300 и выше години!

Ны прѣди да кажимы начало Павликꙗнъ въ Българиѭ, щѣмь каза нѣщо си за помаѩты отъ съчинителѧ *Манихеи*, кои казва той, чи въ врѣмѧ Бориса дошли отъ Армениѭ въ Българиѭ и проповѣдали *дуалистически ереси противо Православнаѩ вѣрѣ* и найпослѣ *тии сѧ слѣли въ Богомилцы.* Манихеи сѧ послѣдователи Персиꙗнина Манеса (Мана), кой не е былъ Христиꙗнинъ, нъ вѣрвалъ е Заратовѣ вѣрѣ,

то есть, двѣ начала божества, зло и добро. Негови главни послѣдователи и ученици Харма, Буда и Тома ходили въ Хиндистанъ и послѣ, къту сѧ вьрнѣли отъ тамо, распространили своѭ вѣрѣ по разны мѣста въ Европѣ. Тѣхно вѣрванье, то есть, двоебожие было е въ Българиѭ еще отъ незапаматны врѣмана принесено отъ Индиѭ въ Европѣ и зендскы и самъсъкрытъ ꙗзыкъ станѣлъ единъ и живѣе и до днѣсъ въ Българскы уста говоримъ по сичкы му окончанна, отсвѣнь малкѣ измѣнѣ въ пройзношение, какъ то и вѣрвание въ Сива или Сура (Зара) бога или Сивайзмъ, слѣло сѧ съ Заратово вѣрванье.[16])

Българи прѣди Христиꙗнства вѣрвали Ирѣ-мьзда-свѣтлость даѭщаго — Свѣто-Зара — Бѣлъ-Бога, и А-харана не-харнаго — не добраго — Чьрнаго-Бога. Тии си имали свои книги, кои сѣ' были Зарату (Заро-астръ е погьрчено) отдаваемы, Занта-Вѣста, Исна или изꙗснение и другы, какъ то Колѣдникъ, Грьмникъ, Мысленникъ, Пѣтникъ, Сносѧдецъ и проч., що то тии нѣсѣ' имали нуждѣ да учѣть дуаличьскы ереси отъ Манихѣйцы и Павликꙗны. А Бого-милска секта не е была ересь — отцѣпка отъ Христианскѣ вѣрѣ, нъ съвсѣмъ друго нѣщо. Тии сѣ' упровьргавали сичко що вѣрвѣть Христиꙗни и вѣрвали сѣ' едно само сѣщество, що то Манихѣйска вѣра никакво сходство нѣма съ Богомилскѣ и слѣдователно нѣ сѣ можали да сѧ слѣѭть Манихѣйска и Павликꙗнска ереси въ едно съ Богомилское вѣрванье. Богомилска вѣра си тѣгли начало отъ самы старо-българскы прѣжде Христиꙗнства книгы, кои сѧ сѣ таили между нѣкои си учены Българи, и въ врѣмѧ кога бѣше Българиꙗ подъ византийскѣ власть, въ царствуванна Алексиꙗ Комнина (1118) избухна, и тогова Гърцы изгорихѣ жива началника имъ Василѧ врача (лѣкара) въ Цариградъ и заточихѣ найзнамениты челяды, виновны и невиновны Българы, споредь това въ западнѣ Европѣ, а имянно въ Францѣ; а споредь таѭ причинѣ изгорихѣ и много старобългарскы книгы, даже и отъ врѣмани Христиꙗнства съчинены!...

Находѣщи сѧ въ Българиѭ днѣшни Павликꙗни си тѣглѭть начало не подалѣку отъ крьстоносны походы, кои траꙗхѣ близо го 100 годины, нъ нѣ отъ мечтайнаѭ униѣ. Такива исти, къту наши покатолчени Българи, сѣществуѭть въ голѣмо число и въ свободнѣ Грьциѭ въ островы, Тиносъ, Миконосъ, Сира и другѣдѣ, какъ то и въ островъ Хиосъ, коимъ начало такожде сѧ тѣгли отъ крьстоносны походы. Между Арманамъ исто сѣществуѭть подобни Българскимъ Павликꙗнамъ подъ иманемъ *Армено-католицы;* тѣмъ тоже начало сѧ тѣгли отъ врѣмени крьстоносних походъ. Сичкы тѣхъ латинска пропаганда успѣ да привлѣче на своѭ вѣрѣ въ онова разстояние, кога то

владѣыхѫ крьстоносци Византионъ и другы мѣста Византийскыѧ империи. А къту сѧ възобнови пакъ Българское царство отъ Асѣновцы и Византийскаꙗ имперꙗ отъ Палеологовцы, и Латини си убрахѫ крушы, православиаꙗ Българска и Грьцка чьркова имѣахѫ врѣмѧ да успѣѭть да изчистѭть таѭ раздорнѫ заразѫ. Защо то отъ еднѫ странѫ Византийскѫ империѭ натиснахѫ Турцы отъ Азиѭ, а отъ другѫ странѫ непрѣстанни битки Българъмъ съ Гърцы не имъ дадохѫ врѣмѧ да мыслѭть за такова нѣщо. Паденне Византийскыѧ империи и Българскаго царства подъ турскому игу послѣдува твърдѣ скоро, то есть, отъ 1230 лѣто, кога Асѣнь уничтожи Фрѧзи (Латинскаꙗ власть въ Възтокъ) до 1348. кога вѣчи Турци почнѫхѫ да владѣѭть въ Европѫ. А колко годины траꙗ крьвопролитный бой съ Турцы? Въ такива обстоꙗтьлства можахѫ ли Българи да мыслѭть за малочисленное число покатоличенихъ Българъ Павликнꙗнъ, кое е было потаено, а нѣ ꙗвно, какъ то е днѣсъ? Послѣ же паденнѧ Визатийскыѧ империи и Българскаго царства настахѫ съвсѣмъ другы тѧшкы и плачевны врѣмѧна; тысѧщи Гърци отъ разны мѣста, какъ то Кандиꙗ, Хіосъ и другъдѣ, да отбѣгнѫть острый мечь завладѣтелѧ изпотурчихѫ сѧ; познатии Помаци Българи и Бошнаци Сърби сѧ потурчихѫ отъ неволѭ, какъ то гы видимы и до днѣсь, чи ни то рѣчь нѣкои си знаѭть по турскы, нъ само имѧна турскы носѭть! Въ тѣхъ врѣмѧна, когато тии наши единородни и единовѣрни прѣжде намъ братиꙗ отъ голѣмо насилие были сѫ' принѫждени да сѧ отрѣкѫть отъ Христа и да повѣрвѫть арапскаго пророка, папищашкаꙗ пропаганда не сѧ ли е ползувала и не е ли защитила свои Павликыны Гърцы, Арманы и Българы? Незнаемы ли отъ повѣстности чи послѣдный Византийски императоръ Палеологъ, проводи да иска помощь отъ папищашы, нъ тии му прѣдложихѫ отъ веднѫшь, чи ако приѣмни тѣхнѫ вѣрѫ щѫть му по могиа! Исто сѧ случи и съ послѣдный царъ Българскы Георгѧ Страшимирѧ, кой то бѣше съсрѣдоточилъ остаткы отъ Българскихъ войновъ и отъ Сърбовъ и другихъ и биꙗшесѧ юнашкы. Нему такоже предложи Римъ-попъ да приѣмни Римскаѭ догмѫ, та да възбуди Папа сичкы католицы да му помогнѫть; нъ той сѧ отказа отъ такавѫ низость и би сѧ юнашки до послѣднаѭ минутѫ живота си. Отсвѣнь тѣхъ имамы и другы много примѣры, чи Римскаꙗ пропаганда всѣкога ищи мѫтны и облачни врѣмѧна да откѫсни нѣщо си отъ православнихъ.

Въ 1601 Исуйти сѧ съзидали училище въ Царыградъ подъ защитѫ Французкаго посланика Солинниака (вишъ Hammer hist. ottom. libr. XLIII.). Тии сѫ' вѫрлували до толко съ разновидны сплѣткы

противъ православнихъ, щото най послѣ и сама Порта е рѣшила
те гы изгонихъ желѣзовьрзани въ единъ корабъ отъ Царыграда съ
всѣмъ. То е было въ 1623, въ врѣма Патриарха сплѣтника Кирила Лукариса, кой изневѣрникъ фанариотъ пать пѣти са качва на Патриаршескы прѣстолъ чрѣзъ разны безчьстны начины, и подкупувайки отъ Папистанты, ту отъ Протестанты ищаше да издаде православнѣ вѣрѣ, а най послѣ приѣ протесканскѣ вѣрѣ, за кое и писа и на се. Бранящии же православие успѣхъ та издѣйствуваха него изгонение, и онъ неимренъ сый пакъ са сви въ Царыградъ и почна свои вѣрны сплѣтки. Порта най-сѣтне го усѣди на смьрть и тиа са учисти една зараза отъ между православнихъ. Нѣкои отъ Гръцкия свещатели ищѣхъ да го управдаютъ, ушь чи той ималъ друга мисьль. Но то са фанариотски лъжойзаинения.

Но съсъ сичко старание, що непрѣстанно показва папистани [illegible] колкоще твърдѣ лесно да са изчисти тая зараза отъ Бъ[illegible] и отъ Гръцкия, або въ послѣдны времена царградское [illegible] [illegible] какъ то са слѣдува. Ные за доказательство [illegible] слѣдный примѣръ. Въ врѣмени Султанъ Махмуда нѣкои [illegible] Арнаути, а именно казасъ-Артинъ, кой имаше пристьнъ при Султана [illegible] [illegible] свѣтникъ [illegible] извершихъ да са изпроводатъ за изгонение въ Азия сичкы Армановатолицы, живѣющии въ Царыградъ, кое и послѣдува съ голѣмо имъ разорѣние. Послѣ [illegible] Западнихъ силъ издѣйствува са да са вратятъ пакъ въ Царыградъ въ грѣбище всѣкы да даде кестро за личность си, чи [illegible] [illegible] на Султанскаи дарбаи; защото Артинъ съ [illegible] то бѣ прѣстанилъ Султанъ Махмуди, то есть, чи са бр[illegible] [illegible] Но и въ самый градъ живѣщие нѣкои [illegible] Българи, кои въ него врѣма нѣмаха нито чьрквы, нито [illegible], и [illegible] отъ Рашъ отъ врѣ[illegible] [illegible] и то тайно, тия Българи [illegible] [illegible] да даде кестро за своѣ личность; и [illegible] [illegible] да дадатъ, притекъла са при господинову [illegible] [illegible] и то [illegible] да даде кестро за тѣхъ и [illegible] [illegible] то са бяха [illegible] [illegible] Но [illegible] Пловдивскый Митрополитъ [illegible] [illegible] Тия [illegible] дошла въ Царыградъ и [illegible] [illegible] [illegible] въ [illegible] [illegible] Рашъ [illegible] [illegible] [illegible]

тогава Западнии убьрнѣхѣ внимание и се са старѫть да гы умножѫть! Той случай е былъ въ 1829 л., кога западнии изискахѣ отъ Турскаго правитьлства да отдѣли Арманокатолицы отъ Арманы и да имъ постави Патриарха Арманокатолика независимаго. Сега къту видѣхмы, когы са сѣ' появили Павликяни въ Бьлгариѭ, остава да кажимы за има имъ. Може бы, онъ-зи кой гы е привлѣкалъ на папищашкѣ вѣрѣ, въ врѣма крьстоносних походъ, зъвалъ са е Павелъ и отъ того остало имъ има Павликяни, какъ то отъ Лутира-Лутяраны, отъ Калвина — Калвины и проч., или чи той кой гы е убьрнѣлъ напомналъ имъ е, защо въ врѣма Бориса послании отъ Рима епископи Павелъ и Формосъ сѣ' были въ Бьлгариѭ и крьстили сѣ' тогава многыхъ отъ Бьлгаръ. [19])

Въ книгѣ Etat militaire de l' Empire ottoman ses progrès et sa decadence списана отъ Louis Ferdinand, compte de Marsigli, кой е былъ въ службѣ императора Леополда I-го, а послѣ карловичкы миръ ходилъ е въ Турско комисарь, въ лѣт. 1690, въ неѭ книгѣ отсвѣнь другы замѣчтьлныа описаныа писано е и слѣдиое за Павликяны.

„Между Одринъ (Едрене) и Пловдивъ (Филибе) нахождѣть са много села въ коимъ живѣѭть Бьлгари дошавше тукъ прѣди нѣколко врѣма, изгнани отъ Русси отъ Брѣгове Дона. Тѣйзи народи заразени отъ особнѣ ересь, кои има часть отъ грьчьскаго (православнаго) закона, а часть отъ Павликянскаго. Любопытънъ да вида чьрквѣ имъ, видѣхъ чи та была само едно мѣсто на равнаѭ земѭ, дѣ на единѣ странѣ са нахождаше едно голѣмо дьрво, на кое бѣхѣ забити дьрвени прьчки, да закачѫть на нихъ жьртвы, коихъ тии приносѣхѣ и кои тогава са състоѣхѣ отъ кѣсове говѣждаго и овчаго мѣса. Подъ това дьрво бѣ забитъ каменъ крьстъ съвсѣмъ просто изрѣзанъ, прѣдъ кому тии чинѣхѣ свои колѣнопрѣклоненыа по православному обичаю. Нъ вмѣсту да са крьстѭть съ тры прьста, какъ то чинѣть Гърци, тии са крьстѭть съ цѣлѣ рѣкѣ. Нахождаше са ище посрѣдь того мѣста каменъ столъ, надъ кого они приносѣхѣ своѭ жьртвѣ, а околъ него други по-малки столове, на коимъ они ѣдѣхѣ посвященыа мѣса. Дошавшъ же въ Пловдивъ запознахъ са съ нѣкого си грьцкаго Архиепископа, кому има бѣше Дионисый и кой бѣше единъ отъ Царыградскихъ низложенихъ Патриарховъ, кои бѣхѣ тогава седемъ. Той ми сказва, чи тѣйзи народи назъвѫть себе *Павликяни* и заключаваше онъ отъ того (имани), защо тии сѣ' пройзишли нѣкакъ си отъ Павла Самосатскаго. То е истина, чи Русси ихъ изгонили отъ Брѣговъ рѣкы Дона, дѣ сѣ' они прѣжде живѣли, мыслыще гы за идопоклонницы. На конецъ прибави онъ и

това, чи прѣди двѣ годины обратилъ (въ православие) *голѣмо число отъ тѣхъ.*"

*Това е замѣчатѣлно за насъ що сѧ бѣлѣжи о Павликьянъ. Споредь какъ то гы описва контъ де Марсигли, видно е ясно, чи тѣхни обради, коихъ сѫ тии еще до 1790 лѣта творили, были сѫ исти Старо-български обради, да изпѣлнѧвѧтъ богослужение си подъ голѣмы отбрани дрѣвеса и да приносѧтъ жѣртвы съ пиршества. Тѣхни стари дрѣвеса (гѣбѣри) сѧ нахождѧтъ на многы мѣста еще по Българиѫ, дѣ народъ и днѣсь съ благоговѣйность ходи та изпѣлнѧва богослужебны приноси. Тии сѫ остали еще отъ врѣмени Кипровъ-Гѣбровъ - - Зендовъ, дошавшихъ въ 6-ый вѣкъ прѣди Христа въ Българиѫ и смѣсившихъ сѧ съ прѣждедошавшихъ отъ Хиндиста на Самьокрытовъ, за кое другѣдѣ говорихмы. Тѣхни стари жрѣци Друйди (или по-право Дрѣвдови, Дрѣвовѣди отъ дрѣво) по такиѫ мѣста сѫ изпѣлнѧвали Богослужение си. А въ врѣмѧ Християнства наши Българи, тѣхни потомци, забили по тѣхъ мѣста необработени намениѧ въ видъ крѣста и назвали гы чѣрковища, дѣ сѫ изпѣлнѣвали Християнско богослужение помѣсено съ свои стары обрѧды. Такиѧ крѣстове еще сѧ виждѧтъ по Българиѫ. Около Котила има двѣ на наворовѧ полѣнѫ твѣрдѣ стари, за коихъ старцы сказвѧтъ, чи тамо си чѣрковали въ старо врѣмѧ. Нахождѧтъ сѧ еще мѣста коихъ нѣмѧтъ чѣрковища, и днѣсь еще въ Котилъ подъ Разбойнѫ-Горѫ, на едно стрѣвноравно мѣсто, има чѣрковище и тамо по нѣкои си дни ходѧтъ стари жени съ гозбы и питие та си поѣдвѧтъ и по-пийвѧтъ *на богъ да прости*, къту прикадѧтъ сами съ ладанъ. А да ходѧтъ подъ нѣкои си стари дѣрвета и да приносѧтъ жѣртвы, печены агнета, бугы-кравы и други гозбы, то еще сѫществуе по многы мѣста въ Българиѫ, какъ то и нѣкои си старци и баби да сѧ крѣстѧтъ, кога минѧтъ по край нѣкое си уединено голѣмо дѣрво, и найпаче Гѣброво дѣрво. А що казва замѣчатѣнаѧ записка конта де Марсигли, чи Русси изгнали тѣхъ Българы отъ брѣгахъ Дона, акы идолопоклонницы, то чи сѫ живѣли Българи около Дона, нѣще доказатѣлство. И днѣшни тамъ жители твѣрдѣ малко сѧ отличавѧтъ отъ Българы по языку и по обичаемъ си; не е чюдно да сѧ е приселили нѣкои си отъ тамо колониѧ въ най послѣдны врѣмена въ Българиѫ, за кое грѣцкы Архиепископъ е знайлъ, какъ то сѫ сѧ и многи старовѣрци *Липовани* зовими въ Българиѫ приселили ради религиознѣ причинъ. Такива приселениѧ Български отъ Севѣра на Югъ сѧ ставили твѣрдѣ много, а имѧнно отъ Волжанскы страны, кое е дало причинѫ Византиискиймъ писателѣмъ, да мыслѧтъ за Българы чи

сѫ' други родъ отъ старопланинскихъ, и да имъ прѣщѣтъ има *Βούλγαροι*, кое послѣдни историци зѣмѣтъ за първѣ точкѣ повѣстности Българскаго появлѣниа въ Европѣ! безъ да знаѣтъ чи сѫ' тии се единъ народъ раздѣлившъ са еще въ Хиндистанъ и взѣвшъ разны направлениа приселѣниа си въ Европѣ!

Днѣшни Павликяни въ Българиѭ, по моему мнѣнию, сѫ' остатки отъ Богомилцы, дьржѧще са отъ стараѭ Българскѣ вѣрѣ, коихъ изгнахѣ отъ Българиѭ въ 1118, какъ то и другѣдѣ казахмы, а малки имъ остатки остахѣ потаени и незамѣтни, най паче около Одринъ и Пловдивъ, дѣ са е и най много была разпространила богомилска секта спорѧдь наши народни паматници. Въ врѣмѧ же крьстоносиихъ походъ Папищиши нашавши гы такъ, принубьрнѣхѣ гы на своѭ католишкѣ вѣрѣ. Това са доказва еще отъ сказаное отъ конта де Марсигли, чи тии сѫ' находили множьство около Одрина и Пловдива и крьстили сѫ' съ цѣлѣ рѣкѣ, къту котолици; а знайно е чи главный пѣть крьстоносцевъ отъ тамо е былъ, и тии по тѣхъ мѣста сѫ' помного боравили.

А Грьцкый Архиепископъ що е казвалъ графу де Марсигли и заключалъ отъ имани имъ, чи тии пройзходили отъ Павла Самосатьскаго, то си нѣма мѣсто. Павелъ той е былъ отъ стараго града Сирии Самосата и въ 260 годинѣ отъ Христа станѣлъ Патриархъ Антиохийскы, кога е отстѣпилъ отъ Християнскѣ вѣрѣ и отрѣкалъ са отъ сватѣ Тройцѣ и отъ божество Іисусъ Христово. Той е былъ низвьрженъ и усѣденъ на Антиохийскы съборъ въ 270. Негови послѣдователи носили има *Павликяни*. Грьцкы Архиепископъ Дионисый е заключалъ отъ того, чи и тии Българи сѫ' отъ неѭ ересъ. Нъ ные видимы, чи тии сѫ' крьстили подъ дрьвеса, имали крьстове забити, какъ то гы описва контъ де Марсигли! Слѣдоватьлно нѣсѫ' были послѣдователи Павла Самосатскаго; защо той Павелъ не вѣрвавшъ въ сватѣ Тройца и въ Іисусъ Христово божьство, не е вѣрвалъ и въ крьста Христовъ, и негови послѣдователи нѣсѫ' са крстили, ни то творили колѣноприклонены прѣдь крьстовы!

Доказавши чи Увиы никогы не е сѫществувала въ Българиѭ, какъ то са стараѭтъ папищаши да кажѫтъ, а нѣкой си наши легкоумни и неопытни Българчета са сѫ' повлѣкли, надѣхани отъ лукавихъ Исуйтовъ, нѣка направимъ нѣколко си замѣчаниа на вышепоманѣтое свидѣтьлство приснопаматнаго родолюбца отца Паисиы. Отецъ Паисий описва твьрдѣ добрѣ и ясно, въ какво отношение е было Българское и Грьцкое духовенство и въ самы непрятьлскы врѣмана, то есть, чи то никакво участие не зѣмало въ разноврѣманое

прнубьртание гражданскаго положения тѣхъ два народовъ, нъ глѣ дало си само чьрковны дѣла. Това е ще едно голѣмо доказатьство, чи Българи и Гърци, ако и да са съ' били и разоравали помежду си и си отнѣмали мѣста, ту едни ту други, нъ на Православнаѭ вѣрѣ вардили много, да не бы общый имъ непрнятель Папа успѣлъ да отцѣпи нѣщо си отъ тѣхъ!

Отецъ Паисый ще казва, какъ то видѣхмы, чи Българи имали Барони (войводи) по тѣхъ мѣста, дѣ е было Архиепископство Българско и рѣчь *велики барони* тълкува съ турско е *Беглеръ-Бегъ* или надъ князи — най голѣмѣ силѣ имѣще послѣ царя. Нѣще да излышно да поговоримы обширно нѣщо о тому прѣдмѣту, кой е относи на новаѭ нашѣ повѣстность, за кого прѣдмѣта твьрдѣ мало е до сега писано или почти нищо. Дѣйствительно ны видимы и турскы ферманы и бераты, а и народное попрѣдание е съхранило чи Турци завладѣвше Българиѭ поставили нѣколко си *Беглеръ-бегове*, кои съ' имали най голѣмѣ силѣ послѣ царя. Такъвъ Беглеръ-бегъ е былъ съ условиемъ покорившъ са Марко Кралювъ въ Битлиѭ, (монастиръ), и Константинъ Драговичь въ Сересъ, Вьлко Добржанскы въ Доброцѣ и Стефо-Бегъ, князъ Лазоровъ сынъ въ Сьрбска Георгы Кастриотъ, призваный Скендеръ-Бегъ, въ Кроѭ и проч. Тѣ мѣста послѣ са зѣли има *Санцакъ*, и занимали съ гы пьрваго чина пашы.

Да бы дали читателю кратко едно понятие, какъвъ радъ е послѣдовало турское правление въ Българиѭ, трѣба да изложимы нѣколко си подробности за Българское царство, какво правление е было наблизо падения си, Турци какви съ' были, кога съ' го привзѣли и какъ съ' постѣпили и тии да го управлавѣть. Нъ да са излоѭ сичко това въ подробность намъ не ни допуща настоящее врѣме ни то ни е прѣдмѣтъ въ таѭ книжицѣ. Ны щѣмъ каза само нѣколко си отъ поглавны чьрты. Това ако и да ны отвлѣче малко отъ прѣдмѣта ни, обаче нѣщѣ да е безполезно; защо то ще подбуди нашы учены и ще имъ дадѣ поводъ да са занимаѭть на той-зи прѣдмѣтъ, то есть, да издирѭть и изслѣдовѣть новаѭ нашѣ повѣстность. а най паче въ настоящее врѣма кога нѣколцина отъ нашы Българы познавѣть доволно добрѣ турскый писменъ языкъ и могѣть са ползова отъ разны стары грамоты, ферманы, бераты и другы. Каквѣ же ползѣ ще принесе новаѭ повѣстность днѣшнимъ и потомцамъ. всѣкы благоразуменъ Българинъ може да разсѣди.

Вѣтрешное правление, въобще, Българскаго царства, наблизо крѣщения прѣславскаго двора. было е слѣдное. Български цари съ' носили тытулъ *Самодьржцы*. Нъ нихна власть не е была неограничена

рода, да го усилвѣть да имъ работи, ни то сѣ' имали нѣкакъвъ отличительнъ тытулъ благородства, Сички Българи сѣ' были благородни, и общый тытулъ е былъ за всякаго Българина *Ваша милость* безъ изсключения оба пола. Уважительни же тытули сѣ' были отсвѣнь сродничьскихъ слѣдніи. Постаримъ сѣ' казвали *чичо* или *бате, буле* или *како* женскому полу; а въ дьлбокѣ старость достигшимъ сѣ' казвали: *дѣдо*, мѣжнемъ или *бабо* женскому полу. Тии тытули и до сега са сѣ' съхранили между народу и никогы нѣщѣшь чю чистаго Българина, да кажи непознатому чьловѣку прѣмо на има му, нъ ще му кажи: *Бате Стоине!* или *чичо Драгане!* и проч. Това е знакъ и доказательство необоримо, чи Българскы народъ е былъ отъ незапаматны врѣмана образованъ, а нѣ грубнинъ, какъ то други нѣкои си народи, кои выкѣть: *вре!* или *море!* или *ей!* и проч. Жени сѣ' зъвали мѣжне си *стѣпани*, а мѣжне имъ гы зъваля *стѣпанки*. А любезный тытулъ е было *първо либе*, или *първа прьвнина*. Българи сѣ' имали и граждански обширны и изрѣдны законы. Тии сѣ' гы принесли ище отъ Хиндистана въ приселение си въ Европѣ, и въ тѣхъ са виждѣть истии чьрти Мановаго закона, какъ то и въ съхранены и до днѣсь между народу брачны дльжности [22]). Повѣстность споманува съ отважность крумово законоустановление — Les institutions du roi Crumn. Великый и славный Крумъ [23]) царь Българскый прѣдъ кого потрьпера Византийска дьржава, къту възживи пакъ Атиловѣ великѣ дьржавѣ, падъ именемъ *Българско царство*, и има *Унъ* и Аврииъ прѣдстана вѣкы да са слуша, акы еднинъ родъ сѣще съ Българы. Тъй великый и мѣдрый мѣжь, къту са размыслилъ умно, то есть, къту искалъ да узнае отъ каквы причины и пороцы е пропаднала прѣжде та силна и міру ужасна дьржѣва и да са ползуе отъ прѣжныя погрѣшкы своихъ прѣдковъ, събралъ четирма отъ най мѣдрихъ и най опытнихъ старцехъ между народу, кого е той съсрѣдоточилъ подъ еднѣ власть и подъ еднѣ дьржавѣ и отправилъ имъ слѣдны въпросы: На каквы причины трѣба да отдадемы падение нашего главатара и народа [24])? — А старци отговорили: „Царю чьститы! причини сѣ' многобройни и различни. Първа причина е была *клюка*, кои отдалѣчаваше отъ нашего Хакана [25]) вѣрны и праведны съвѣтницы, и направи та падна правительство въ неправедны и безаконны рѣцы; послѣ развратность сѣдниковъ, кои бѣхѣ упрѣдѣлени да правосѣдѣть народа, къту са съдружихѣ съ лицемѣрцы и кридливцы; послѣ изобилние віна нанеси пьянство, Авари изгубихѣ народно си чювство, къту си изнѣжихѣ и изтьщихѣ тѣла, най послѣ лакомство въ търговщинѣ съвърши наше разорение. Авари ста-

нахъ търговци (спекуланти), лъжахъ единъ другаго и братъ брата си унеправдаише. Такъвъ бѣше, книже, жалостный и плачевный источникъ на нашы бѣды!" Повѣстность казва, чи Крумъ, къту слушалъ тѣзи причины и къту провидѣлъ, чи, ако не поправи тыа работы, и негово царство ще пропадне, рѣшилъ и съставилъ законы, коихъ е одобрилъ народъ, къту сѫ' събрали на общенародно засѣдание.

Тии закони съдьржавали слѣдныа отъ колко е намъ съхранила византийска повѣстность.

1., Да са развалѭтъ лозиа по сичкъ Българиѭ.

2., Да са даде всѣкому просыку (слѣпцу) обдьржание, и ако бы таковый са уловилъ пакъ да проси, да го продавѣтъ къту робъ [26]).

3., Всѣкы Българинъ, кой наковлади (наклопа, обвини) нѣкого си да са гужда въ желѣза, додѣ са испыта, и ако го е наковладилъ лъжовно, клюкарь да губи главѣ.

4., Крадѣщимъ да трошѭтъ колѣна.

Тыа законы учени повѣствуватели назъвавѣтъ съ отважность. Les institutions du roi Crumn — законоустановление Царь Крумово.

Отъ тыа тукъ възпоманаемы законы Великаго Крума, и отъ слѣдныа, коихъ може да изчърпи человѣкъ отъ прѣдложеннихъ Попу — Николаю I. въпросахъ въ начало християнства Прѣславскаго двора, може да узнае чьловѣкъ явно и необоримо, чи Българи прѣди Християнства имали обширно законодавие, а то управдава историцы, кои съ отважность пишѭтъ: Les institutions du roi Crumn.

Въ въпросъ (89) български посланници пытѭтъ: „Можемы ли да посвящавамы чьрквѣ първы плодове земы?"

То значи, чи тии прѣжде Християнства приносили и го имали законъ [27]).

Въ въпросъ (12, 45) пытѭтъ: „възможно ли е въ празницы и „въ великый постъ да пройзвождамы сѫдъ, то есть, да правимы „сѫдебны засѣдания и да усѫждамы чьловѣка на смьрть, ако е до„стойнъ смьрти?" То не показвали и не выка ли грьмогласно, чи Българи прѣди Християнства имали устроени сѫдовища, имали сѫдницы, сѫдили и усѫждали виновницы спорѧдь пристѫпления имъ, а къту сѫ' покрьстили и увели християнскы празницы, пытѭтъ, какъ трѣба да слѣдовѣтъ?

На каквы законы сѫ' сѫдили прѣди Християнства? Извѣстно чи на Крумово законоуставление, кое е было обширно и спорѧдь обстоятьлства са е усъвьршенствовало. Нъ Крумъ ли е първый законодавецъ българскы? Нѣ! ные навождамы тукъ него, защо то византийска повѣстность го съхранила, и то е ище поважно за насъ, чи

иностранни и непрїятели българскому роду писали о тому. Българскы пьрвы законодавець е былъ въ Индиѭ Ману, кого закони сѣ' си принесли Българи въ преселение си отъ тамъ въ Европѣ. —

Въ въпросъ (25) пытѣть: „по нашъ законъ, у насъ всѣкогы стои стража (варда) на границы нашыѧ земы, и ако нѣкой си робъ или „свободынъ чьловѣкъ отбѣгни прѣзъ пограничнаѭ чьртѣ, стражари „сѧ придавѣть то-съ часъ на смьртъ.“ — Тукъ не вижда ли сѧ военны законъ Българскы, кой е былъ найстрогъ, какъ то щѣмъ му видѣ чьрты и подолу? Той-зи законъ не е ли истый и до днѣсь въ образованы дьржавы? който насили границы, него ли застрѣлѭѭть? А и стражарю, по военному закону, не е ли прописано застрѣление, ако не варди добрѣ и пропусни непрїятелѧ?

Въ въпросъ (24) пытѣть: „какъ да сѣдимы отчеубийца (чьловѣвѣка кой е убилъ баща си)?“

Въ въпросъ (26 и 27) пытѣть: „какъ да сѣдимы онъ-зи, кой убие сродника или сродницѣ си? кой убие другарѧ си?“

Въ въпросъ (30) пытѣть: „какъ да постѣпимы съ неволнаго убийца, то есть, съ чьловѣка, кой е убилъ нѣкого си, безъ да си ще?“

Въ въпросъ (85) пытѣть: „какъ да постѣпвамы (да гы сѣдимъ сега, къту станѣхмы христиѭни, разумѣва сѧ, чи тии прѣжде гы сѣдили по ѭзыческы си законы) съ онъ-зи, кой причинява чьловѣку вреда на нѣкой-си тѣлесны ѣдъ (услѣпи му око или му строши кракъ и проч.), или смьрть нѣкому-си въ пиянство?“

Тукъ въ тыѧ въпросы не сѧ ли заключава цѣлъ образъ на днѣшны европейскы граждански законы? Les vices, taus les défauts qui peuvent causer un préjudice quelconque? Les causes, comme: cause incidente etc?

Въ въпросъ (2, 32, 31, 28, 27) пытѣть: „какъ да сѣдимъ онаго, кой е усмѣдилъ (изкопилъ) нѣкого-си? кой грабнѣлъ мѣжѧ или женѣ? кой откраднѣлъ скота? кой сѧ е уловилъ съ чюздѣ женѣ? кой е направилъ крьвосмѣшение съ роднинѣ-си?“

Тѣй-зи законы що сѧ относѭть браку, Българи сѣ' гы съхранили твьрдѣ строго и до сега; а тии сѣ' истии Манови закони, дѣ отсвѣнь, къту е писано за сродственны стѣпены, писано е, чи мѣжь трѣба да има неограничнѣ власть на женѣ си, и не само ако прѣлюбодѣйствува, нъ и даже ако кажи или замысли нѣщо-си противо мѣжѧ-си, той да има пьлно право да ѭ казни. Исти закони, коихъ сѣ' си пренесли Българи отъ Индиѭ и сѣ' гы имали прѣди Христиѭнства, заставили българскы посланицы да прѣдложѭть Римъ попу такива подробности, относѧщи сѧ на женскы дльжности камъ мѣжѧ

„ако помысли и каже нѣщо“ Римъ-попъ же имъ оттоворилъ по евангелскы, чи само кога прилюбодѣйствува жена, тогава да има право мѫжь ѝ да ѭ напуща.

Въ въпросъ (84) пытѫть: що да струвамы съ лѫжеобвинителы (клюкари)?

Въ въпросъ (86) пытѫть: „по нашъ законъ, ако сѧ улови крадливъ (татъ) или разбойникъ и сѧ отрича да каже свое пристѫпление, сѫдникъ го бие по главѫ съ тоягѫ и го бодѣ съ желѣзны бодлы по хьлбецы до дѣ сѧ признае и пр.?“ Тѣй-зи два въпроса сѫ' истый Крумовъ законъ, какъто видѣхмы погорѣ, чи той лѫжливы обвинителы — клюкары — казнилъ смьртиѭ, а крадливцѣмъ трошилъ колѣна!

Въ въпросъ (95) пытѫть: „какъ да постѫпвамы съ виновникъмъ, кои прибѣгвѫть и сѧ скрывѫть въ чьрквѫ?“ — Той-зи законъ е былъ почти общы всѣмъ народамъ въ врѣмѧ ѩзычьства: кой-то виновникъ е прибѣгвалъ въ нѣкой-си храмъ по нѣкогащь е былъ непохыщенъ отъ тамъ. Види сѧ, чи Българи сѫ' го имали и слѣдовали и послѣ христиѭнства, та за това пытѫть Римъ-попа о тому.

Въ въпросъ (22, 23) пытѫть: „какъ да постѫпвамы съ онимъ, кои, прѣди да сѧ почне бой, не слушѭть?..... у насъ е законъ прѣди сръженіѧ нашъ Господарь проважда мѫжа вѣрнаго и благоразумнаго да разглѣда урѫжие, коние и сичко що е нужно за боѧ, и ако въ нѣкого си не сѧ найде въ добьръ радъ, казнѭть го.“

Тукъ сѧ вижда, каквы строгы военны законы сѫ' имали Българи. А можахѫ ли да нѣмѫть такива законы, къту всѣкогы бѣхѫ на урѫжие противъ Византийцы, кои вардѣхѫ и наймалкое благоврѣмие да гы нападнѫть?

Ѥще сѧ споманува за мѣтежницы (бунтовницы), коихъ сѫдили и казнили смьртиѭ какъто и бѣгавшихъ робъ; а то е cas royaux — вина коѩ сѧ относи прѣмо на царское лице, на началнаѭ власть и проч. .

Тѣй-зи закони сѧ споманувѫть въ начало христиѭнства Прѣславскаго Двора, а какъ то видѣхмы въ 84 и 86 въпросъ, тии сѫ истое Крумово законодавие, кое сѫществувало прѣди крьщеніѧ Прѣславскаго Двора! Сега сѧ ражда въпросъ; *да ли сѫ' были написани тии закони или туку тѣй сѫ' были изпълнѭвали по придание и приказвание устно?* Ако слушамы оныѧ що сѫ' мѫдровали до сега, чи Българи и въобщѣ сички Славяни, прѣди крьщеніѧ Прѣславскаго Двора, нѣмали писменность, то трѣба, противо праваго разума, да повѣрвамы такова безумие! Ные виждамы въ тѣй-зи законы много подробности и цѣлъ образъ на днѣшны европейскы гражданскы законы, и от-

хвьрлымы раждиваѭ мысьль тѣмъ, кои нѣсѫ' разбрали чьрноризца Храбра що дума, ни то сѫ' видѣли другы нашы паматницы, кои доказвѫть нашѫ старѫ еще отъ Индиѭ принесенѫ писменность.

Въ Сиамское царство, дѣ живѣе народъ старо-индийскаго поколѣниѧ, имѫть обшырнѫ книжниниѧ. Тѣхни *сваты книги* сѧ зъвѫть: *тре-пидокъ* — тры-подакъ (подъ пѫть), три-пѫтникъ, кои служѫть чьловѣку да примини голѣмое море того живота. Тии сѧ дѣлѫть на тры разрѧды, сирѣчь, *Правинѣ* — Правины; *Прасѧтъ* (поученіѧ и повѣстность), прѣ-сѫществувавшы дѣла сказающи; *Пра-Бараматъ* — прѣди-брано, удобрѣно учение, мѫдро-словие или мысленикъ (философиѧ). Сиамски иноци носѫть на тамошны языкъ имѧ *самокъ* — инокъ, Сьрби казвѫть *самакъ* и *самацъ*. А книга, коѧ съдьржава иношкы имъ правила сѧ казва *патимокъ*. Ны Българи казвамы: *изпатилъ* си грѣхове, и *патима, пащанье,* и пр. А Самъсъкрити и Зендски книги носѫть почти сички чисти български имѧна: *Вѣда* вѣдание — знание; *Исна* или изъснение и проч.

Тѣй-зи сички въпроси щѫть сѧ рѣши тържественно въ цѣлое издание Показалеца.

Да дойдимы пакъ на прѣдмѣта за българскы законы и усройство.

Въобще за всѣкы видъ пристѫпленіѧ имали обшырны писменны законы, нъ все това изчезло отъ разорѣниѧ Българии, и остали тукъ тамѣ разсѣяни отломки въ нашы до сега открыты паматницы и въ византийскѫ повѣстность; може бы съ врѣмѧ да сѧ открыѭть и цѣли наши народни о тому паматницы. Българи сѫ' имали рудокопи и кузници, дѣ сѫ ковали и сѣкли разновидны пенѣзы [28]), рупове [29]), бабкы, львове, жьлтицы, лиры, и проч.

Най богати и изобилни рудокопи сѫ' были около *Бистрицѫ*, близо до Витошь-планинѫ, въ Софийско окрѫжие, и въ Рудопскѫ-планинѫ. Въ стары латински карты тии планины сѧ зъвѫть montes argentaeos сьрьброносѧщи горы, а наймѧнование *Рудопска-планина,* значи планина коѧ има руды (метали). Българи имали и твьрдѣ много самоковы за желѣзо, около голѣмъ и малъкъ Самоковъ и около Враниѭ, кои существуѭть и до сега.

Въ врѣмѧ же Христиѧнства българско вътрѣшно и вънкашно устройство правленіѧ, то есть, гражданскы имъ законы постѫпенно сѧ измѣнили съобразно съ духомъ христиѧнства. Сроженне съ византийскы Дворъ постѫпенно измѣнило българскы народенъ духъ; защо то не само български царие сѫ' женили за Гьркынкы, нъ и многи войводи и знамѧнити Българи зѣмали отъ таѭ породѫ, какъ то сѧ доказва отъ самаѭ византийскѫ повѣстность и отъ пашы народ-

ны цѣсны. Отъ того сѧ вмѣкнѣла въ Бѣлгариѭ заразитѣлна разкошность и развратность и много другы рабскы работы! Тогава сѧ виждѣть цѣли бѣлгарски села дадени монастирѣмъ, да имъ работѭть; тогава сѧ вмѣкнѣли въ Прѣславскы Дворъ, а най паче въ Търновскы, нови грѣцкы санове и тытули и грѣкоманство принесено и вдѣхнѣто Бѣлгаръмъ отъ гыздавы Гѣркинкы, коихъ византийски Дворъ за своѭ бѣдѣщѣ цѣль е давалъ Бѣлгаръмъ! отъ тогава почнѣлъ и бѣлгарскы народъ да пропадва постѣпенно, къту сѣ' впосѣѩли и родили между имъ мѣлви и раздори, а най послѣ паднѣли въедно съ съперникъмъ си подъ турскому игу!

Въ такова положенне находѣщимъ сѧ Бѣлгаръмъ, Турци сѣ' минѣли отъ Азиѭ и почнѣли сѣ' да гы биѭть. Въ него врѣмѧ пакъ е владала страшна мѣлва и раздори въ Шишмановы Дворъ, впосѣѩни отъ Гѣркыниѭ, царь — Александрова вдовица, коѩ е была причина, та сѧ раздѣлило Бѣлгарско царство на тры чѧсты, и царували единъ въ Търново, другы въ Видинъ, а трѣты въ Срѣдецъ (Софиѩ). Турцы послѣ седамдесѧть годишнѣ крьвопролитнѣ биткѣ и храбро упорство отъ бѣлгарскѣ странѣ, къту привзѣли цѣлѣ Бѣлгариѭ, чѧсть съ нападениемъ, а чѧсть съ условнемъ, отъ пьрво начѧло оставили истый чинъ и рѧдъ правлениѧ, какъ то е былъ и прѣждѣ, то есть, дѣ е было воеводство, пакъ воеводы управители уставили Турцы или даже отъ самихъ съ условнемъ покорившихъ сѧ Бѣлгаръ. Такива войводи сѣ' были: Марку-Кралювъ — управитель въ Прилѣпъ градъ и Костадинъ Драговичъ въ Сѣръ (Сересъ). Тии сѣ' носили по турскы тытулы *Беглеръ-Бегъ* — кнѧзь надъ кнѧзы. Въ Бѣлѣ, славенъ тогда градъ, а днѣсь малко село близо до Търнова града, былъ управитель надъ условлены въ турскѣ службѣ Бѣлгары войницы Михаль-Бегь, — Михалъ Войвода [30]). Той тытулъ *войвода* бѣ сѧ съхранилъ, отдаваемъ турскимъ управителѣмъ и даже до скорошны врѣмѧна, прѣди да сѧ ѩвѭть тытули: *аѩни, паши, каймаками, мюдири*, и проч. А въ велико Търново, даже до Танзимата (1838) и подирѣ ѩще, управитель того града и области носѣше тытулъ: *Търнова-Войводаси* — търновскы-войвода, и въ исты султанскы ферманы и указы тако сѧ пишѣше. Достозамѣчѧтьлно е чи и въ самы Цариградъ галатскы управитель носѣше тытулъ *Галата-Войводаси*, и управитьлны домъ *Войвода-конага* — войводскы домъ. Той тытулъ до 1853 лѣто тѣй бѣше, а може бы и до сега въ уста народу се тѣй да сѧ казва. По сичкы почти градове въ Бѣлгариѭ управитьлны домове сами Турцы гы наричѧхѣ: *войвода-конага*, а Бѣлгари *войводници*. Селскы же управители отъ Бѣлгары, по турскы гы нарича Правитьлство и на-

ъдъ *коджа-баши*, а то е тълкувано отъ българскы *старѣйшина*, кое е равно *коджа-баши*; защото въ врѣмѧ Българскаго царства по малкы села управлѧли старѣйшини. *Бирника* претълкували *капзамалъ, капзъедеримъ*, значи берѧ зѣмамъ. А най ближнаго управителю, кой служаше за агютантъ (до 1821 – 1830), зъвѣхѧ го по турскы *шътъръ* — чьловѣкъ кой шета на самъ нататакъ да приказва повеление управителѧ; и Турцы имѧть пословицѧ; *инсанънъ ахмагѧ шътъръ олуръ, бегирънъ ахмагѧ рахванъ олуръ* — глупавый чьловѣкъ става шътъръ, а глупавый конь става выноходецъ [31]). Сичко това доказва, чи Турци, кога минѧли отъ Азиѫ та завладѣли Българиѫ, нѣмали рѧдъ и устройство правлениѧ и затова сѫ' зѣли истый рѧдове и устройство отъ Българы, както и множество рѣчи: *везиръ* — възиражщы сѧ, *назъръ* — назъратель, *заривъ* — свѣтлый, хубавый заривый, *сертъ* — сърдитый и проч.

Нѣка видимы и най стари имъ чинове, коихъ сѫ' имали въ Европѧ на свой-си ꙗзыкъ и отъ тамо всѣкы узнава, какво имъ е было устройство правлениѧ. Най пьрви тытули турскихъ вѣлмѫжъ и чиновниковъ, отъ колко е мнѣ познато, были сѫ' слѣдни; *имрихоръ-агаси* пьрвы царски конюшникъ. То достойнство и санъ было и въ византийскы Дворъ, ἀρχηιπποκώμος или κώμης [32]). *Касапъ-башы* — заповѣдникъ или главатарь мѣсопродавцовъ, кой въ врѣмѧ рата сѧ е грыжнлъ за нуждное количьство мѣса войнъмъ и съврѣмѧнно е изпьлнѧвалъ дльжность военачѧлника послѣ Султана. *Екмекчи-баши* главатарь хлѣбопродавцевъ. *Субаши* — начѧлникъ водъ или водоводовъ. Тѣй-зи сички сановници сѫ' съдружѧвали войнство въ врѣмѧ войны и грыжили сѫ' всѣкы спорѧдь сана си за мѣса, хлѣба и воды; а съврѣмѧнно были сѫ' и най главни сановници Султанови. Тѣхъ чинове и санове виждамы ѥще много врѣмѧ послѣ въ Цары-градъ отъ врѣмѧни, кога Османскы прѣстолъ сѧ е установилъ тамо и турска дьржява заповѣдаше на цѣлѫ Европѫ; даже до 1812 и ѥще послѣ тии санове сѫществували въ Цары-градъ, какъто и санъ *Бостанджи-Башы* онъ-зи кой е надзиравалъ и вардилъ царскы градины, дѣ сѧ сѣꙗло Султану дины и лубеницы. *Бостанджы-Башы* въ послѣдны врѣмѧна е изпьлнѧвалъ и дльжность управителѧ полиции въ Цары-градъ и былъ е заповѣдникъ на страшное ѫзилище, тьмница въ коѭ който е вхождалъ, не е вѣкы излизалъ живъ отъ люты мѫкы! та тьмница е погьлнѫла много невинны жьртвы турскаго сверѣпства и много знамѧнити лица сѫ' издѫхнѫли вътрѣ даже и отъ Влашкы кнѧзове. Той *Бостанджы-Башы* е сѫдилъ и разны разправы. А сѫдовища были управлѧни отъ *Шех-ул-ислѧма* (върховиый чинъ турскаго священства) отъ кого за-

высвали и завысвѣть еще сѣдницы — *Кадии* и *Мюхтии* — законодавцы. Тии сѣдѣть по Абубекирувы фетвы — извлѣчения отъ Корана, кого е Абубекиръ, тъстъ Мохамедовъ, съписалъ послѣ смьрти Мохамеда; по Омаровы фетвы; Омаръ е наслѣдилъ Абубекира и той е завладалъ Персиѭ и Египетъ и е изгорилъ знаменитое книгохранилище Александрийско. По Алиювы фетвы; Алиѭ е былъ зѣть Мохамедовъ, той е ималъ за женѣ дащерѭ му Фатме. По имамъ — Азамовы и другы. А най паче сѣдѣть по свои си главы, какъ то имъ скымни или който имъ надъ даде оному отдавѣть правдѣ! Тѣхны сѣдебны рѣшения сѣ' были неразрушими отъ гражданскы управителы, коимъ власть е была съединена съ тѣхъ, то е, безъ сѣдника — *кѣдиѭ* и *мюхтиѭ* нищо не е можалъ граждански управитель да рѣшава, кое и до днѣсъ почти е исто въ турска державѣ. *Иламы* и *фетви*, — рѣшениѭ кадийски и извлѣчения мюхтийскы сѣ' почитали за святы и изпьлнявали са сѣ' съ строгостѭ отъ изпьлнитьлнаѭ власть. Послѣ же, кога са сѣ' усилили Еничари, почнали сѣ' и други нови граждански чинове и санове: *Еничари-ага*, *Чорбаджы-башы*, *Ахчи-баши*, *Сака-баши* и проч.

Турскы войницы, кои сѣ' минѣли отъ Азиѭ въ Европѣ и завладали Бьлгариѭ и Византийска власть, были се неженени; тии, къту завладѣли тѣхъ мѣста, зѣли най хубавы дѣвицы Бьлгаркы и Гъркыны и сѣ' уженили за тѣхъ, къту гы потурчили на силѣ. За това въ Европѣ живеѭщи Турци сѣ' отличѭѣть отъ азиѭтскы си братиѭ *Манафи* зъвимы по краски лица. Азиѭтски Турци сѣ' чьрникави, а Европѣйски сѣ' бѣлизнѭви, защото сѣ' смѣсили съ Бьлгарскѣ и Грьцкѣ крьвь. Нигдѣ въ повѣстность не са възпомѣнува да сѣ' минѣли турски семѣйства отъ Азиѭ въ голѣмо число въ турскѣ днѣшнѣ Европѣ. Турци и до сега имѣть таѭ наклоность, да зѣмѣть жени отъ другы народы, а най паче отъ Кавказа и Гюрджистана. А царска имъ порода, отъ врѣмени Амурата Амира почти до сега, се отъ другы народы си тѣгли поколение, а най паче отъ Грьцко-Бьлгаро-Сьрбскѣ крьвь.

Турскы ѭзыкъ е былъ изъ начала твьрдѣ сиромахъ и бѣденъ, той са е убогатилъ постѣпено отъ Арапскаго, Персийскаго и най много отъ Бьлгарскаго ѭзыка. Писменость турска са състои отъ арапскы и нѣколко персийскы буквы. Сички тѣхни отлѣчнѣ смысль изражѭщи рѣчи сѣ' странни, какъто и ньравствени, религиозни имъ, гражданское же и военное правление изражѭщи, искуства и художества, се отъ вышепоманѣтихъ ѭзыковъ сѣ заѣти. Ѭзыкъ тѣхенъ и [illegible] са е убогатилъ послѣ отъ какъ сѣ' са остановили въ Ко[illegible] въ градъ. Отъ того въ Турско, въ тѣхъ врѣмана, го-

лѣма радкость е било знание писменности, както и до сега още. Простому Турчину, кога читаешъ нѣкоѭ си религиознѣ имъ книгѣ или грамотѣ или запискѣ старѣ, той на разбира нищо; то е исто къту кога чьтѣщь Българину Китайскы! Тии въ врѣма привзѣтиѧ Българии, невѣжи сѫще и неймѣще никакво статистично и земеописно понятие, описали сѫ' нашѣ земѭ тогда съвсѣмъ тьмно; почти нищо нѣсѣ' описали радовно. Тии да узнаѭть, колко пространство земы имѣть подь владение си въ Българиѭ, изпроводили сѫ' такива невѣжы описатели, кои ходѣли отъ села на село и писали колко часа (сахаты) разтояние има отъ едно мѣсто до друго, само по който пѣть сѫ' ишли на дьлжинѣ! писали нѣколко кладенцы, рѣкы и пѣтища за границы, мирища всѣкаго села. То описание не е било всеобщо по всеѭ Българиѭ, нъ частно по нѣкои си само прѣдѣлы, а най паче въ Доброжѭ. Имана на градове и села въ това първо описание оставили гы, какъ то гы е зъвалъ народъ по Българскы, а нѣкои си отъ послѣ притълкували на турскы языкъ по истому значению. Тии стари записки са нахождахѣ до 1853 лѣто въ прахъ потѣнѣли и принебрежени въ Цари-градъ, въ здание на мѣсто назъваемо *тефтерхана* на Атъ-мегданъ и по другы *кютупхани* — книго хранилища царскы.

Възпоманува са чи въ първо начало Султани издавали много ферманы на Българскы языкъ писаны. То е истина, защото знаймы чи дьщеры царь Ювана Александра Кира Ѳамари, была е дадена за съпругѣ Амурату Амиру — Великому, и та си е остала въ християнству до смьрти. Отъ неѭ е былъ роденъ Баязитъ I. призванный Илдърѣмъ — *трѣскъ*. Та е была дадена Амурату отъ неволѭ, какъ то е записано въ единъ нашъ паматникъ, Синодикъ Бориловъ, *рода ради Българскаго*, и съ неѭ ведно были дадени нѣколко друшкы и служанкы нейны млады Българкы; споради неѭ сѫ' постѣпили въ Султановѣ службѣ и нѣколко си Българи, коимъ число са е умножавало, колкото е Султанова власть расла и негово влияние въ Българиѭ са умножало, до дѣ най послѣ и постѣпи той Султанъ въ бой съ Българы, къту са бѣше впосѣялъ раздоръ и мълвѣ въ Шишмановъ домъ. Народно едно попрѣдание са съхранило, какъ то и пѣсень, чи Шишманъ призъвалъ зѣтѧ си Султана на помощь, да смири свои братиѧ, кои бѣхѣ отстѣпили отъ него! Въ Турскы палатъ са е говорило нѣколко врѣма Българскы языкъ, защото и Баязитъ зѣлъ за женѭ дьщерѭ князъ Лазаровѣ, послѣ Косовскѣ биткѣ, какъ то и неговы наслѣдницы сѫ' зѣмали и други Сърбкыны, а языкъ Сърбскы е былъ тогава много ближенъ съ Българскому, какъ то са види отъ

Душановъ законъ. То сродство, кое е зближило Отоманскы дворъ, ѥще въ Брусѣ съ Шишмановы дворъ, родило е Илдърѣма разорителѧ Бѣлгарии! За-това не е чюдно, да сѣ' писали Отоманскы Султани въ него врѣмѧ ферманы си на Бѣлгарскы ꙗзыкъ, защото се едно е было тѣмъ и въ послѣдно врѣмѧ, кога сѣ' гы писали на Арапскы ꙗзыкъ, то есть, толкова понꙗтие сѣ' имали отъ писанихъ на Арапскы ꙗзыкъ, колко и на Бѣлгарскы! А на Бѣлгарскы ꙗзыкъ да пишѫть и самое врѣмѧ и обстоꙗтѣлства гы заставѣли, до дѣ покорѫть конечно цѣлѣ Бѣлгариѭ. Съхранили сѣ' наши народни стари пѣсни, кои доказвѣть, чи многи отъ покорившихъ сѧ съ условиемъ Бѣлгаръ, были въ Султанскѣ службѣ, и въ най голѣмыѧ чинове; тии пѣсни щѣть сѧ обнародова въ подобно врѣмѧ и мѣсто съ любословны изслѣдованиѧ. [33])

Понеже возпоманѣхмы Амурата и Баꙗзита нѣще да е излышно да кажимы нѣщо си за тѣхъ. Амуратъ или Муратъ I. треты султанъ отоманскы, родилъ сѧ въ 1319, и наслѣдилъ Оркана баща си въ 1360. той е привзелъ Ангирѣ (Енкюри) въ малѣ Азиѭ и Одринъ (Едрене) въ Европѣ, дѣ си е учрьдилъ столниѭ. Той за малко врѣмѧ е завладалъ Руманиѭ до Ѣмъ планинѣ, Македониѭ и Арбанашкѣ земѭ, разби знаменитое съѭзно войнство на Косово поле, кое сѧ състоѣше отъ Бѣлгары, Власы, Далматинцы и Сѣрбы, подъ ѩрѣдводитѣлствомъ кнꙗза (Деспота) Лазарѧ Сѣрбскаго; нъ въ таѭ истѣ си побѣдѣ и той быде съ измамѣ убиенъ отъ еднаго Сѣрбина война, то е было въ 1389. [34])

Въ него врѣмѧ старопланинци Бѣлгари и прѣстолный градъ Търново, Видинъ и Срѣдецъ сѧ дьржахѣ ѥще отъ Шишмановцы, раздѣлены сѣще и въ раздоры и мълвѣ находѣщи сѧ. Амурату наслѣди сынъ му Баꙗзитъ I. призваный *Илдърѣмъ* — трѣскавица. Той нападна на раздѣленыѧ Бѣлгары и привзѣ Търново и Никополь съ нападениемъ, нъ пакъ не можѣ сичкѣ Бѣлгариѭ да усвои. Видинъ и Срѣдецъ сѧ ѥще дьржахѣ, а найпаче старо-планинскы непроходимы тогда мѣста, отъ Чьрнаго морѧ до Трѧновы врата, дьржахѣ частно въ разтоꙗние на 75 годины, до конечное паденіе Бѣлгарии. Илдърѣмъ обсажда и Цары-градъ, и унуди Михайла Палеолога да му дадѣ едно прѣдградие въ Цары-града, дѣ съзида джамиѭ. Осталии независими Бѣлгари ведно съ Влашкое войводство, кое управляше прочютый Мирчо войвода или Димитрый Загорскы, трудѣхѣ сѧ да съсрѣдоточѫть силы си и да нападнѣть на общый непрꙗтель; нъ живый и дѣꙗтѣлный Илдърѣмъ нападна скоро и на Влашко, дѣ го посрѣшна храбрый Мирчо. Война сѧ ѥще продьлжаваше въ Влашко и не сѧ знаꙗше, какъвъ конецъ ще получи, кога Илдърѣмъ сѧ извѣсти, чи Тамерланъ

(Демиръ), татарскый ханъ, нападнѣлъ въ малѣ Азиѭ и достигнѣлъ близу до Ангирѣ. Илдърѣмъ сѧ унужди да заключи миръ съ Мирча войвода и да иди противо Тамерлана. Нѣкои си историци прѣдставлѭть слѣдный договоръ Баѩзита съ Мирча.

Хатъ-хумаюнъ Сѵлтанъ Баѩзита I. 1393. л.

I. По великѭ нашѭ милость давамы съгласие, що покорено недавно отъ „нашѭ непобѣдимѭ силѭ воеводство, да ѹдьржи свои ѯаконы и правление и „влашкы воевода, да съхрани право войны и мира и право надъ живота и „смьрть своихъ подданихъ.

II. Христиани, принѧвше мѵхамедовѭ вѣрѭ, могѭть свободно да минѵ„вѭть въ Влашко и да сѧ ѹбьрѭть пакъ въ Христиѧнство, безъ да под„падѭть на никакво си гонение или каѯнь.

III. Власи могѭть свободно да живѣѭть въ нашы подвласти ѯемы, дѣ ще „вѧдѭть исключени отъ харачѧ и други даждиѧ.

IV. Въ слѣдствие на таѭ нашѭ высокѭ милость, и ѯащото влашкы вой„вода постѭпи въ число на подданы нами властителн, онъ сѧ обвѧѯва да „плаща нами ежегодно даждие въ ѯлато 3000 влашкы грошове или нашы „500 срьбрьни грошове. данъ въ Никополѣ 795 (1393). мѣсеца рекеїѯиль„евелъ.

Той-зи хати-хумаюнъ е приведенъ въ историѭ Дакии, писанѣ на грьцкы ѩзыкъ отъ нѣкого си Фотино, нъ той не е вѣренъ защо то противорѣчи съ оного зи, кого въ Парижкѣ конференциѭ Турци прѣдставихѣ. Ные по настоѩщему нѣмамы срѣдство, да прѣдставимы читателю него и да покажимы въ какво сѧ състои несъгласие съобразно съ повѣстности.

Послѣ мира съ Мирча войвода, Баѩзитъ сѧ управи въ малѣ Азиѭ противъ Тамерлана и близо при Ангирѣ въ едно страшно сръжение быде разбитъ конечно и самъ падиа въ плѣнь (1401). Споредь свидѣтельство на самы турскы бытописатели, Тамерланъ го затворилъ въ желѣзнѣ клѣть, дѣ е жалостно издѣхнѣлъ. Съ Баѩзита Илдърѣма въ него врѣме е имало и съѭзници воиски Помаци Българи и Сърби. Сърбамъ е былъ прѣдводитель Стефо-бей, кнѧзъ Лазаровъ сынъ, шурѩ Баѩзитовъ.

Въ еднѣ старѣ рѣкопись, коѩ нѣма ни начало ни конецъ, състои сѧ отъ нѣколико листове, писано е слѣдное лѣточислѣние за тѣхъ врѣмена. Въ лѣто ,ѕ҃ѿоѯ (1367) сътвори кнѧѯь Лаѯарь бои на косовѹ. съ „неѵьстивїими Агаранїи мц҃а ї ѭ҃, и҃, и Мѵрата оѵби. и самь ѿ нихь боже„ствеѵѹю прїетъ конѵниѵ. тогда бысть плачь и рїданїе велїе.

Въ лѣто ,ѕ҃ц҃г (1393) тѵрци на Власи воеваша. краль марко и константїнъ „ѯагыбѣ.

Въ лѣто ҂ѕцє (1395). Турцїи у Босну ѕагибоша.
Въ лѣто ҂ѕцѕ (1396) изгоре раванница и ново Брьдо.
Въ лѣто ҂ѕцаі (1401) бысть Демировъ бои.
Въ лѣто ҂ѕді (ѕцді — 1404?) представи се госпожа Евгенїа.
Въ лѣто ҂ѕцзі (1407) бысть зла зима и сїе лѣто бысть Вълковъ плѣнь.
Въ лѣто ҂ѕцаі (1409) заклаша Вълка.
Въ лѣто ҂ѕцаі (1409) Уалапїе увїенъ бысть.
Въ лѣто ҂ѕцка (1411) Мусїа расипа Бльгаре и ѡнъ тожде лѣто заклань.

Тѣйзи лѣтописни записки ни давѧть поводъ да кажимы нѣщо си за нашъ народьнъ паматникъ, Царственникъ, изданый въ лѣто 1844 въ Будимѣ, кого нѣкои си наши млади учени Бьлгари прѣзирѧть, безъ да знаѧть, чи сичко почти що е писано въ него е истина, нъ не е въ добьръ рѧдъ лѣтосчисленїѧ положено. Ные въ тыѧ вышейзложены запискы видимы, Вьлковъ плѣнь, заклание му, разорение Бьлгарии отъ Муса и неговѣ погыбель. Ето що казва за тыѧ случкы и нашъ Царственикъ и види сѧ ꙗсно сичко е истина.

„По сьмрти Пїѧзитовои настанаха на царство турское неговите синове узунъ „Селиманъ и Муса. тыи убо два братїѧ согласиха се да отидатъ на Болга„рете и на Сербете, сразиха се же послѣ между себе и направиха многу кро„копролитїе, докле зеть имъ Ахметъ паша не ги примири. И така тогда Сул„танъ Муса убо отиде въ Дарданїа, кои то е западна Болгарїа, като Охридъ, „Битолѧ, Ерцеговина и Далмати сирѣчь Илирикъ, имаѧ со себе и Болгарскїа „кнѧзи, що то беха подъ власть турска, Вьлка Доброжанскаго и Лѧзарѧ ев„хантскаго въ лѣто господне 1409.

„Узунъ мусуманъ (Сулиманъ) же земавъ со себе и зета си Ахметъ паша, „него убо посла на Златица да се бїе, и самъ понде на Самоковъ. во Ко„станецъ обаче събравшеся Болгаре многу убиха го, въ лѣто господне 1411.

„Това убо като ту, Султанъ Муса, разгнѣва сѧ много, и абїе уби кнѧзѧ „Вьлка и Лѧзарѧ, и колку то други кнѧзове Бьлгарски имаше со себе, и оста„вивъ Дарданска та землѧ, понде на Самоковъ, и тамо сразисе сосъ Бол„гарете и нави имъ и уби царѧ Їоанна Шишмана, остана же отъ Їоанна единъ „сынъ именемъ Владиславъ, кои то побѣгна при Страшимира въ Видинъ. „Послѣ султанъ Муса отиде да плѣни Златица. Георгїи Страшимиръ обаче „като ту увїенїе то брата своего Їоанна Шишмана, абїе събра множество „вонска Болгаре, Сербе и Маджаре, и отиде въ Златица сразн се съ Турка„ми, нави имъ уби и султана Муса и Ахмеда паша, и сичко нихно вои„ство до единаго, въ лѣто господне 1421. послѣ же върнасе въ Видинъ.“

Тукъ сѧ види чи нашъ Царственикъ е съгласенъ съ вышейзложены запискы, писани въ Сьрбиѧ, какъ то сѧ виждѧть, не отъ българскѧ

рѣкѣ; разлика е твърдѣ малка въ лѣтосчисление. Нъ каквы голѣмы разликы виждамы въ Европѣйскы повѣстности, писани отъ учены и образованы чьловѣцы?

Ные, млади Българы! не трѣба да прѣзирамы нашы драгоцѣнны паматницы, нъ трѣба да сѧ стараймы да гы изслѣдовамы съ разсѣдительны изисканиѧ!

Европѣйци, кои сѫ' писали за тѣхъ нашы прѣдмѣты, нѣ-сѫ' подостовѣрни отъ нашы народны паматницы! тии за работы, кои сѫ' были прѣди 50 годины въ Турско и ѥще по рано, на коихъ ные ѥще имамы живы свидѣтелы, такива лѫжы сѫ писали, щото е срамъ чьловѣку да гы чьте! а защо е было то? защото тии нѣсѫ' имали пристѫпъ въ Турско, какъ то днѣсъ. Ные не трѣба приминѫлы въ тѣхъ врѣмена работы да сѫдимы по днѣшнимъ обстоѩтьлствамъ, нъ съобразно съ тѣхъ врѣмѧна, кога то сѫ тии ставали. Въ нашъ Царственникъ въйстиннѫ има много почьрпано отъ византийскы списатели, нъ и много има отъ нашы стары рѫкописи, кое не е лѫжа. Самаѩ недостатка, чи съставившый той-зи паматникъ, не е показалъ мѣста отъ дѣ ѐ чьрпалъ. Нъ и за това трѣба да му смы благодарни, защо сѧ постаралъ въ тѣхъ врѣмѧна да пиши и толкова. Тукъ не разумѣвамъ издателѧ Царственника, нъ съчинившаго; защото тѩ рѫкопись, отъ коѭ е приписанъ и издаденъ Царственникъ, отколѣ е была позната въ Българиѭ, какъ то и отецъ Пайсюва Българска исторѩ сѧ е приписвала отъ многы рѫцы. Да дойдимы пакъ на приснопаматныи отецъ Паисыи, кой описва въ свое съчинение состоѩние Българии прѣды 100 годины, какво е было. Ные видѣхмы въ вышейзложеное негово описание за Българскы Патриархъ и митрополиты, чи казва ѩвно, защо грьцкое свѧщенство въ негово врѣмѧ сѧ е старало ѩвно да изтрѣби Българскы ѩзыкъ, и отъ того Българы остали прости; нѣка изложемы и нѣговъ прѣдговоръ и тогава да потвьрдимы негово свидѣтелство и отъ самы грьцкы списатели.

„Предисловіе къ хотѧщимъ ѵитати и послѹшати написаніѧ въ Історіицѹ сію.“

„Внемлите вы ѵитатели и слышатели, роде Болгарскыи, кои ревнѹетъ и „ѵсьрдствѹетъ по своего рода и по свое отьѵество Болгарское, и желаетъ „разѹмѣти и ѕнати изѣстно ради своего Болгарскаго рода, и за вашы отцы, „и праотцы и царюѥ, и патріарси, и сватыхъ, какъ сѧ исперва пожиѥли и „пришли. и вамъ потрѣбно и полезно есть, да ѕнаете изѣстно дѣаніѧ отецъ „вашихъ, како що ѕнаютъ вси дрѹги родоѥ и ѩзици за нихни родъ и ѩзыкъ „и имѣютъ исторіи и всяки книжникъ, и отъ ныхъ ѕнаетъ и сказѹетъ и хва„лятъ сѧ за свои родъ и ѩзыкъ. тако и азъ вамъ написахъ по реду изѣ„стно за вашь родъ и ѩзыкъ: ѵитанте и ѕнанте, да не бѹдете одъ дрѹги ро-

„дове и ꙗзыци подсмѣнваши и ѵкараеми; асъ ꙗзыка поревновахъ по рода и „по отечество болгарское, и много трудъ сътворихъ собирати отъ разлучни „книги и історіи, дондеже собрахъ и совокупихъ дѣаніа рода болгарскаго въ книжницу сію, радиваша полза и похвала вамъ написахъ, кои любитъ свои „родъ и ꙗзыкъ. препишите історіицу сію, платите нека и вамъ препишатъ „кои имеютъ писати, и имѣте ю да са не погубы; а кои не люблатъ за „свои родъ Болгарскы знати, но са ѡбращаютъ на чужа политика и не ра„детъ за ꙗзыкъ Болгарскы, но са ѵчатъ читати и говорити по грьчьски, и „срамеетса да са нареченъ Болгари: ѡ неразумне історе, поради что са сра„мишь да са нереченешь Болгаринъ и не четишъ по свои ꙗзыкъ, и не ду„машъ, или не са имали Болгари царство и господарство за толико царство„вали и были чюдни по вса земла, и много пути отъ силни Римлане и отъ „мудри Греци дань въземали, и давали имъ царюве и кралюве свои царски „дьщери въ съпружество, и да бы имѣли миръ и любовъ съ цари болгарски, „и отъ всего славенскаго народа маісловни были Болгари, пьрво са они па„тріарха имѣли, перво они са крьстили, наиболѣ земла они освонали, тако „отъ своего народа словѣнскаго оны силны и чесны были, и первы свати „Словѣнскіи отъ болгарски родъ и ꙗзыкъ просіали. како зато по реду вса „въ сію історію написахъ, и зато имѣютъ Болгари отъ много історіи свидѣтелство. защо е истина все за Болгари, како и поменухъ, но отъ що „са ты неразумне срамишъ отъ свои родъ и влачишъ са на чюзды ꙗзыкъ. „но са рече: Грьци по мудри и по политични, а Болгари са прости и глу„пави и не имѣютъ рече политични, зато рече, лучше е пристати по греци; „но виждъ неразумне, отъ Греци има много народи по мудри и славни, да„ли си оставла некои Грекъ свои ꙗзыкъ и ѵченіе и родъ какъ то ты безу„мне, що оставлашь и неимашъ никои прибытокъ отъ грьцка мудрость „и политика, ты Болгарине непрѣлщали са, знаи свои родъ и ꙗзыкъ „и ѵчиса по своему ꙗзыку; боле есть болгарска простота и незлокіе, Бол„гари прости всякого ѵ свои домъ приимаютъ и гощаваютъ и дароютъ ми„лостиню, кои ѵ нихъ просатъ, а мудри и политични никакъ не творатъ. „но и отимаютъ отъ прости и похищаютъ неправедно, и више грѣхъ и не„полза отъ нихна политика и мудрость приемаютъ; или са срамишъ прему„дри и торговци и славни на земли отъ свои родъ и ꙗзыкъ, защо са Бол„гари прости и неимаютъ отъ нихъ много торговци и книжници и хитріи и „славни на земли на това врѣма, но са повѣке отъ нихъ просте ораче и ко„паче ї овчаре и прости занаатліи; азъ на то въ кратце ти скажу: отъ Ада„ма даже до Давида и праведнаго Іоакима и Іосифа обручника, колко бы„ха праведни и свати пророци, патріарси, марекоха са великіи на земли и „предъ Бога не бѣше отъ нихъ никои торговецъ или прехитаръ и горделивъ, „како сегашни хитарци що гы ты имашъ за почесть, и чюдиши са ѵ нихъ.

„и клетеши са на нихенъ ѭзыкъ и обычаи, праведни праотци веси были зе-
„мнодѣлатели и овчари, и были богати съ скоти и плоди земленїе, и были
„прости на земли, и незлобливи, и самъ Христосъ оу домъ простаго и ни-
„щаго Іωсифа слезе и поживе. Виждъ како Богъ повеке милует прости и
„незлобиви орауе и овчаре, и наипервo нихъ возлюбилъ на земли и просла-
„вилъ, а ты са срамишъ, защо су Болгари прости и нехитри овчари и ора-
„че, и оставешъ свои родъ и ѭзыкъ, и хвалишъ са съ чюждиѭзыкъ, и кла-
„чиши на нихенъ обычаи; то азъ видехъ отъ многи Болгари, защо тако де-
„лаютъ и идутъ по чюждиѭзыкъ, и обычаи и на свои ѭзыкъ хвалятъ, зато
„здѣ написахъ и они отцерогателе кои не любатъ свои родъ ѭзыкъ, напи-
„сахъ да знаетъ, како не са были наши Болгарски царюве и патрїарси и Ар-
„хїереи безъ летописани книги и кондики за толико летъ царствували и го-
„сподствували на земли, и имали са и исторїи царскы и кондики архїеренски
„всѣхъ известно, и житїа и правилахъ светнымъ болгарскимъ много, не было
„въ оно врѣма шампи Словенски, а человѣци отъ небреженїа не претолко-
„вали, но на мало са мѣста такика книги обретали, а кога оузели Турци Болгар-
„ска земля напрасно погазили и попалили церкви, манастиры, царскы и ар-
„хїеренски дворове, и въ то врѣма человѣци отъ страха и нужда и ужаса
„турскаго бѣгали, да сохранятъ токмо свои животъ, и въ то люто врѣма по-
„губили са они Історїи царски, и на много светии житїа и правила, и нынѣ
„врѣма они книги летописны що са были пространо написани ради всего на-
„рода, и царїе болгарскихъ. Азъ много книги и премного проучетохъ и възи-
„скахъ за много врѣма прилежно, и не возмогохъ никадъ обрѣсти рукопи-
„сни и печатни, но мало и рѣтко и въ кратцѣ обретается и нѣкоа кратка
„історїа. некои Мавробыръ (Мавроурбенъ) Латининъ препсалъ отъ гречески
„історїа за болгарске царюве, но весма кратко, едва са наиде нихна имана,
„и кои по коего царствувалъ, самъ тои Мавробыръ писалъ тако: кажатъ
„Грьцы отъ завистъ и ненависть, що имѣли на Болгари, не писали храбрїа
„поступкы и славнаа дѣанїа царей, и народа Болгарскаго, но въ кратцѣ и
„во преки писали, како е было нимъ прилично, да не имъ е срамота, защо,
„много пути Болгари ги побѣждали и дань отъ нихъ взимали. отъ того Ма-
„вробира и отъ многїа други історїи събрахъ за много врѣма по приличка и
„по разпространихъ и совокупихъ сїю історїицу, ако са находи у многихъ
„книгы и історїи по мало и въ кратцѣ написано за Болгари, но неможатъ
„всакъ человѣкъ имѣти они книги и читати и помнити, того ради разсудихъ
„и съвокупихъ вса заедно.“

Отъ изложенихъ всѣкы види ѭсно въ какво положение са находила бѣдна Бьлгариѭ въ врѣмѧ отца Пайсиѭ въ 1762, кога владала голѣма простота и народный духъ былъ отпаднѧлъ, и прѣудолѣло было грькоманство! до кой стѧпень е было то възвышено всѣкы мо-

же да си въобрази, къту сравни наслѣдны врѣмана, то есть, отъ 1800 до 1837, кога почна вѣкы да гаснѣе грькоманство въ Бьлгариѭ и да сѧ възражда народный духъ. А днѣшни му остатки сѧ свидѣтьлство ѥще живо, онъ-зи поѩсъ Бьлгары, кои пишѭть съ грьцкы буквы Бьлгарскы ѩзыкъ, ѥще е живъ въ голѣмо количество! Такива погьрчени и намьрсени Бьлгари може да види человѣкъ отсвѣнъ въ Бьлгариѭ ѥще много и въ Влашко, въ Плоещъ, въ Бассарабиѭ и другадѣ. Та зарада не сѧ е ѥще изчистила! Благоговѣйный отецъ Паисый, ако не е писалъ по обшырно о тому, то обстоѩтьлства не му сѧ допущали ради духовнаго му чина, нъ пакъ доволно е писалъ, и негова рѫкописъ е принесла голѣмѫ ползѫ приписванѣ отъ тогдашны Бьлгары. Ные щѣмъ изложи нѣколко запискы, кои сѧ нахождѧть на краѧ и писаны отъ прочьтавшихъ ѭ, да види всакы съ какво усьрдие сѧ ѭ читали Българи.

„Азъ Макарїе ѥромонахъ хиленДарски проѵитахъ сто исторїю, и разумѣхъ „ѵто естъ писано внеа и вне потрѹдите са братиа та ѩ поѵитети да ви бѹ„ди на ползѹ Болгаромъ похвала, а на пакость Грекомъ и . . . . .

1772 Маиѩ пї денъ.

„Азъ Георгїи ѥреа грѣшнїи и окаанїи отъ село жерѹвна протитахъ сїю „исторїю и разумѣхъ ѵто есть писано въ неа, и вне потрѹдите са братїа „та а проѵитете да ви бѹди на ползѹ Болгаромъ похвала и на пакость Гре„комъ и . . . . .

1776 Декемврїа день кѣ.

„Азъ Велико ѥреи отъ село котелъ проѵитахъ сїю исторїю и разумѣхъ „ѵто естъ писано въ неа и вїе потрѹдете са братїа та а проѵитети да ви „бѹди на ползѹ Болгаромъ похвала а на пакость Грекомъ и . . . . .

1779 Великѹ ѥреи Маїа г.

Много животъ и здрави.

„И азъ Никола сн҃ъ попъ Лазаревиѵь и даскалъ отъ Рѹхѵѹкъ проѵитахъ сїю „исторїицѹ и разумѣхъ ѵто есть писано и вїе потрѹдите са братїа та а про„ѵитете да ви бѹди на ползѹ Болгаромъ похвала и на пакость Грекомъ и . . . .

въ лѣто Марта з.

„Азъ Серафимъ проѵитахъ сїа историа ѵ Сливенъ въ лето отъ христа „аїчѣ (1794) и много полза намѣрихъ за Болгари.

Отъ тыа запискы са види колко са е скытала таѩ рѫкописъ изъ Бьлгариѭ, и каквѫ е ползѫ принесла въ тѣхъ врѣмана. [35]) а отъ израженїа, „на пакость Грекомъ“ всакы разумѣна защо сѧ писали така тии свѧщенни лица; извѣстно чи тии сѧ гледали очевидно грьцкое угнетение надъ Българи и българскыи духъ удавенъ отъ грекоманства; и ако нѣсѧ можали друго нищо да сторѭтъ, то есть, да пи-

шѣть по обшырно нѣщо, утишили сѧ себе си съ томъ що сѧ и тии по два тры рѣда писали, и приканѭть и другы Българы да прочитѣть! Сега къту видѣхмы въ какво състоѩние сѧ е нахождалъ въ тѣхъ врѣмѧна Българскый духъ затѧпенъ отъ грькоманства, и причины му, нѣка потвѣрдимы таѩ истинѣ и отъ самы грьцкы списатели. Вышепомѧнѣтый ученъ Грькъ Атанасъ Стагиритъ въ свое съчинение *Ἠπειρωτικά*, въ странѣ 352. и 353. казва.

Κατὰ τὰ ἀνατολικὰ παραθαλάσσια τῆς Μακεδονίας, ὅπου ἦτον ἡ χώρα Χαλκιδικὴ καλουμένη, ὠνομάζονται ἔτι κωμοπόλεις, καὶ κῶμαι, καὶ ὄρη, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, μὲ ὀνόματα Βουλγάρων· ἰσβουρος, Στανὸς, Νιβοσέλον καί λοιπά· σώζονται καὶ τινες λέξεις, καὶ τραγούδια εἰς γλῶσσαν Ἑλληνικὴν, περιέχοντα ὀνόματα Βουλγάρων εὑρίσκονται καὶ ὀνόματα τινῶν ἀρχαίων ἐγκατοίκων Βουλγάρων. ψυχὴ Βουλγάρου ὅμως ἤδη δὲν ὑπάρχει· καθὼς εὑρίσκονται περὶ τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ ἀλλαχοῦ, οὔτε ἄλλου ἔθνους, οὔτε γλώσσης, ἐκτὸς τινων Λατινικῶν, μανίκια, κολίγας, καί τινων ἄλλων· ἐκ τούτων οὖν φαίνεται, ὅτι ἦσαν καὶ ἐκεῖ Βούλγαροι ἐγκάτοικοι, πλὴν ἐξελληνίσθησαν, ἀναγκαζόμενοι μάλιστα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἐκεῖ ἐθίμων· ἐπειδὴ δὲν εἶχον οὔτε ἱερεῖς, οὔτε βιβλία ἐκκλησιαζικὰ εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν. Τὰ δὲ ἔθιμα τοῦ γένους ἐκτελοῦνται ἐκεῖ μετὰ πολλῆς παῤῥησίας καὶ ἐλευθερίας· ἔτι δὲ εἶναι καὶ τὸ Ἅγιον ὄρος πλησίον, καὶ δὲν ἔλλειψὰν ποτὲ, οὔτε λείπουσιν ἐκεῖθεν Πατέρες ἐκκλησιαζικοὶ πνευματικοὶ καὶ κατηχηταί.

„На въсточны македонскы крайбрѣжиѧ, дѣ е было мѣсто *Халкидики* назъваемо, имѧнувѣтьсѧ ѥще градища и села, горы и другы такива, съ имѧна Българскы, *изворъ, станъ*, *ново село* и проч. остали и нѣколко рѣчи и пѣсни на еленскы ѩзыкъ съдържѧщи имѧна Българъ; нахождѣть сѧ и имѧна на нѣкои си стары Българы жители, нъ душа Българину сега не сѫществуе тамъ, какъ то сѧ нахождѣть около Солуна и другъдѣ, нито другаго народа, нито ѩзыка, отсвѣнь нѣколико Латински (*μανίκια* — рѫкави, -- *κολίγας* — другарь) и нѣкои си други. Отъ того убо сѧ вижда чи были и тамо Българы жители, нъ *поеленчили сѧ*, усилени найпаче отъ Великаѩ Чьрквѣ и отъ тамошны обичаи; защото нѣсѣ имали нито свѧщеннѭцы, нито чьрковны книгы на ѩзыкъ си; а обичаи народа (елинскаго) изпьлнѩѭть сѧ тамо съ голѣмѣ дьрзость и свободѣ; притомъ е близо и свѧта гора и *чьрковнии отци, духовници* и *поучители* всѣгда сѣ были тамо.“

Ученый Грькъ ѩвно пиши, какъ сѧ е старала великаѩ чьрква да гони Българскѣ народность и съ силѣ да гы гьрчи! „*πλὴν ἐξελληνίσθησαν, ἀναγκαζόμενοι μάλιστα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας*“ такива свидѣтьлства има тысѧщи писани отъ самы Гьрцы, кой желае, и кого не е гнусъ

да чьтѣ, нѣка види що е писалъ познатый елинистъ Неофитъ Дука, въ свое издание Димостена въ прѣдговоръ си. Тамъ изтупленыи Грькъ явно казва, *чи трѣба славѧнскыи родъ да сѧ истрѣби и изчисти, а да сѧ разпростани еленизмъ!* днѣшни же учени Гърцы се истое мечтѧжть! тии себѫтъ турскѫ Европѫ до Дунава и до Савѫ рѣкѫ! за Вьлгары и за Сърбы нищо не остѫжть! Съ сичкѫ си голотѫ упашки имъ се на горѣ стьрчѫжть, къту на козы! . . . . Нѣка прѣдставимы читателю еще едно доказательство относѫще сѧ нашему прѣдмѣту, то есть, чи въ врѣмѧ Асѣнѧ не е было никаква унїя съ Папищашы.

Слѣднаꙗ рѫкопись е найдена прѣди нѣколко си годины въ велико Търново и изпроводена е господину Н. Хр. Палаузову, а господинъ С. Палаузовъ ѭ обнародовалъ на малкѫ еднѫ книжицѫ въ Петроградѣ подъ имѧнемъ, Синодикъ Царѧ Бориса, съ нѣколко си замѣчанїѧ на рускы ꙗзыкъ; спорѧдь неговы же замѣчанїѧ та сѧ относи XIV. столѣтию.

? (Дꙋш) внымъ желанїемъ раждегсѧ, посла събрати нхъ по въсеи ѡблас ти своеи ꙗкоже нѣкиѧ плѣвелы въ снѡпы. и повелѣ сънитисѧ събѡроу. съшедшим же сѧ ꙋбо архїереомъ въсѣмь. сщенникѡмъ же и инокѡмъ еще же и въсѣмь болѣромь и множество много проуего народа. ꙗко оубо сихъ въсѣхь съшедшихсѧ оувѣдѣвь цр҃ь, абїе съ ствѣтлоѫ багрѣницеѫ ѩшедъ, сѣде въ иже тогда единои ѿ великыихь цр҃ковь. и съборꙋ сѫдоу и сѫдоу пр҃ѣсѣдѧщоу, повелѣ привести неѵьстїа сѣателѧ. и не абїе тѣмь напрасно ꙁапрѣти, иѫ съ вѣликоѫ хытростїѫ тѣхъ оуловн. рекь тѣмь въсѣкь страхъ ѿ себе ѿринѫти и съ дръꙁновенїемъ гл҃ати хвалное т҃ѣ оуѵенїе. Ѡни же оуловити цр҃ѣ и иже съ нимь сказѧшѫ подробноу къса ꙁлославиѫѫ ихъ ересь. Цр҃ь же и иже съ нимь мѫдрыми въпросы тѣмь на многѣ ѿвѣтовѧѫщимь ѿ бж҃веныхъ писанїи дондеже обличиѫшѫ ꙁлославное тѣхь мѫдрованїе. они же ꙗко же рыбы безгласны стоѫще, недоумѣнїемь ѿ въсѫдꙋ съдръжими бѣхѫ. бл҃гоѵьстивыи же цр҃ь сихь посрамлены до конца видѣвъ и дїавола падшаса и низложена х҃а же величаема, радости исплѣнисѧ. и повелѣ т҃ѣ блюсти и тѣхъ иже ѿ нихъ прѣльщенихь. ꙗко оубо ѡни сїа видѣшѫ, пакы притекошѫ къ събѡрнѣи цр҃кви. а иже непокришѧсѧ православномꙋ събѡроу прѣдани бышѫ раꙁличнымь казнемь и ꙁатоѵенїоу. И по семь повелѣ бл҃гоѵьстивыи цр҃ь Борись прѣписати съборникъ ѿ грѣѵьскаго на блъгарскыи свои ѧꙁыкь. и повелѣнїемь его и ст҃ыи съборъ съ въписань б҃ы въ православныѫ съборы ꙗко да проѵитлетсѧ въпрѣвѫѫ недѣлѧ ст҃ыхь пѡ ꙗкоже ст҃їи ѿц҃и и ѩчалѧ съборнѣ и апл҃ьстѣи цр҃кѵы прѣдашѫ. прѣжде бо цр҃тва его никто же нинь сътворн православныи сѫи съборъ. Сїа же бѣ въсѣ сътворишѧсѧ. и повелѣна бышѫ ѿ бл҃гоѵьстивагo цр҃ѣ Борила влѣ҃ ,ѕ҃х҃н. їндиктїон д҃. лоуны а҃. лѣ҃ сл҃ниаго крѫ. га л҃ѣ е҃. мца фабрꙋарїа а҃. въ дн҃ь пато҃ сыропостнои недѣли. И сїа въсѣ

добрѣ оурадивь православныи нашь цр҃ь. и скончавь съкоръ и въниде въ цр҃ковь и бл҃годаривъ б҃а ѿпоусти когождо въ своа, вечная мѫ памат: г҃.

Трьклатаго Богомила. и Михаила оученика его. и Ѳеодора. и Добрѣ. и Стефана. и Василїа. и Петра. и проуаа еговы оученикы и единомѫдрѣникы-нѫже х҃во вѣлѣщенїе привидѣнїе быти бладивши, а не ѿ ст҃ыа и прѣчистыа влоуца наша бц҃а плъть приать, сихь въсѣхъ анаѳема.

Въсѣмь архїерєомь. и епк҃пѡ. и сщєнникомь и нисокомь. и въсѣмь болѣрѡмь блъгарскымъ съшедшїимъса съ цр҃ем' борилѡмъ на трьклатѫа сїа ерє҃ и низложившїимь тѫ. п҃. вѣчна. г҃.

Послѣ обличителнаго събора противу Богомиловъ, слѣдува въ нашѫ рѫкопись отъ листа 27 до 30 твърдѣ важно сказание за повѣстность Българскыа чьрковы, обновление Търновскаго Патріаршества при Иоанна Асѣна II, кои е царувалъ отъ 1217 — 1241 л. Желание того господара, да обнови Българско Патриаршество, ни е срѣшнало никакво припатствие ни отъ страны Императора Иоанна Дуки Ватаци, ни отъ страны четерихъ Вселенскихъ Патриарховъ. Това са обьснава чрезъ политичьско положение Българии при Асѣна I. и чрезъ общы грьцкы и българскы ползы, кои сѫ' са находали въ съѭзъ противу Латиновъ, защо тогива бѣше Царь-градъ заробенъ отъ Латины.

Ї҃ѡаннь Асѣнь цр҃ь великыи и благоуьстивыи сн҃ъ стараго асѣнѣ цр҃ѣ. иже многѫ любовь имѣѫ къ бг҃оу. прославивь и просвѣти блъгарское цр҃тво паче въсѣх' цр҃ен блъгарскыхъ бывшїих' прѣжде его. иже монастыра създа и оукрасивь велми ѕлатомь и бисрѡмь и каменїем' многоцѣнимымь. и въса ст҃ыѫ и бж҃твныѫ цр҃квы, мнѡгыми дарами одаривь. и свободѫ чистѫ на нихь обьявивь. и въсѣкь сщєнничьскыи чинь. архїерєѫ, їерєѫ. и дїакѡны, многыми чьстмы почьть. паче възыскавь съ многымь желанїемъ, обновивь патрїаршество блъгарского цр҃тва. тѣмже оубо обновленїе сице бы҃.

Прѣосщєнныи въселенскыи патрїархь германъ бл҃говоленїемь бж҃їемъ и многим' поспѣшенїемь хрїстолюбивого ї҃ѡанна, асѣнѣ великаго царѣ сн҃а стараго асѣнѣ. съ прѡчїими патрїархы братїѫ своѫ. Ѳеодосїє въсеосвященныи патрїархь їерусалимоу. христовѣхъ страстен и въскресенїа его. цр҃кве святѫа сїонь матере въсѣмь цр҃кѣвамъ и въсеѫ палестины. Сумеѡнь въсеосвященыи патрїархь. антїохїѫ божїа града и въсеѫ сурїѫ. Нїколае въсеосвященыи патрїархь алеѯандрїѫ и всего Єгупта.

Симь оубо въсеосвященнымь патрїархѡмь. писанїа приемшимь посланаа въ нимь ѿ благоуьстивого царѣ грьуьскаго калоїѡанна, доуки, сице писано. Самодръжавное царство наше мола и бѣда ѿуьство ваше. да бисте не празднo сътворили нашего прошенїа къ вамь. иѫ рѫкописанїе ваше положивше и послали моемоу царствоу. на освященїе по ѡбщомоу намь и вашемоу съвѣщанїоу. еже на-

рещи и даровати равнаго вамь степене патріарьшьскаго трънова града цр҃кви. възнесенія христова матере цьркваміь блъгарскаго царства. Зане и христолюбивыи царь блъгарскыи іωань асѣнь. брать царства ми и сватъ. ѿ нашего же царства и вашего ѿчьства сватаго, то желаеть велми даровати́ся царствоу еговоу.

Тѣмь оубо прѣосвященнымь патріархомь та писанія проучьтшимь, ꙗко добръ съвѣть томоу быти изволишѧ. и къждо ихь свое рѫкописаніе въдашѧ посланнымь ѿ царѣ къ нимъ. такожде же и германоу писашѧ сице рекѫще. Германоу въселенскомоу патріархоу братоу нашемоу радоватися. пріѧхωмь тобоѧ намь посламаа, ꙗко добръ съвѣть то пріемше. даемь рѫкописаніе свѣдѣтельства нашего твоеи любви. твори же ꙗко годѣ бы намь. и вашемоу ѿчьствоу, ꙗко власть имы вашьшаго сѣданія.

Сіа же въспріемь царь грьчьскыи съ патріархомь. събравь въсего царства своего мітрополиты же и архіепископы. и епископы. и въсе чьстныѧ мнихы архімандриты же и игоумены. такожде же и христолюбивыи іωаннъ асѣнь царь блъгарωмь. въсего царства своего. митрополиты же и архіепіскωпы. епіскωпы же и въсе чьстныѧ мнихы сватыѧ горы. събрався съ въстоуиымъ царемъ калоіωанномъ, на понтьстѣмь мори. мѫжа благоговѣнна и свята дѣлы и житіемь постничьскымь въсіавша. іωакима прѣжде освященнаго архіепископа, нарекошѧ его патріарха, не тъкмо словомь. иѫ и рѫкописаніемь германа патріарха. и въсѣхъ епіскопъ въстоуиыихь рѫкописаніе свое положивше. въ сигнали печатлѣкше, въдашѧ благочьстивомоу царю, и патріархоу новосвященномоу тогда іωакимоу къ вѣчное поминаніе неѿемлемо.

Сего ради оубо въсемь православи вѣписахωмь [illegible] на оувѣдѣніе послушаѧщихь и къ память блъгарскомоу родоу.

Семоу іωаннoу асѣню великомоу и бл[illegible]стивомоу царю въсемь блъгарωмь, вѣчнаа моу память.

Калиманоу благовѣрномоу царю. и михаилоу братоу его. Ѳамари и еленѣ дѣтемь благочьстивымь великаго царѣ асѣнѣ, вѣчнаа имь память:

Алеѯандроу севастократороу братоу великаго царѣ асѣнѣ. и стрѣзю севастократороу. и славоу деспотю, вѣчнаа имь . . . .

Кωнстантиноу благочьстивомоу и православномоу царю нашемоу . . . .

Подиръ това слѣдувѣть страницы рѫкѣписа, на кого, безъ съмнѣниѧ были сѧ записани имѧна царей и великихъ българскихъ чиновниковъ — изкасѣни. Ако бы сѧ увардили, послужили бы за обьꙗснение родословиѧ Българскаго владичьства, кое е заплѣтено отъ византийскихъ лѣтописцевъ. Въ половинѫ книгы, гдѣ сѧ е увардилъ 30-й л. рѫкописа, съдьржа въ себѣ слѣдѫщыꙗ имена на нѣкои сановницы въ врѣмѧ Иоанна Александра

Мωнахоу сілвестроу. иже бысть епикерни великаго царѣ іωаннѧ алеѯандра. вѣчнаа память:

Монахоу Ѳеодосїоу. иже бысть протосевастъ великаго царѣ Їоанна алеѯандра вѣчна:

Протокелїотиноу продаиноу, вѣчнаа:

Протокелїотину прїѩздѣ, и вѡсходѣ баладю, иже оубїени бышѧ ѯа вѣры господина своего, вѣчнаа памѧть:

Цамблакоу великомоу приимкюрю, вѣ:

Великомоу коскѡдѣ константиноу, иже Ѳеодуоль нареченъ бысть въ мниишьскомь ѡбразѣ, вѣчнаа памѧть:

л. 32 и 33.

Царицѧ блъгарскыа.

Еленѣ новѣи и благоуьстивѣи царици матери великаго царѣ Їоанна асѣнѣ. въѯемшои на са аг҃гелскыи ѡбразъ нареченѣи еугении, вѣчнаа памѧть:

Аннѣ царицѣ нареченѣи анисїа, и дрѹѯѣи аннѣ благоуьстивѣи царици христолюбиваго царѣ асѣнѣ. и ирнинѣ благоуьстивѣи матери христолюбиваго царѣ михаила. нареченнѣи въ мниишьскомъ образѣ Ѯени, вѣчнаа памѧть:

Марїи христолюбивѣи царици стараго тертерїа. и дрѹѯѣи кирамарїи благовѣрнѣи царици. вѣчнаа и:

Ефросини благоуьстивѣи царици царѣ сватослава, вѣчнаа памѧть:

Керици благоуьстивѣи деспотици матери великаго царѣ Їоанна алеѯандра. въспрнемшои на са аг҃гелскыи ѡбразъ нареченои Ѳеофана, вѣчнаа памѧть.

Ѳеодѡрѣ благоуьстивѣи царици великааго царѣ Їоанна алеѯандра въспрнемшои мниишьскыи аг҃гелскыи образъ нареченнѣи Ѳеофана, вѣчнаа памѧть:

Ѳеодѡрѣ благоуьстивѣи царици великаго царѣ Їоанна алеѯандра сѫщои ѿ рода еврейска. въспрнемши же на са святое крѣщенїе, и благоуьстивѧ вѣрѫ цѣлѫ съхранши. и цьрквы мнѡгы обѣновльши. и монастира разнинуныа въздвигшои. матери сѫщи великаго царѣ Їоанна шишмана, вѣчнаа па:

Керафамари дъщери великааго царѣ иѡанна алеѯандра, великои госпожи обрѫчници же сѫщи великааго амирѫ амоурата. оданѣ же бывши ѯа нь рода ради блъгарскаго. она же тамо шедши и вѣрѫ православнѫ съхранши. и родь свои свобождьши. и добрѣ и благоуьстивѣ поживши. и съмирѡмь скончавшисѧ, вѣчнаа памѧть:

Кїримарїи благоуьстивѣи царици великааго царѣ Їоанна шишмана, вѣчнаа памѧть:

Госпожи десиславѣ. и госпожи василиси дъщерѣмь великааго царѣ Їоанна алеѯандра, вѣчнаа памѧть.

Госпожи десиславѣ матери благоуьстивыѩ царицѧ марїѩ царѣ Їоанна шишмана. нареченнѣи въ аггелскомь образѣ декора, вѣчнаа памѧть:

Керици дъщери великаго царѣ Їоанна шишмана, вѣчнаа па:

л. 85 — 38.

Патріарси преславсті.

Леѡнтіоу. димитріоу. сергіоу. григоріоу патріархѡмь преславскымь. вѣчнаа пам.

Преосвященніи патріарси триновоу.

Іѡакимоу прѣвомоу патріархоу богоспасного царнграда трінока, вѣчнаа память:

Василіоу. Іѡакимоу. Ігнатіоу преосвященнымъ патріархѡмь, вѣчнаа память.

Макаріоу трѣблаженномоу патріархоу. и свящеомоучениноу, вѣчнаа память:

Іѡакимоу. дароѳеоу. романоу. ѳеодосіоу. освященнымь патріархѡмъ вѣчнаа

Іѡаннїоу преосвященномоу патріархоу вѣчнаа память:

Сімеѡноу преосвященномоу патріархоу, вѣчнаа память:

Ѳеодѡсіоу преосвященномоу патріархоу, вѣчнаа память:

Іѡаннкіоу преосвященомоу патріархоу, вѣчнаа память:

Євѳимїоу преосвященномоу патріархоу, вѣчнаа памат:

Митрополїте преславстїи:

Стефань. димитріє. лѣвь. григоріє. герасимь. ларѡнь. мелетіє. макаріє. сава дорѡѳеи. висаріѡнь. макаріє.

Мїтрополїте чрѣкенѣнстїи:

Неофить. калиникь ꙁахарїа.

Мїтрополїте ловчьстїи:

Логгїнь. мелетіє. кѵпріань. сѵмеонь. и другыи симеѡнь:

Мїтрополїте средчьстїи:

Діоннсіє. дамїань. леѡнтіє. доментіань. парѳеніє.

Мїтрополїте овчьстїи:

Ѳеостирикть. ꙁаꙁарь.

Мїтрополїте дрѣстерстїи:

Кѵриль. аверкіє. ѳеодоуль Іѡсифь. діоннсіє. калїник

А аже хощемь помѣнѫти инѣ мїтрополїты, сїи бѣша при благочьстивѣмь цари асѣни подь областїѫ трѣновскыа патріархїѫ. иже и тогда почиша.

Антѡніє. данїиль. мїтрополите сѣрьстїи, вѣчнаа имь память.

Анастасіє. епифаніє. димитріє. епископи вельѣѫждьстїи, вѣчнаа имь:

Іѡаннїє. сергіє. архїепископи. ѡхридстїи, вѣчна имь память:

Іакѡвь. порфиріє. Іѡаннкіє. епископи браничевстїи, вѣчна:

Сава. ѳеодѡсіє. димитріє. сѵмеѡнь. епископи бѣлградстїи, вѣчнаа имь память:

Кѵриль. діоннсіє. епископи нишевстїи, вѣчнаа имь память:

Сѵмеѡнь, митрополїть филипсїнскы, вѣчна му память:

Василіє. марко. никодимь. прокл. дорѡѳеи, партеніє мїтрополїти месембрѣстїи. вѣчна имь память:

Антонъ Теодоровъ Дивоградъ Лѣтъ

Въсѣмь мїтрополїтомь и епїскопомь. архимандритомъ же и игуменомь блъгарскимь. иже въ благовѣри скончавшимь сѧ, вѣчна: —

въсѣмь болѣромь малымже и великымь. поборникомь и поспѣшникомь на благовѣрїе и прїятелемь святѣи и божественѣи церкви царства блъгарскаго, вѣчнаа: —

Семиро. Їωнчю. добромиро. иванишо. и въси елици съ ними мужъствовавше на безбожныѫ турки. и кръвь своѫ пролїашѫ по православнѣи вѣрѣ хрїстїанстѣи, вѣчнаа: —

Арцѣ. трошано. ратено. каратю брато мо. потрѣцѣ. ганко. стано. миханло. богано. шишмано. батодо. радослако. воислако. константїно. годеслако. чрѣноглако . . . . . .

Казахмы другъдѣ чи Папа не е ималъ никаквѫ работѫ съ Българы въ врѣмѧ възобновлениѧ Българскаго царства и патриаршии въ Търновъ отъ Асѣнювцы, нъ Българи сами изпьлнили това. А колко за изискаемаѫ почьсть камъ византийскаѫ чьрковѫ и то было изпьлнено между Българы и Грьцы, какъ то показва сей драгоцѣнный паматникъ.

Отсѣнь въ Синодика царѧ Борила то възобновение Българскыѧ патриашии въ врѣмѧ Асѣнѧ находи сѧ и въ другы единъ старъ *Зборникъ* спорѧдь какъ то е обнародовано отъ г.-на Іордана Хаци Констандиновъ въ VII. свѫзкѫ Гласника дружьства Сьрбскы словесности.

О основанию Блъгарскаго Патріяршества.

Извадено изъ еднога стараго рѫкописа *„Зборника.“*

Їωаннъ Асѣнь царь великыи и благоучьстивыи сынъ старагω Асѣнѣ царѣ, иже многа любовь имѣа къ Богу прослави блъгарское царство наче всѣхъ царен блъгарскыхъ бывшїихь прежде его, иже монастира създа и оукрасивъ велми ѕлатωмъ и бисерωмъ и каменїемъ многоцѣнимымь и вьса святыѧ и божественыѧ церквы многими дарми одаривь и свобода чнемѧ на нихъ обьїавивъ и вьсѣхъ свѧщенническыи чинъ архїереа їереа и дїаконы и многими чьстми почтивь паче же и вьзискавь съ многымь желанїемь обновивь патрїаршество бльгарскаго царства. Тѣмже оубо обновленїе сице бы . . . .

„Преосвѧщенныи вселенскыи патрїархь Германъ благоволенїемь божїемъ и многимь поспѣшенїемь Христолюбиваго Їωанна Асѣнѣ великаго царѣ Сына стараго Асѣнѣ съ прочїими патрїархы братїа своѧ — Аѳанасїе всеосвѧщенныи Патрїархъ Їерусалимъ Христовѣхъ страстеи и въскресенїа его цьркве святаѧ Сїωнъ. Матере вьсѣмь цьрквамь всеѧ палестины. Сумеωнъ въсеосвѧщенныи патрїархъ Антїохїа Божїа града и всеѧ Сурїа. Николае всеосвѧщенныи патрїархъ Александрїа и всего Єгипта.

Симь оубо въсеосвѧщеннымь патрїархωмь писанїа прїемшимь, посланнаа къ нихъ отъ благочестиваго царѣ грьчьскаго кало Їωнна Дукы сице писано:

Самодържавное Царство наше мола и беда отчьство ваше да бысте не праздно сътворили нашего прошенїа къ вамь: на ржкописанїе ваше положивше и послали моему царству на освященїе намь и вашему съвѣщанїи — еже нарещи и даровати равнаго вамь степене патрїаршьскаго трънова града цьркви възнесенїа Христова, матере цьркваль блъгарскаго царства; зане и Христолюбивыи царь блъгарскыи Іωанъ Асѣнь, братъ царства ми и сватъ отъ нашегоже царства и вашего отчьства сватаго то желаеть велми даровати царству егову.

Тѣмь оубо преосвященнымь патрїархомь та писанїа проучьтшимь яко добръ съвѣть могу быти изволимъ, и къждо ихъ свое ржкописанїе въдашь посланымь емь царѣ къ нимь, такожде и Герману вселенскому патрїарху, брату нашему радоватися: прїахомь тобож намь посланиа, яко добръ съвѣтъ то прїемше, даемь ржкописанїе свѣдѣтельства нашего твоеи любви. творяже яко годѣ бысть намь и вашему отчьству. яко власть имы власвшаго съданїа.

Сїаже въспрїемь царь грьческыи съ патрїархомь събравь вьсего царства своего митрополити же и архїепископы и въсе чьстныя мнихы, архимандриты же и игумены: такожде же и христолюбивыи Іωанъ Асѣнь царь Блъгаромь въсего царства своего митрополитыже и архїепископы, епископыже и въсе честныя мнихы сватыя горы събравса съ истоуным царемь кало Іωаниому на понтъстѣмъ мори мѫжа благоговѣйна и свята дѣлы житїемь постническимь въсїавша Іωакима прежде освященнаго архїепископа нарекоша его патрїарха, не тъкмо словомь нѫ и ржкописанїемь Германа патрїарха и въсыхъ епископъ въстоуныхъ — ржкописанїе свое положивше въ сиггели печатиьвше и дашѫ благоучьстивомь царю и патрїарху ново освященному тогда Іωакиии въ вѣчное помнинанїе неотамлемо. Сего ради оубо въсемъ православи въ писахомъ сїа на оувѣдѣнїе послушающихъ и въ память блъгарскому роду . . . . ."

Подиръ Іоакима были въ Търново слѣдующи патриарси, какъ то сѧ назначава въ него ржкописъ, Зборникъ: Василій, Іоакимъ II. Игнатій, Макарій, Іоакимъ III. Доротей, Романъ, Іоаникій, Симеонъ, Теодосій, Іоаникій II. Евтимый (въ врѣмѧ царѧ Шишмана).

Отъ нашы Бьлгарскы патриарси споманувѣть сѧ въ сѫщый ржкописъ и слѣдующи: Леонтій, Димитрій, Сергій и Григории.

Отсвѣнь патриарховъ такожде сѧ споманувѣть и наши Бьлгарски архиепископи: Прѣславскій, Чрьвенѣстій, Ловечѣстій и Дръсторстій.

Бъ врѣмени царѧ Асѣнѧ I, завысили сѧ отъ Търновскѧ Бьлгарскѧ патриаршиѫ слѣдующи митрополити и епископи: Сѣрьстій, Велбъждстій, (епископъ) Охридстій (архиепископъ), Браничьвстій (епископъ), Бѣлградстій (епископъ), Нишевстій (епископъ), Бьдинстій (митрополитъ), Филипопейскій (митрополитъ), Мисембристій (митрополитъ).

Охридъ же, кой сѧ зъвалъ и Юстиниана, былъ е такождѣ знаменито сѣдалище Българскихъ цареи и архиепископовъ съ Патриаршескѧ консисториѧ. Охридскы архиепископъ ималъ власть надъ десѧть митрополиты и седемъ епаскопи.

А тии сѧ были слѣдни: Касторійскій, Бытолскій, Едескій, Корични, Бѣлградскій, Гребенскіи и др. — А епископи; Шатишкій, Моглескій, Дебьрскій, Кичевскій, Мокренскій и Молишкій. —

Нѣка видимы ѥще единъ важенъ Българскы нашъ памѧтникъ доказалщъ до дѣ сѧ е простирала Асѣнюва власть.

БЪЛГАРСКА ГРАМОТА

XIII. вѣка.

(Изъ I-го и II-го тома извѣстій втораго отдѣленіа академий наукъ.)

† Дава царствоми: ѡриѕмѡ си: хѡрѣ всеи Джерѡ-
виишстѣи лоѩбѡвиѣм (в)сеѣрмымъ го(стемъ).
2. царствами. да ѩдꙋ хѡдѧтъ пѡ всеи хѡрѣ царствами: с
кꙋпѧѫ какѫ (ли) бѡ: или мѡсѧ или жениѫ.
3. или кꙋпиѫ какѫ либѡ мѡсѧт: и дѡ вѡѫ либо ѕемѣ
или хѡ̈ры дѡндѫ: или до Бъдꙋинѣ. или Бра
4. мичька и Бѣлграда дѡндѫт: или дѡ Трѣнѡка и по
всемꙋ Ѕагѡриꙋ . . . (и)л(и) до (П)расдав(а)
5. или Карвꙋнъскꙋѣ хѡры приндѫт: или Кръсмтьи хорѣ:
или Бѡрꙋис(тѣ)и: или вѡ Дрии и в Димѡт
6. или в Скѡпьскѫѫ хѡрѫ: или Прилѣ(и)скѫа: или
в Дѣвѡласкѫѫ хѡрѫ. или в ѕемѧ Арѣа
7. наскѫѫ: или в Сѡлꙋнъ: ѩдѫтъ: пѡ всѧдꙋ: да си
кꙋпѡваѫ: и продаваѫтъ: свѡбѡд
8. ѩ. безъ всѣкѡѫ пакѡсти: да не имаѫ(т)ъ по всѣхъ
хѡрах царствами и г(ра)дѡвѣхъ: и клисꙋрахъ
9. ѕапрѣтеиина: и(ѫ) да си ходѧт и кꙋпꙋѫтъ и прода
ваѫтъ бес печѣлан ѣ(к)ѡ и всеѣрнии.
10. (лоѩ)бѡвнии гѡсте царствами: ктѡ ли имъ спакѡсти: ѡтом
либѡ: или на клисꙋрѣ: или на фо
11. рѡсѣхъ. или гд(ѣ) л(и)бѡ прѣзъ ѕакон: о кꙋмерки
тѡ да е вѣстъ: тѡи е прѡтивиикъ царствами:
12. и милѡсти не цѣт (и)мѣти (и)ѫ велик(ѫ) . . . ме
ѡргниѫ патитъ . . . ми. †

† АСѢИ(Ъ) Ц҃Р Б(ЛЪГАР)Ѡ(М). И ГРЪКОМІ † [36])

Так грамота е обнародована отъ П. П. Шафарика (въ Památkach drevniho pisemnictvi Jihoslovanuv: Okázky občanského pisemnictvi. стр. 2.)

кой ѭ относи XIII вѣку, и Асѣню първому 1186 — 1196. а академикъ П. Н. Срезневскы е найшалъ истаѭ въ книгохранилище академіи наукъ и помѣстилъ ѭ въ извѣстій втораго отдѣленіи академій наукъ. Господинъ С. Палаузовъ е оттоворилъ съ писмо тому и полага чи та не сѧ относи Асѣню първому, нъ второму, говорашъ чи Асѣнь първый не е можалъ да разпространи толко Българскы границы и проч. Ные отъ нашѧ странѣ ѭ отдавамы Асѣню първому, основаѭще сѧ на правописание ѝ, и на самаѭ повѣстность, дѣ сѧ говори чи, кога то Асѣнь първый почна да изгони Гърцы изъ Българиѭ, съ врѣмано сѧ дигнѣхѫ и Македонски Българи въ Драчѣ и другъдѣ и слѣдь малко успѣхѫ да изчистѭтъ Византийскѫ власть отъ сичкы тыѧ мѣста. Самый ꙑзыкъ помѣсенъ съ грьцки рѣчи, доказва чи та грамота е писана въ врѣмѧ Асѣнѧ първаго; защо то въ паматницы, относащы сѧ Асѣню второму, Българи сѫ причистили значитьлно писменъ ꙑзыкъ отъ грьцкаѭ заразѣ. Асѣнь вторый събра учены Българы, българскы книжевенъ ꙑзыкъ зѣ съвсѣмъ друго направление, то есть, старое си правописание и чистотѣ отъ странны рѣчи.

Отсвѣнь тыѧ паматницы за Асѣнювъ вѣкъ нахождѣть сѧ ѥще многи, нъ намъ не ни допуща сега врѣмѧ да сѧ разпространимъ; тии сѧ нахождѣть въ разны югославянскы съчиненѧ. Грамота „Іоанна Калимана Асѣнѧ“ напечатана е въ книжкѣ *Българскы Грамоты* отъ В. Априлова (Одесса 1845). Кога сѧ събирѣть на едно сички открыти до сега паматници, относащи сѧ Асѣнюву вѣку и сѧ открыѭть ѥще други. тогава можи сѧ изслѣдова въ тъчность Асѣнювъ славенъ за Българы вѣкъ.

Да видимы сега, каквы живы възпоманания е съхранилъ народъ за Асѣнѧ. Тии живи възпоманания сѧ нахождѣтъ повѣчь около Сливенъ и въ сливнянскаѭ горѣ, а найпаче около Бебровѣ, дѣ старци ѥще знаѭтъ отъ попрѣданиѧ, чи тамо были многи иноꙗки домове (мънастири), съзидани отъ Асѣнѧ и носили имѧ *Малка Свѧта Гора*; а самии развалини и остатки, на нѣколко си отъ тѣхъ иноꙗкы домове, доказвѣть истинно народное попрѣдание, какъ то и отецъ Пайсый пиши нѣщо си о тому, Ные щемъ описа окрьстность Сливена, до колко е намъ познато и до колко ни допуща врѣмѧ, щемъ наведи и отецъ Пайсюво свидѣтелство за потвьрдение истины. Сливнянскы окрьстности сѫ важни, най паче котлянскии, не само що сѫ съхранили Асѣнюво имѧ, нъ и за найстарѣ нашѣ повѣсность, къту сѧ изслѣдовѣть съ любословны изисканиѧ, относитьлно първихъ врѣманахъ, кога сѫ Българи пришли отъ Индиѭ. Ные такива обширни

изслѣдованиѧ смы написали въ третаѭ часть Показалеца, какъ то е и нѣщо си отъ тѣхъ обнародовано въ ц. Вѣстникъ.

Сливенъ градъ лѣжи въ подножие на Старѫ-Планинѫ въ румянскѫ странѫ, между 42 и 43 стѫп. севѣр. шырочинѫ и между 23 и 24 възточнѫ дѫлжинѫ; мѣстоположение му е веселовидно и приятно зрителю; а отъ втичаемы въ него рѣкы и изобилны источницы цѣлъ градъ е накыченъ отъ разны плодоносны вѣтвы. Разумѣва сѧ чи такова положение е дарено отъ природа съ чистъ и животодавенъ въздухъ. Отъ севѣрнѫ странѫ Сливена сѧ нахождѫтъ тры входа или устиѧ въ Старѫ Планинѫ, каждое стичаще по еднѫ рѣкѫ, чрѣзъ града, кои сѧ втичѫтъ въ Иворица (Тунцѫ) рѣкѫ, единъ и половина часъ далѣко отъ Сливена. Пьрво устие сѧ зове, *Асѣнювицъ* или *Арсѣнювицъ* изкривено отъ простонародиѧ, рѣка же носи истое наименование *Асѣнювска рѣка*. Старци приказвѫть, чи то имѧ сѧ дало тому устию, отъ едно село или градъ, кое было срѧдь това устие на едно равнище, единъ и половина часъ разтоѭниѧ отъ града, и носило имѧ *Асѣница*. На него равнище еще и до днѣсъ сѧ познавѫть развалини стараго селениѧ. Самое имѧ *Асѣница* доказва, чи то село или градъ е было съзидано отъ Асѣнѧ; нъ отъ кого, то есть, отъ пьрвато ли, отъ втораго ли, не сѧ знае по настоѧщему; може бы врѣмѧ открыще нѣкои си писменъ паматникъ о тому. Отъ развалины *Асѣница*, къмъ севѣро-западъ въ разтоѭние четвертъ часа има пѫть, кой минува тамо и зове сѧ, *прѣдѣлъ*. Възвышаемы до пѫтѧ высокы бъйрь*) носи имѧ *Проглѣдецъ*, види сѧ на върха му да е было крѣпость и да е носила това имѧ, какъто многи такива извышени мѣста по Старѫ-Планинѫ, кои въ старость сѫ были укрѣплени, носѭть имѧ *Вида* и *Зрѣнище*, кое е равно съ *проглѣдецъ*, то есть, мѣсто отъ дѣ сѧ глѣда далѣчь. По какива мѣста въ старо врѣмѧ Българи сѫ имали стражы, отъ дѣ сѫ глѣдали непріятьлское нападение и давали знацы съ огнюве нощиѭ, а дѣнемъ съ дымъ; то е было въ тогдашно врѣмѧ *далѣписъ* — тилеграфъ**). Въ малко разстоѧние камъ севѣрозападъ отъ

*) Бъиръ не е турска рѣчь, нъ чиста наша, отъ бъй — бой — бъиръ — такива и *иръ* окончаниѧ имамы въ Българскы языкъ много; а бъй — бой — отъ глагола бъ — быти, кое значи сѫщество и приносно величина — какъ то буи — злакъ — бузълъкъ — голѣма — высока трѣва — буи — волъ — биволъ, чьловѣшки бой, буйна гора или планина и проч. ны казахмы чи турскы языкъ е заѣлъ много отъ Българскы. . .

**) Въ Михадиѭ близо Рошавѫ, дѣ сѧ нахождѫтъ цѣлителни самотопли рудни води, възвышенный рѫтъ носи наименование *домоглѣдъ*, а текѫщаи отъ Севѣрнѫ странѫ рѣка, зове сѧ *Чърна Рѣка;* отъ западнаѭ же странѫ, кои минува чрѣзъ езера Михадиѭ, носи имѧ *Бѣла—Рѣка*, и другы много старо — български имана остали по сичкы Темешкы Банатъ и далшѣ.

рѣкѧ Асѣницѧ, близо *Проглѣдеца*, изтича отъ планинѧ една малка рѣкица, и влива сѧ въ това устие; та рѣка носи имѧ *Магаришка рѣка* Въ таѭ рѣкѧ, къту вьрвишь на дѣсно, имѧ другы бъирь, кой сѧ зове *Вранъ*; до тѫзи истѧ рѣкицѧ тече друга по малка отъ *кѧменливъ Вранъ*. Се по истаѭ рѣкѧ Асѣница, малко по нагорѣ, има друго мѣсто, кое сѧ зове *Пиронковицъ*; прѣзъ това мѣсто има пѫть, кой отводи въ село турско *Еникюю* — Ново-Село; на срѣщѧ *Пиронковицъ* прѣзь рѣкѧ тѣ има мѣсто, кое сѧ зъве *Паничище*; отъ тамо, къту слизамы камъ Сливенъ, се по Асѣницѧ рѣкѧ, има източникъ кой носи имѧ *Стърчы-кракъ*; отъ тамо же на долу по неѭ рѣкѧ, въ разтоѩние на единъ часъ отъ Сливена, влива сѧ една друга рѣка, коѧ се зове *Колишница*; къту вьрвишъ по неѭ рѣкѧ на горѣ отъ устиѧ ѝ, половина часъ разтоѧние, отъ дѣснѧ странѣ, има мѣсто, кое носи название *Добрювъ-Рѧтъ* или *Масленикъ*; ѥще по нагорѣ сѧ казва *Дѣдо, Краювъ Чифликъ*, а по на горѣ, малко нѣщо, *Марковицъ*, дѣ казвѣть чи было село подъ истому наименованию. Отъ устиѧ на рѣкѧ *Колишницѧ*, отъ лѣвѧ странѣ горѣ срѣщу *Марковицъ*, има мѣсто, кое сѧ зъве *Слѣпешкы-усой*. Това е живо ѥще възпомѧнание около Сливена *Асѣново устие* и *Асѣница*, село или градъ — днѣсъ развалени. Къту излѣзимъ отъ Асѣнювъ входъ отъ дѣснѧ стьрнѧ, камъ Западъ, има единъ бъйръ, кой е насѣѩнъ отъ лозиѩ, и казва сѧ по турскы *Кешишликъ* — иночьскы; въ подножие того бъйрѧ има източникъ, кой сѧ зове *Аѩзма* — усвѧтена вода, дѣ народъ ходи на поклонение на Крьстовъ дьнь и, миѩще сѧ за изцѣлениѧ, оставѭть по нѣщо си знакъ, кѣсъ отъ дрѣхы си. По надолу отъ тогози източника, казвѣть, чи было иночески домъ — обытель храмъ св. Николаѧ. Гробища му ѥще до днѣсъ сѫществувѣть. Бъйрь же що сѧ дьржи отъ Сливена камъ Севѣръ, казва сѧ *Бърмукъ*; посрѣдѣ му има единъ източникъ усвѧтена вода, и народъ ходи тамъ въ дьнь св. Георгиѧ на поклонение; казвѣть, чи тамо въ старо врѣмѧ имало обытель храмъ св. Георгиѧ. Второе устие сѧ зове *Селище*, и текѫщаѩ тамъ рѣка носи исто имѧ *Селишка рѣка*. Старци казвѣть, чи тамо имало село, та отъ того носи това имѧ. Отъ устиѧ на таѭ рѣкѭ въ разтоѩние на четвртъ часа отъ Сливена, влива сѧ въ неѭ една друга рѣка подъ названиемъ *Аблановска рѣка*, истое имѧ носи и тамошнаѩ гора; отъ него же мѣсто малко по на горѣ има свѧта вода, и тамо ходѭть на поклонение въ дьнь св. Теодора; отъ таѭ свѧтѣ водѣ по нагорѣ, въ малко разстоѧние върху бъйрѧ, има стара крѣпость, развалени коей сѫществувѭть видни, и носи название *Маринено-Градище*. Тамо прѣди нѣколко годины сѧ нахождѣхѣ чьловѣчески кости и сѧ разликувахѣ ѥще не

разтлѣини. По таж рѣкѫ на горѣ, то есть, по селишкаж, кои носи има *Мънастирска рѣка*, на едно равнище е былъ съзиданъ мънастирь, кому развалени и до днѣсь стоѭтъ, и казвѫтъ, чи тамо ставало *Зборъ* въ 21-го Маиы; види сѧ чи храмъ е былъ св. Константинъ и Елена. На устие Селища, близо до Сливена има бъйрь, кой сѧ зове *Гаговищъ*. Трѣтое устие Сливена сѧ казва *ново-селское* и рѣка носи истое има; а то има е дадено отъ село, кое сѧ находи тамо и зъве сѧ *Ново-Село*, (по грькоманскы *Нъхоры*, какъто, и кадѫкою — критохори — клуцухоръ!)

На входа того устиѧ, камъ възточнѫ странѫ, има днѣсъ лозы, (віногради) кои носѭтъ имѧ по турскы *Исарлѫкъ*, *) тамо има много староврѣменни крѣпостни развалени и ѩвни развалини отъ чъркованѣ, дѣ и до днѣсь стоѭтъ стари гробища. Въ това устие сѧ стичѭтъ нѣколко малки рѣки и съставѭтъ новоселскѫ рѣкѫ. Отъ *исърлѫка*, камъ сѣверо-възтокъ, има една суха рѣка по турскы *куру-дере*, а по на татъкъ има другы потокъ, кой сѧ зове *Дюлювъ потокъ* — Анвалѫ-дере по турскы, тамъ близо въ каманаку находи сѧ голѣма развалина отъ старѫ крѣпость, *Маричино градище*; при источнику на таж рѣкѫ, находи сѧ малко на страны изворъ *орловъ кладенецъ* — *кушъ пунаръ*; тамо, на него изворъ, ходѭтъ отъ Сливена и окрьсны села множество народъ на прѣобразение та сѧ кѫпѭтъ за здравье. Народъ приказва, чи най напрѣдь ходили по него врѣмѧ орли и други птици та сѧ кѫпали; овчари же ходѭтъ та си кѫпѭтъ стада, да инъ бѫдѫтъ здрави. Това попрѣдание е принесено и остало въ Българиѫ ѥще отъ Индиѫ, дѣ Индинци и досега имѫтъ такива убожаеми води. Старци приказвѫтъ и вѣрвѫтъ, чи имало животодавна вода и чи орли, кога остарѣвали, ходили та сѧ кѫпали въ неѫ и сѧ подмлаждали; нъ ако гы поыташь: дѣ е та вода? тни казвѫтъ, *Тамъ! синко де истича слънце!* Въ зендскы книгы споманувѫтъ вода *зуръ* — *заръ* — свѣтла, и вѣрвали ѭ за свѧтѫ водѫ. Въ персийскы книгы сѧ споманува *абу-хаѭтъ* — животодавна вода. Въ Българиѫ по много мѣста сѧ нахождѫтъ пещери, дѣ обично има и кладенци, народъ гы почита ѥще за свѧты и ходѭтъ въ урѣчены дны та сѧ минѭтъ. Тии сѧ

*) *Исърлѫкъ* отъ *исаръ* или *хизаръ* — крѣпость, исърлѫкъ — мѣсто дѣ е имало много крѣпости. Види сѧ чи това мѣсто е было добрѣ укрѣплено, какъ то го показвѫтъ и сами му развалини. Турци какъ то и другъдѣ казахмы, привзѣвше Българиѫ, прѣнимували мѣста на языкъ си, по исто му значению, каквито сѫ были или какъ то гы е зъвалъ Българскы народъ. А на нѣкой си оставили при турское приниманование и Българско, както *Разградъ*, пишѭтъ въ Ферманы си *Хизарь* — *Градъ*. Хизарь — крѣпость — Градъ.

стари български *Пагоди*, въ конхъ Българи изпьлнявали Богусложе-ние, кога сѧ дошли отъ Индіѭ, и вѣрвали Сива бога или Сура. Въ индийскы пагоды и до днѣсь ѥще имѧть такива усвѧтени източницы, и народъ ходи на поклонение. Въ Додино гадалище, кое Грьци усвоили, имало тоже подземие и такава вода, дѣ ходили та сѧ мили и учищавали стари Българи и Елени. Въ еленскы ꙗзыкъ сѧ съхранилъ глаголъ *μυάω — μυῶ*, и рѣчъ *μυστήριον*. ако попыташъ учены Гьрцы каква е тая рѣчь, *μυάω,— μυῶ* и *μυστήριον?* тии щѧтъ каза, *προτότυπος ἑλληνικὴ λέξις* — пьрвобытна еленска рѣчь; нъ що значи *μυάω μυῶ?* тии щѧтъ ти каза, *ἔ πραττον οἱ παλαιοὶ ἕλληνες τινὰ μυστήρια ἐκεῖ ἄγνωστα τὴν σήμερον*. или *ἐμυοῦτο οἱ παλαιοὶ ἐκεῖ* т. е. творили стари Елини нѣкакви си тайнства тамо непознати днѣсь или учили тамъ стари нѣкойси тайны! нъ то е къту ꙗсно слънце ꙗвно, и къту двѣ и двѣ чечиры, чи рѣчь *μυάω — μυῶ* е наша Българска рѣчь *мнѫ* или *мнѫ* сѧ; а въ тѣхъ старо-българскы *пагоды* друго нищо не е ставало. отсвѣнъ *Мнѫе*, какъ то и до днѣсъ наши Българи сѧ мнѫть въ останалы до сега пещеры — пагоды, а Индийци исто творѭть въ Индиѭ въ свои си пагоды. — Въ Додонско — Додино гадилище е была Българка Само-дива *Дода*, управитълка на това усамено дѣвичьско обиталище. Ныѥ въ Показалеца смы доказали обширно тѣи-зи прѣдмѣты.

Близо при *Орловъ изворъ*, има бьйри, кои носѭть слѣдни имѧна. *Българка, Кутелка и Чаталка.* Види сѧ въ старо врѣмѧ, прѣжде христиꙗнства, да е было тамъ близо, нѣкое си само-дивишко обиталище, и народъ е ходилъ на учищение. Долу, къту сѧ излѣзи отъ неѭ рѣкѭ, има бьирь, камъ Севѣръ и на него бьиръ пещери — нырнща, кои носѭть имѧ *Змѣюви дупки;* то доказва ꙗвно на ꙗ рѣчь, чи было тамъ на около въ старо врѣмѧ Само-дивишко жилище, защото змѣюве сѧ были съврѣмени съ Самодѣвамъ, то есть, кога Българи вѣрвали ѥще Сива бога, по горы и лѣсища живѣли Самоци и Самокыни, подъ имѧнемъ Змѣюви и Само-дѣви, и изпьлнѧли богослужение си подъ усвѧтены дрьва, ликуꙗще и свирꙗще. Тии послѣ носили и имѧ *Дървиши* — отъ дърво дьрвашь, дьрвишь, а по послѣ *Друиди*, кое французски учени тьлкуѭть отъ древъ — chêne — дѫбъ — древдъ — друидъ, и казвѧть чи стари Кимбри (Гьбри — Зенди — Българи) тѣхни праотци! изпьлнѧли богослужебность си въ горы и лѣсища. Нашъ народъ, къту заборавилъ тѣхъ врѣмѧна, остало вѣрвание само за *Само-дѣви* и Змѣюве, коимъ отдавѧть чьловѣческы видъ, нъ полубожнѧ силѧ имѣꙗщимъ, отъ тамо же остало, чи Само-дѣви любили много свирны и игроводы и живѣли въ лѣсища и горы. А отъ нашы Само-дѣвы грьцки поети си въобразили девѧть и прѣдставили

гы народу си за прѣдстатьлкы и изобрѣтателкы свиркы и игровода. Ные сми списали обшырно старобьлгарско Богуслужение и, ако Богъ да здравье, щемъ го обнародува скоро, да види и нашъ народъ, що е былъ въ старость! Въ тѣхъ *змѣювы пещеры* Сливненци ходѭтъ на свѧты 40 си (9-го Марта) на поклонение. Въ той зи дьнь Индийци празнувѧть празникъ Чѣтра въ 7, 8, и 6-го (то соотвѣствува по нашему съ Мартъ — Априла), въ чьсть Сиву богу и женѣ му Пьрвати — пьрва-Дѣва. Той е индийски пролѣтни празникъ, кого е съставилъ царь Сурата. Бьлгари въ то исто врѣмѧ имѧть народны пролѣтны празницы 1-го и 9-го Марта. 1-го Марта накачѭть по кѫщы си чьрвены платове въ знакъ радости, чи посрѣщѧть Пролѣть, а на малкы дѣца вьрзѧть на шиѭ и на рѫцѣ приплетенъ кончецъ отъ чьрвенѫ и бѣлѫ краскѫ, и това го носѭть, до дѣ сѧ появѭть лѣстовици; а щомъ сѧ появѭть тыи и гы види носѧщый такива ниткы, коихъ казвѧть, *Гадалушки* (отъ гадаѭ — глаголъ), скѫсвѧть гы, и, къту зѣмѧть прьсть отъ земѭ ведно съ тѣхъ, захвьрлѭть ѭ нагорѣ въ въздухъ, на къдѣ то лѣтае новопоявившаѧ сѧ лѣстовица, и вѣрвѧть чи тамъ, дѣ падни захвьрленаѧ съ *Гадалушкѫ* прьсть, ще израстѣ *копарь*! Бьлгарскы просты народъ вѣрва и знае, чи лѣстовици живѣли на зимовище, *тамъ дѣ то расте черъ пиперъ; а орли гы приносили на гърбы си прѣзъ голѣмое море*! Това доказва явно, чи простый народъ отъ попрѣданиѧ помни старо си отьчество, и това що творѭть, кога видѭть за пьрвы пѫть въ пролѣть лѣстовицы долѣтавшы отъ тамо, не е друго нищо, отсвѣнь едно възпоманание стараго имъ отьчьства! а въ Котелъ прѣзъ него дьнь рано, прѣди да изтече слънце, нѣкои си ходѭть въ горѫ, дѣ вѣрвѧть, чи ушъ млада мома сѧ являвала и выкала „иди си зима да доди лѣто!“ и проч. и та была оставѣла разны скѫпоцѣнны дарове онимъ, кои идѧть да ѭ слушѭть, къту призовава лѣто; то исто творѭтъ и есень и ходѭть, да чуѭть, бѣлобрадаго дѣда, къту выка: „иди си лѣто, да доди зима!“ и пр. Това сичко гръмогласно выка и доказва, чи днѣшныи той народенъ празникъ и обрѧдъ е самый старо-Индийскы пролѣтны празникъ! А въ 9-го марта на св. Четириси Бьлгари (селци) си мѣтѧть дворове и запалѭть смѣть посрѣдѣ двора и прискачѭть огнюве по тры пѫти; това творѭть, *да гы не хапѭть зьми прѣзъ цѣлѧ годинѧ!* Тогова, казвѧть селци, чи хладь въздуха (зима) влазила до 40 разтѧци въ земѭ, а топлина, що е была въ земѭ, изходила такъже 40 разтѧцы вьнъ отъ повьрхности земы. Казвѧть, чи отъ него дьнь изпьлзѣвали зьми отъ зимовища си. Това сичко не е друго, освѣнь истое вѣрванье индийско и празникъ Сива бога привьртителѧ врѣменъ.

Подь *змѣювы пещеры* тече рѣка, кои носи название *Военны изворъ* — Сеферъ-Пунаръ по турскы и по на татъкъ има друга рѣка, въ пѧтю, кои отводи въ *Ичирѫ*, и казва сѧ *дълбокъ-долъ*, а по на татъкъ има друга, кои сѧ казва *каменица*; близо до истока на таѭ рѣкѫ, малко по долцѣ, има други двѣ пещери, кои также сѧ зъвѧть *змѣюви-дупки*; въ *горны змѣювы пещеры* има и кладенци, а слѣдни сѫ издѣлани, къту стаи шыроки. Отъ послѣдны *змѣюви дупки*, половинъ часа разтоѧниѧ сѧ находи рѣка и входъ, назъваемъ *Сотирска* погьрчено, а българскы *Спасовска рѣка* и устие. Тамъ има и село подъ истое название. По горѣ отъ това село има изворъ съ студенѫ быстрѫ водѫ, и грькомани го нарѣкли Врисъ — изворъ, (ако и рѣчь *βρήσις* — да е наша, ври и на самъсъкритъ ѩзыкъ *виръ* — *силный* — *мѫшь* — *витѩзъ* — и пр.) по горѣ отъ нѣго изворъ има източникъ усватенъ, и тамъ близо не прѣдъ много годины имало обытель храмъ свѧтыѧ Петкы. Развалини того храма и до сега сѧ виждѧть, и народъ ходи на поклонение слѣдъ великъ день въ петакъ. Отъвъдь Спасовскѫ рѣкѫ, камъ Сливена, има мѣсто, кое сѧ казва *юртъ* — Селище, и казвѧть, чи тамо было село. Съхранила сѧ и пѣсень, чи отъ него село ходили моми да бѣлѭть платна на изтичаѩщы отъ орловъ изворъ потокъ, кои сѧ влива въ Спасовскѫ рѣкѫ.

Отъ Сливена, камъ западъ въ казанъ-лѫшкы пѫть, има малкѫ рѣка, кои носи название *рѣчица*; а тамъ близо до неѭ има долъ, кои сѧ казва *Дѣвичково*, въ нѣго долъ тече и другы потокъ; и тамъ има една развалена стара крѣпость; на лѣвѫ странѫ отъ таѭ крѣпость бънръ сѧ казва *Съкаръ*, а отъ дѣсна и странѫ, *Дълбокы*.

Два часа далѣчь отъ Сливена, камъ Югъ, отвъдь Ѩворицѫ рѣкѫ, има село, кое носи имѧ *Глухъишево*, камъ Югъ отъ това село находи сѧ долина надъ коѭ има една голѣма могила; та могила е обиколена отъ крѣпость развалена днѣсь. Название ѝ не нѝ е позиато. А въ карновскы (Караново — карно батъ) пѫть восемъ часа далѣчь отъ Сливена има една доволно голѣма стара крѣпость, развалена, кои носи имѧ — *Исаръ-калеси* — Турци при персискѫ рѣчь *Исаръ* или *Хизаръ* — крѣпость, прибавили и просто турское *кале* — крѣпость.

Сички тиѧ крѣпости въ врѣмѧ Българскаго царства сѫ' притьрпѣли най много. Тамо сѫ' станѫли най голѣми и крьвопролитни битки съ Гърцы, а най паче въ послѣдны врѣмена, въ врѣмѧ царь Свѧтослава сына Тертерюва или Пе- и тыѧ мѣста сѫ' были най много у- крѣплени защо то сѫ' -ѧмъ непрѩятѣлскѫ странѫ въ Рав- нѫ Румани- Турци на Българиѭ, тамъ какъ

сѫ' станѣли най голѣми и найкрьвопролитны биткы, къту ближны мѣста Одрина и къту на пѫтѧ за въ Прѣславъ и Търново стоящы. Тии мѣста сѧ споманувѫть въ нашы народны пѣсны съ имѧ *Падгорье.*[37])

Осталое въспоманание *Асѣнюво* устие и *Асѣница* около Сливена, дади ни поводъ, да сѧ разпространимы въ краткое сие описание, и да сѧ отдалѣчимы отъ прѣдмѣта си, нъ то неще да бѫди безъ-полезно; защото ще дадѣ другимъ поводъ, да опишѫть по обширно, не само окрьстны мѣста Сливена, нъ и другы, дѣ наша найстара повѣстность стои затаена!

Ные казахмы какъ попрѣдание съхранило, чи въ Сливненскы горы имало съзидани отъ Асѣнѧ двадесѧть и четиры мънастири и тии носили имѧ *Малка Свѧта Гора,* а видѣхмы и нѣколко си остатки. Ето що казва и приснопамѧтный отець Пайсый о тому въ своѭ драгоцѣннѫ повѣстность, дѣ описва и бьлгарскы свѧты мѫжие.

„къ свѧты преподобни отець Ѳеодосіѧ терновски ученикъ свѧтаго Григорнѧ Синаита и патриарха свѧтаго Евтимиѧ, просіѧлъ въ гору Сливенскую, ту съградилъ царь многы Мънастири, на подобіе свѧтыѧ горы Атонстѣи, и былъ надъ вси оны мънастиры началникъ и наставникъ свѧтый отець Ѳеодосиѧ терновскы, былъ родомъ отъ Търново, благороденъ и честенъ, нъ оставилъ всѣхъ мірское пристрастіе и вдалъ сѧ Богу всѧдушно и всесердечно просіѧлъ чуднимъ и свѧтымъ житіемъ, тако и отъ нѣговы ученици поставлѧли патриарси терновски много епископи по Болгаріѧ, красили свои епископіи чюднимъ своимъ житіемъ и ученіемъ.“

Изложивше тыѧ нашы народны памѧтницы за Асѣнювъ славенъ за Бьлгары вѣкъ, да кажимы нѣщо си въ кратцѣ относительно повѣстности, какъ е почнѫлъ той вѣкъ. Нъ за това не бы было излышно въ кратцѣ да изложимъ, що е разсѣяно тукъ тамъ отъ самы византийскы писатели еще отъ постары врѣмена. Ето отъ тѣхъ изчьрпано отъ разны учены и приведено тукъ.

Една отъ Бьлгарскы орды сѧ ѩвила за пьрвы пѫть на границы империи въ 485 годинѫ, въ врѣмѧ императора Зенона и была разбита отъ Теодорика на Бористѣнскы брѣгове. Нъ то никакъ не помѣшало Бьлгаръмъ, щото послѣ 14. годины пакъ да нападнѫть въ Руманѭ (Тракиѭ), да разбиѭть Гьрцы, да опустушѭть сичкѫ неѭ страна и да сѧ възвьрнѫть прѣзъ Дунава, получивши условленѫ заплатѫ. Императоръ Анастасый устройлъ каменѫ стѣнѫ, да присѣче нападеныѧ имъ, нъ въ врѣмѧ Юстинияна *) тии пакъ сѫ' ѩвили въ им-

*) Управда, Бьлгаринъ отъ Македониѭ, кой отъ простаго война станѫлъ императоръ Византийскы. Това е доказано отъ сичкы Европѣйскы учены!

перийскаѭ земѭ и въ тры срѣженыѧ разбили Гърцы. Послѣ того, въ разтоѭние на 60 годины Българи, не приминували Дунава, и само въ 597 годинѣ пакъ нападнѣли Византионъ. Въ царствувание Константина Погоната въ 678 — 679 лѣто тии прѣминѣли Дунава, разбили Гърцы и привзѣли Варнѣ и поселили сѣ вѣкы на всегда въ Императорѭ, освойвши лѣжащаѭ между чърному морю, Дунаву и горами Родопа и Ѣма земѭ. Тамъ живѣли ушь седемь Славѧнскы племена, кои сѣ' смѣсили съ пришелцами и съставили отъ него врѣмѧ Българское Господарство!!! Императоръ Костадинъ Погонатъ отсвѣнь що имъ е отсѣпилъ за всѣгда обладаныѧ отъ тѣхъ земы, обѣщалъ ѥще да плаща новому царству ежегоднѣ дань. Юстиниѭнъ II-й, въ 688 годинѣ изначало разбилъ Българы и приселилъ часть отъ Македонскихъ Българъ въ малѣ-Азиѭ; нъ войнство негово, къту сѧ възвръщало въ Византионъ, было съвьршено разбито и уничтожено въ тѧенины Родопскихъ-горъ, а той самъ едва можалъ да сѧ долови до Царыградъ. Въ 705 годинѣ, 15000 Българи взѣли Константиновъградъ (Царыградъ), получили отъ Юстиниѭна въ владение цѣлѣ область *Загорѣ* (лѣжащаѭ въ Тессалиѭ) и безчислены ѥще съкровища. За примѣра же, какъ сѣ' постѣпвали Българи, въ подобны случаи, навождамы слѣдуѭщее. Кога е дохождало работа до заплащаѭе, Българскый прѣдводитель полагалъ на земѭ шырокый си щитъ дѣлгое си копье и плетеный си бичь, кого е всегда носилъ на рѣкѣ си нахуленъ; щитъ и бичь онъ повелѣвалъ да покрыѭть съвьршенно съ жѣлтицы, щото и крайща имъ да сѧ не виждѣть, а на копие си налагалъ по сичкѣ му дѣлжинѣ цѣлы тьрбы златотьканы и копринѭны скѣпоцѣнны платове, и сичко това, разумѣва сѧ, отправалъ въ военно си станище. Всѧкы просты войнъ, отъ число петнадесѧть тысѧщь Българъ, получили толко жѣлтицы, колко е можалъ да захвани въ дѣснаѭ си рѣкѣ, а срьбьрны пенѣзы, колко е можалъ да захвани съ лѣваѭ си. Послѣ тры годины въ 705, Юстиниѭнъ былъ разбитъ отъ Българы при Ахило, и едва можалъ да сѧ спаси бѣгствомъ въ Цариградъ. Въ 711, Императоръ наѣмнѣлъ тры тысѧщы Българы да му защищѣвѣть Господарство. Въ слѣдуѭщаѭ годинѣ Българскаѭ войска опустошила сичкѣ странѣ, до самы Цареградскы стѣны, зѣла едно отъ столичны прѣмѣстиѧ и възвратили сѧ дома си съ голѣмъ добывъ и тысѧщы плѣнницы. Въ 716 год. Ѳеодосый III-й отстѣпилъ Българъмъ часть отъ Тракиѭ и обвѭзьлъ сѧ да имъ плаща ежегоднѣ дань въ златотьканы и копринѭны скѣпоцѣнны платове — и проч. Въ 718, Българи разбили Саракыны, кои сѣ' обсаждали Цариградъ, и избили отъ тѣхъ двадесѧть и двѣ тысѧщы. Въ сѣ-

дужщаж (719) годинѫ Императоръ Львъ заплатилъ Българъмъ голѣмо количество срьбро и злато дань. Въ врѣмѧ Императора Костадина Копронима въ 759 — 60 годины живѣыщи въ Моры Българи въстанѣли противо Византийскаго ига, а старо-планинци Българи нападнѣли около Царыграда, разбили съвьршенно Грьцкаж войскѫ, отнѣли сичкы имъ обвозы (bagages), оржжие, и едвамъ самъ Императоръ е избѣгнѣлъ плѣнѧ съ малочислено войнство. Въ 763 годинѫ повѣчь отъ двѣста тысѧщы Българи отдѣлили сѫ' и приседили сѫ' гы въ Витиниж (въ малѫ Азиж), при рѣкѫ Артанѫ, и съ той-зи начинъ ослабливше Българы, разбили гы *). При всичко това, въ врѣмани сѫщаго того Императора, Македонски Българи не само сѫ' освободили отъ Византийскаго ига, нъ еще помогнѫли и Моранскимъ Българъмъ да получжть независимость, кое сѧ е продьлжало до царствованиѧ Костандина Багрѣнороднаго. Въ 792 годинѫ, Българи разбили сичкѫ Грьцкѫ войскѫ, отнѣли все военно станище, обвозы и шаторы имъ, взѣли имъ сичкы коние и Императорскы колесницы. Послѣ четиры годины, Кардамъ, царь българскый, искалъ отъ Императора Костандина, да му заплати опрѣдѣленнаж дань или въ противенъ случай, казалъ, ще дойди самъ въ Цариградъ съ Българы си да получи таж дань. Крумъ, другый Царь Българскы, зѣлъ отъ Грьцы, въ 809 годинѫ, съкровище (хазнѫ), кошто сѧ е състояла отъ тысѧщы фунта злата, разбилъ имъ войскѫ, отнѣлъ имъ обвозы, захватилъ весъ воены станъ и часть отъ Императорскѫ войскѫ пришли при Българы. Въ 811 годинѫ, Грьцка войска была съвьршенно изтрѣбена въ Българскы горы. Самъ си Императоръ Никифоръ былъ убитъ въ това срьжение; сичкы военны товары, цѣло станище, съкровище, съ едина рѣчь, сичко было зѣто отъ Българы. Крумъ повелѣлъ да обковѧтъ срьбромъ черепъ главы Никифора и употрѣблѣлъ го вмѣсту чашѫ въ *здравицѫ*. Въ 813, Царь Българскы обсадилъ Одринъ (Едрине) и Византионъ; той искалъ да му платижть ежегоднаж дань, множьство златотъканы и копринены скѫпоцѣнны платове, извѣстно количьство отъ прѣкрасны гыздавы млады дѣвицы за жененье Гъркинкы, и искалъ да втѫкни копие си въ *Златны вратѧ* на Цариградскаж крѣпость! Императоръ Львъ назначилъ мѣсто съставлениѧ, и приговора на Крумовы исканыѧ, и въ това продьлжение приготвилъ тайнѫ засѣдѫ да убижть Крума съ лукавщинѫ и измамѫ; нъ Крумъ былъ само нараненъ отъ таж засѣдѫ и спасилъ сѧ въ военно си станище живъ. Разгнѣвившъ сѧ Крумъ повелѣлъ тогда войнству си,

*) Тии сѫ днѣшни *Кералии* [illegible]!

да развалѭтъ и изгорѭтъ чърквы, мѣнастиры, дворцы, циркъ съ стѣлпове и изваяны кипове, кои сѧ' го украшѣли, съ еднѫ рѣчь, сичкы зданиѧ, кои сѧ сѧ' находили у св. Мамы, мѣсто кое е было занѭто отъ Бѣлгарскѫ войскѫ. Околошны мѣста Царыграда, сичка почти Тракиѭ (Византийска), были съвьршенно опустушени; мостове, водоводи, изкусни паматници древности все были развалени. Силиврия, Деона, Родосто, Апра и други градове были взѣти, уграбени и изгорени. Повѣчь отъ дванадесѧ-тысѧщы плѣнницы, отсвѣнь жены и дѣца, проводени были прѣзъ Дунава; а друга часть отъ Бѣлгарскаѭ войскѫ зѣла Одринъ и отвела еще пѧть десѧть-тысѧщы Грьцы въ Бѣлгариѭ въ плѣнь, съсъ сичко имъ имѫщество и стокѫ. Ето каквѣ е наградѫ получилъ Лѣвъ за безчестнѫ си постѫпкѫ! Само смьрть Крума, въ 814 годинѫ, избавила Императора, да му не зѣмѫть и столицѫ; защо то Бѣлгарскый царь былъ сѧ рѣшилъ, да погини или да зѣми Цариградъ, колко и скѫпо да му бы станѫло. Той въурѫжилъ Авары, сичкы Бѣлгары и другы Славяны, колко сѧ' были въ състоѭние да носѭть урѫжие, устройлъ множьство стѣно-битны машины, приготвилъ за привоза имъ 5,000 кола и 10,000 волове и рѣшилъ сѧ да зѣми Цариградъ отъ страны *Влахернѧ*, отъ сѫщое мѣсто, дѣ Императоръ е искалъ да го убие съ измамѫ. Послѣ смьрти Крума възникнѫли мѣжду Бѣлгары несъгласиѧ и тѫй остали мирни — въ продьлжение 74 г. Въ 884, Симеонъ царь бѣлгарскый разбилъ съвьршенно Императорскаѭ войскѫ въ Македониѭ; оба полководца грьцкы были убити. Лѣвъ VI-й видѣвъ, чи Грьци немогѫть стоѭ противо Симеона, подкупилъ Мацары, да нападнѫть въ Бѣлгариѭ. Симеонъ побѣдилъ и Мацары и принудилъ Императора византийскаго, да му възврати сичкы плѣнены Бѣлгары отъ Мацары, безъ откупа, за коихъ Лѣвъ имъ заплатилъ голѣмо количьство. Императоръ былъ удьлженъ да плаща два пѫти, и за опустошение Бѣлгарии и за откупа бѣлгарскихъ плѣнниихъ отъ Мацары. Въ 913 годинѫ Симеонъ съ цѣло си войнство стоѭлъ подъ Цариградскы стѣны; нъ скоро сѧ възвратилъ, получившъ богаты дарове отъ Императора за себе си и за двама си сына. Послѣ еднѫ годинѫ (въ 914) Бѣлгарскый Царь привзѣлъ Одринъ, и, взѣвшъ за него откупъ, възвратилъ градъ Грькъмъ. Въ тѫ-зи годинѫ Императрица Ирина проводила много пѣнязы Печенѣгамъ и молила гы да нападнѫть на Бѣлгары. Симеонъ, въ 917 годинѫ, разбилъ Грьцко войнство при Ахило, Печенѣги сѧ' вьрнѫли дома си, защото грьцкы флотъ (военни корабн) не е можалъ да гы принесе на другаѭ странѫ Дунава, а бѣлгарскый царь сѧ ѭвилъ подъ Цариградскы стѣны и тамъ

ще единъ пѣть побѣдилъ Льва Фока. Българи въ 922 разбили Грьцы, разграбили сичкы имъ окрьстны мѣста Царыграда, изгорили отвънградскы императорскы дворецъ, и възвратили сѧ съ голѣмѣ добывкѣ. Послѣ еднѣ годинѣ (въ 923) Симеонъ на ново стоилъ прѣдъ Царыграда, повелѣлъ да изгорѫтъ императорскы дворецъ, завладѣлъ Одринъ и заключилъ съѫзъ съ калифа африканскихъ Саракынъ съ слѣднымъ условиѭмъ: Калифъ да обсади Царыградъ по море, а Симеонъ по сухо. Въ 924 Българи пакъ сѧ находили прѣдъ Царыградскы врата, разграбили и уплѣнили Македониѭ и Тракиѭ (нѣкои си отъ принадлѣжащихъ тамъ Грькъмъ мѣста). Въ истаѭ годинѣ морѭски Българи воевали противо Грьковъ. Симеонъ умрѣлъ въ 927 годинѣ; сынъ му Петаръ сѧ уженилъ за Мариѭ, унукѣ императора Романа и писменъ договоръ былъ заключенъ между Грьцы и Българы, 8-го Октомврия въ сѫщаѭ годинѣ; нъ въ 930, Българи опустошили Македониѭ и Ипиръ и зѣли Никополь и проч. (при зилива Арты). Това пишѫть сами Византийци писатели. Ные неимѭщи прѣдмѣтъ за обширны изслѣдованыѧ и разсѫждениѧ въ настоѭщое съчинение, навождамы само еднѣ народнѣ нашѣ пѣсень, коѭ потвьрдѣва все що е писано за Симеоновы сѫйны надъ Гьрцы побѣды.

НАРОДНА БЪЛГАРСКА ПѢСЕНЬ *)

Сынъ мами си дума: стани, мале, стани
Рано, извъди ми войскарскѣ примѣнѣ!

*) Таѭ пѣсень ми е дадена въ лѣто 1857 въ Новый Садъ, отъ едного Българина священника именемъ Пантелеймона отъ село Цѣровени въ Бьдинско. Той ѭ приписалъ въ Басарабиѭ въ село Долу-кіою, 15 вьрста близь Исмайла, отъ рѫкопись, коѭ сѧ находила у священника Василиѭ. Азъ ѭ обнародвахъ тогава въ *Дунавскый Лебедъ*, такъ какъ то ми сѧ дади, безъ никаквѣ промѣнѣ и безъ никаквы замѣчаныѧ. Въ лѣто же 1858 постарахъ сѧ и сѧ видѣхъ съ священника Василиѭ, да бы можалъ да добыѭ и самаѭ рѫкопись отъ дѣ е приписана та пѣсень. Нъ за несчастна та драгоцѣнна рѫкопись пропадѣла! Священникъ Василый ми приказа, чи та рѫкопись была остала отъ дѣда му ще священника Петка, кой е былъ родомъ отъ Габарово и приселивъ сѧ въ Казѫнъ-Лѫгъ тамо починѣлъ. Сынъ неговъ, баща отца Василиѭ, былъ также священникъ, попъ Драганъ. Спорадь както ми приказва отецъ Василый баща му починѣлъ въ дьлбокѣ старость, деветдесетъ годишенъ старецъ, какъ то и дѣдо му, коего той непомни. Отъ того сѧ заключава, чи таѭ пѣсень была написана повѣчѣ [illegible] годины напрѣдь. Баща му ималъ и другы драгоцѣнны рѫкописи, пѣсны [illegible] и къту упрѣлъ оставилъ му гы. Нъ онъ гы изгубилъ въ 1854 [illegible] ему гы е далъ! . . . Такава сѫдба е найшла многы нашы драго[illegible]! Защото имѣщи гы нѣсѫ[illegible] знайли да гы уцѣнивѣть. [illegible] ако си нашы драгоцѣнности въ вѣчно забвение [illegible]

Да са примѣнимъ, нарадъ и убуражмъ,
Бѣлонога кона Въсѣдна да прискоча,
Да посрѣшнимъ, мале мом, магкушавы Гърцы!
Ей Семо! Семо! Българскы царю!

* * *

Българи Славани! Моравци, Кучани и Тучани!
Хубаво са примѣнете, юнашкы обуражете,
Радъмъ са радете! сулицы подигнете!
Сема да посрѣшнимъ, *здравица* да выкнимы!
Здравица Семо! *здравица* Българскы юначе!
Ей Семо! Семо! Българскы царю!

* * *

Здравица юнаци! *здравица* Българи!
Кой е юнакъ на юнака съ менѣ да върви!
Гърды си да туримы, Царыградъ да земимы!
Отмѣны златны, вѣнцы и кошулы бѣлы.
Говори са изговори, Едрене са подади!
Ей Семо! Семо! Българскы царю!

Константинъ Теодоровъ
АДВОКАТЪ
ВУЕ

* * *

Костадинъ града наближихъ, радъмъ вървѣхъ,
Семо махна, стрѣли фрькнахъ, Гърци падахъ!
Кучани! Тучани! що стойте гледате, сулицы гответе!
Ами вые Моравци! отъ задѣ съ ташкы сопацы,
Гърцы си кладете, пъту житварскы снопы!
Ей Семо! Семо! Българскы царю!

* * *

Трипци! Плющи! Бъинъ напрѣдъ върви,
Клинъ си върти, пѫть прави, *Златнъ вратъ гледа!*
Семо Гърцы трошн, надъ главѫ му орле фърчи!
Та уплашн магкушавы Гърцы, тии назадь бѣгѫть!
Ей Семо! Семо! Българскы царю!

* * *

Царыградски стѣни Грьцы съкривѫть,
Злато, срьбро фърлѫть и Гъркыны давѫть!
Зѣмайте юнацы! злато, срьбро и златно обуражье!
Извийте вѣнцы и съшийте кошулы!
У дома да пойдимы, съ пѣсень да ны срѣшнѫть!
Ей Семо! Семо! Българскы царю!

* * *

Ташко имание дигнахмы и пѣсень пѣихмы:
„Вращайте са юнаци Българи въ Българиѫ!

Гърцы уплашихмы, имотъ имъ зѣхмы!
Срѣщайте ны дѣвици! Сему вѣнецъ уплетете!
Пѣтища постелете, и съ пѣсень вѣнецъ подайте!
Ей Семо! Семо! Българскы царю!

* * *

ЗАМѢЧАНИЕ.

Таꙗ пѣсень отъ самаго си съдьржаниꙗ доказва, чи сѧ е съставилꙗ и съчинила въ истое врѣмѧ славнаго Симеоноваго похода отъ очевидца. Тукъ сѧ описва рѧдь войнства, непосрѣдственное прѣводитьлство Симеона, пьрваго же войводы Боꙗна, може быти сынꙗ Симеоновꙗ, славнаго творца*); урѫжие войновъ, подвластнии Симеону Моравци, Кучѧни и Тучѧни (Чьрно-горци). „Семо махна, стрѣли фрькилѫ, Гърци паднахѫ“ то ще кажи, чи Семо лично командувалъ, и щомъ махнѣлъ съ сабѭ си, стрѣли фьрчѣли! Кучѧни и Тучѧни носили сулицы — мѣждрацы, а Моравцы ташкы сопы и кога стрѣлци, кои сѧ были Българи и стоѣли напрѣдь, разбивали Гърцы. Моравци ꙗ гонили съ ташкы сопацы и кого дѣ пристигвали удрили ꙗ и ломили ꙗ къту жатварскы снопы. Имѣть право Гърци, що сѧ' запомнили ще, чи Българи ходили та зѣмали Цары-градъ съ сопы! и що сѧ присмивѣть Българѣмъ съ рѣчь „удри на главѫ“ то нимъ давало голѣмо впечатление!

„Гърци! плющи! Боꙗнъ на прѣдь вѣрви!
Клинъ си вѣрти, пѫть прави, Златнѫ вратѫ гледа.“

Храбрый Боꙗнъ напрѣдь вѣрвѣлъ, клинъ си вѣртѣлъ (вѣтка товꙗ), и пѫть правилъ камъ Златнѫ вратѫ (χρυσῇ πύλῃ) на Царыградскꙗ стѣны! Гърци сѧ' изоплашили, съкрили сѧ' въ царыградскы стѣны, сръбро, злато давали и Гъркынкы! Сичко това е истинѫ и съгласно съ писанием отъ самихъ Византийцевъ, какъ то видѣхмы въ мнѣнеизложеныꙗ. Таꙗ пѣсень ще показва, и каквы пѣсны сѧ' пѣли Българи побѣдоносци, кога сѧ' вращали удома си.

„Вращайте сѧ юнаци Българи въ Българиꙗ!
Гърцы уплашихмы, имотъ имъ зѣхмы!
Срѣщайте ны дѣвици, Сему вѣнецъ уплѣтете!
Пѣтища постилете, и съ пѣсень вѣнецъ подайте!“

*) Имѣлъ наследника Българ[illegible] цѣстинчество (войводств[illegible] ще, нему прѣстолны [illegible] ци и наедалъ наслѣстни[illegible] сѣлъ синине [illegible]ваго [illegible]ищѣдь и [illegible]ръ Цьмнехни, остало свободно само Българское [illegible] близъ до Идрьскаго (адриятичьскаго) [illegible] (въ хроатскы дѣшны границы). Та[illegible] Вашнъ. Види сѧ единъ отъ чьтиры [illegible] въ тѫзи битка, чи вѣрвѣлъ [illegible].

Дѣвици посрѣщали побѣдоносное войнство българско съ вѣнцы и пѣсны, постилали пѣтища съ цвѣты и съ пѣсень приносили Царю вѣнецъ! Това истое творѭть и до днѣсь най образовани народи въ Европѣ, да посрѣщѣть побѣдоносны войнцы и царие си съ цвѣтиꙗ и съ възклицаниѧ, *да живи!* Какво же народно творчество заключава таꙗ пѣсень съ приносны си изражениѧ, всѣкы кой разумѣва що е творчество, можи да разсѣди.

Ные навождамы тукъ нѣколко си стрьчкы отъ първаѭ часть Горскаго Пѣтника, относѭщы сѧ на тѣхъ врѣмена.

„Праотци наши съ храбрость чюдеснѣ
Съ Римляны сѣ' доволно борили!
Многажды гордость и мысьль тѣхнѣ
Славно юнашкы съкрушавали!

Цари же Византски Римо-гърци,
Властолюбиви люди упорни
Подъ нашы минѣли сѣ' прѣпорцы,
Поддани были сѣ' намъ покорни!

Никой вѣкъ нѣще да изтрые
Римлянско худо понижение!
Никакво дѣло нѣще покрые
Тѣхно Атилу поклонение!

Византски горди Императори,
Въ съсрѣтенье Царь Симеоново,
Прѣдь златны свѣтлыѧ му шаторы
Даждье давали господарюво!“

Читалъ Теодоръ Адвокатъ

Давше едно кратко понѧтие читателю, по Византийцѣмъ, о Българскому движению до Симеоново славно врѣмѧ за кое и наша народна пѣсень сѧ съхранила, нѣка кажимъ въ кратцѣ и отъ Симеоново врѣмѧ до Асѣнювъ славенъ вѣкъ, каквы обстоѧтьлства прѣдшествувѣть въ Българиѭ.

Напраснаꙗ смьрть великаго Симеона, въ тѣхъ знамѧниты врѣмяна, усуети Българскаѭ бѣдѣщнѣ славѣ, коꙗ можѧше да достигни до най голѣмъ стѣпень сѧйности и величьства! Симеоновъ наслѣдникъ не бѣше достоенъ и способенъ да обдьржи голѣмое пространство Българскаго царства, кое той великый и ученый мѣжъ храбростиѭ и хытростиѭ за малко врѣмѧ побѣдоносно успѣ да разпространи и учрьди. Византийска горда Империя, коꙗ прѣдъ Симеонови сѧ унижи и покорно мылость проси, възползова сѧ отъ того благоврѣмѧ и незабавно употрѣби всѧко срѣдство, да впосѣе мълвѣ между плиткоумому наслѣднику Симеоноваго прѣстола и мѣжду бра-

Какъ продира Святославъ въ Румания и около Одринъ достига съ свои 10,000 войны?! Какъ послѣ сѧ упьлчава Византийска дьржава противо Святослава, кого съ толкова дарове и унижение ушь просила и умолила да нападни на Българы! Какъ Цымисхы, най послѣ изпѫжда Святослава отъ България, а Днѣпрыски Българи го съкрушавѣть съвсѣмъ съсъ сичко му войнство? Тий сички въпроси немогѫть сѧ рѣши, до дѣ не сѧ открыѭть народни наши паматници.

Въ Манасийнѫ лѣтопись сѧ виждѫть нѣколко си изображения о нападения Святослава въ България. Тамо въ едно изображение казва „плѣнъ рускы" а по долу — „идѫтъ въ дръстръ" а въ друго изображение стои „рускы плѣнь еже на Българы" отъ той-зи нашъ народенъ паматникъ, кой сѧ е съхранилъ въ Ватиканско книгохранилище, види сѧ ꙗвно чи то Руско въ България дохождание не было нападение радовно, прѣдприѭто отъ Руссы неприѭтьлскы, нъ съвсѣмъ слабо нѣщо, какъ то и изражава нашъ паматникъ съ рѣчь *плѣнь*, кое значи грабежь и кражба на животны отъ поле. То сѧ види и отъ самаго изображения, дѣ сѫ' изписани Руски войници, кои сѫ' были почти вси всадници (конници), чи карѫть говѣда и овцы плѣнены отъ Българскы полета. Руски писатели сѫ' увеличили твърдѣ много Святославовъ походъ, карѫть го подъ Пловдивъ, подъ Одринъ и подъ самы Царыградскы стѣны и то съ неговы 10,000 тысящы войны!? То, ако и да сѧ споманува отъ Византийцы, чи сѧ е ꙗвѣвалъ Святославъ по тѣхъ мѣста, то иначе не е могло да бѫди, отвѣнъ съ Българскаѩ народнѫ войскѫ, кои е гонила Петровѫ грьканскѫ странѫ по разны мѣста и е искала да освои та Българскы прѣдѣли, а Святославъ имъ былъ *наѣмникъ помощникъ*, по тогдашнимъ обичаемъ. Святославова власть или кнѧжьство сѧ е ограничало въ тѣхъ врѣмена само около Киевъ, а по самаѩ Днѣпрѫ сѫ' владѣли други, а нѣ Святославъ. Тыа къту си съобрази чьловѣкь, виждѫ, чи това увеличение *Святославаго въ България похода* е чиста басна! . . . . .

Знайно е чи Византийци сѫ описали тѣхъ дѣла спорадь своѩ [illegible]ль и ползѫ. Цымисхы завладалъ България (969—976) отвѣлъ Пе[illegible]ы сынове Романа и Бориса въ Царыградъ, лышилъ гы царска[illegible]вѣнца, а отъ другѫ странѫ имъ далъ чинъ *конъръ* — *кытнъ* — [illegible]ус — контъ — графъ. Послѣ смьрти Цымисхия ꙗвѣвѣть сѧ въ [illegible]но пъприще Българскы царъ Шишманъ-Мокры съ чьтирма си [illegible] коихъ Самуилъ сѧ бори неуморно съ Византийскы Им[illegible] Василый. Подиръ смьрти Самуйла Василый II. успѣва та [illegible] Румания, часть отъ Македония и крайдунавскы равны мѣ-

тиемъ его и народу! Симеонова смьрть бѣше обща радость и въ-торгъ за Византийскы дворъ! Тии отъ еднѫ странѫ, къту успѣхѫ да сродѭть Прѣславскы дворъ съ Византийскы, чрѣзь Романовѫ унукѫ Мариѭ, призванаѭ Иринѫ, срѣдство на кое всякогы е прибѣгвалъ Византийскы дворъ, отъ другѫ странѫ не изгубихѫ врѣмѧ да смрьзѭть Сьрбы съ Бьлгары, щото Бьгарское царство устана между непріятелы отъ всякѫ странѫ. Народъ же раздѣленъ на двѣ силны противны страны, спусна сѧ въ междуособны разоритьлны битки, кои постѫпенно почнѫхѫ да приуготвѭть пѫть конечнаго паденіѧ Бьлгарии! Наслѣдникъ Симеоновъ, Петаръ, обкрѫженъ отъ льскателы Гърцы и грьцкы привьрженицы, не можа да провиди, къквѫ пропасть приуготовлѣваше Бьлгариѭ! Боѩнъ и други Симеонови сынове, незадоволни отъ брата си, ако и да виждахѫ Петровы погрѣшкы, и искахѫ да приварѭть това зло, ведно съ еднѫ часть отъ народа, не можахѫ, за нечастиѧ, да успѣѭть! Защото Петаръ, отсвѣнъ що дьржаше царскаѭ власть въ рѫцы, подпомагаше сѧ и отъ Византийскѫ дьржавѫ. Въ него врѣмѧ нападѫть въ Бьлгариѭ двѣ непріятьлски сили, Византийци и Русси. Петаръ напрасно въ това разтоѩние умира; смьрть негова, отъ що е послѣдувала не знае сѧ тъчно; нъ види сѧ да е убитъ отъ незадоволнаго народа. То врѣмѧ толкова тьмно е записано отъ Византийцѣхъ що то не сѧ знае, какъ нападвѫть тии двѣ странни сили въ Бьлгариѭ? да ли какъ то казвѫть, чи рускы кнѧзь Сватославъ, подбуденъ и подкупенъ отъ Гьрцы, нападнѫлъ, къту непріятель въ Бьлгариѭ или чи, призъванъ отъ народнѫ странѫ, дошалъ е на помощь иезадоволному народу, кому прѣдводители сѫ были Петрови браты? А Цымисхы е дошалъ на помощь Петру, да поддьржи Византийскаѭ странѫ и послѣ видѣвшъ Бьлгариѭ тѫй разтлѣѩнѫ убьрна другче? Послѣдно е повѣроѩтно; самый ходъ на тогашны обстоѩтьлства и дѣла показва чи е было тѫй.

Какъ за малко врѣмѧ падѫть толко градове подь Сватославовѫ власть, кой ималъ, какъ то пишѫть, съсъ себе само 10.000 войны?! Въ него врѣмѧ Българи бѣхѫ въ най голѣмѫ силѫ юначьства си и военнаго упражненіѧ. Симеонови войници и войводи, кои прѣдь мало *забихѫ побѣдоносно си копие* на Златны вратѫ подъ Царыградскы стѣны и съ богаты дарове отъ Гьрцы сѧ назѣхѫ, тии еще бѣхѫ живи въ него врѣмѧ! Не видили сѧ ѩвно, чи незадоволнаѩ страна народа отъ Петра и отъ Византийскѫ заразѫ, коѩ бѣ нападнѫла на Прѣславскы прѣстолъ, тии къту видѣхѫ Петровый братъ (Венеаминнъ?) съ съѭзнаѭ и наѣмнѫтаѭ Сватославовѫ войскѫ, чи иди въ Бьлгариѭ, отварѣхѫ сами градскы врата и съединѣвахѫ сѧ съ нимъ?

Какъ продира Сватославъ въ Румания и около Одринъ достига съ свои 10,000 войны?! Какъ послѣ са упьлчава Византийска дьржава противо Сватослава, кого съ толкова дарове и унижение ушь просила и умолила да нападни на Българы! Какъ Цымисхы, най послѣ изпѣжда Сватослава отъ България, а Днѣпрински Българи го съкрушавѣть съвсѣмъ съсъ сичко му войнство? Тий сички въпроси немогѣть са рѣши, до дѣ не са открыжть народни наши паматници.

Въ Манасийнѣ лѣтопись са виждѣть нѣколко си изображения о нападении Сватослава въ България. Тамо въ едно изображение казва „плѣнъ рускы" а по долу — „идѣтъ въ дръстръ" а въ друго изображение стои „рускы плѣнь еже на Българы" отъ той-зи нашъ народенъ паматникъ, кой са е съхранилъ въ Ватиканско книгохранилище, види са явно чи то Руско въ България дохождание не было нападение радовно, прѣдприято отъ Руссы неприятьлскы, нъ съвсѣмъ слабо нѣщо, какъ то и изражава нашъ паматникъ съ рѣчь *плѣнь*, кое значи грабежь и кражба на животны отъ поле. То са види и отъ самаго изображения, дѣ сѣ' изписани Руски войници, кои сѣ' были почти вси всадници (конници), чи карѣть говѣда и овцы плѣнены отъ Българскы полета. Руски писатели сѣ' увеличили твьрдѣ много Сватославовъ походъ, карѣть го подъ Пловдивъ, подъ Одринъ и подъ самы Царыградскы стѣны и то съ неговы 10,000' тысящы войны!? То, ако и да са споманува отъ Византийцы, чи са е явѣвалъ Сватославъ по тѣхъ мѣста, то иначе не е могло да бѣди, отсвѣнъ съ Българскаи народнѣ войскѣ, кои е гонила Петровѣ грькоманскѣ странѣ по разны мѣста и е искала да освои та Българскы прѣдѣли, а Сватославъ имъ былъ *наѣмникъ помощникъ*, по тогдашнимъ обичаемъ. Сватославова власть или книжьство са е ограничало въ тѣхъ врѣмена само около Киевъ, а по самаи Днѣпрѣ сѣ' владѣли други, а нѣ Сватославъ. Тыи къту си съображи чьловѣкь, вижда, чи това увеличение *Сватославаго въ България похода* е чиста басна! . . . . .

Знайно е чи Византийци сѣ описали тѣхъ дѣла спорадь свои цѣль и ползѣ. Цымисхы завладалъ България (969—976) отвѣлъ Петровы сынове Романа и Бориса въ Царыградъ, лышилъ гы царскаго вѣнца, а отъ другѣ странѣ имъ далъ чинъ *конъръ — кытнъ — κόμης* — контъ — графъ. Послѣ смьрти Цымисхия явѣвѣть са въ военно пъприще Българскы царъ Шишманъ-Мокры съ чьтирма си сынове, отъ коихъ Самуилъ са бори неуморно съ Византийскы Императоръ Василый. Подиръ смьрти Самуила Василый II. успѣва та завладава Румания, часть отъ Македония и крайдунавскы равны мѣ-

ста (996—1018), высокы же и непроходимы мѣста старо-планинскы бранѭтъ нѣколко юнаци Българи. Българская свобода и народность сѧ ограничава и таи тамю, ожидаѭща благопрѭтно врѣмѧ. Отъ врѣмѧ же на врѣмѧ ставѧтъ разны покушениѧ отъ нѣкои си юнацы Българскы. Крьстоносни походи почвѧтъ и Византийска дьржава почва да има работѣ съ крьстонохцы. Българи не губѧтъ това благоприѧтно врѣмѧ, съкрытни *два брата, два млади сокола* изхвръкваѧтъ отъ потаеное си гнѣздо и ѭвѭвѧтъ сѧ спасители Българин и възобновители Българскаго царства и Патриарши! Тии сѧ Асѣнь I. и Петъръ братъ му. Българско оружие почва пакъ да побѣжда и да сѧ слави.

Крьстоносни походи, какъ то е знайно, прѣдприѣхѧ сѧ въ знамена крьста, отъ дѣ зѣхѧ и имѧ *крьстоносни походи*. Тии имахѧ религиознѣ цѣль по видимому, *да освободѭтъ Христиѭны отъ рѧкъ невѣрнихъ*. Упълчившии сѧ же народи въ тѣхъ походы, подвижихѧ сѧ отъ убѣждениѧ христиѭнскыѧ вѣры и отъ убрѣченое *Духовно прѣимѧщество*, кое имъ сѧ дади отъ Папскаго двора! . . . Нъ тии походи сѧ убьрнахѧ въ разбойничьства противъ Христиѭновъ, коихъ ушъ отивахѧ да освободѭтъ отъ рѧкъ невѣрнихъ!!! Тии голаци грабѣхѧ, съблачахѧ и струвахѧ найголѣмы злины Христиѭнъмъ, коихъ идѣхѧ да освободѭтъ! Тѣхна цѣль послѣ сѧ обьрна въ граждансѧ, то есть, тии поискахѧ да завладѣѭтъ въсточныѧ мѣста, а найпаче Византиоиъ (Цариградъ,) кое и извьршихѧ за нѣколко врѣмѧ; нъ послѣ горчиво имъ излѣзи! Папа Силвестръ II. и Григоръ III. найнапрѣдь положи въ дѣйствие, на конецъ XI. вѣка, той зи походъ кога западнии народи сѧ подигнахѧ възбудени отъ Петра пущинака, и отъ увеличиниѧ поклонниковъ, кои прѣдставихѧ до найголѣмъ стѧпень угнѣтениѧ Палестинскыхъ Христиѭнъ. Въ 1095 събира сѧ съборъ отъ Папа Урбѣна II въ Клермондъ — Ферандъ, и тамъ къту разѭрихѧ духовны и мірѭны людие, тии си закачихѧ чьрвены крьстове по дрѣхы си и трьгнѧхѧ выкаѭще: *Богъ го ищи*! тии походи сѧ раздѣлѭтъ на нѣколко си, и траѭхѧ близо до единъ вѣкъ.

Въ него врѣмѧ, какъ то вышерѣкохмы, Българиѭ тѧжаше подъ ташкое иго Византийцевъ, и само старо-планинскы высокы и непроходимы мѣста бѣха свободни, какъ то и Влахо-Богданскы Българскы кнѭжьества и чѣкахѧ благоврѣмие да отхвьрлѭтъ Византийско иго.

Повѣстность споманува, ч [illegible] нъ и братъ му Петаръ отъ царско плѣмѧ сѧще, были внуци Га [illegible] бѣгнѧли въ Влашко и Богданско въ врѣмѧ Самуи [illegible] ѭ и почнѧли бой

съ Византийцѣмъ отъ Старѣ-планинѣ начнѣвше.*) Къту ходили първо при Византийскы дворъ и искали нѣщо си за правлениѧ. Нъ нѣкои си наши паматници споманувѣть, чи тии сѣ крыли въ Българиѫ, вѣроятно въ Старѣ-планинѣ, и чи послѣ ходили за помощь отъ Влашко. Ные навождамы слѣдниѫ народнѣ пѣсень, кои ако и да сѧ пѣе безь имѧ, обаче сѧ види ꙗвно да е съчинена отъ народа Асѣну и Петру брату му.

Имала мама нѣмала,
До два ми сивы сокола,
Сокола до два близнака.
Скрытъмъ гы мама хранила,
Хранила ище дойла,
До дѣ Соколи порасли,
Никой не сѧ научилъ.
Къту соколи разтѣхѫ,
Мама имъ пѣсень пѣила.
Нани ми, нани соколи!
Соколи до два близнака.
Ръстете и поръстете,
Ташко иманье дѣлѣте,
Вѣрлѫ потирѫ сбирете
Бащино царство зѣмете,
Бащино ище майчино!
Расли соколи, порасли;
Единъ се на конь ѣздѣше,
Другы се сабѫ вѣртѣше!
Къту сѧ двама раздѣлѫть,
Единъ за другы пищѣхѫ!
Мама соколъмъ думаше:
И! си станете, идѣте!
Бащино царство зѣмете!
. . . . . .

Дѣтетъ Теодоръ Дѣдоръ

Въ таѫ пѣсень *Соколи* сѧ зѣма приносно за юнацы. А съдържание пѣсни показва ꙗсно, кои сѧ были тии соколи, два брата, два близнака, коихъ майка съкрытъмъ възпитавала съ военны духъ и къту порасли накарала гы да раздѣлѫть ташко иманье (народу), да събирѫть ташкѣ потирѣ (войнство, силѣ) да идѣть и до зѣмѣть бащино и майчино си царство (отъ Византийцы).

Ные оставамы настраны лѣтосчисление, кое западнии и византийски писатели сѣ погрѣшно бѣлежили въ общѣ за Асѣнювско по-

*) Асѣнь първы сѧ билъ въ Шипчанскы горы и съ крьстоносцы и съкрушилъ много отъ тѣхъ; защото тии плѣнили и упостошали тѣхъ Българскы мѣста.

ывлена и основавамы са на вышеизложенъ нашъ народенъ паматникъ, открытый надписъ въ Търново, дѣ са казва чи 1218 лѣто са въцарилъ Асѣнь сынъ стараго Асѣна цара и на нашѫ еднѫ рѫкопись, въ коѭ са пиши въ кратцѣ чи подирь Асѣна първаго уцарилъ са братъ му Петаръ и царувалъ мирно само 6 годины. Послѣ са въцарилъ Ювань, малкый братъ Асѣна и Петра, подирь него Борилъ и найпослѣ Асѣнь II. (1218 какъ то выше изслѣдовахмы).

Въ настоящаѭ книжицѫ нѣмамы прѣдмѣтъ, какъ то изъ начала казахмы, да опишимы обширны подробности Асѣнюваго вѣка, нѣколко само рѣчи. А отъ изложены надписъ и отломкы, читатель може узна довольно за неговъ вѣкъ, то есть, за Асѣнювы подвиги и славны имъ дѣла, що сѫ тии велики мѫжие извьршили и Българиѭ прославили! Ные прихождамы въ другы прѣдмѣтъ, кое е главна наша цѣль и кое ны унужди да прикратимы радовное си занятие и осталыѧ части *Паказалеца* и *Опыта Българскаго языка*, а да издемы сие съчинение такъ наскоро.

Отъ 1857 лѣто, на радость всѣмъ Българъмъ, състави са въ Цариградъ книжевна българска община и ѩви са повръмаое списание *Български книжници*, кое въ настоящое врѣма голѣмѫ ползѫ приноси въ книжевное развитие Българъмъ. Нъ за несчастие между добрыѧ дѣла, находи са и нѣщо си зло. При книжевнаѭ общинѫ ѩвиѧть са и нѣкои си лица, подъ видъмъ родолюбиѧ дѣйствующе на пропасть и раздоръ народа! Не знаѭ да ли отъ злобѫ или чи са такъ убѣждени чрѣзъ той-зи начинъ, кого тии мечтаѭть, да принесѫть ползѫ роду си? И едно и друго е зло за Българы въ днѣшно имъ положение. Отъ зачала еще того общества са виждѧть тѣхны постѫпкы въ първаѭ издаденѫ имъ книгѫ, Мѣсецословъ 1857-го лѣта. Еще въ 1857 лѣто, находящу ми са въ Новый Садъ, изпроводи ми са отъ едного родолюбца Българина отъ Букурещъ първый трудъ българскыѧ общины, Мѣсецословъ за 1857. Прочитавъ съ вниманиемъ таѭ книжицѫ видѣхъ на краѧ ѝ, *единъ поглѣдъ върху българската историѭ*, безъ имани съчинителѧ. Той *поглѣдъ*, не ми са видѣ умиленъ за Българы, нъ чи съкрыва нѣщо злобно въ себѣ-си, и народниѧ дѫжность не мѧ остави да притърпѭ такъ хладнокрьвно. Въ него еще врѣмѧ писахъ о тому въ Одессѫ нашимъ Българъмъ и изпратихъ имъ нѣколко-си замѣч[illegible]ѧ да вникнѫть на това. Тии дописки съ врѣмѧ може бы да са [illegible]

Безименный съчини[illegible]го на четиры периоды. Въ трѣтый г[illegible]скаго двора.

Тамъ, негова милость, къту излага, какъ е станѫло крьщение Борисово, говори:

„Грьцки-тѣ попове дошли у Блъгаріѧ, нъ тѣ были и тогази какво-„то сѧ и сега. Тѣ не гледали друго освѣнь пари и да владѣѭтъ. За „това Борисъ не можилъ вечь да гы трьпи, и пратилъ (966 год.) сы-„на си посланикъ до Папа-та, да му се оплачи за това и да го моли „да направи единъ Патріархъ Блъгарски.“ (тукъ прави замѣчание)

„По това врѣме црькватѣ не бѣхѫ раздѣлени ще и защото тогази „Папата бѣше глава на сичкитѣ христіански црькви, както сега ца-„рограшкіатъ Патріархъ е глава на сичкитѣ православни црькви, за „това и Борисъ отиде да се оплачи нему като на глава, и да го мо-„ли да направи единъ блъгарски Патріархъ.

„Борисъ проважда на Папата много дарове и му пише за много „работи. Борисъ като му обажда за сичкото дѣто се случило, като „се покрьстилъ на едно съ народътъ си, и като го пыта за много „работи дѣто сѧ относѧть на хрпстиѧнската вѣра, казува му, че грьци-„тѣ много злоупотрѣбѣваньята правятъ у Блъгарія и го моли да на-„прави единъ Блъгарски Патриархъ. Папата пріема съ почестъ Блъ-„гарскіѧтъ посланикъ, отговарѧ на Бориса съ едно писмо отъ „сто и шестъ члена и му проважда двама владыци за да наредѧтъ „Блъгарската црьква. У това писмо Папата като отговарѧ на Бори-„са за сичкитѣ му пытаньѧта, и го гади за нѣкои работи дѣ то не „ги сторилъ добрѣ, казува му колкото за Блъгарски Патріархъ това:

„Колко за Блъгарски Патріархъ, сега нищо немогѫ да отрвдѫ до дѣто не се врьнѫтъ моите посланници дѣто ти ги проваждамъ. Защо то още не знамъ до колко Христіане има, за да може да има единъ Патріархъ. Сега ти проваждамъ само единъ владика, когото щѫ направѧ архіепископъ, като се умножѫтъ Христіанетѣ тогази тези архіепископъ ще прави самси други владыци, и като умрѣ, владицитѣ сами да турѧтъ на мѣсто то му други архіепископъ и безъ да дохожда при мене.“

„Двамата владыци, дѣ то ги проводи Папата на Бориса, бѣхѫ Па-„велъ и Формосъ. Тѣзи владици, като додохѫ у Блъгаріѧ крьщава-„ха и учихѫ народътъ много добрѣ (?!) и Борисъ се благодари за „това толкози много, що то изпѫди сичкитѣ грьцки попове дѣто бѣ-„хѫ дошли у Блъгаріѧ. Слѣдь малко Борисъ проводи еще единъ по-„сланникъ до Папата за да направи владиката Формоза Блъгарски „архіепископъ и да проводи още попове да учѧтъ народътъ.“

[illegible]ный съчинитель, продьлжающъ свой поглѣдъ, описва [illegible]ето врѣние съ Римъ-папа и негово падение, слѣдува:

Слѣдь това Фотій пакъ паднѫ отъ прѣстолатъ и подиръ него ца-„рограшкитѣ Патріарси познавахѫ Папата за глава на христіанската

„[illegible]ква [illegible]. Българитѣ тогаи си направихѫ самовластенъ Архіепи-„скопъ. [illegible] и тѣ, както и Гъцитѣ, Папата „за глава [illegible] на християнска-та църква."

Въ страна 99 пакъ въ трѣтый периодъ на двѣ три мѣста безименный съчинитель се туку втиква *„Папа былъ глава на църквата (!!!!)"*

Въ четвертый периодъ, дѣ описва Асѣновый вѣкъ, безименый съчинитель несуществаго поглѣда пише:

*„Петаръ наслѣде на трѣстолъгъ и царствуваше мирно, нъ нѣ дълго „врѣме: а чего сѣдѣ малко го убихѫ. Той остави единъ сынъ твър-„дѣ малъкъ и за това на негово мѣсто стана третіятъ братъ Иванъ, „косого нарѣчѫтъ и кало-Иванъ, Иваница (1197). Той току като въ-„лѣзлъ на българскіа трѣстолъ, прѣвата му грѣшка была да отрѣ-„българската църква отъ Грѣцитѣ. Зо това той не рачилъ да позна-„ва грѣцкіятъ Патріархъ и проводилъ посланникъ до Папата да го „моли да направи единъ Български Патріархъ и да го вѣнчѣе съ цар-„ска корона (!!!). Грѣцитѣ много се мачихѫ да възпрѣтъ това по-„стѫпванье на Асѣна: нъ не можихѫ, защото Българетѣ бѣхѫ въкна-„ли брѣварі отъ тѣзи Грѣци. Посланници и писма отъ Асѣна до Па-„пата и отъ Папата до Асѣна врѣвѣхѫ петь шесть години (?!) нарѣдъ, „и по 1203 година Асѣнь проводи архіепископитъ отъ Трѣновъ съ мно-„го дарове до Папата и му пише да му проводи кардинали да го „вѣнчѣе на царски трѣстолъ и да направѣтъ този архіепископъ „Патріархъ (!!!). Българскіятъ архіепископъ се врѣнѫ на Трѣновъ и „[illegible] дѣто го бѣше проводилъ Папата, на 8 Септемврія 1204 [illegible] на [illegible] свята Богородица му даде паліумътъ, митрата и вла-„[illegible] прѣстенъ, и го направи Патріархъ (!!!) На сѫщото врѣме [illegible] и даѫ архіепископства у Българія. Папскіятъ посланъ си [illegible] Асѣнь писа на Папата съ него. У това писмо Асѣнь му бла-„[illegible] го моли да проводи единъ кардиналъ съ една корона, единъ [illegible] и едно многомолно писмо (!?) за да можи да го вѣнчѣе. [illegible] го молиши да даде волѧ на българската църква да си [illegible] патріархъ и да го рѫкополага пакъ сама, защото [illegible] чинъ ни Римъ ни това (!!!). А колкото за разлика [illegible] Асѣнь на мидмарскіятъ краль, Асѣнь казува на Па-[illegible] чинъ, щото да се поеодѫтъ безъ да се пролива кръ-[illegible] единъ кардиналъ съ короната и скиптръ, кой то [illegible] даде волѧ да сѣче пари (1204 [illegible] Асѣнь на [illegible] трѣст [illegible] (1[illegible]). Чини и [illegible] ва зе волѧ да може [illegible] чинъ [illegible] ъ си отива и занесе [illegible] казува, да рече на

„Французитѣ, които тогази бѣхѫ зѣли Цариградъ, да не закачѫтъ „българското царство, защото и той тогази знае що да прави съ „тѣхъ (!!!). Така станѫ българското Патріаршество.“

Всѧкы благоразуменъ Българинъ види съ какъвъ духъ е писанъ той-зи поглѣдъ и каква цѣль сѧ съкрыва въ него. Безимѧнный съчинитель, току що не проповѣда ꙗвно, чи Българи трѣба да станѫтъ папищаши! На всѧкѫ стрьчкѫ сѧ старае да докажи, чи Папа былъ всегда глава чьрквы и чи Българскаꙗ Патриаршиꙗ сѧ съставила отъ Папа! Колко слѣпо и льжливо сѧ е заблѫдилъ и повелъ той на това, то сѧ види отъ негово дебело незнание повѣстности! Той къту клевети Българы, чи припознавали Папа за главѫ чьрквы си, клевети безстыдно и Грьцы, чи и тии ушь припознавали Папа за главѫ чьрквы! ....

„Слѣдъ това Фотій пакъ падна отъ прѣстолътъ и подиръ него царо„грашкитѣ Патріарси познавахѫ Папата за глава на христіѧнската „църква.“

Тукъ господство му льжи и незнае що пише! Раздоръ между цариградскаѭ чьрквѫ и риманскаѭ, какъ то е знайно, почна отъ Патриарха Фотиꙗ въ 858 л. и съвьршенное отдѣление на Възточнѫ и Западнѫ чьрквѫ стана въ 1054 въ врѣмѧ Патриарха Кирулариѧ; нъ до него врѣмѧ, то есть, до 1054, грьцки патріарси не сѫ' припознавали Папа за главѫ на христианскаѭ вѣрѫ! Тии припознавахѫ, какъ то и до сега припознавѫть, за главѫ Іисуса Христа. И това стана причина та сѧ отдѣлихѫ отъ Римлѧны; защото Папа искаше да бѫди главѫ чьрквы и намѣстникъ апостола Петра, кое е противно и на само Евангелие. Іисусъ Христосъ никаго не остави главѫ христианскыѧ чьрквы, напротивъ той всегда проповѣда равность и смирение: *„послѣдный между вами бѫдетъ първый,“* говори сѧ въ святое благовѣствувание. Византийско свѧщенство, отъ какъ сѧ учрьди императорскы прѣстолъ въ Византионъ, подъ имѧнемъ *Новъ Римъ*, упираѭщо сѧ на императорскѫ силѫ, нѣщѣше вѣчы никакъ да признава Папа за *главѫ чьрквы*, нъ византийскы епископъ надѣна тытулъ *Патриархъ*, послѣ *вселеный* и всесвѧтѣйшый. Сами же византийски императори не търпѣхѫ да завысва византийско свѧщеноначалство отъ Папа, кого тии мислѣхѫ слуга себѣ! А негова [illegible]ость исуйтскый подкупникъ и рабъ, казва чи *Грьци признавали [illegible]а за главѫ!!!* Таꙗ легенда, що ѭ прѣдставѧ тукъ подъ имѧнемъ, *въ поглѣдъ врьху българскѫ историѭ*, не е скована само отъ неглупавѫ главѫ, нъ отъ исуйтско хытролукаво перо въ Бебешсуйтскѫ фабрикѫ! Нъ съсъ сичкѫ хытролукавщинѫ, що е сплепакъ не можи да почьрни истинѫ! . . . Безимѧнный съчини-

тель дума: „Двамата владици дѣто проводи Папа на Бориса бѣха Па„велъ и Формозъ. Тѣи зи владици къту додохѫ у Блъгаріѧ крща„вахѫ и учихѫ народътъ много добрѣ.“ (!?) Отъ дѣ знае господство му, чи тии сѫ' крщали и учили народа твърдѣ добрѣ? Какви доказатьлства има за това? кое е доброе и злое крщение? Въ него врѣмѧ, какъто е знайно, възточнаꙗ и западнаꙗ чъркви никанвѫ разлиѭ нѣмахѫ еще, ни то въ крщение, ни то въ поучение! Отъ дѣ происходи та Папови владици крщали и учили твърдѣ добрѣ?! Ако сѧ крщали и учили тии твърдѣ добрѣ въ Бьлгариѭ и ако сѫ были Бьлгари задоволни отъ тѣхъ, защо гы изпѫдихѫ отъ Бьлгариѭ? Ные видѣхмы чи тии само тры годины живѣли въ Бьлгариѭ. Въ него врѣмѧ ные видимы такива учени Бьлгари Іерарси въ Бьлгариѭ, какъто Іоанъ Ексархъ Бьлгарскы и други, кои могѫть сѧ равни съ пьрвы грьцкы Іерарси, какъто гы показвѫть тѣхни богословски съчинения. Тии Бьлгари Іерарси, какъто и самъ Симеонъ, ако не виждахѫ чи папищашкое учение е противоевангелско, нещѣхѫ въйстинѫ да изпѫдѭть Формоза и Павла и да останѫть съгласни съ Възточнаꙗ чъркви!

Ако ли тукъ разумѣва, писавшый Исуйтинъ таѭ *легендѫ*, за добро и зло крщение, *потапꙗнье*, що струвѫть днѣсь Възточнии, а *попрасквѫнье*, що вършѭть днѣсь Папищаши, то е много смѣшно, и Исуйтска му глава не е размыслила, чи въ него врѣмѧ, кога Формосъ и Павелъ были и крщали въ Бьлгариѭ, тѣзи прѣниѧ и въпроси не бѣхѫ сѧ еще родили между възточнимъ и западнимъ, тии сѫ много по послѣдни! Тукъ Исуйтинъ иска да продадѣ косматѫ льжѭ, въ отсвѣнь себе си неще намѣри другиго да ѭ купи! . . .

Не види ли сѧ ꙗвно, какo иска да впосѣе между Бьлгары безимѧнный съчинитель, кому имѧ ные цѣмъ откри, какъ то и неговы постѫпкы отъ 1857 до 1859 л. отъ два му мѣсецослова, що е издалъ и отъ впосѣꙗны другы изложеныѧ въ Бьлгарскы книжницы отъ млады неговы ученицы и послѣдователи. Дльжность свѧта и народна ны заставѧ да открыемы народу си, каквѫ зараза сѧ е вмѫкнала между му и каквы злы слѣдствиѧ може та да докара, ако сѧ не прѣдупрѣди и изчисти отъ сега*). Въ истый мѣсецословъ (1857) на краꙗ им *извѣстье*. Тамо сѧ обꙗвлѧва, що е за Бьлгарскѫ общинѫ и отъ каквы лица е съставена, и каквѫ цѣль има. Главни лица на таѭ община сѧ показвѫть, Драганъ Цанковъ, Коста Мариновъ и Коста Слав-

*) Това е писано еще въ 1858. прѣди да почи издава въ Сен-Бенедето Вѣстникъ *льжь-бьлгариꙗ* отъ Цинцаро-арнаутинꙗ Гиковъ, льжь-бьлгариꙗ отъ Сищовъ.

чевъ. А другии членове сѧ виждѧть се млади Българчета. Възпо мѧнува сѧ тамо и достопочитаемый Г. Христо Тѣпчилеща и братъ му Г. Николчо Тѣпчилеща, нъ нѣ къту членове, нъ чи ушь удобрили таѭ общинѣ. Първо имъ старание, казвѧть, ще бѣди да издадѧть единъ мѣсецословъ за 1857 годнѣ, кой ще сѧ напиши и извади на свѣтъ отъ членове, дѣто сѧ намирѧть вѣки въ таѭ *Българскѧ общинѣ*, какъ то ѭ тии назъвавѧть. Намъ сѣ познати лично и отъ близо сички тии лица, и уважѧвамы гы много за нихно родолюбие и старание ради народнаго просвѣщенѧ, а найпаче достопочитаемы братиѧ Тѣпчилещовы. Наше старание отъ него врѣмѧ бѣше да узнаймы, кой е той безимѧнъ съчинитель *исуитскаго поглѣда?* и що търси таково лице въ Българскаѭ общинѣ отъ коѭ сѧ ожидава народное просвѣщение!?

Въ Българскы книжницы въ часть III. октомврія книжка, втора, брой 20, 1858 л. въ страниѣ 191 видѣхмы изложено „*Параллелъ* отъ Христа Ваклидова, възпитанника на французско-то Бебешко училище, Кловисъ (французскы царь) и Борисъ (българскы царъ).“ Тамъ младый възпитанникъ исуитскаго училища казва: „Заемамы тукъ отъ Поглѣдътъ врьху Българската исторія на Г. Цанкова (мѣсецословъ за 1857 л.).“

Съ жалостиѭ виждамы приѩтелско имѧ съчинителѧ того поглѣда, съ жалостиѭ кажѭ, защо сѧ унуждавамы да открыймы роду си такавѣ истинѣ, коѩ нѣщѣ му бѣде приѩтна; а ѩще повѣчь защото отъ Г. Цанкова сѧ ожидаваше не такива заразитьлна работа, нъ полза народу нашему, при кого и онъ сѧ е прилѣпилъ, ако и да не е отъ чистѣ българскѣ породѣ.*) Г. Гиковъ въистинѣ е дѣѩтьлно лице и въ това пъприще що е влѣзълъ, отъ 1853 лѣто, можѧше да при-

*) Издаваѭщый днѣсь вѣстникъ *льже-Българиѭ* въ Исуйтско съборище въ Галатѣ подъ новоскованое Българско имѧ *Драганъ Цанковъ*, прѣди сѧ е зовалъ и подписвалъ *Димитрый Гику* или *Кириѩку*. Баща му, кой е былъ приселецъ отъ Македонскы *Цынцаро-арбанасси* въ Спщовъ, зовалъ сѧ е първо *Гику*, а послѣ е погьрчилъ арбанашко си имѧ съ *Кириѩкъ*. Цынцари (куцовласи) си таглѭть начало родопоколенѧ отъ Латины. Тѣхъ сѫ' гы приселили Римлани въ Македониѭ, кога сѧ е направилъ каменный пѫть (βασιλικὴ ὁδὸς) отъ Римъ до Костадиновъ градъ (Византионъ), да поправѭть той-зи пѫть, и тии сѫ' были населени се покрай той-зи пѫть, и къту царски работници имали сѫ' нѣкакви си прѣимѫщества назовѧще себе: *сынове кесарски* т. е. царски чьловѣци. А Българи гы звали: *сыни цари* или *цари сыни*; послѣ таѩ рѣчь *сыны цари* изкрывила сѧ на *Цын-цари*. Види сѧ Господинъ Гиковъ да е узналъ родопоколение си, чи сѧ тѣгли отъ Латиновъ, та за това сѧ е прилѣпилъ и продалъ Исуитамъ въ заслугѣ латинскому роду! . . . Братъ му сѧ подписва ѩще Антонъ Кириѩку и води католичанкѣ жена.

несе голѣмѫ ползѫ народу и себѣ, ако постѫпваше къту чистъ и искренъ Българинъ. Види сѧ къту младъ чьловѣкъ, прильстенъ отъ голѣмы лѫжливы обѫщеныѧ на Бебешкаѭ исуйтскѫ фабрикѫ, да сѧ заблѫдилъ, мыслѧщъ чи съ томъ ще принесе ползѫ! А не знае бѣдный, какъвъ страшенъ раздоръ готови да впосѣе между невинному Българскому народу! и чи и негова личность може горко да пострадае; защото Българи въ настоѭщее врѣмѧ, съсъ сичкѫ обидѫ що имѫть отъ страны грьцкаго духовенства, никогы нѣщѫть търпѣ, ни то даже помысли да станѫть *папищаши!* Тии свое желание щѫть достигна чрѣзъ другы пѫть, а нѣ какъ то мечтае господство му и исѫ да ползува отъ това обстоѭтълство благодѣтели си Исуйты! Българи, слава Богу, имѫть днѣсь доволны учены и благоразумны истинны родолюбцы, кои знаѭть чьрковнаѭ повѣстность добрѣ и виждѫть колко крьвь сѧ е пролѣла отъ такива религиозны раздоры и отцѣвкы! Тии знаѭть добрѣ, що щѣ рѣче *Исуйтинъ* и *исуйтска пропаганда*, и нѣщѫть търпѣ никогы да пропуснѫть такова нѣщо въ милое си отьчество Българиѭ! Простый народъ въ Българиѭ е въ состоѭние такива заразы да гы избие съ каменіѧ и съ крывацы, и къту краставы овцы да гы отлѫчи съ врѣмѧ отъ общое стадо, да го не заразѭть!

Г. Гиковъ къту сѧ заблѫдилъ самъ, заблѫдилъ е и нѣколко млады неопытны Българчета, коихъ съ негово старание сѧ приѣли да възпитаѭть исуитски миссионери въ Бебешко училище. Той къту управитель на съставенаѭ печатницѫ въ пѫпа исуйтскы въ Сентъ-Бенедето въ Галатѫ, дѣ сѧ издавѫть Българскы книжници, кои носѭть печатъ: „*настоѧтълство то, българскы ты книжници — Цариградъ*“ постѫпенно е почнѫлъ отъ начало да сѣе исуитскы мысли въ разны изложеныѧ, папскы письма и проч., скованы въ исуйтскаѭ Бебешкѫ фабрикѫ и приведены отъ млады тамъ възпитанницы Българы. Ные щѣмъ гы изложи тукъ и щѣмъ доказа роду си, каквы клѣтвы му подлагѫть тии млади отстѫпници.!

Въ българскы книжицы въ часть III. Ноемврiѧ, книжка първа, брой 21, 1858 г. въ странѫ 237 виждамы изложение младаго Х. Ваклидова: *Грьцкiѧ ѧзыкъ за Българеты.* Съчинитель того изложенiѧ сѧ наѣлъ да пиши за работѫ коѭ той не разбира, то есть, да гони еленскы ѩзыкъ и да отвраща Българы да го не учѭть! Нъ самъ въ това кратко си изложение употрѣблѧва нѣколко еленскы рѣчи, какъ то *историѭ, періодъ* и проч. Той можаше съ другы начинъ да сѧ изражи и да бѫди управданъ, то есть, да каже чи Българи не трѣба вѣкы ни единъ страненъ ѩзыкъ да прѣдпочитѫть отъ матернаго

си, какъ то е было прѣди нѣколко годины; нъ първо да учѫть матерны си ꙗзыкъ, а послѣ да учѫть и всѧкы другы ꙗзыкъ, до колко имъ допущѫть обстоꙗтьлства, какъ то струва цѣлъ ученый свѣтъ. Нъ да оставимы таѭ му глупость и да видимы какъвъ исуйтскы духъ сѧ съкрыва въ това му изложение. Той казва: „кату пойзглѣдахъ, че ꙗзыкътъ соединенъ съ вѣройсповѣданіе-то е първа-та основа на образуваніе-то на единъ народъ, наемамъ сѧ да изтегла изъ таѧ статѭ, ако и на неугодѫ-тѧ на нѣкои си духове (понеже такива сѫ много), сичко що може да затріе тыѧ чювства.“ Послѣ казва: „За това, какъ то е видно земамъ само ѧзыкътъ безъ да влеза въ въпросы-ты на вѣройзповѣданіе-то, гдѣ то много нѣща ще помогнѫть за да ни отделѣчѫтъ отъ тоѧ ꙗзыкъ.“ Тука младый Ваклидовъ сѧ заузѣма за два прѣдмѣта да говори ꙗзыка и *вѣройсповѣданиѧ*, какъ то самъ казва; второе, то есть, *вѣройсповѣданіе* оставѧ, и говори само за еленскы ꙗзыкъ. Нъ казва: *чи въпросы-ты на вѣройзповѣданіе-то* (ако гы изслѣдува) *много ще помогнѫть да ны отдалѣчѫть отъ тоѧ ѧзыкъ* (еленскы). Тукъ сѧ съкрыва ꙗвно исуйтскы духъ, и съ другы рѣчи, той иска да каже: *ныe Българи трѣба да отхвърлимы наше православно вѣройзповѣдание, кое е едно съ Грьцы и тѫй да сѧ отдалѣчимы отъ грьцкы ꙗзыкъ!* Това заключѧва негово изражение, кое той не смѣꙗлъ ꙗвно да изложи.

По долу казва: *„Днесъ видимъ съсъ голѣмо благодареніе че почти сичкы ти учени, кои то Бъгаріѧ ще просвѣтѧтъ, горѣ рѣчены ты ѧзыцы и още германскы и английскы, познаватъ гы думамъ, любословно..... Но нѣкои си духове грѫцкы крѫстени, рускы образувани, имъ добрѣ по носѧ да рѣкѫтъ че нѣма учители за тези ѧзыцы.“* Какво блѣщуреви тукъ младый Ваклидовъ, азъ не разбирамъ нищо?! Сички учени кои щѣли да просвѣтѧть Българиѭ, познавали горѣ рѣчены ꙗзыцы, и още германскы и енглешкы любословно!!! Кои сѫ' тии учени?! Тии учени, ако сѫ' они кои познавамы, чи сѧ сѫ' образовали въ Европѫ, тии сички почти познавѫть еленскы ꙗзыкъ; защо то по сичкѫ Европѫ той сѧ придава. Види сѧ въ исуйтскаѭ Бебешкѫ фабрикѫ да сѧ не придава еленскы ꙗзыкъ! *„Грѫцкы крьстени духове* и *рускы образованы.“* Какво иска да каже младый Исуйтинъ, съ рѣчь *„грѫцкы крѫстени* и *рускы образовани,“* папищашки крьстени по-добри ли сѫ'? Какво зло е видѣла Българиꙗ отъ образувавшихъ сѧ въ Руссиѭ? Не знаймы ли чи колко то учители днѣсь сѫществуѭть въ Българиѭ сѫ' почти сички отъ образувавшихъ сѧ въ Руссиѭ? кой отъ образовавшихъ сѧ въ западнѫ Европѫ сѧ е заузѣлъ въ учитьлско звание? Азъ не познавамъ ни едного! Азъ не думамъ, чи нѣ сѫ' при-

несли и тии ползѣ отъчьству, нъ ищѣ да кажѣ, чи едни и други сѣ' ползовали доволно всакы спорѣдь занятие си, нъ повѣчь учители и почти сички, кои сѣ' нахождѣть въ Бъгариѭ, сѣ' отъ образовавшихъ са въ Руссиѭ и ежеднѣвно ползувѣть братиѩ си Българы. Какво иска съ това да кажи младый Исуитинъ разумѣва са отъ слѣдное: „*Това го испытахмы сами, испитахме го спорѣдъ успѣхы-ты на учиницы-ты, кои-то сѣ' въ Бебешко-то училище и кои-то сѣ' истинно Блъгари.*“ Кой та пыта за Бебешко училище и чи учащии са тамъ Българи сѣ' истинно Българи?!! — добрѣ истинѣ показахте!!!

Послѣ казва: „*Треба другояче Блъгариа да са истъщава, треба въ училища-та и да са введѣтъ европейскы списаниа,* (исуитски?), *въ кои то млади ти отрасли* (къту васъ да са напоѭть съ папищашкы духъ) *като видѣтъ добродѣтель-тѣ* (охъ! исуитска добродѣтель!!!) *съдруженѣ съсъ дѣло-то (!), да са вкоренѣть сичкы-ты начала съ кои то службѣ да отдадѣть на отечество си,* (тышко му и горко му!), *Там е источникътъ на Българиѭ!*“ (въ исуйтскы фабрикы! добьръ источникъ!)

Въ мѣсецослову 1859. видимы обнародованы отъ Г. Цанкова слѣдны приводы брата му Исуита Хр. Д. Ваклидова:

„*Изводъ отъ едно писмо на Василѧ още Архіепископъ Търновскій до Папа-та Інокентіѧ II.*

(пратено 1202. год.)

„На найславнаго наслѣдника на апостолскій-ть престолъ, на отца на сичко-то Христіанство, на мой-тъ господарь Папа Інокентіа (!) когото азъ молитьствувамъ да ми даде съвьршено-то си благоволеніе, много благоволеніе, и голѣмы молитвы отъ моѭ страниѭ, азъ Василіа, наймалкіатъ и найпокорниа-тъ отъ Архиепископи-ты на цѣлѣ Болгариа и Влахіа.

„Азъ молѭ премѣдраго Бога, и преблаженнаѭ майкѣ Божіѭ, за да бы мое-то писмо намѣрило ваша Сватина въ добро разположеніе и въ еднѣ преблагѣ радость. Въ разстояніе осимь-найсатъ години моѧта душа е жарко желала ваше-то благословеніе и на престолътъ на блаженнаго Апостола Петра и ето че днесъ само Богъ и ваша. Сватина ни го отдавате. (?!)

„Освенъ това пакъ да знае ваша Сватына сичко онова което азъ правихъ за да ида да тража даже въ Римъ ваше-то благословение, прѣзь мѣсецъ Іулиа година отъ създаниа свѣта 6711 (отъ Іисуса Христа 1202), седмаго назначениа, моа покорность трьгна за да са пренесе предъ нашего преосвященѣйшаго и преславнѣйшаго отца Папа Інокентіа. Като стигнахъ въ Дорацо азъ бидохъ тамо въс-

пренъ тридесѧтъ дена, когато искахъ да влѣза въ единъ корабаль за да мина въ Италіѧ. Грьци ти мѧ задрьжеха и вспреха мѧ да премина море-то . . . . . .

„Найпослѣ ма стигнаха писма отъ нашый-атъ Императоръ въ които ми казваше:

„„Побарзайте да сѧ вьрнете, зачто-то ни дойде единъ кардиналъ пратенъ отъ нашіи-атъ господаръ Папѣ-тѣ. (!!!)““

„Тѣй като прочетохъ тыѧ писма и като видѣхъ че нашій-тъ Імператоръ мѧ викаше, азъ промѣнихъ пѣть-тъ си. Презъ месецъ Септемврія азъ стигнахъ на конецъ въ Търново, и намѣрихъ тамо капелана Ивана, тоѧ свѧтъ истинень и избранъ человѣкъ, (!!!) когото ваша Свѧтынѧ ни праща и кой-то ми вручи сичкы-ты ваши писма.

„Сичкыты тыѧ писма ми быдоха прочетени и чрезъ тѣхъ моѧ-та душа быде обладана отъ радость. Простирающъ рѣцѣ-тѣ си камъ небо-то азъ воздадохъ благодареніѧ Богу зачто-то преблагій Папа нашъ отецъ е потръсилъ овцы-ты кои-то сѧ бѣха загубили (!!!) За да гы приведе въ стадото. Споредъ онова което писмата на ваша Свѧтынѧ съдрьжавахѣ и онова което вые бѣхте заповѣдали, капеланъ Иванъ ми даде вашето благословеніе, и паліумъ за испълненіе-то на моѭ-тѣ священноначалнѣ службѣ,(!!!) на 8 Септемврія день на рождество-то на Пресвѧтаѧ Майка Божіѧ.

„А слѣдъ като воспріѧхъ паліумъ съ найпокорнѣ-тѣ побожность коѧ-то ми бѣше возложена, азъ направихъ клѣтвѣ за вѣрнѣ покорность ,предъ владицы-ти кой-то пишать на ваша свѧтынѧ предъ нашіи-атъ кнѧзь и предъ много другы владицы кои-то сѧ намераха въ црьквѣ-тѣ.

„Още веднажъ, Пресвѧтый отце, благодарили ще сѧ ваша Свѧтынѧ, споредъ както и азъ го молѧ, да ни отдаде нови благодати, да усьвьрши организаціѭ-тѣ на наше-то духовенство, и да ни поучи средства-та чрезъ кои-то азъ длъженствувамъ да управѧмъ стадо-то кое-то ми е уверенно чрезъ Бога и чрезъ ваша Свѧтынѧ.

„Ны имаме вече свѧто миро. От-истинна ны пріемахме другъ пѣть отъ Грьцы ты, нъ безъ да кажеме нещо отвише, Грьци-ти ни мразѧтъ толкова колкото и васъ.

„Нъ вамъ, господарю мой, надлежи да ни промыслите сичко онова кое-то ни е нуждно, и да ни го дадете, вамъ подобно надлежи да ни научите здраво за свѧто-то миро, средство-то чрезъ което ны длъженствуваме да крьщаваме нашій-атъ народъ (!!!) и да направимъ тѣй щото той да ни остане безъ свѧто миро. Ако той беше лишенъ отъ него то щеше да бѣде едно злощастіе.

[illegible] и тия полза отьчьству, нъ ищѫ да кажѫ, чи едни и други сѫ' [illegible] доволно нѣкы спорѫдь занятие си, нъ повѣчь учители и [illegible] сички, кои сѫ' находѫть въ Бьгариѫ, сѫ' отъ образованиѭ сѫ въ Русиѭ и ежедневно ползувѫть братиѭ си Бьлгары. Кано нѣко сѫ тоа да кажи младый Исуитинъ разумѣва сѧ отъ слѣдно: „*Тоа го испытаемы сами, испитаеме го спорѣдъ успѣхы-ты на учащиты си, кои то сѫ въ Бебешко-то училище и кои-то сѫ' истинко Бьлгари.*" Кой та пыта за Бебешко училище и чи учащии сѧ тамъ Бьлгари сѫ' истинно Бьлгари?!! — добрѫ истинѫ показахте!!!

Послѣ казва: „*Треби друсоче Бьлгариѧ да сѧ истъщава, треба и учащиты си и да сѧ внедѫть европейскы списаниѧ,* (исуитски?), *въ кои то [illegible] отроство* (кѫту васъ да сѧ напожть съ папищашкы духъ) *[illegible] добродѣтели-та* (охъ! исуитска добродѣтель!!!) *съдружиѧ [illegible]* (!), *да сѧ вкоренѫть сичкы-ты начала съ кои и [illegible] на отечество си* (тышко му и горко му!). *Там [illegible] на Бьлгариѧ*" (въ исуйтскы фабрикы! добьръ источникъ!)

На [illegible] 1850 видимы обнародованы отъ Г. Цанкова сѣдны [illegible] отъ Исуита Хр. І. Вакилова:

[illegible] Бьгла [illegible] Архіепископъ Търновскій [illegible] II.

[illegible] 1852. год.

На [illegible] престолъ на отца [illegible] Папа Інокентіа (!) [illegible] благоволе[illegible] страны, изъ [illegible] на пѣ[illegible]

[illegible] Божіѫ, за [illegible] Бьгла и наша Св[illegible]

[illegible] брето въ [illegible] отъ Іисуса [illegible] отца [illegible] въс-

пренъ тридесѧтъ дена, когато искахъ да влѣза въ единъ корабаль за да мина въ Италіѧ. Грьци ти мѧ задрьжеха и вспреха мѧ да премина море-то . . . . . .

„Найпослѣ ма стигнаха писма отъ нашый-атъ Императоръ въ които ми казваше:

„„Побарзайте да сѧ вьрнете, зачто-то ни дойде единъ кардиналъ пратенъ отъ нашіи-атъ господаръ Папѣ-тѣ. (!!!)““

„Тѣй като прочетохъ тыѧ писма и като видѣхъ че нашій-тъ Імператоръ мѧ викаше, азъ промѣнихъ пѣть-тъ си. Презъ месецъ Септемврі ѧ азъ стигнахъ на конецъ въ Търново, и намѣрихъ тамо капелана Ивана, тоѧ свѧтъ истиненъ и избранъ человѣкъ, (!!!) когото ваша Свѧтынѧ ни праща и кой-то ми вручи сичкы-ты ваши писма.

„Сичкыты тыѧ писма ми быдоха прочетени и чрезъ тѣхъ моѧ-та душа быде обладана отъ радость. Простирающъ рѣцѣ-тѣ си камъ небо-то азъ воздадохъ благодареніѧ Богу зачто-то преблагій Папа нашъ отецъ е потръсилъ овцы-ты кои-то сѧ бѣха загубили (!!!) За да гы приведе въ стадото. Споредъ онова което писмата на ваша Свѧтынѧ съдрьжавахѣ и онова което вые бѣхте заповѣдали, капелавъ Иванъ ми даде вашето благословеніе, и паліумъ за испълненіе-то на моѭ-тѣ священноначалнѣ службѣ,(!!!) на 8 Септемврі ѧ день на рождество-то на Пресвѧтаѧ Майка Божіѧ.

„А слѣдъ като воспріѧхъ паліумъ съ найпокорнѣ-тѣ побожность коѧ-то ми бѣше возложена, азъ направихъ клѣтвѣ за вѣрнѣ покорность ,предъ владицы-ти кой-то пишать на ваша свѧтынѧ предъ нашін-атъ кнѧзь и предъ много другы владицы кои-то сѧ намераха въ црьквѣ-тѣ.

„Още веднажъ, Пресвѧтый отце, благодарили ще сѧ ваша Свѧтынѧ, споредъ както и азъ го молѧ, да ни отдаде нови благодати, да усьвьрши организаціѭ-тѣ на наше-то духовенство, и да ни поучи средства-та чрезъ кои-то азъ длъженствувамъ да управамъ стадо-то кое-то ми е уверенно чрезъ Бога и чрезъ ваша Свѧтынѧ.

„Ны имаме вече свѧто миро. От-истинна ны пріемахме другъ пѣть отъ Грьцы ты, нъ безъ да кажеме нещо отвише, Грьци-ти ни мразѧтъ толкова колкото и васъ.

„Нъ вамъ, господарю мой, надлежи да ни промыслите сичко онова кое-то ни е нуждно, и да ни го дадете, вамъ подобио надлежи да ни научите здраво за свѧто-то миро, средство-то чрезъ което ны длъженствуваме да крьщаваме нашій-атъ народъ (!!!) и да направимъ тѣй щото той да ни остане безъ свѧто миро. Ако той беше лишенъ отъ него то щеше да бѣде едно злощастіе.

Тѣи-зи писма сѧ виждѧть въ нѣкои си отпечатны мѣсецослова [illegible]-го, а въ нѣкой си гы нѣма. Види сѧ чи тайно сѫ пропустени въ Българиѭ; въ истый мѣсецословъ сѧ е обнародовало и друго [illegible]ва исуитско нѣщо, отъ другиго едного единомысленика и возпи[illegible]ка бебешкаго училища: Н. А. Вѣрбанова, подъ насловомъ: *Доко[illegible]ти за Българската чѣрковна исторіѧ*, нъ и то е отрѣзано въ нѣкои [illegible]отпечатны мѣсецослова 1859. лѣта. Всѣкый кой е прочелъ съ [illegible]ниѧниемъ вишейзложены отъ насъ доказатьлства, види съ каквѫ [illegible]авщинѫ и понижение сѧ съкавани тѣй-зи писма! . . . Заблѫжденый [illegible]лгаринъ Викладовъ, въ бебешкиѭ исуйтскѫ фабрикѫ, не показва [illegible]дѣ гы е извелъ! Тукъ сѧ види [illegible]вно, чи е играло перо главатарѧ [illegible]бешкаго училища.

Въ тѣѧ писма всѣкы види, какво рабско понижение сѧ отдава [illegible]арскому Архиепископу, а еще повѣчь Българскому царю Ювану [illegible]Кало-Іоану! Кало-Іоанъ, кого съвременници описвѫть за гордъ [illegible]репаго характера чьловѣкъ, кои убилъ толкова Латины и импе[illegible]ра имъ Бьлдуйна съ немилность, и поради того го нарѣкли *скы[illegible]анъ*, той Кало Іоанъ да пиши едному попу тѣй, то е смѣшно и [illegible]мысли чьловѣкъ!!! Отъ каквѫ нуждѫ?! А чюдно е, Кало-Іоанъ [illegible]нъ (споредъ това льжливо писмо), подирь 226. години да на[illegible] писма и подробности, чи прѣдмѣстници му Български цари до[illegible]ли императорство, скиптры, короны и патриаршеско благосло[illegible]ние отъ римскѫ чьрквѫ?!! Чюдно и дивно казвамы, къту знаймы [illegible]ны събытиѧ, противны и разорнтьлны обстоѩтьлства за Българы [illegible]ледовахѫ въ разстоѩние на толко годины, отъ врѣмени царь Пе[illegible]ро падение до Кало-Іоана! Прѣславъ столица Българска, дѣ е трѣ[illegible]о да сѧ пастрѭть и съхранявѫть такива царскы записки, знайно [illegible]и въ врѣмѧ царь Петра, наслѣдника великаго Симеона, пострада [illegible]ъ отъ съѭзнаѭ съ русскаго кнѧза Свѣтослава войскѫ, и самъ [illegible]ръ быде убиенъ въ това смѫтно и размирно врѣмѧ, друго чи [illegible]исхый незабавно дойдѣ въ Българиѭ, разгони народнаѭ странѫ [illegible]вѣтославъ, оставъ самъ съ свои си, спаси сѧ бѣгствомъ въ Дръстръ [illegible]нстра), отъ дѣ на милость Цымисхиѧ быде отпустенъ съ мало[illegible]енное си остало войнство. Цымисхый съ помощь Петровыѧ [illegible]ны завладѣ Былгариѭ, освои престолный градъ Прѣславъ, кои [illegible]е изгоренъ огнемъ и призванъ на имѧ Цымисхиѧ, *Инополисъ*. По[illegible]тность записала твьрдѣ ясно, чи Цымисхый отвелъ Бориса и Ро[illegible]ма царь Петровы сынове въ Царыградъ, лышилъ гы тьржественно [illegible]ъ сичкы имъ царскы достойнства и знацы и послѣ имъ далъ чи[illegible]е конѧръ — кытнъ — *κόμης* — графъ, къту усмѫдили — изкупи-

удобны урѣдиѧ да постигнѣть цѣль си въ Българиѧ, ако българскы народъ не приѣмни другы мѣркы.

Дѣло е вѣкы ꙗвно, и трѣба да сѧ говори открыто. Г. Цанковъ е станѣлъ тайно *католикъ* — папищашъ ѥще въ 1843 лѣто. Доказатьлства сѫ' негови постѣпки, а и живо свидѣтьлство отъ очевидца имамы. Прѣди нѣколко врѣмѧ бѣше тукъ въ Одессѣ единъ младъ Българинъ на имѧ Георгы Теохаровъ, кой сега е въ Москвѣ и учи сѧ тамо, той ми приказва, чи къту былъ въ Цары-градъ и искалъ срѣдство, да иди въ Европѣ за обучение си, налѣтѣлъ на единъ Исуйтскы Мисионеринъ и, къту му приказалъ намѣрение си, Исуйтинъ тутакси не загубилъ врѣмѧ, да му прѣдложи да стани *католикъ*, и така той да му способствува да го изпроводѫть въ Европѣ за изучениѧ му. Теохаровъ му казалъ, да помысли добрѣ и, слѣдъ нѣколко дны, да му дадѣ отговоръ. Послѣ тры дны Теохаровъ отишалъ и му казалъ, чи той размыслилъ добрѣ, и, къту сѧ ушъ убѣдилъ, чи католишка вѣра е по-права, желае да стани католикъ, нъ съ това условие, да го изпроводѫть въ Парисъ и ѥще да му спомогнѣть нѣщо си, за свои тры неврьстны братиꙗ, коихъ, казалъ той, има въ Българиѫ, да ты доведа и тѣхъ въ Царыгадъ при исуйтскѣ пропагандѣ. Исуйтинъ му отговорилъ: „твьрдѣ добрѣ, нъ трѣба да тѧ заведа при нашъ Епископъ“ Теохаровъ сѧ склонилъ и отишли. Тамъ, къту го разпытали ѥще нѣщо си, рѣкли му: „твьрдѣ добрѣ! почѧкай малко тукъ, вы имате ѥще единъ Българинъ католикъ, Господинъ Д. Цанковъ; да го повыкамы и него да доди“ Теохаровъ, къту чюлъ това нѣщо, кое е искалъ да узнае, рѣкалъ, „азъ слѣдь малко щѧ дода тукъ“ и излѣзалъ безъ да сѧ завьрни вѣкы тамъ. Послѣ нѣколко дны далъ прошение Рускому посолству въ Царыградъ, да сѧ приѣмни въ манастиръ за изучениѧ, кое му сѧ и изпьлни. Това свидѣтьлство и ꙗвни постѣпки г. Цанкова сѫ доволни доказатьлства, да извѣстѫть нашы Българы, чи вѣстникъ льжь — *Българиꙗ* сѧ издава отъ Исуитско урѣдие и да знаѫть съ какво око трѣба да глѣдѣть на него. Г. Теохаровъ е живъ въ Москвѣ, какъ-то и други лица, коимъ также е разказалъ това приключение, сѫ' живи. Сега къту ꙗвихмы отъ каквы лица сѫ' състои таꙗ повлѣчена отъ Исуйты чета, нѣка кажимы невинному Българскому народу, какво зло може да проникни въ Българиѫ отъ тѣй-зи заблѣждены отстѣпницы, ако сѧ не изчистѫть съ врѣмѧ отъ помѣжду народа. Зло е ꙗвно и прѣдь очы ни, и не трѣба много доказатьства.

Любезни братиѣ Българи!

Наша вѣра винаги е била най добрый и наймылый нашъ утѣшитель и наша пѣшила народность, що се е дѣсь между нами увьрдила, то ние сме дьлжни на нашѣ православнѣ прадѣднѣ вѣрѣ, кои сме въ тьмность пьрвѣли и пьрвили! иначе изгубили бѣхмы народность и нѣ Българи бы се преобратило на друго! Раздоръ прадѣдного вѣройсповѣдания е уничтожение народности, а най паче между народу, кои нѣма своѣ свободѣ, а зависи отъ другихъ! Такива живи примѣры имамы много, не само въ другы народы, нъ и между нами. Нъ, прѣди да гы изложимы, трѣба да кажимы, кои причина ны упуждава да пишимы краткое сие писамце о тому прѣдмѣту. Всѣкый, кой е прочьталъ чьрковнаѭ историѭ, знае, каквы кръвопролитиа и гонения сѣ' послѣдовали отъ вѣройсповѣдны раздоры, и какъ отъ една само изъ начала чистѣ евангелскѣ вѣрѣ сѣ' станьли толкова раздѣлѣнна и подъ-раздѣлѣнна! А главное раздѣлѣние на *западнѣ и православнѣ вѣрѣ* е нанесло пьрвый ударъ падения Римскыа и Византийскыа дьржавы. Послѣдователи Римъ-попови отъ него еще врѣмя се съставили общества подъ именемъ *пропаганда* и съ всѣкы начинъ се сѣ' трудили да привлѣкѣть къ себѣ си другы народы и на многу мѣста сѣ' успѣли да сполучѭть цѣль си. Само Българиѭ е была изключена отъ того и крѣпко се е дьржала и дьржи се еще отъ православнѣ нашѣ прадѣднѣ вѣрѣ, отсвѣнь нѣколцина изневѣрци *Павликяни* зъвими Българи. Нъ въ настоящое врѣмя Папищаши и други отцѣпници нападнѣли сѣ' на Българы и заузѣли се сѣ' да впосѣѭть раздоръ и отцепление между нами. Многи съ убрьснѣты мустаци и разновидно ублечени Римъ-попови последници и Англо-Американски учители, скытѣть се по Българиѭ и трудѭть се съ лицемѣриемъ да прильстѭть простодушнаго народа, обыщаѭще му льжовно много работы! Нъ тѣхна цѣль и намѣрение нищо друго не е, отсвѣнь да уничтожѭть нашѣ народность и да се ползувѣть отъ нашѣ слабость! Въ Австриѭ (въ Темишкы-Банатъ) има нѣколко села Българи, приселивше се тамо послѣ падения Българи, кои говорѭть еще чисто Българскы языкъ, увьрдили стары нашы обичаи, носѭть и одѣяние старо-Българско, нъ приѣшме на се-лѣ католишкѣ вѣрѣ, въ врѣмя Марии Терезии, изгубили народность си конечно! То благородно чювство изчезнѣло вѣкы отъ тѣхъ! Тии нѣщѣть вѣкы да знаѭть нищо отъ своѣ сродство съ другимъ Българъмъ, своимъ еднокрьвнимъ братиемъ. Тии *знаѭть Римъ-попа и друго нищо!* А на единородны и единовѣрны си нѣкогашь братии

Българы гледѣть днѣсь съ злобнѫ ненависть и мързость! То имъ сѫ' надѫхали Римъ-попови свѫщеници. Той исты духъ сѫществува и вътрѣ въ Българиѭ между малочислены брой на Папищашы Българы *Павликяни*. Тии, какъ то въ общѣ всѣмъ вамъ е познато, ненавиждѫть насъ тѣхны единородны братия, дотолко, щото и *каракаури* — (гяури) чърны невѣрницы ны зъвѫть! *Папищашки попови*, до толко сѫ' гы раздвойли отъ насъ, щото единъ *Павликянинъ Българинъ*, за нищо не има да открадни отъ православнаго Българина, да го наклевети, да го издадѣ, и даже, ако му прилѣгни, да го убие безъ никаквѫ причинѫ само отъ религиознѫ злобѫ! Такова нѣщо сѧ е случило прѣди нѣколко годины въ Пловдивъ, дѣ единъ Павликянинъ съдруженъ отъ злодѣйцы Турцы онъ самъ избилъ нощиѭ цѣло семѣйство жены и невинны дѣвици отъ Чѫлоковъ родъ! Такова исто сѧ е случило не отколѣ и въ село Сопутъ, дѣ пакъ единъ *Павликянинъ* отъ ближны села, извыка нощиѭ съ измамѫ хаджи Георгювъ сынъ . . . . . и го уби край село! и други такива много злодѣяния сѫ ставали отъ *Павликяны* на православны Българы. *То сѧ е творило отъ само пустовѣрско чювство, кое имъ сѫ' надѫхали попови имъ!* азъ видѣхъ въ Австриѭ такива много примѣры, дѣ множьство Сърбы, кои сѫ' приѣли папащешкѫ вѣрѫ, *шокци* зъвими, гледѫть на свои единородны братия, православны Сърбы, съ непримиримѫ враждѫ и, хранѭще противо тѣхъ злобѫ и ненависть, издавѫть гы ежеднѣвно! Такъ исто и въ слободнѫ Грьцинѫ, дѣ сѫществувѫть также *папищашии Гърцы*, въ островъ Тиносъ, Сирѫ и другъдѣ, ненавиждѫть единородны си братиѫ православны Грьцы. и не само въ врѣмѧ освобождениѧ Грьции имъ сѧ противодѣйствували, издаваѭще гы непринѧтелю, нъ и ежедневно имъ припѧтствуѭть на всѣко полезно дѣло! а въ Турциѭ Армѧни и Армѧнокатолици въ истое положение сѧ нахождѫть. *То исто искѫть тии свѧты Петрови наслѣдници да направѭть и въ Българиѭ;* да впосѣѭть общый раздоръ и отцѣпванье, щото братъ брата да намрьзи, сынъ баща, мати дьщериѭ! тѫй разпространяѭть тии христовое учение! Вмѣсту любовь учѭть ненависть! вмѣсту миръ впосѣвѫть мълвы и раздоры! дѣ е стѫпилъ тѣхенъ кракъ, то мѣсто безъ раздоръ и мълвѫ не е остало! Любопытный нѣка чьте разны съчинениѧ да узнай що сѫ' стрували и струвѫть ежеднѣвно въ Азиѭ и другадѣ, а нъравственое развръщение до кой стѫпень заблѫждениѧ е достигло тамъ, дѣ тѣхна власть сѧ е удворила, срамно и стыдно е да помысли чьловѣкъ, а камо ли да казва! *Сами тии свѧщенници зъвими развращаѭть народа; тѣмъ сѧ жърствува чистаѧ и нѣжнаѧ невиность! . . . . Вардете сѧ, братия.*

Ангелъ Теодоровъ
АДВОКАТЪ
БУЕ

1

2.

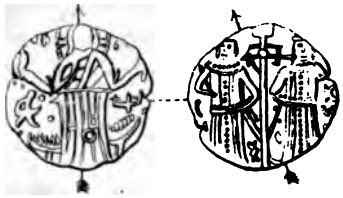

3.

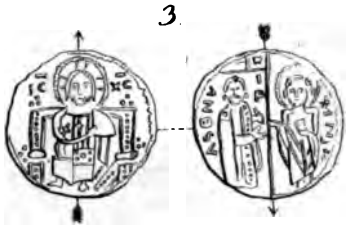

4.

5

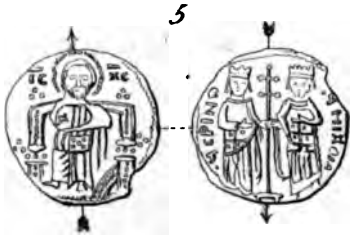

6.

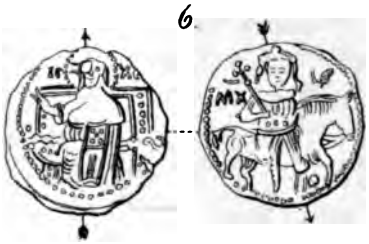

7.

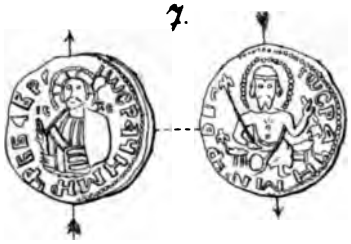

8.

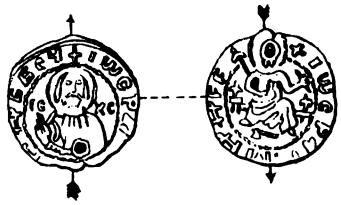

9

10.

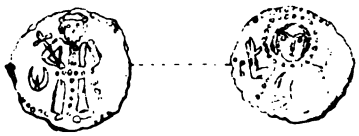

Д-ръ Теодоръ Иванчевъ

ДЕСѧТЬ СТАРИ БЪЛГАРСКИ ПѢНЫЗИ.

(снѣти отъ Гласника Дружъства Сърбскыѧ Словесности)

I-ый.

На еднѣ му странѣ е Іисусъ Христосъ, какъ то обично сѣди на прѣстола съ надписъ до главѣ ІС ХС. Отъ другѣ же странѣ, царь обгърнѣтъ съ царскы турпань (мантиꙗ)[38]), имѣѭщъ вѣнецъ на главы и дьржѧщъ въ десницѣ си дьльгъ крьстъ, кому долный край допира до земы, а въ лѣвѣ си рѣкѣ има царскѣ ꙗбьлкѣ съ крьсть (крѣгъ узначѧѭщъ дьржѧвное пространство или земѭ). До крака си на лѣвѣ странѣ има ѕвѣзда, а около си съкратенъ надписъ отъ лѣвѣ странѣ горѣ АСѢ — Асѣнь, отъ дѣснѣ же ꙗ — царь, а подъ него отъ лѣво: БЛ., а отъ дѣсно ГА — Бьлгарьмъ, съвъкупно: *Асѣнь царь Бьлгарьмъ.*

Той-зи хубавъ срьбьренъ пѣнꙗзь е намѣренъ отъ Г. Стеф. И. Верковича нѣгда си въ Руманиѭ (Тракиѭ) и сега сѧ находи у него.

Въ Гласнику дружъства Сърбскыѧ Словесности свѭзка V., изтьлкувано е ѧСЕ — Ясенъ и БЛ-ГА — Блгара, нъ то не е право. Право е: Асѣнь царь Бльгарьмъ; рѣчь *Асѣнь* е съставена отъ *а* отрицатьлно равно *не* и отъ *сѣнь* — засѣнение, тьмнота. *А-сѣнь* значи нетьмный, незасѣненый; свѣтлый приносно. Подобни ней рѣчи на Бьлгарскы ꙗзыкъ имамы съ *а* отрицатьлно съставены и слѣдныѧ: ꙗсно съставено отъ *а* или ꙗ ублагозвучено и отъ сьнь — сѣнь — тьмнота, *ꙗсьнъ*, *ꙗснъ* съкратено, въ срѣдны же родъ *ꙗсно* — нетьмно. *Ꙗлова* крава, *ꙗлова* овца и *ꙗловина*, съставени отъ *а* или ꙗ отрицатьлно и отъ *ловъ* — ловити, ловѭ — хващамъ, залавꙗмъ, ꙗ-лова — онаꙗ, коꙗ не лови въ утробѣ си, какъ то и за жены сѧ казва, *ꙗ-лова жена* — нераждаѭща. Атила (собственно Бьлгарско имѧ) отъ *а* отрицатьлно и отъ *тилъ*, край, тлѣнне, *Атила* — безкрайный, нетлѣнный, и приносно непобѣдимый или отъ *а* и отъ *тулъ* — кѫтъ, затуление, тьмнота, Атула, Атила, не-тьмныи — А-сѣнь и приносно неутулимый, непобѣждаемый и проч. Такива имѧна въ старость, имали сѧ твьрдѣ много стари Бьлгари и Елени и еще и до днѣ имѫть.

Той-зи пѣнязь е царь Асѣнювъ, кой е царувалъ отъ 1186 до 1195 какъ то изслѣдовахмы въ настоящее съчинение.

II-ый

Пѣнязь срьбьренъ тажакъ 16 грана, находи са въ збиркѧ Г. Дим. Лоліо търговца и спедитора у Земунъ.

На еднѧ му странѧ е Іисусъ Христосъ, стоящъ прѣдь прѣстола и благословящъ съ двѣ си рѧцѣ; до главы му е обычный надписъ [illegible] отъ дѣснѧ странѧ е буква АСѢ: отъ лѣва же ф, кое значи *Асѣнъ царь*.

На другаж же странѧ: два царски лика (образи) стоятъ единъ до другиго въ великолѣпно одѣяние; а между имъ посрѣдѣ е двострѧчьнъ крьстъ. Надписъ же, оть кого са виждѧтъ нѣкои си слова, не можи са рѣпи тъчно що значи. Въ Гласнику Дрѣжьства Сьрбскыѧ Словесности по догажданиемъ е писано: DV — DUX — кнезъ; нъ то е съвсѣмъ погрѣшено мнѣние; защото Бьлгарски царие никогы нѣсѧ носили тытулъ *кнезь*, а всегда *царь* или *самодържьцъ*. Ные видѣхмы и знаймы, чи Асѣнь, кому са относи той-зи пенѣзь, носилъ тытулъ *царь*. Въ надписъ Асѣнѧ втораго сына му, казва: *азъ Іоанъ въ Христа Бога вѣрны царь и самодържецъ Блъгаромъ сынъ стараго Асѣнѣ царѣ*, а нѣ кнѧза!

III-ый

Пѣнязь срьбьренъ, тажакъ 19 грана, находи са въ збиркѧ господ. съвѣтника Лазарѧ Арсениевичѧ въ Бѣлградъ. На еднѧ странѧ му е Іисусъ Христосъ, по тогдашны обичаи, а на другѧ е светецъ, придажщъ царю знаменъ (прѣпорецъ, хорѧгва — баирякъ) дьржавы, на кого са види и звѣзда; царъ же гологлавъ, въ дьлыгъ царскы турпань, приѣма съ десницѧ си знаменъ, а въ лѣвѧ си рѧкѧ дьржи свитакъ книгѧ (а нѣ кратакъ скиптръ, какъ то е въ Гласнику писано), кое можи са тьлкува, книга дьржавы, закони правлениѧ. На лѣвѧ странѧ при светеца е надписъ, кого въ Гласнику тьлкувѧтъ SMN — SIMEON? а на дѣснѧ странѧ до царѧ: ASEN — Асенъ; той-зи пѣнязь отдавѧтъ Михаилу II Асѣню царю Бьлгарскому (?). Това обаче сичкое погрѣшено, по моему мнѣнию. Ные же тьлкувамы такъ: Асѣнь пьрвы е признатъ за царь отъ Бьлгары въ Търново въ сѧщо врѣмѧ, кога са е почнѧла битка противо Византийцевъ 1186. л. и помазалъ го е Бьлгарскы тогдашны Патриархъ Іоанъ светый въ Търново, какъ то и другадѣ говорихмы о тому. Ето навождамы пакъ онова що казо тому нашъ народенъ паматникъ, Царственикъ. „Въ тыѧ врѣме беше Патриархъ въ Търново Іоанъ светый кой то къту глѣдаше

многое озлобленіе Болгарское отъ Грековъ, многу слези проливаше предъ Бога и молеше сѧ, да ги избави отъ това порабощеніе греческо. Въ единъ же день като плачеше, ꙗви му се сватый великомученикъ Димитрій, кого то сички те благочьстиви цари Болгарски, отъ Михаила (Бориса) благочестиваго царѧ до сватаго Іоана Владимира (?) почитаха и славеха въ Терновъ, той, думамъ сватый великомученикъ Димитрій, ави му се и му рече: „Помену Богъ домъ и родь цареи Болгарскихъ, и ме посла на помощь и обновленіе царство Болгарское. Тѣмже да поставишь Асѣнѧ царѧ Болгаромъ и Богъ ще буде сосъ него, и ще воздвигни скиптеръ Болгарскіи.“ И така Патриархъ по повеленію сватаго позва Асѣнѧ изъ Влахіѧ и Петра брата неговаго, които бѣха отъ рода царскаго внуци Гавриила сына Самуилова. Послѣ повеле Патриархъ и соградиха въ Терновъ церква прекрасна во имѧ сватаго великомученика Димитріѧ, и като се соверши созва епископи и народъ много на освященіе церквы. Като освати же церквата, зема вѣнецъ и багряница царска и вѣнчѧ Асѣнѧ на царство Болгарское, и каза народу, защо му е повелѣно отъ Бога чрезъ сватаго Димитріѧ, да го вѣнчае на царство и така народъ отъ радости выкаха велегласно: „*Да живитъ Асѣнъ царъ на многаѧ лѣта, Асѣню царю Болгарскому многаѧ лѣта!!! и Іоану блаженѣйшему Патріарху Терновскому и всеѧ Болгаріи многаѧ лѣта!!!*

Въ страниѧ же 46 въ Царственику казва „намерува се въ стары рукописны книгы, защото по преставленіѧ Патріарха сватаго Іоанна, който возведе Асѣнѧ на царство, какво то се горѣ рече, позва Асень отъ Охрида сватаго отца Теофилакта, и постави го въ Терновъ Патріарха. И Теофилактъ сватый просвати, и очисти сичка та Болгаріѧ отъ ереси, кои то въ тыѧ времена бѣха многу въ Болгаріѧ.“

Отсвѣнь Царственика ето що казва и една друга Бьлгарска кратка историы, рѫкопись коꙗ сѧ находи у насъ.

„Болгари немогоша терпѣти великое насиліе отъ Грековъ но поиша вси и избиша всю греческу войску: що бѣху у Болгарию и не бѣ таковии достоенъ человѣкъ за царѧ тогда ꙗви сѧ сватый Димитрій сулунскій патріарху терновскому Іоанну и рече ему Асѣна гавріилова сына що е заточенъ Самуиломъ у Влахію приведите его на царство и онъ умиритъ будетъ всю Болгарію почитаху бо Болгарскіи цареи сватаго Димитріѧ и икону его украшаху, того ради помагаше имъ. Тогда вси изволиша и призваша на царство отъ Асѣнѧ Калимана прозванаго въ лѣто Христово ҂ѕ҃рпв.“

Сички историци сѫ съгласни, чи Бьлгари въ него врѣмѧ употр били това срѣдство, т. е придумали народа, чи св. Димитрый ще и

помага, и така е почнѣла битка съ Византийцы, подъ прѣдводитьлствомъ Асѣна, кой е носилъ и царскы вѣнецъ на главы, а братъ му Петъръ е осталъ въ Търново да управлѣва вътрѣшны дѣла. Таково религиозно срѣдство не е можало да сѧ извърши отсвѣнь чрѣзъ свѧщенства. Ные нѣмамы никаквы доказатьлства ѥще открыти, до колко е мнѣ познато, за подирь паденіѧ Българскаго царства подъ византийскѣ власть, отъ врѣмѧ Самоиловаго сына, до Асѣнѧ пьрваго, да ли Българское свѧщенство съвсѣмъ е было уборено и замѣнено отъ Гърцы, какъ то днѣсь, или само патриаршескы имъ чинъ и тытуле е былъ подчиненъ цариградскому Патриарху? Мое мнѣние е последное и на това имамы и доказатьлство отецъ Паисиево описание, кой, какъ то видѣхмы, казва чи въ такива врѣмена, т. е. кога сѣ подпадали Гърци подъ Българскѣ власть или Българи подъ грьцкѣ, свѧщенство си оставало по прѣжному, и Гърци послѣ привзѣтіѧ Турковъ уборили и уничтожили Българскыѧ свѧщеноначѧлства и замѣнили гы отъ Гърцы. Отецъ Пайсый, кои описва злоупотребление Грьковъ доволно, не е писаль туку тѫй това нѣщо, нъ види сѧ да е наишалъ нѣгдѣ си писано о тому; защо онъ казва на едно мѣсто въ исторіѫ си, чи виждалъ и нѣколко старо българскы рѫкописи и даже напечѧтаны въ врѣмѧ послѣдныго Шишмана (?). Какъ и да е то сѧ види явно чи Българско свѧщенство е дѣйствувало наймного тогава да сѧ освободи народъ отъ Византийскѣ власть и да си възобнови царство и Патриаршество независимо.

Чи Българиѧ не е была въ тѣхъ врѣмена съвсѣмъ заробена, нъ имала нѣкаквы си права и по-голѣмаѧ часть е была управлѧема отъ Българы, имали и нѣколко твърды крѣпости по высокыѧ горы въ своѫ власть, то и сами Византийски списатели свидѣтьлствуѫть. Кедринъ въ томъ II стр. 665 — 667. (Вишь Райчѧ) казва. „По внегда Василій Імператоръ подложилъ былъ Болгарію Римской Імперіи, ничего въ ней премѣнити не хотѣ, но опредѣли, да отъ своихъ князей правлѧема будетъ, и въ своихъ обычаехъ, якоже при Самуилѣ кралѣ останетъ:"

Ные знаймы отъ повѣстности, чи Ас[illegible] братъ му Пет[illegible] прѣди да сѧ дигнѧть, ходили при Визант[illegible]оръ и иска[illegible] какаквы си права и мѣста на Ѣмъ. То, а[illegible] была Бъ[illegible] съвсѣмъ заробена, и свѧщенство ѝ съвсѣмъ [illegible]кено и за[illegible] отъ Гърцы, тии не быхѣ смѣили да учинѣть та[illegible]хикѣ, и[illegible] зантийскы дворъ бы гы наказалъ смьртиѫ з[illegible] видимы, чи тии ходил[illegible]ли такова нѣщ[illegible] щалъ византийскы дв[illegible]ѣлъ съ пр[illegible]

ѣли въ Търново и почнѫли бои съ Византинцѣмъ. Отъ свидѣт
тва отца Пайсиѭ и Кедрина и отъ таѭ Асѣнювѣ постѣпкѣ дока
ѧ ѩвно, чи Бьлгариѭ и въ тѣхъ врѣмена имала си кнѧзи и св
вѧщенство, нъ завысими отъ Византийскѣ дьржавѣ. Многи Бьлга
ки войводи сѣ' придали на условыѧ да останѣть пакъ на чиноѩ
и, т. е. да управѭть области по прѣжному.

Ные убо, основаѭще сѧ на вышейзложеныѧ, тьлкувамы тосъ бьл
арскы пѣнѩзь, чи свѧтецъ, що сѧ види на него, е свѧты Іоанъ тог
ашны Патриархъ, кого си е народъ привъзгласилъ, вѣнчавшый Асѣ-
ѧ пьрваго на царство, придава му прѣпорецъ, на кого стои ѕвѣзда,
зображаѭща възрожденаѭ свободѣ и спасение, какъ то Ветлеем-
каѭ ѕвѣзда, и слова могѣть сѧ чьти S ION — свѧты Іоанъ. А сло-
а що сѣ на латинскы писани, то Бьлгари норочно сѣ' гы на той-зи
ѩзыкъ писали, да сѧ разпространи и узнае по сичкѣ Европѣ, съ той-
и пѣнѩзь (монета), чи тии си вѣнчали за царь и императоръ Асѣ-
ѧ, какъ то и слова IP — IMPERATOR, кои сѧ виждѣть между гла-
и му и прѣпорцу показвѣть; защо то въ тѣхъ врѣмена, какъ то е
найно, Латинскы ѩзыкъ е былъ пьрвы въ Европѣ, а най паче въ
рѣмѧ крьстоносныхъ походъ. Такива съ латинскы слова пенѣзи и
Сьрбски има много, какъ то сѧ виждѣть въ Гласнику Дружьства Сьр-
кыѧ Словесности. А да сѧ отсичѭть такива пенѩзи, изображаѭщи
ѩцарение новихъ царей за вѣчно възпоманание, то е было и старъ
ичаи, какъ то и днѣсь ѥще го има въ Европѣ. Той-зи важенъ
нѣзь доказва ѥще необоримо, чи Папа никакво участие не е зѣлъ
Бьлгарскы тогдашны дѣла, какъ то сѧ стараѭть Папищаши съ ль-
зны си *легенды* и *папскы булы* да ны изльжѭть! А въ нашъ дра-
ѣнны паматникъ, Царственникъ, не е напусто записано, чи *Блаже-
ный Іоанъ свѧтый Патриархъ Търновскы* и *всеѩ Бьлгарии* вѣнчалъ
ѧ пьрваго на царскы прѣстолъ.

IV-ый

а еднѣ странѣ му е: Іисусъ Христосъ сѣдѩщъ на прѣстола
славѩщъ.

ъ другѣ же странѣ е царь съ вѣнецъ на главы, въ свѣтлѣ
съ дѣсницѣ си дьржѩщъ скиптръ съ крьстъ на краѩ му, а
рѣкѣ мѣтнѣлъ на гьрды; около му е съкратенъ надпись ц҃р
свѧтслав = царь Бьлгаръмъ Свѩтославъ. Той пѣнѩзь сѧ
танъ въ Одешкы Алманахъ и отъ тамо е снѣть въ Гла-

Свытославъ е царувалъ отъ 1294 год. до 1323. Сестрѣ Свытославовѣ е ималъ за женѣ Сьрбскы краль Стефанъ, призваный Дечанскый.

V-ый

На еднѣ му странѣ е Спаситель, какъ то и въ по прѣдны, а на другѣ посрѣдь пѣнѧзѧ е дьлгъ двострѣченъ крьсть, дѣлѩщъ го на двѣ равнѣ половинѣ и допиражщъ на нѣкаквы си крачка; отъ двѣ страны до крьста стоѫтъ двѣ царски лица, богато облѣчены и съ вѣнцы на главы, всѣко отъ тѣхъ дьржѩще съ еднѣ рѫкѣ крьста, а другѣ си имѣѭще на гърды; надписъ е чистъ българскы, до лѣваго лика Ц. МІХАІЛ = царъ Михаилъ; а до дѣснаго ·.·Ц. ЕРІНА= царица Ерина.

Той-зи хубавъ и твьрдѣ чисто съхраненъ срьбрьнъ пѣнѧзь, таѫ 27 грана, находи сѧ такожде въ збиркѣ Господ. съвѣтника Лазарѧ Арсениевичѧ въ Бѣлградъ.

VI-ый

На еднѣ му странѣ е: Іисусъ Христосъ по обичному сѣдѩщъ на прѣстола, а на другѣ е царь ѣздѩщъ на конѧ, съ вѣнець на главы и съ скиптръ въ рѫкѣ, кои укончае у крьстъ; надписъ на лѣво до царѧ: М̃ = Михаилъ, а на дѣсно ѱ= царь, т. е. Михаилъ царь.

И той-зи хубавъ и рѧдъкъ срьбьрьнъ пѣнѧзь находи сѧ въ знаменитаѫ збиркѣ г. Стеф. И. Верковичѧ.

За 5-ый пѣнѧзь, въ Гласнику сѧ тьлкуе: Михайлъ II. Асень II. царствувавшы отъ 1217 до 1241, а 6-ый: Михаилъ Асѣнь II. царствувавшъ отъ 1245 до 1258. Не имѣѭще по настоѩщему врѣмѧ да сѧ разпространимъ въ дьлгы и обшырны изисканыѧ о тимъ, бѣлѣжвамы само нѣколко си извлеченыѧ за това имѧ Михаилъ и Асѣнь цари Български.

БЪЛГАРСКИ ЦАРИЕ НА ИМѦ МИХАИЛЪ.

Борисъ въ крьщение (866) Михаилъ. Михаилъ Симеоновъ сынъ крьстенъ на дѣда си Михаила — Бориса.

Асѣнь пьрвы ималъ два сына, Іоаннъ и Александръ; Іоаннъ сынъ Асѣнювъ (отъ 1218 до 1241) ималъ тоже два сына Каломана и Михаила. Той Михаилъ, сынъ Асѣнѧ втораго, былъ убитъ отъ стрыковаго си сына Каломана въ окрьстность Търнова, къту ходили на ловъ. Михаилъ сынъ Асѣнѧ II. былъ жененъ съ дьщерѭ Мачванскаго бана Ростислава и [illegible] ѣлъ бой съ Ватаци.

Подиръ Михаила сѧ въцарилъ убиецъ Каломанъ, а подирь него Мичю зѣть Асѣнѧ II. Мичовъ сынъ Іоаннъ ималъ за женѫ дьщерѭ Михаила Палеолога, Иринѫ; той Іоаннъ, Мичювъ сынъ, былъ призванъ — Асѣнь, къту внукъ Асѣнѧ II. отъ дьщерѭ му, Мичюва женѫ.

Михаилъ сынъ Костадина (Тиха, Жека или Шишмана) кой е былъ роденъ отъ прочютаѭ сплѣтницѫ Мариѭ Гъркыниѭ племеницѫ М. Пелеолога и дьщерѭ сестры его Евлогии.

Михаилъ сынъ Страшимирювъ, видинскаго намѣстника, кой е ималъ за женѫ дьщерѭ Милотиновѫ, Сърбскаго кралѧ, Недѫ или Недѣлѭ. Отъ Недѫ е роденъ Шишманъ и Іоаннъ. Той Михаилъ оставилъ Недѫ и зѣлъ Теодорѫ, Гъркыниѭ дьщерѭ Палѣолога Андроника стараго. Заради таѭ причинѫ е станѫла страшна и крьвопролитна битка (1330) между Сърбы и Бьлгары. Сърбы е прѣдвождалъ лично краль Стефанъ Урошъ и младый му сынъ Стефанъ Душанъ. Сръжение е станѫло при рѣкѫ Моравѫ на поле Добриче, при Топлицѫ, съ голѣмо крьвопролитие и упорность и отъ двѣ страны. Съ Сьрбомъ имало и Рагузынцы наѣмнѫти. Михаилъ царь Бьлгарскы сѧ е наранилъ тѧшко въ таѭ страшнѫ сѣчь и паднѫлъ е отъ конѧ си, дѣ сьрбски воини сѫ' го убили и тѣло му отнесли кралю си.

Михаилъ сынъ Александра Шишмана. Пьрво сръжение Турковъ съ Бьгаръмь станѫло 1365 (спорѧдъ Влашкѫ лѣтопись). Турцы е прѣдвождалъ Амуратъ, а Бьлгары Асѣнь, сынъ Александровъ, кой е погинѫлъ тамо. Послѣ гы прѣдвождалъ другый му сынъ Михаилъ и продьлжѧлъ биткѫ, нъ и онъ е погинѫлъ вь бойное поле.

Слѣднии же надписи ми сѫ съобщени отъ Г-на А. Дукиади, кои сѫ' снѣти въ 1827. отъ одного Гърка въ Мисемвриѭ.

(Μία εἰκὼν εὑρίσκεται εἰς τὴν Μησέμβριαν εἰς τὴν μητρόπολιν της παναγίας φερμένη ἀπὸ τὸ Παναγία-Μπουνὰρ, οὕτινος τὸ ὕδωρ πηγάζει ἕως τὴν σήμερον, εἰς τὴν ὁποίαν γράφονται τὰ κάτωθεν.)

Βασιλεύοντος τοῦ εὐσεβεςάτου μεγάλου βασιλέως Ἰωάννου Ἀλεξάνδρυ μετά τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μεγάλου βασιλέως τοῦ Ἀσὰν τὸν ἐκ χρυσαργύρου τοῦτον κατασκευασθέντα κόσμον ταύτῃ τῇ πανσεβάστῳ καὶ θείᾳ εἰκόνι φιλοτίμως ἐθέμην.

Κἀγὼ ὁ περιπόθητος καὶ γνήσιος θεῖος τοῦ πανυψηλοτάτου Ἰοάννου Ἀλεξάνδρου βασιλέως ἀνεκαίνησα τὴν πάνσεπτον καὶ θείαν εἰκόνα τῆς ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Ἐλεούσης.

Προσέθηκεν ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ ἓν εὐαγγέλιον κεκοσμημένον, δυσκοπότηρον ἀργυροῦν, λαβίδα ἀργυρᾶν, θυμιατήρια ἀργυρᾶ, ποδίαν καὶ ἑτέραν

ποδιὰν, ἐπιτραχίλια μετὰ μαργάρων, οὐράλια δύο μετὰ μαργάρων, ὑπομανικα δύο ξευγάρια, δύο μεταξοχρυσογλαβάρικα.

Ἀρὰν καὶ αἷμα ἐπιπροθήσομαι εἰς τὸν νωσιφήσαντα ἢ χρυσὸν ἢ ἄργυρον ἢ βιβλίον, ἵνα κληρονομήση τὰς ἀρὰς τῶν 318 *θεοφόρων πατέρων, καὶ ἡ μερὶς αὐτοῦ μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα, ἢ κεφαλὴ ἢ πατριαρχεῖα, ἢ ἐξουσία ἤτις τῶν τυχόντων.*

Ἐνθάδε κεῖται ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Ματθέσα ἡ Καντακουζηνὴ Πελαιολόγηνα.

— Ματθέσα ἢ Ματθέα ἡ Καντακουζηνὴ, ἥτινος ὁ τάφος ὁρᾶται ἐν τῇ ἐρειποθείσῃ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως Μεσημβρίας, ὑπεῖρχε θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου καλουμένη Μαρία, συζευχθεῖσα τῷ 15. *ἔτει ἡλικίας Μιχαὴλ, υἱοῦ Ἀσάνη, βασιλέως Μυσίας καὶ Βουλγαρίας, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ὑποδεῖσα τὸ μονοχικὸν σχῆμα, μετωνομάσθη Ματθέα. οὗτοι οἱ δύο οἶκοι εἶσαν συξευγμένοι ἐπιγαμβρίας ἐκ τῶν Καντακουζηνῶν καὶ Παλαιολόγων. —*

Приводъ на Българскы.

Нахожда сѧ въ Мисемвриѭ въ митрополии една икона (образъ) всесвѧтѣйшии (Богородицы) принесена тамъ отъ Богородеченъ-младенецъ, отъ дѣ и до сега извира вода на коѭ сѧ писани слѣдныѧ:

Царствуѭщу Благочьстивѣйшему великому царю Іоанну Александру съ сына си Асѣнѧ великаго царѧ, любочьстно украсихъ срьбромъ и златомъ таѭ всепочитаемаѭ иконѫ.

И азъ прѣлюбезный и истинный вуика всевысочѧйшаго Іоанна Александра царѧ подновихъ всечьстнаѭ и божаѭ иконѫ прѣблагословѣнѣйшыѧ владичицы нашыѧ Богородицы помилуѭщыѧ.

Прибавилъ въ таѭ обитель едно украсено евангелие, чашѫ и блюдо (дискосъ) срьбьрны, рѫчицѫ (клѣщицы, щипцы) срьбьрнѫ, кѫдилницы срьбьрны, пристилкѫ и другѫ пристилкѫ, навратницы (епитрахили) украсени бисеромъ, два поѧса съ бисерь украсены, рѫкавици (нарѫкавиицы) двѣ двойкы (чифта), двѣ отъ копринѫ и злато, главницы (?) була, (*μεταξοτοχρυσογλαβάρικα*) (?)

Клѣтва и крьвь поставищѫ, кой то освои или злато или срьбро или книгѫ, да наслѣди проклѣтыѧ 318 богоносцевъ отцовъ, и дѣлъ неговъ да бѫдн съ придателѧ Іуда, или глава или Патриаршиѧ, или власть или кой и да е другы.

Тукъ почива рабыѧ божѧ Матеса Кантакузина Палеологина.

— Матеса или Матеѧ Кантакузинова, коей гробъ сѧ види въ развалена чьрковѫ града Мисемвриѧ, была дьщи самодьржца Андрони-

ка Палѣолога, назоваема Мариꙗ, бракосъчитавша сѧ въ 15 лѣто възраста си съ Михаила сына Асѣнѧ царѧ Мисии и Бьлгарии, и послѣ смьрть мажѧ си, облѣкшꙗ иночьскый чинъ, приманува сѧ Матеꙗ; тѣй-зи два дома бѣхѫ съпражени сватсвомъ отъ Кантакузиновцы и Палѣологовцы. —

Това послѣдно разꙗснение не ми е ꙗвно, да ли тамо нѣгде си е было записано или отъ снѣвшаго тѣхъ стары надписи е прибавено? Нъ види сѧ да е прибавено; защо то въ истаж запискѣ казва: *ταῦτα ἐκοινοποιήθησαν τῶ κ. Α. Δουκηαδη τῷ* 1854. *ἀπρηλ.* 18. *ὑπὸ τοῦ κ. Θεοδῶρου καραγιόξοογλου εκ Μησημβριας, ὅς τις, τά ἐμυήθη ἐν Κωνσαντινοπόλει παρὰ τοῦ Μακαριοτάτου Συναΐου Κωνταντίου.* — Тѣй-зи сѫ съобщени господину А. Дуковичу 1854 Април. 18 отъ г. Тодора Карагіозооглу отъ Мисемвриж, кой гы е почьрпалъ 1827. въ Царыградъ отъ Блаженѣйшаго Синайскаго Константиꙗ. —

Между Бьлгарскы сватыи сѧ споманува и царъ Іоанъ Михаилъ Бьлгарскіи.

Между византийско императорско домородство е имало и Асѣнювска фамилиꙗ, коꙗ е траꙗла до падениѧ и изтрѣблениѧ империи.

Навождамы и слѣдное съборно дѣꙗние о бракосъчитанию Андроника, постараго сына Іоанна Палѣолога, съ Керацѣ дьщержь Бьлгарскаго царѧ І. Александра: *Πρᾶξις συνοδικὴ γενονυῖα περὶ τῆς συμπενθερίας τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων, Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων κύρ Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀσάνη ἐπὶ τε τω βασιλεῖ κὺρ Ἀνδρονίκω τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως Παλαιολόγου καὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων. Μηνὶ αὐγ. ιξ.* (17) *ἡμέρᾳ δευτ. ἰνδ. ἡ* (8) *ἔτους ϛ ω ξ γ* (6863 — 1355). *Συνήλθομεν πάντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τοῦ παναγ. πατριάρχου — ὁρισμῷ τοῦ βασιλέως — καὶ κοινῶς διασκεψάμεθα περὶ τῆς συμπενθερίας καὶ λοιπῆς καταστάσεως τῆς γεγονυῖας μεταξὺ τῆς βασιλείας αὐτοῦ — — καὶ ὑψηλ. βασ. τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀσάνη — ἐπὶ τῷ κραταιῷ — βασιλεῖ κὺρ Ἀνδρονίκῳ Παλαιολόγῳ καὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ ὑψηλωτατου βασιλέως τῶν Βουλγάρων κυρὺ Κυράτξα — καὶ κρίναντες εἰς ὅσην ἀφωρᾷ τοῦτο κοινὴν σύστασιν καὶ ὠφέλειαν τῶν χριστιανῶν Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων καὶ βλάβην τῶν ἀσεβῶν — ἤδη ἀπὸ κοινῆς γνώμης καὶ ψήφου συμφωνοῦμεν καὶ ἀποφαινόμεθα* (приводъ): Съборно дѣꙗние бывшее о сватовщинѣ самодьржца Римляномъ (Византийцѣмъ) Іоанна Палѣолога и царѧ Бьлгарскаго господарѧ Іоанна Александра Асѣнѧ — за царѧ господарѧ Андроника сына царѧ Палѣологова, и дьщержь царѧ Бьлгарскаго. Мѣсеца Авг. 17. дьнь понедѣлникъ индикт. 8 година 6863—1355. Собрахмы сѧ сички архи-

ереи ведно съ всесвят. Патриарха — повеленнемъ царя — и разсѣдихмы общо за таѭ сватовщинѣ и за прочаѭ погодбѣ бывшаѭ между царства его — — и высоч. царя Бьлгаръмъ, Іоанна Александра Асѣня — за дьржавнаго царя господаря Андроника Палѣолога и дьщеры Высочайшаго царя Бьлгаромъ господарины Кирацы — и разсѣдивше въ какво общо съставение и ползѣ ся относи таѭ сватовщина всѣмъ Христиѭнамъ Римлянъмъ (Византийцѣмъ) и Бьлгаромъ, а въ пагубѣ нечестивимъ — сега съ общо мнѣние и рѣшение ся съгласѣвамы и ся подписвамы. — Послѣ слѣдовѣть 15 архиерейски подписи. (Вишь о Сербіи въ ея отношеніяхъ къ съсѣднимъ дьржавамъ, и проч. В. Григориевича Казань 1859.)

VII-ый

Отъ еднѣ странѣ му е образъ Христа Спасителя до поиса, благословыща съ дѣсницѣ си, при главѣ І҃С Х҃С. около края же пѣназа е надписъ: Іѡ СРАЦИМИР ЦР Б БЛВР: — Іоанъ Срацимирь царь Бльгарьмь Благовѣрны.

Отъ другѣ же странѣ царь сѣдѭщъ на прѣстола, съ коронѣ и около главѣ му вѣнецъ славы, въ дѣсницѣ си дьржи скиптръ, кой укончава на края съ кринъ; а въ лѣвѣ си рѣка дьржи свитакъ книгы; на ѣглове же прѣстола по единъ кринъ, а надписъ е се сѣщый какъ то и отъ другѣ странѣ пѣназа.

Той-зи пѣназь е срьбьринъ и има тажесть 16 грана, находи сѧ въ Бѣлградскы лицеумъ.

VIII-ый

Той е подобенъ съвсѣмъ на вышеописаный пѣназь, тажакъ 19 грана и другаго кроя, кое ся различава отъ крьста що е надъ главѣ Спасителя и до царювѣ главѣ, сѣкира подъ крака царя. Той е тоже срьбьренъ и находи ся при Попечитьлства просвѣщенія у музеумъ въ Бѣлградъ.

IX-ый

На еднѣ му странѣ: Іисусъ Христосъ стоѭщъ правъ и съ двѣ рѣцѣ благославыщъ; около главѣ му е вѣнецъ славы и надписъ не добрѣ изрѣзанъ ІС. Хр. долѣ же у задь лика Спасителя е столъ безь наслонения; на двѣ страны же ся находи по слово, на дѣсниѭ: С. а на лѣваѭ: Ж. (?)

Отъ другѣ му странѣ: двѣ лица къту царь и царица съ царскы вѣнцы на главы, въ великолѣпны с[illegible]ы, и едно отъ тѣхь дьржи скиптръ, а съ другы си рѣц[illegible] [illegible]сягѣ си; между нимъ

е дьлыгъ стагъ, доло на три крачка опираящъ, съ по еднѣ звѣзда; отъ двѣ страны до образы и отъ дѣсно и отъ лѣво сѧ виждѣть сложены слова нъ непрочитаемы. Той пѣнѧзь сѧ находы у частно лице въ Прагѣ. Това е по Гласнику, дѣ сѧ отдава той-зи пѣнѧзь царю Самуилу, а нѣ Сѧтославу, нъ по догаждание. Наше же мнѣние е слѣдное; Слово *Ж*, може сѧ зѣ за *М*, и тогава то значи — Мокры, отецъ Самуила, а горнаꙗ съставена буква сѧ види да е ф. = царь, а другаꙗ С. = Славѧнъмъ. Защо Самуилъ е носилъ и тытулъ: царь Славꙗнамъ. Ако ли го отдадемъ Сѧтославу, то тогава буква *Ж*, трѣба да сѧ зѣми за съставенѣ отъ тр. = Тертерь, баща Сѧтославовъ. Нъ и това наше мнѣние е догатка.

Самуилъ е царувалъ отъ 970 до 1024., а Сѧтославъ отъ 1294 до 1322.

X-ый

Той-зи е тоже срьбьренъ пѣнѧзь и находи сѧ въ Златный Прагъ, нъ и той е съмнитѣлнъ, кому царю да сѧ припиши; види сѧ обаче да е Българскы.

Ные по настоꙗщему сиѣхмы тѣи-зи десѧть Българскы пѣнѧзи отъ Гласника Дружьства Сърбскыѧ Словесности, дѣ сѧ нахождѣть ѥще нѣколко си българскы ꙗвни, а нѣколко си съмнитѣлни. Изслѣдование на нашы стары пѣнѧзи изисква особенъ трудъ и по настоꙗщему е навъзможно, едно чи нѣмамы ѥще значитѣлнѣ збиркѣ въ едно мѣсто, щото единъ другиго да разꙗсни, а друго чи наша повѣстность не е ѥще изслѣдована, ни то въ едно събрана. Азъ знаѫ чи въ Българиѭ въ многы частны лица сѧ находѣть множьство и златни и срьбьрни Български пѣнѧзи, нъ никой ѥще отъ нашы учены Българы до сега не сѧ е заузѣлъ да гы снѣми и събере на едно. А колко сѣ' стопили и топѭть ѥще безкнижници златари по Българиѭ да правѭть другы новы работы? . . . А многи гы продавѣть и Европѣйцамъ пѣтишественикамъ за никаквы цѣны!

Моного българскы пѣнꙗзи сѧ съхранили по коимъ отъ еднѣ странѣ сѧ вижда изобразенъ народный Българскы знаменъ разꙗреный лѣвъ, увѣнчанъ съ вѣнецъ славы. Азъ сьмъ видѣлъ нѣколико си срьбьрны и златны у частны лица, нъ не успѣхъ тогава да гы снѣма и изслѣдовамъ. Види сѧ чи той-зи пѣнꙗзь съ лѣвъ е былъ твьрдѣ много разпространенъ по Българиѭ и другадѣ. Турци послѣ привзѣтиѧ Българи за много врѣмѧ сѣ' употрѣблѣли българскы пѣнꙗзи, отъ дѣ сѣ' устанѣли имана въ употрѣбление имъ и до сега: *грошъ, рупъ и рубе, пѣнꙗзь*, нѣгли и други. Тии кога продавѣть нѣщо си

на общо тържище, кликачь имъ выка: *биръ асланлѣ, онъ асланслѣ* и дл. т. е. излѣзло на цѣнѣ за единъ львскы пѣнязь, за десать львскы и проч. . Въ Влашко и Богданско такъ же сѧ съхранило да брожть: *внъ леоу, дой леи* и проч. и *кѣте леи* — колко львскы-грошове. Въ Южны же страны Руссии народъ употребляе еще той-зи брой: *сколко левовъ* или *сколко левъ* казвѣть. А то е знайно чи Влашко и Богданско, какъ то и южны страны Руссии сѣ' были обитаеми отъ Бьлгары и принадлѣжали сѣ' Бьлгаръмъ. Днѣшны языкъ мало Русамъ призванимъ народамъ, обичаи. обрѧди, народни имъ пѣсни и проч. нѣсѣ' много различни отъ Бьлгарскы, ако и книжевны Рускы новообразованъ языкъ да е много подѣйствувалъ на тѣхъ, какъ то и свѧщенство, да изтрѣби стары имъ обичаи, празницы и обрѧды.

Понеже възпомѧнѣхмы и Страшимірѧ, послѣднаго царѧ Бьгарскаго нѣще бѣди излышно да кажимы нѣщо си и за него.

(по Царственику). Послѣ Михаила сѧ въцарилъ братъ му Александьръ (1330), кой е ималъ тры сына Георгия, Іоанна Шишмана, Страшимирѧ, Асѣнѧ (и Михаила по другимъ) . . Александръ оставилъ пьрвѣ си женѣ и взѣлъ еднѣ прѣкраснѣ жидовкѣ покрьстившъ ѭ. Георгю Страшимирю было дадено Бьдинское (Видинское) правление, еще живѣѭщу Александру, кой сѧ привъзгласилъ тамо царь. Подирь Алексадровѣ смьрть въцарилъ сѧ въ Търново вторый му сынъ Іоаннъ Шишманъ (1363). Георгы Страшимирь и Іоаннъ Шишманъ имали разпрѭ помежду си за Търновскы прѣстолъ, защото Георгы, къту по-старъ, искалъ да царува въ Търново, а братъ му не го оставѣлъ, чи нему былъ оставилъ баща му прѣстола. Георгый Страшимірь сѧ споманува и много еще послѣ т, е. отъ 1411 до 1421 въ Царственику, чи сѧ билъ съ Султанъ Муса и Ахметъ паша, зѣтѧ Султановъ и гы навилъ при Златицѣ, убившъ Султана Муса и Ахмеда Паша. Отсвѣнь Царственика имамы другы доказатьлства, чи Страшимірювци, послѣдни Бьлгарски царие, за дьлго врѣмѧ еще сѣ' борили съ Турцы. Въ рѣкописи, кои сѧ съхранили въ Казанскы университеть е бѣлѣжено: 1422. Царь Костадинъ, сынъ Страцимира царѧ Бьлгарскаго, умираеть въ Бѣлградѣ. (Вишь вышепомѧнѣто съчинение В. Григоровичѧ).

(Отъ Влашкы лѣтописи приведени отъ Старо-Бьгарскы языкъ).

Първо срѫжение Турковъ съ Бьлгары станѣло (1365) въ Румаиимь (Тракиѭ). Турци е [illegible] лъ Амуратъ, а Бьлгары Асѣнь, сынъ Александровъ, кой [illegible] срѫжение. Послѣ прѣдвождалъ Бьлгары М[illegible] Александровъ и продьлжалъ б[illegible] в.

Знаменита при Марицѣ рѣкѣ битка, дѣ е имало и Сърби, ста-
ла (1371). Въ неѭ годинѣ умрѣлъ Александръ царь Бьлгаръмъ и
мѣсто му сѧ въцарилъ Шишманъ. Отъ него зѣлъ Муратъ за же-
ı сестрѣ му, то есть, Александровѣ дьщерѭ, и послѣ Муратъ сѧ
лъ съ Бьлгары и зѣлъ нѣкои си Търновскы страны и другы мѣста.

Споредь Сърбскы лѣтописи Баѩзитовъ походъ въ Сърбиѭ и по-
авление Стефана кнѧза Лазарова сына на деспотство было въ
89. Послѣ того Баѩзитъ отишалъ на Влашко противо Мирчѧ и
анѣло голѣмо крьвопролитие. Баѩзитови паши и войводи были уби-
. Тамо сѧ погнбли Косгадинъ Драговичь и Марко Кралювичь. Отъ
ио Баѩзитъ сѧ вратилъ прѣзь Дунава и билъ сѧ съ Шишмана,
овилъ го и го оубилъ. (А единъ сынъ Шишмановъ побѣгнѣлъ у
динъ при стрыка си Страшиміра, споредь Царственика). И тога-
Турци завладѣли Бьлгариѭ. Сьрбски лѣтописи относѭть таѭ бит-
въ Влашко 1395, а сръжение станѣло, по Бьлгарскимъ лѣтопис-
мъ, на равнины, близъ Букуреща, въ Краювскы пѣть, кое мѣсто
нѣ сѧ зъве *калугерево* или *калугеренъ*.

Въ 1397 или 1398 Баѩзитъ отишалъ на западнѣ странѣ Дунава
завладалъ тамъ нѣщо си, плѣнилъ Страшиміра и подчинилъ го
бѣ. А други Бьлгарскн извѣстыѧ казвѣть, чи Страшимірь и съпру-
му Ирина скончали сѧ 1457. нъ кой Страшиміръ? не извѣстно,
же бы сынъ. Подирь Баѩзита сѧ въцарилъ Челеби Солиманъ. Той
лебиѩ съ съѭзны войскы Сьрбы и Бьлгары и Муса (братъ му?)
ювалъ противо Царыградъ, нъ былъ побѣденъ при Космидиѭ (1410).
уса осаждалъ и Ново-Бьрдо, и къту сѧ вьрнѣлъ отъ тамъ билъ
съ Бьлгары (Страшиміровы?) и погинѣлъ при Искьръ рѣкѣ.

Мохамедъ I., сынъ Баѩзита пьрваго, наслѣдилъ брата си Муса,
13. Той установилъ пакъ Турское поклатено отъ Тамерлана цар-
во. Той покорилъ и умирилъ Бьлгариѭ, и пьрвы отъ Султановъ
ставилъ флота (военни кораби).

Одринъ (Едрене) е паднѣлъ подъ турскѣ власть по нашимъ лѣ-
писцамъ 1371. а по днѣшны изслѣдователи Европѣйцы 1360—1366.
ишь Dictionnaire Général de Biographie et d' histoire). Въ тѣхъ
ѣмена страшна чюма е опустошѧла Бьлгариѭ и други заразитьлии
лести, двѣ цѣлы годины непрѣстанно. Той страшенъ моръ до
лко е былъ, щото чьловѣчьски трупове стоѣли незакопани и ѣли
кучета и диви звѣрюве! кучета и звѣрюве сѧ настьрвили и побѣ-
ѣли до толко, щото и живы чьловѣцы умьртвили! Освѣнь того вла-
ла и гладь по сичкѣ Бьлгариѭ и Македониѭ. А то сичко е было

слѣдствиемъ рата. Турци отъ Египетъ принесли заразитълнаѫ чи-
мѣ, кои сѧ е ѫще умножила отъ смрьди падшихъ въ бойное поле
тѣлесь, коихъ нѣсѧ можали да погрѣбѣть. Гладь же естественно
трѣбало да послѣдува, защо всѣкы е былъ унужденъ да сѧ бие *за ве-
рѣ и за отъчьство*, а земѧ е остала непосѣѩна; а и засѣѩное было
тѣпкано и грабено отъ многобройное число непріятелѧ.

Въ Бьлгариѫ, въ врѣмѧ привзѣтиѧ ѝ, такова ужасно разорение и
страшно упустошение станѣло, щото за много врѣмѧ ни ти петелъ не
сѧ слушалъ да попѣе нѣгдѣ си! Старци отъ попрѣданиѧ знаѫть то-
ва, а въ нѣкои си стары рѣкописи е записано!

З А Б Ѣ Л Ѣ Ш К И.

[1]) *Легенда* (legenda) — латинска рѣчь, по църковному имъ окончанию зна-
онова що трѣба да сѧ чьте. То чьтение было най — напрѣдь събрание от
пѣсны на утрѣнны молитвы, а послѣ сѧ увело и житиѧ сватыхъ и мѧчени-
ковъ; защо тѣхъ житиѧ сѫ' чьтали въ столарницы (трепезарии) иночьскиѫ
домовъ. Тѣхъ легенды сѫ' съчинили въ папищашкы мънастиры и разспро-
странили сѫ' между народу чрѣзъ живое попрѣдание иноковъ пьрво, а по-
слѣ чрѣзъ писменное изкуство умножили сѧ чрѣзвычайно. Отъ такива ле-
генды (глупавы сказаниѧ) сѧ състои по-голѣмаѩ часть книжевности срѣд-
наго вѣка.

Всакы благоразуменъ чьловѣкъ може да разсѫди и узнае, чи отъ по-
добны глупавы съчиненыѧ не може сѧ извлѣчи чиста повѣствуватьлиа исти-
на безъ разсѫдителнаго изслѣдованиѧ, а най паче кога то тии *легенди* пи-
шѫть нѣщо за християны въсточнаго вѣроизповѣданиѧ; защо писавшии
такива съчиненыѧ западни иноци, отъ еднѫ странѫ сѫ' были привзѣти въ
него врѣмѧ отъ суевѣриѧ, пустувѣриѧ и умразѫ камъ другы народы, а отъ
другѫ странѫ науки имъ сѫ' были твърдѣ ограничени, що то такива глави
нѣ сѫ' были за бытописателы направены и способны. Това сѫ' *латински
легенди*, коимъ, основаѫще сѧ Западнии искѫть да лѣстѫть свѣтъ!

Папски були — *bulla* латинска рѣчь. Въ старо врѣмѧ bulla е было е-
но украшение направено отъ злато, срьбро или оловъ, имѣѩще видъ вал-
частъ, къту търкалце. Римлани сѫ' заѣли това украшение отъ Етруры (ста-
ри Българи), какъ то и самаѫ рѣчь. На етрурскы та рѣчь сѧ е изговара-
ала *bula* — валчасто, кръгло нѣщо, сравни Българское валѫ —
чъ и проч. Етруры употрѣблали това укра-
ки гы отличившимъ сѧ въ бранѣхъ,
асти търкалца сѫ' были и наши

възпомѣнаеми *грьвни* — Български ордени, кои сѫ' были отъ злато, срьбро и оловъ, и на тѣхъ е былъ изобразенъ златовѣнчаный разиренъ львъ. Въ послѣдны врѣмана това има *bulla* са е давало на папскы, императорскы и княжескы грамоты срѣднаго вѣка; защо то тии, кога сѫ издавали нѣкакъвъ си писменъ указъ, закачвали на тѣхъ такива валы, на коихъ было писано има имъ, или отпечатвали на восъкъ, какъ то сѫ наши *старо-български грамоти*, отъ коихъ высѭть на восъкъ отпечатани царски и княжьски печати. Папа къту наслѣдникъ Сватаго Петра и мыслащъ себе главѫ на сичкы Християны въ средный вѣкъ е ималъ най-голѣмѫ властъ. Негова власть, както е знайно, была е и гражданска и религиозна подобно Мохамеду; прѣдъ него са сѫ покланали слѣпо и до най-нижный и хулный стѫпень царие и князи и отъ него е завысвало да управи всякаго въ Рай или пъкълъ спорадь волѭ си, само съ едно писмо! Западни сѫ были до толкова услѣпени, що то всякы е плащалъ скѫпо да си купи такъвъ пашапортъ! Негови писменки указы носили сѫ' съ отважность има *bulla* — була, нашее вула — валакъ, а грьцкое *βουλλα* и то отъ тамъ заѣто. Всякы може да разсѫди и размысли отъ такавѫ суевѣрскѫ главѫ писана *bulla* каква истина можи има! Колко то истинѫ може да извлѣче чьловѣкъ отъ нѣкои си Ханскы фермана, дѣ тии са прѣдставѭть, *цари царей, божа сѣнка и Божи намѣстници* — ве-кил-ул-аллахъ, толко повѣствуателнѫ истинѫ могѫть има за насъ Българы *папски були*, дѣ Папа, държащъ ключь Раа, отвара кому той ще! . . . Западни (Папищаши) вѣрвѭть, чи души праведнихъ и грѣшнихъ послѣ смьрти не отивѭть прѣмо въ пъкла, ни ти въ раа, нъ отивѭть на мѣсто, кое тии зъвѭть Purgatoire — мѣсто учищения. Тамъ тии стоѭть до дѣ са учистѭть чрѣзь чьрковны молитвы, милостыны и проч., творимы за тѣхъ на той-зи свѣтъ отъ родителѣхъ или сроднихъ имъ, и послѣ отивѭть въ раи. Нъ да са не бавѭть много врѣма на него мѣсто, кое не е изключено отъ мѫкы, Папа дава писменно едно разрѣшение, кое зъвѭть indulgence, родителѣмъ или сроднимъ умрѣлаго грѣшника, къту му заплатѭть едно количьство срьбро и злато спорѣдъ състоѭния си, и тогава грѣшнику абие са отвари райска врата! Такова нѣщо нигдѣ са неспоманува въ св. благовѣствувание. Западное свещенство го измыслило да саблача простаго народа! Въистинѫ Спаситель дади властъ ученикъмъ своимъ да разрѣшавѭть грѣхове, нъ нигдѣ не имъ показа, дѣ щѫть са находи души до второе пришествие, ни ти пакъ когы ще бѫди то! Папа, какъ то си е навлѣкалъ самъ тытулъ *глава църквы*, така си е за корыстнѫ ползѫ измыслилъ и това смѣшно право, да дава пашапорты за въ Раа! Глава църквы е самъ Христосъ спаситель, а папа и други наслѣдници апостолски сѫ' служители църквы, и то ако слѣдувѭть спорѣдь законъ божы; ако ли нѣ, тии сѫ' изключени и отъ того спорѣдь съборны законы. Спаситель нигдѣ не проповѣда пьрвенство, нъ напротивъ, смиреность и любовъ, равенство и искреность.

[2]) Пропаганда (Propagande) — дружьство, кое има цѣль да распространи свои мыслы или нѣкоѭ си вѣрѫ. Пропаганда са е саставила въ Римъ на 1622 л. отъ папа Григории XV, за разпространения папищашкыя вѣры, подъ управлениемъ на *мисии*. Тя са състои отъ 13. кардинала (височайшый чьрковный чинъ; членове съвѣта поповъ), отъ 3. духовника и отъ 1.

писарь. Попъ Урбѣнъ VII прибавилъ едно училище *семинаръ* мисионеровъ. Принадлежащи лица, чинове пропагандѣ, кои са изпровождѫть по разны мѣста за распространения папищашства зъвать сѫ *мисионеры* — послани — проводени, отъ латинско — missio — проводъ; просто — грьцкое *μισσεύω* — трьгвамъ отъ тамо си тегли начало. Сродна наша българска рѣчь е измичаѫ, измичамъ са, — отдалѣчавамъ са. Приготовлаѫщии са за мисионеры изучавѫть пьрво языкъ и обичаи народовъ, коихъ искѫть да привлекѫть на папищашскѫ вѣрѫ, и къту са вмѫкнѫть между невинно му народу, изпьрво са подмилквѫть, льжѫть и обѣщавѫть му са голѣмы работы, хвалѫть му обычаи, ублачѫть са и тии съ каквы то дрѣхы носи той народъ; а къту успѣѭть да го привлѣкѫть на своѭ вѣрѫ и му ударѭть враговскый пѫчатъ, постѫпено почнѫть да гонѭть народны му обычаи и обрѣды, да го изстудѣвѫть отъ народности му и да го увѣрѭть, чи сичко завысвало отъ Папа на той-зи свѣтъ, чи той отвара и затвара Рай! Бѣдни народи до толкова изстивѫть отъ своѭ прѣмилѫ народность, щото ставѫть зли гонители на свои единородны братии!

[3]) Ето що са казва въ книгѫ: *Нравы, обычаи и памятники всѣхъ народовъ земнаго шара.* (Москва 1846 г.), (на стр. 301..) Не уповая на силу божественнаго ученія Христа, они хотѣли собственною хитростію опрокинуть тысячелѣтіями утвержденное ученіе Брамы, и чтобы успѣшнѣе завладѣть Индусовъ, стали проповѣдывать имъ ложное Евангеліе. Эти члены ордена, называемаго Іисусовымъ, проповѣдуя ученіе Христа, скрывали его страданія, его смерть, именно все то, что составляетъ характеръ Спасителя. Они отвергали крестъ, а когда и употрѣбляли его въ торжественность моленіяхъ, то не иначе, какъ тщательно скрывая подъ цвѣтами отъ взоровъ всѣхъ присутствовавшихъ. Распятіе не встрѣчалось нигдѣ, а Христосъ изображался всегда толко торжествующимъ, окруженымъ блескомъ и среди колѣноприклоненныхъ царей и мудрецовъ. Для лучшаго достиженія предназначенной цѣли іезуитъ Робертъ Нобили первый одѣлся въ браминское платье и назвался европскимъ браминомъ; его примѣру послѣдовали и другіе іезуиты. Они позволяли новообращеннимъ держаться многихъ обрѣдовъ Брамаизма; такъ, на примѣръ, дѣвушки до вѣнчанья носили ожерелья изъ линьемовъ, а передъ исповѣдью христіяне посыпали себѣ голову пепломъ изъ сушеной пентжих-гавіи. Іезуиты строили двойныя церкви; однѣ для трехъ высшихъ кастъ, и другія для судръ и парій. При совершеніи литургіи они наблюдали обряды не католическіе, а брамаитскіе. Въ жилище паріевъ они не входили, и отказывали имъ даже въ святомъ причастіи, для избѣжанія оскверненія. Усвоивъ, такимъ образомъ, себѣ основанія Брамаизма, разумѣется, они не могли поколебать его.

Тщетно папы громили буллами подобныя святотатства, тщетно посилали они нарочно кардиналовъ для исправленія безпорядковъ: іезуиты, для своей выгоды, не исполняли повелѣній отдаленныхъ архипастырей. Не такъ дѣйствовали первые проповѣдники Христіанства. —

[4]) *Джами* происходи отъ *жемъ* — събирание. Наша българска рѣчь *чьркова* значи събиц чъ чьрь ина тажъ силѫ. То е пьр-

вобытное *съ-рь*. Слогъ *съ* — съ всегда значи съвъкупление, а слогъ *рь* всегда има силѫ неопредѣленаго движениа. Букви *ч* и *ц* сѫ по последни отъ буквѫ *с*. Ближна рѣчь съ *чьркви* имамы *чьрда* — (сьрда — срѣда) събрание отъ пасуща и товаруща животна. *Чьрдакъ* — извышено здание на дървета, положено по разновидны чьрты — управлениа; *чьрта* — събрание отъ много рѣзмы разновидны нарѣзаны, написаны или положены.

[5]) Тойзи надписъ ми е съобщенъ отъ Г. Хр. Даскалова, въ лѣто 1858, кога сѧ вращаше отъ свое пѫтишествие по Българиѭ.

[6]) *Тытулъ* не е странна рѣчь, нъ чиста българска, кои происходи отъ *ты* втораго лица личнаго мѣстоименіа, ты *ты-тулъ* т. е. насловъ кой сѧ дава истьщено на поголѣми лица и замѣнава рѣчь *ты* съ друго прилагателно отдаваме по чину или по уважениѭ, както: *величество, свѣтлость, сиятьлство* и проч. На Французкы изикъ имѫть съставенъ глаголъ отъ второе лице личнаго мѣстоименіа единственнаго числа *tu* — *toi*; — ты: *titrer* — назъвѫти, нъ нѣ съ мѣстоимание tu — toi — ты, а ми съ друго прилагатьлно — както и рѣчь *titre* — назование — тытулъ.

[7]) *Фрѫгъ*, *Фрѫзи* — Българи сѫ давали сие има въ срѣдный вѣкъ всѣмъ западнаго вѣроисповѣданиа Европѣйцѣмъ, както и Грьци сѫ гы называли *Φράγγοι*. То сѧ е съхранило, и до дьнѣсь между Българы и Гърцы, да имъ отдавѫть сие общо имѧ. Исто и Турцы съ това общо имѧ гы зъвѫть *Фрьнкь*. На Французкы таѧ рѣчь *franc*, по стары имъ права, значила е *свободенъ* или имѣѭщъ нѣкаквы си прѣимѫщьства, (привилегии), правдины отъ страны правитьлства. Таи рѣчь, къту сѧ напиши по старо — българскому пьрвобытному правописанию, става *вьрьнгь* и значи *въ — рьгъ* = *въргъ* = извьрганъ = отдѣленъ отъ нѣщо си = свободенъ. Това исто значение има и рѣчь *врагъ* = неприятель = вьрьгъ = изхвьреленъ, отдѣленъ отъ едно общество, или чьловѣкъ, кой прави такива работы, кои сѫ противни на естественны и граждански законы. Не сѧ знае има *franc* = *фрѫгъ* да ли тии сами сѫ си го дали въ смысьлъ свободный чьловѣкъ, както си го тии тълкувѫтѣ или Българи имъ го дали въ смысьлъ *врагы* непріатели? а *ѫ* — овое произношение сѧ види исно отъ таѭ рѣчь, коѭ стари Българи писали съ *ѫ* — franc = фрѫгъ. *ѫ* = ьн какъто и Longue = лѫгъ — льнгъ и други много. Старо — кимбрискы изыкъ е былъ единъ съ българскому и за това Фрѫзи — Французи съхранили полугласное произношение, какъ то и многы цѣлы рѣчь. Ны смы доказали обшырно това сродство днѣшнаго Фрѫжьскаго изыка съ българскомъ въ *Опытъ Българскаго изыка*.

[8]) Разумѣва сѧ чи Асѣнь за това го оставилъ да бѫди Деспотъ — владыка въ Солунъ, защото му далъ дьщирѭ си копеланѫ за женѫ.

[9]) Гърци всѣкогы, кога сѫ подпадали подъ българское побѣдоносно орѫжие, на това срѣдство сѫ прибѣгали да умагчѫть воены българскы духъ чрѣзь гыздавы си и магкушавы Гъркынкы! Тукъ ученый Гъркъ не казва самѫ истинѫ, нъ дума чи Асѣнь, ушь къту глѣдалъ Иринины добрины, зѣлъ ѭ за женѫ, освободилъ Тодора и му помогнѫлъ да си земни царство! кое царство? — Солунско правленіе?! Асѣнь владѣлъ на сичиѫ Тесаліѭ, Ипиръ даже до Драчѣ; поносало ли му е да остави въ Солунъ грьцко царство! Можи ли цар-

ство въ царство да бѫди?! Ученый Гъркъ не знае що говори! Тукъ работа е съвсѣмъ друга. Асѣнь ималъ отсвѣнъ законнѫ си женѫ и любовницы, отъ коихъ ималъ и дъщеры, какъ то самъ Гъркъ казва; то ще каже, чи Асѣнь былъ женолюбецъ, както и сички почти голѣми юнаци. Тодоръ сѧ ползовалъ отъ таѭ слабость Асѣнювѫ чрѣзъ дъщерѭ си Ирининѫ. . . . . и дало му сѧ Солунское правление. Костадинъ Багрѣнородный прѣдписва сыну си Роману: „ако Мацари, Козари, Руси или други скытски народи поищѫть въ наградѫ за услугы си царскы одѣжды, императорскы вѣнецъ, или грьчьскы огынь (изобрѣтение персийско фосфоричьскаго състава, кого сѫ употрѣбляли въ биткы си да палѭтъ неприѭтелскы мѣста), той да имъ отвѣщава, чи сички тии работи сѫ принесени отъ ангела съ небеси и за това Грькъмъ е запрещено да гы давѫть, да не бы подпаднѫли подъ небесно проклятие. Ако варвари поискѫть императорскы дъщеры да гы женѭтъ съ свои си предводителы, той да гы увѣрава, чи такива сродственны свазкы сѫ забранени отъ Константина Великаго и е наложена анаѳема (проклятие) онимъ, кои разрушѭть законоположение.“ Константинъ Багранородный неможащъ да търпи такива подлости Византийцѣмъ, дава наставление сыну си Роману да гы отбѣгва, къту му говори прихытренно, чи тии работы ушь имъ дадени отъ небесѣхъ чрѣзъ ангела. (Вишь. Constantin de Adm, I. m. c. XIII, p. 52—53. Вен. изд.)

[10]) Отломакъ отъ рѫкопись найденѫ въ Котелъ.

[11]) *Ἐπίβατες* — Пеиватосъ по турскы, крайморскы малъкъ градецъ днѣсь въ траккийское крайбрѣжие мраморскаго мора лежащъ, дванадесатъ часа разстояниа отъ Цары-града, въ одринскы пать. На около му сѧ виждѫть нѣколко стары развалины. Жители му сѫ смѣсь отъ Гърцы и Българы, назъвающе себе *Ῥωμαῖοι*!

[12]) Знайно е чи послѣ падениа Българии, Български войводства Влашко и Богданско остахѫ независими отъ Турцы съ нѣкаквы си условыа, дадени Мирчю войводѣ отъ Баязита. Българскы изыкъ бѣ чьрковенъ и сѫдебьнъ до конца XVII вѣка въ Влашко, а въ Богданско ще половина вѣкъ попослѣ и много чьрковны книгы сѧ напечатахѫ тамо. Българскы изыкъ отсвѣнь въ Влашко и Богданско былъ е сѫдебенъ изыкъ ще въ Южнѫ Руссиѭ въ врѣмени Хатманства, въ Литвѣ, въ Унгариѭ какъ то показвѫть Жигмонтови грамоти. Изъ начала тии сѫ печатани съ чисто българско правописание, а отъ послѣ, къту сѧ удворили тамо нѣколко си Сърби и добили влияние само въ Влашко, нѣ въ Богданско (Молдовѫ), тии почнѫли да гонѭть българское правописание. Ето доказателство печатано въ заглавие на еднѫ старѫ чьрковнѫ книгѫ, кои сѧ находи въ българскы рѫцы.

„Тріодіонь“
„Снесть“
„Трипеснецъ“

„Сто колиꙗ пѧтдисетницы пендикостаріонъ еже есть пѧдесетница пармѫченыи.

„Ѿ двою писменъ сею ѫ, ѧ, по обычаю и благоколиꙗ речениꙗ срьбскаго наро-
„да. ꙗвасно изѫщенныи. Поклеениꙗмъ и иждивениꙗмъ всесвѣтлыи кнегини Елени
„Божию милостію наѫлницы и владѫщицы ѕемли Влашкои, сѫпрѫжницы пресвѣтлаго

„Іоанна Матѳеа Басарабы къ господскои ихъ типографіи иже къ столнетномъ градѣ „Târговищи.

„Въ лѣто бытіа міра ҂ѕрїа ѿ рож. х҃в. ҂ѧхмѳ.“

Това е доволно доказателство колко е пострадалъ старо-българскы нашъ писменъ изыкъ отъ чужды нарѣчыа; а чрѣзъ писменнаго изкрывеннаго изыка пострадалъ е и говоримы нашъ изыкъ, щото днѣсь въ Българиѭ сѧ слуша разногласно произношение. Това разиснава и въпросъ: защо Власи наричѧть Българи *Сърбы* и изыкъ имъ *сърбещы*, а молдовани гы наричѧть чисто *Булгари* и изыкъ имъ *булгарещы*, защото Сърби послѣ паденіа Българии имали въ Влашко влияние, а въ Молдавиѭ никакъ неуспѣли да добыѭть такова нѣщо!

Намъ тукъ не ни е прѣдмѣть да говоримъ о изыкѣ, ны смы въ друго съчинение обшырно о тому писали съ много такива доказательства. Нашъ прѣдмѣтъ е тукъ да изслѣдувамы нѣщо си за Асѣнскы славны вѣкъ.

[13]) Морно-Поле е равно просторище на южнѧ странѧ Търнова града лѣжаще. Види сѧ това имѧ да му е дадено, защото въ старо врѣмѧ сѧ застрѣлавали тамъ пристѧпницы закона. Турское правительство и до днѣсь ще се на това мѣсто погубва виновницы. Сѫществуе и народно попрѣдание, чи после паденіа Българии тамо были избити много отъ оставшихъ Българскихъ велмѧжъ къту гы призовали на угощение съ измамѧ и ненадѣйно нападнѧли на тѣхъ к гы изсѣкли! прибавиѭть ще чи и въ послѣдны врѣмана отъ паденіа Българии, кой то е знаилъ да прочитва и да писва малко нѣщо или въ кого сѧ е находило знакъ книжевности, се тамо были избити, а то е было по поущрѣниѭ фанариотовъ.

[14]) Любопытно е чи влашкы лѣтописецъ назъвава Българи *Шкѣи!* не съкрыва ли сѧ подъ това имѧ Иродотовое Sákes = Саки? Тии Саки въ старость живѣили въ прѣдѣла около Маргѧ рѣкѧ между собствено назъваемѧ Ариѭ и Багдриѭнѧ, = Бого-дарена и носѣше то мѣсто название на скытскы изыкъ *Морава.* А обытаѭщихъ камъ възтокъ отъ Моравѧ Сакахъ, каспийскии Саки или Скыти тѣхны братии назъвавали гы sa-moravias = Заморавци; тѣхна една царица носила имѧ на скытскы Zarina = Зарина, отъ зарѧ — зарина, свѣтлаи — на самскр. harina = харна наше днѣшно. Еленскы писатели изкрывили имана старихъ народовъ и затьмнили цѣлѧ старѧ европѣйскѧ повѣстность!

[15]) Найпървое племѧ, кое е дошло въ Българиѭ отъ Хиндистана чрѣзъ Малѧ Азиѭ и дало имѧ *Въспоръ, Виза* или *Вида* (Византионъ после погърчено), и *Ѣмъ* = Стара планина, *Загорье*, *Нагорье*, *Шуменъ* и проч., то е принесло Сивовѧ или Суровѧ вѣрѧ, и говорило е Самъ-съкрыты изыкъ на кого сѧ писаны книгы, кои носѣть имѧ *Вѣда* = знание. То племѧ сѧ разпространило отъ Възпора по край чърно море до Дунава и покрай Старѧ планинѧ по сичкѧ Тракиѭ, какъ то и отъ другаѭ странѧ Дунава — Скандинавиѭ = Секамъ — Дунавиѭ страна, до Атлантичьское море; а друго отдѣление се отъ Азиѭ дошавше допрѣло до Кимеричьскы Възпоръ, и то племѧ носило имѧ Гъбри = Гебри. Грьци искрывили таково имѧ на *Κήμβροι*, не имѣѭще твърдое произношение нашего г, замѣнили го съ *к*; а *б* замѣнили съ *μβ*.

То плема говорило зендскы изыкъ и вѣровало Заратовѫ вѣрѫ. Отъ него плема множьство минѫло въ шестый вѣкъ прѣди Христа въ Българиѭ и смѣсило са съ вышепоманѫтымъ. Отъ того остало, та днѣсъ въ Българиѭ са съхранилъ Самъскрыть и Зендскы изыкъ какъ то и Сивова и Заратова вѣра. Ны о тому прѣдмѣту смы говорили обшырно и доказали съ необоримы доказатьлства въ трѣтаѭ часть Показалеца, кой са надѣимы скоро да излѣзи на свѣтъ.

[17]) Кога е умрѣлъ Казасъ Артинъ, казвалъ ми е очевидецъ, чи Султанъ Махмудъ повелалъ да принесѫтъ тѣло му близо при палата, да го види и за послѣдный пѫть. Артинъ е умрѣлъ отъ между 1830 до 1832 или 1833 лѣто; тъчно не знаѭ.

[18]) Въ Турско таи клевета е имала всакогы силѫ, а найпаче ѭ употрѣблало и до скоро употребляваше грьцкое свещенство да гони образованы и по знамениты Българы отъ Българиѭ. За Турцы доволно е было да имъ покажи нѣкой нѣкого си за такъвъ съ голы само рѣчи и безъ никаквы доказатьлства, а абие того несчастника го е чѣкало вѣсило или шыроквы мечь — палюшь. Многи бѣдни Българи сѫ станѫли жьртвѫ на такива клеветы, коимъ имана може бы единъ дьнъ да види народнаи наша повѣстность.

[19]) Павелъ умалитьлно Павликъ по свойству Малоруському изыку, отъ Павликъ же *Павликіанъ* прилагатьлно. Гърци трѣба да имѫтъ писано нѣщо за свои покатоличени братии и отъ тамо можи да са разисни ище по добрѣ той-зи прѣдмѣтъ.

[20]) Въ найстари врѣмана Българи убивали плѣницы си въ врѣма сръженіа, нъ въ послѣдны врѣмана гы завождали у дома си и карали гы да копаѭтъ земѭ и да имъ работѭтъ. *Рабъ* происходи отъ *рѫбѭ* = копаѭ — ровѭ трапища, *рабъ* = копачъ. А отъ *рабъ* произишло рѣчь *работа* = копанье, кое е было найстаро занатие. Послѣ дошла та рѣчь да са зѣма за всако рѫкодѣлие. Такива роби — работници имало въ Българиѭ, царски, болѣрски и воиводски, и всакы юнакъ Българинъ е ималъ по нѣколко си, да имъ работѭтъ земѭ. А послѣ крьщениа Прѣславскаго двора, къту сѫ приубьрнѫли изычьскы Храмове на чьрквы и сѫ съставили иношкы домове отъ Християны обитаеми, (защото и прѣди Християнства Българи имали такива иношки обиталища, и иноци носили има *самаци*, а инокини — *само-диви* = само-дѣви), и имъ отдѣлили земы, всакы подарилъ по нѣколко отъ робы си манастирамъ. И тии станѫли мънастирски роби — работници. Мънастири гы заселили въ селеныа и защищавали гы, защо то имъ сѫ были нуждни да имъ работѭтъ. Такива сѫ възпоманѫеми роби по нѣколко си стары българскы грамоты, съхранени по нѣкои си мънастиры. Разумѣва са чи тии роби отъ иностранны станѫли сѫ Българи, къту сѫ изгубили постѫпенно изыкъ си. Тии сѫ были наймного отъ Гърцы, съ коимъ сѫ имали много работы Българи. Такива остатки отъ заробени Сърбы въ врѣма Симеона са нахождѫтъ ище до днѣсъ въ Българиѭ около Еленѫ въ търновско окрѫжие. Живо доказатьлство е изыкъ имъ, а и повѣстность споманува това заробванье Сърбовъ отъ Симеона и между народу са е съхранила пословица: *сърбски мѫки*.

[22]) Ные смы писали о тому прѣдмѣту обшырно въ вторанѫ частъ Показалеца.

[23]) Нѣколко одъ възпоманаемихъ иманахъ нашихъ прѣдковъ сѧ забѫждавали учены странны любословцы и мыслили сѧ гы за татарскы, незнаѭще старобългарскы изыкъ добрѣ, едно отъ тѣхъ имана е и има *Крумъ*. Нъ ны имъ казвамы, чи та рѣчь е чиста Българска и значи *горѣщый* и приносно *силный*. Сходна ней рѣчь имамы на българскы *скрумъ* = огорѣлое въ огна вещество, кое сѧ е събрало и съкарало на помалкы часты. Съ-кьрумъ = сь-караное вещество; безъ прѣдлога *съ*, остава кърумъ = крумъ. Тукъ никаква татарщина не сѧ вижда, нъ чиста старо-Българска рѣчь, коей каждый слогъ си има значение: съ-къ-рьь-мъ, става *скрумъ* и безъ прѣдлога *крумъ*. Ные въ особно съчинение смы разиснили сичкы тыа рѣчи. А корена рѣчь *кар* сѧ находи и въ самьсъкрытъ изыкъ, учени ориантали ѭ [illegible]кувѣть je fais — faire = карамъ или караѭ по старому.

[24]) Крумовъ въпросъ на второ лице *„вашего главатара и народа* [illegible] Българи послѣ смьрти Атила бѣхѫ сѧ раздѣлили на нѣколко части и по нѣколко главатары.

[25]) *Хаканъ* происходи отъ глагола хакаѭ = хакамъ — бутамъ, насилвамъ, приносно; *хаканъ* значи насилникъ, владѣтель, царь. Сходна съотвѣтствуща тому рѣчь е староеленское *τύραννος*, кое изъ начала сѧ е зѣмало въ добрѫ смисьль за владѣтель — царь, а послѣ за насилникъ *τύραννος* на еленскы изыкъ корана му рѣчь нѣма сходни рѣчи за да му сѧ произведе значение. Рѣчь *τύραννος* е нашее *туренъ* — наложенъ, поставенъ за управитель. Ны имамы глаголъ турамъ и рѣчь *туръ* или *торъ* — турено, возвышено. Въ грьчьскы рѣчницы таи рѣчь *τύραννος* нигдѣ нѣма корено си значение. Коренаи рѣчь е *тур*, турьнъ, кое на еленскы сѧ пиши *τύρ* — *τύραν*, — *τύρανος*. Еленское *υ* въ старость сѧ произносило *у* или *в*, какъ то и наше *уда* или вода и други. Елени къту сѧ отдѣлили отъ Българы и почнѫли да заборавѭть старое произношение, остало въ изыкъ имъ та нѣколко гласни букви се равно сѧ произносѭть какъ то, *ι*, *η*, *ει*, *οι*, *υ*, и друг. Та е чиста българска погьрчена рѣчь, какъ то и тысѧщы другы, за коихъ смы другадѣ обшырно говорили. Исто и рѣчь *тарханъ* или тарканъ сѧ чисти български рѣчи и происходѫть отъ глагола *тарханѭ* — въртѭ — управѭмъ или търкамъ. Тарханъ — Тарканъ, значи управитель. Нѣкои си учени Славяны сѧ мѫдрували за тѣи-зи рѣчы, чи сѧ татарскы, какъ то и за рѣчь *царъ* сѧ ѭ производили отъ латинско cesar — кесарь побългарено. Нъ ны имъ казвамы, чи таи рѣчь *царь* — не е странна, нъ наша старорьлгарска чиста рѣчь. Въ нашъ българскы изыкъ имамы рѣчь *цѣрь* — лѣкъ, и глаголъ *цѣрѭ* — лѣкувамъ; и цѣрѭ сѧ (обратно) лѣкувамъ сѧ. Буква *ѣ* е съставена отъ *іь* = *іа* произносима, що то твьрдѣ лесно е можало да сѧ измѣни произношение отъ *цѣрь*, на *царь*. Сега да видимы *цѣрь* що значи. То значи лѣкъ, подкрѣпление болѣѭщему, а *царь* въ приноснѫ смысьлъ що е друго, а не подкрѣпление народу? Това е сходно и съгласно съ еленское *βασιλεὺς* — царь, кое е съставено отъ *βασις* — подкрѣпление и отъ *λαος* — *λαοῦ* — народъ; *βασιλεὺς* — подкрѣпление народу — царь. Таи рѣчь *царь* въ глаголитское благовѣствуване Асемани писана е *цѣрь*. Тамъ въ Евангелие отъ Ювана гласи

такъ: „отвѣща ему Наѳанаилъ глагола: равви, ты еси сынъ Божы, ты *цѣръ* еси израилѣвъ. „Ны имамы и другѫ такавѫ рѣчь на българскы изыкъ; *цыръ* или цырыи, кое значи подъдуто, извышено нѣщо на снагѫ чьловѣка. Отъ *цыръ* може да стани въ приноснѫ смысьль: *извышеный* — царь; а пьрвобытнаи рѣчь на цыръ е *сыръ*, кое значи събрано, съвъкупно, съсырено на купъ нѣщо; защото додѣ не сѧ съберѫть частици съвъкупно, не може да стани извышено нѣщо. *Сыръ* има значение и главы: *единъ сыръ восъкъ*, казвѫть на българскы, кое е равно съ *една глава восъкъ*. *Сыръ* убо има значение на нашъ изыке *главы*, а приносно и главатара, царѧ. Сырь или цырь = цѣрь = царь е истаи французка рѣчь (старокелтска) sire — царь, кое сѧ отдава на французкы изыкъ царю или самодьржцу. Въ срѣдный вѣкъ рѣчь sire на французкы сѧ е отдавала безь разликы благороднимъ и всѣкому гражданину за поизвышенность отъ простаго народа. Нъ имало и нѣколко си челади, кои сѫ были възвышавани съ това имѧ sire — сырь. На ингилишкы изыкъ sir сѧ отдава на всѣко лице и е равно съ французкому: mon-sieur — мой-сыръ — мой възвишеный — мой господине. А прѣдъ собствено имѧ изговоримо тогова sir на ингилишкы изыкъ става чистъ насловъ — тытулъ, и показва награжденаго съ граждански санъ чьловѣка. И на французкы и на ингилишкы изыкъ рѣчь sire и sir е наше сырь — цырь цѣрь — царь — извышеный, глава, подкрѣпление народа. Латинска рѣчь cesar отсвѣнь баснословно и произведение, не може ли сѧ произве отъ *се заръ* — сезаръ, всезаривый, всесвѣтлый? насловъ отдаваемъ за сѣйность царѣмъ и императорамъ, какъ то е византийское *πανεκλεμπρότατος* = всесвѣтлѣйшый и турское *шевкетлю* (отъ шивкъ — свѣтлость), свѣтлый. Латинскы изыкъ е заѣлъ тры си части отъ етрурскаго (старобългарскаго изыка) и съхранилъ гы е цѣлы съ малкѫ измѣнѫ произношениѧ. Тукъ ни сѧ дава поводъ да покажимы какъ въ българскы нашъ изыкъ сѧ нахождѫть коренни рѣчи на сичкы европѣйскы изыцы, и на многи отъ азиятскихъ. Ные казахмы, чи на българскы изыкъ рѣчь *сыръ* има значение главы. *Серъ* на персийскы изыкъ значи глава, отъ дѣ и рѣчь *сердаръ* — главатарь, кои на влашкы изыкъ сѧ е съхранила. На французкы tête — глава, — на българскы *тата* или *тетю* — баща — глава семѣйства. Латинска caput — глава, — на бьгарски, *купъ*, върхъ, глава. Турское *кафа* и грьцкое *κεφαλή*, сѫ се купъ, капъ = глава: буква *п* убьрнѫта на *ф*, по свойству измѣнениѧ въ многы изыцы. Турское *башъ* глава и главатарь е българское *баща*, кому кореный слогъ *бьть* = *бѧ* значи бывшый, съществувавшый по прѣды, постарый — баща — глава семейства. Нѣмское der Kopf — глава — купъ, — капъ — копъ; или die Kuppe, Koppe — купъ — глава. Такива множество доказатьлства сѧ нахождѫть въ българскы днѣсь говоримъ изыкъ, кои щѫть сѧ изложи въ съчинение: *Опытъ [illegible]ерскаго изыка*. Грьцкое *κυρ* и *κυριος* е истое наше цырь — sire буква [illegible]ѣнена на *с*, какъ то cercle — кьргъ или крьгъ и нѣмское kirche — чирк[illegible] и цирихе — чьрква и проч. Знайно е чи въ найстары врѣмена управи[illegible] народовъ сѫ были и жрьци и лѣкари и прѣдводители въ воины. Такови [illegible]и въ старость Български *дрьеди* (друиди), дьрвиши, присвоени фран[illegible]щото найстаро имѧ *царѧ* е было *цѣрь*, какъ то сѧ е съхранило въ [illegible]ное благ[illegible]ю Асемани.

[26]) Тойзи само законъ можи и до днѣсь да прослави Крума до найвысокы стѫпенъ и да му отдадѣ пристойно има *Великы Крумъ!* Днѣсь ще въ многы просвѣщенны държавы глѣда чьловѣкъ множьство просацы по улицы изъ великолѣпны градица, дѣ живѣе *образованое чьловѣчьство*, да са скытѫть отъ волѭ и отъ неволѭ и да простирѫть рѫкѫ за милостинѭ! А Великый Крумъ прѣди тысаща годины съставилъ за това чьловѣколюбивъ строгъ законъ, кого Българи и до днѣсь сѫ свато съхранили. Въ Българиѭ не са вижда здравъ чьловѣкъ Българинъ да проси по улицы, какъ то въ другы земы, а и недѫгавъ, хромъ и слѣпъ твьрдѣ рѣдко са вижда. Народъ Българскы съсъ сичкѫ си бѣдность събира имъ помощь, намѣсти гы по чьрковны имоты и не гы остава да са скытѫть по улицы! А самое има *слѣпецъ*, що са зѣма на българскы за нищый, убогый, просакъ, показва, чи здрави чьловѣци въ старость не просили, нъ слѣпцы, неймѣѭщи зрѣние. Ако днѣсь просвѣщена Европа има толкова недостаткы, и улицы имъ сѫ пьлни отъ просацы, въ какво ли же състояние е была прѣди тысаща годины? Нѣмски многи народи въ него врѣма сѫ ѣли желатъ по горы и сѫ носили волскы и необработаны на снагѫ си кожы . . . . ; кой е любопытьнъ нѣка чьтѣ обшырно повѣстность каждаго народа и ще види въ какво състояние са нахождали просвѣщени днѣсь държави и народи прѣды тысаща годины, кои са гордѣѭтъ за прѣобразователи міра! . . .

[27]) Ные тойзи законъ, ако и да не е гражданскы, навождамы го, да докажимы, чи Българи дѣйствитьлно отправлавали посланнѝцы въ Римъ попу-Николаю I-му, защо то Българи и до днѣсь ще съхранили тойзи старъ обрадъ и законъ, да приносѭть първы плодове въ чьрквы да са благословѭть. А народъ въобщѣ кькъвъ и да е плодъ, додѣ не раздадѣ съсѣдамъ отъ него не ѣде. То са казва *Помана*. Въ Римъ са е славило, въ врѣма язычьства, божьство, непознато Грькамъ, Pomone или Pomona. Учени изслѣдователи римскаго баснословиа казвѫть, чи Римлани научили отъ Етруры да славѭть него божество. А то са славило за прѣдстателя плодовъ, и баснословѭть, чи та Pomona — Помана, къту са залюбили въ неѭ сички польскы богове вдала са само богу Vertumne — Въртимну. Етрури славили бога Vurtumne — (Въртуминъ — въртимый — прѣврьщаѭщый са), чи той са привръщалъ въ кькъвъ то видъ е искалъ; а най паче го славили за прѣдстателя привръщениа на 4 врѣмана: пролѣть, лѣто, есень и зима. Кумиръ му былъ изваинъ, къту младъ момакъ държащъ въ еднѫ рѫкѫ разны трѣвы, а въ другѫ си плодове. Въ рѣчь Vertumne са види наша българска рѣчь *въртѭ* — привръщамъ, привръть и проч. Многи отъ българскы народъ и до сега вѣрвѫть, чи привръщение на 4 врѣмана завысило отъ *младѫ дѣвицѫ*, пролѣть и лѣто, а отъ *бѣлобрадатаго старца* — есень и зима; и ходѭть по горы дѣ имъ отдавѫть жилища и явление, да гы чюѭть, Дѣва къту выка: „иди си зима да доди лѣто и проч.," а Дѣдо: „иди си лѣто да доди зима и проч." Ны смы доказали обшырно въ втораѭ часть Показалеца отъ дѣ си тѣгли начало българско баснословие и за Етруры кькъвъ сѫ народъ были, отъ коихъ Латини сѫ ѣли языкъ си и образование. —

[28]) Турци ще казвѫть *пеневъ* за оныа кои ные назъвавамы *фурлина*.

[30]) На индийскы языкъ *рупа* такъ же е единъ видъ пеназа. Турское *рубе*, се отъ тамъ носи тъва название. Българи казвѫть *стари рупове* за срьбрны стари пенази. Руское *рубль* такъ же отъ тамо си носи има. *Рубъ* — отсѣчено, нарѫбено нѣщо; то е было найстаръ пеназь отъ руды.

[30]) Отъ неговы потомцы и сега сѧ нахождѫть ище въ Бѣлѧ и въ Лѣтницѧ въ Търновско окрѫжие, нъ потурнацы и носаще има *чары-баши*. Тии сѧ отличавѫть отъ другы Турцы по вѣроисповѣдание си на Бекташийскаѩ сектѧ. О тому смы писали по обширно въ първаѩ часть Горскаго Пѫтника.

[31]) *Рахванъ* — персийска рѣчь; *рахъ* — значи пѫть, а *рах-ванъ* — конь, кой зѣма много пѫть. Той ходъ не е естественны ходъ кона. Кога си заминува конь прѣдницѧ двѣ пѣды или выше, безъ да бѣга и безъ да търси всадника, той сѧ казва по турскы *рахванъ*, а по българскы *выноходецъ*, (отъ выно — часто — бързо), ные имамы рѣчь *вынагы* — часто. А турска рѣчь *бѣгиръ* е нашаи рѣчь *бѣгаръ* — бѣгащый; какъ то и *атъ* значи бѣжащы, а глагола *ити* неопрѣдѣленное наклонение на самъсъкрытъ языкъ е ѝ, какъ то и на българскы говоримъ языкъ: *азъ щѧ* ѝ, какъто и *ли* е лити — ли, *азъ щѧ ли*; и *пи* — пити, азъ щѧ пи и проч. Въ бѫдощее *ли-щѧ*, *пи-щѧ*, и проч. Нѣкои си странни учени и наши граматници сѧ мѫдрували чи българскы языкъ ушь изгубилъ неопрѣдѣленное си наклоненние! нъ тии сѧ на това много изльгани и незнаѩть що думѫть! Български говоримъ языкъ съхранилъ неопрѣдѣленное наклоненние сѫщо, какъ то е писано въ самъ-съкрытъ языкъ безъ никакваѩ разликѧ, какъ то и бѫдощое врѣмѧ: *дащѧ ти. казащѧ ти*, е исто и на самъ съкрытъ языкъ, сички же окончания иманъ на *атъ*, *аръ*, *анъ*; на *о*, *у*, *а* сѫщо гы има какъто и на Българскы.

[32]) Въ врѣмѧ завладѣниѧ Българии отъ Цымисхы, кога Борисъ и Романъ царь — Петрови сынове, были отведены въ Царыградъ, византийска повѣстность казва, чи Борису и Роману было дадено достойнство *конюръ* — *кытнъ*. Таи рѣчь е заблѫдила много изслѣдователи да ѩ мыслѩть чи не е българска; нъ странна, *татарска!!!* Нъ тии господиновци, ако знаихѧ българскы языкъ да разглѣдѫть, чи отъ *конь* — ἵππος, става прилагатьлно *конюръ*, отъ *кытъ* — κώμη — кытка — грыва кона, става тоже *кытьнъ* — *кытнъ* — кычащый, лѣсно щѣхѧ да узнаѩть, чи рѣчь *конюръ* — *кытнъ* е равна съ ἱππόκωμος, или ἀρχηιππόκωμος — чьловѣкъ кои е кычалъ царскы коние изпьрво, а послѣ станѫло и санъ. Исто и французкое chevalier е отъ cheval — конь, безъ притуриѧ на *кытъ*, защото французкы языкъ е бѣденъ и не може да състави нужны си рѣчи, какъто нашъ българскы. Въ Манасийнѧ лѣтопись попъ Филипъ Българинъ тълкува рѣчь κώμης = конско попечение. „Си прьвѣе убо попеченіемъ почьтенъ бысть коньскыимъ. Сирѣчь комисъ поставленъ бысть. Таже и паракимум[illegible] зне іе вещь въ Грькохъ велика.“ (Вишь въ Манасийнѧ лѣтопись дѣ с[illegible] ия за Василя Македонца Българина отъ село Бѣлипра[illegible] Одринско[illegible], кое мѣсто носило има Македония, какъ то и Бълг[illegible] ли има [illegible]) Свѣщно [illegible] ѣщо е въ истинѧ чьловѣци, кои н[illegible] единъ и[illegible] а пишѩть за него и заповѣстно[illegible] народ[illegible]! Такива чьловѣци сѧ достойн[illegible] ь другы понатия о народу [illegible] гарскы языкъ и безъ

да е виждалъ Българинъ, заузѣлъ са е да пиши и писалъ много глупости за българскы изыкъ, какъ то и българскы народны пѣсны е изкрывилъ! А Господинъ Буслаевъ въ свой-си, *опытъ исторической грамматики рускаго изыка*, е зѣлъ за образецъ *лучшаго съчинителя* ново-българскаго изыка Г. Безсонова!!! Вишь съчинение: „Опытъ исторической грамматикы рускаго изыка.“ Буслаева, изданое въ Москвѣ 1858 л., дѣ Господство му казва за *лучшаго съчинителя* ново-българскаго изыка, „Безсонова, грамматика новобългарскаго изыка, присовокупленная къ его изданию Българскихъ пѣсенъ въ Временникѣ Императорскаго Московскаго общества Истории и Древностей Російскихъ 1858 л. и въ отдѣльныхъ оттискахъ. —

[33]) Единъ французинъ пѣтникъ Бертрандонъ де ла Брокиерь, кой е ходилъ на поклонение въ Іерусалимъ, вращающъ са прѣзь Българинъ въ 1432 лѣта описва пѣтишествие си и казва. „Додѣ сьмь ишалъ прѣзь Македониѫ, Българиѫ и Расиѫ (Сърбия), видѣхъ чи Турчинъ събираше войскѫ т. е. заповѣдалъ бѣ да са приготовѭть они кои сѫ за това утрадени. Ные по пѣта, дѣ смы приноцовали, по всѣко мѣсто смы находили Българы, кои сѫ Християни и кои намъ казвахѫ, чи онъ-зи кой държи кона за бой (войнѫ), не плаща *харачь*, нъ е унужденъ да ходи и съваюва съ Туркамъ; а другии (кои нѣсѫ воиници) плащѭть по падесать аспры (акче — дукахце, 3 дукахца = 1 пара) на главѫ. Приказвали ми сѫ ище, чи има капетанъ (воивода) нѣкой си на има *Диземъ-беи*, кой варди земѭ отъ влашкы границы до чърнаго мора; *Зинанъ-бей* же отъ тѣхъ границахъ до Боснѫ, а Исакъ-бей отъ тамо до Славониѫ. Това ми сѫ казали у деспотовъ дворъ.“ Тыа пѣтишествени записки са нахождѭть въ царское книгохранилище въ Парисъ подъ брой 10.264. вишь Сърбскы Гласникъ свьрзка VI.

[34]) За Султанъ Муратовѫ смьрть на Косово-поле найвѣрно доказатьлство може бы слѣдный ферманъ, обнародованъ на Сърбскы въ X. свьрзка Гласника имъ.

Ангелъ Теодоровъ
АДВОКАТЪ
ГУСЕ

Ферманъ

Кого е Султанъ Баязитъ Илдъримъ издалъ, изправающъ мьртвое тѣло султана Мурата въ Брусѫ на погребение, Брусинскому кадию и Сюлеманъ-бею първому векилъ-харчю.

Лѣто турско 791, а отъ Христа 1389.

(приводъ отъ Турскы).

Тебѣ Брусанскому кадию, кой си найправосѫдный между мюсломанскимъ сѫдникамъ, кой си найдобродѣтълный между священикамъ (шевланамъ) едного Бога славящимъ, кой си изворъ мѫдрости и добродѣтели, наслѣдникъ пророковихъ знании, и кой си прѣдмѣтъ Благоволения царства ми (нѣка ти са умножи благодѣтель), и тебѣ, мой векилъ-харчю Сюлюманъ бей! кой си найвѣрный между вѣрнихъ ми, кой си цвѣтъ мюсюлманства и украшение прѣсвѣтлыа Мекы и Медины, (нѣка до вѣка въ чьсть останешь), —

кога приспѣе тои-зи мой высокъ ферманъ, знайно да бѫди, чи послѣ Косовскаѭ побѣдѫ, коѭ смы по Божиѭ нарадбѫ добыли, баща ми Султанъ Муратъ, кого животъ е былъ счастливъ, а смьрть мѫчьничьска, при всѣмъ томъ що сѧ е онъ послѣ сновидѣние си всевышному творцу молилъ, да го удостои мѫчьничьства, невредимъ въ полно здравие повьрнѫлъ отъ боилища въ шаторъ, кой е до неба възвышенъ. — И когда смы най голѣмѫ радость и задовольствие имали, глѣдаище, какъ сѧ отсѣчени банскы глави подъ подковамъ конскихъ ногъ търкалѭть, какъ нѣкои си съ вьрзанѣ рѫцѣ, а нѣкои си съ изприбиты мишцы (рамени) стоѭть, тогава ненадѣйно единъ нѣкой си иманемъ Милошъ Копиличь, дошавшъ съ лукавствомъ и притворностиѭ, казалъ, чи е приѣмнѫлъ ислимскѫ вѣрѫ, молѧщъ да сѧ приѣмни и онъ въ раду побѣдоносцевъ войновъ. — И когда по молению негову былъ пропуснѫтъ, да цѣлуетъ ногы свѣтлаго царѧ, онъ вмѣсту да изпьлни това, управилъ е неустрашимо отровны ханцаръ (ножь), кого е ималъ съкрытъ въ рѫкову си на свѣтлое тѣло прѣсвѣтлаго царѧ, и задавшъ му тишкѫ ранѫ, напоилъ го съ мѫчьничьскы сокъ (шербетъ). Онъ е вѣкы причисленъ въ онъ-зи чинъ, кого е всемогѫщый творецъ установилъ за мѫченицы, пророцы, вѣрны и непорочны. Негова душа, подобна птици, лѣтае сега по насадены полета отъ райскы шипцовы цвѣтиѧ. (Нѣка сѧ излѣе на него благодать божиѭ.) Пощо е реченый Милошъ причинилъ дѣло сие, нагърнѫлъ е да бѣга прѣдъ войнъмъ, кои сѧ сѫ блѣсталѝ къту звѣзди на небо, нъ быде достигнѫтъ отъ храбрихъ войновъ и посѣченъ на кѫсове. Услишавъ азъ за тойзи случай, упѫтилъ сьмъ сѧ къмъ мѫченичьскаѭ постельѫ, нъ него, царѧ, мьртва наидохъ; а въ истое него врѣмѧ случило сѧ е, та и мой братъ Якубъ-бей у вѣчность сѧ е приселилъ. Азъ сьмъ проводилъ блистатьлнѣйшый ковчегъ съ тѣломъ отца моего съ вѣрны людие, да сѧ тамо съхрани. Тако убо когда приспѣе тѣло тамо, вые щѣте го погрѣба, безъ да обисните нѣкому си тои-зи случай, нъ ще да покажите прѣдъ свѣтомъ знацы побѣды, щото непримители да не бы были въ състояние да примѣтѭть нѣщо си.

Тѫй да знайте и тому моему сватому знаку да сѧ повиновате.

Писано у половинѫ мѣсеца Шабана 791 година.

Оригиналъ сѧ находи въ Царыградъ и отъ него е добытъ приписъ отъ Г-на К. Николаевичѧ прѣжде бывшаго Сърбскаго капу-кихаѭ въ Царыградъ.

[35]) Таѭ рѫкопись е наидена въ Жерунѫ въ 1838 у некого си Димитра бывшаго учителѧ тамо. Господинъ Анастасъ Дукиѭди, родомъ Сливненецъ, въ него врѣмѧ отъ любородности подбуденъ ходилъ е нарочно да издири нѣщо си отъ нашы драгоцѣнны старины. Отсвѣнъ неѭ рѫкопись онъ е наишалъ и другы нѣколко листове на кожѫ писаны отъ чърковны книгы, събралъ е и нѣколко си народны пѣсны, описалъ и мѣстности. А сичко това е извьршилъ на свои разноскы и придалъ гы покойному В. Априлову во Одесѫ. Нъ тии сички Априлови збирки сѫ разпилѣли послѣ смьрти его. Таѭ же рѫкопись сѧ находи днѣсь въ рѫцы Г-на Николаѧ Мурзакеювичѧ, какъ то и други много старо-български рѫкописи. Г-нъ Мурзакевичь ѭ зѣлъ да ѭ прочьте и си ѭ освоилъ! Знайно е чи [illegible]ловъ къту сѧ бѣ провъзгласилъ изъ Българиѭ за прос[illegible]мо съ голы рѣчи и за пустѫ славѫ, отъ разны мѣ[illegible]ѫ и рѫкописи и мо-

нети и народни пѣсни, нъ то сичко са изгубило, какъ то казахмы, послѣ смьрти му. Отъ народны пѣсны остали нѣколко си приписани отъ него, нъ той къту са трудилъ да гы гуди въ ритмы, поправилъ гы по рускому своиству и така гы изкрывилъ, щото ни руски ни български станѫли! Ные казахмы, чи Г-нъ Априловъ за пустѫ славѫ и съ голы рѣчи е былъ провъзгласенъ за родолюбецъ, основаще са на живы свидѣтьлства. Той е былъ толко чюденъ срьбролюбецъ, щото е оставилъ нѣколко си млади Българчета учащи са въ Одесѫ да умрѫть одъ ускѫдности нуждного имъ препитаниа и одѣыниа! А покойнаго Венелина, кой са убьрнѫлъ камъ него за помощь, оставилъ е безъ отговора, и той славный мѫжь отъ ускѫдности е починѫлъ въ московскаѩ болницѫ! А послѣ, кога одешкии Българи сѫ поискали да му въздвигнѫтъ паматникъ, В. Априловъ е былъ изпьрво на това противникъ! Нъ ще кажи нѣкои си, чи завѣщалъ за Габровско училище състоѩние си. Чи можаше ли да го зѣми съ себе си въ гробу? Той щѣ нещѣ го остави. Родолюбие истинно е чьловѣкъ въ животу си да извърши що можи, безъ да изисква условиа да го наричѫтъ тѫй или онѫй. Ные имамы живы примѣры днѣсь отъ такива родолюбцы Българы, кои струвѫть добро, защото е добро, и не изисквѫть тытули и условыа!

[36]) Шризмо — ὁρισμὸς — заповѣдь, повелѣние. хорѣ — мѣсто отъ χωρίον — хоръ и хора значи народъ, събрание, та рѣчь са находи и въ Зендскы языкъ въ такова значение. Клисури — κλεισοῦρα — грьц. заключено мѣсто по тисныа горскы проходы, устиа, дѣ въ старость имало желѣзны врата. Форосъ — foire — търгъ, пазаръ. кумеркъ — мытъ, гюмрюкъ. оргиа — гнѣвъ (ὀργὴ — грьцк.) Отъ таѩ граммотѫ са види колко обшырно е было Българское царство въ врѣмѧ Асѣна I.

[37]) Тѣи-зи пѣсни ми са проводени въ Одесса отъ Господина Крьста В. Търпанова, кой гы е слушалъ отъ нѣкои си старцы въ Котилъ. Тии сѫ' твърдѣ важни; защо сѫ' повѣствуватьлни и относѫть са прѣди падениа Българии, кога са сѫ' чѫсто били Българи съ Гърцы въ равнѫ Руманиѩ, а най паче въ Подгорье т. е. въ подножие Старыа Планкны въ Тракийскѫ странѫ. А въ двѣ отъ тѣхъ сѫ спомѫнува Боинъ войвода, кой е сѫщый Боинъ, прѣдвождаѩщый Симеоновы полковы подъ Царыградскы стѣны. Въ тѣсь пѣсны са види, чи той былъ и на Мацарскаѩ биткѫ, кои дѣиствительно е была подирь Царыградсый походъ Симеона великаго.

НАРОДНИ ПѢСНИ.

(Донкина надь Гърцы побѣда.)

Донка дума бачю си,
Чюли Бачко-льо разбрали!
Гърци *Подгорье* минѫли,
Нашѫ сѫ' войскѫ разбили!
Млады момы поробили,
Въ Цары града гы отвели
И гы съсъ въжи вьрзали,
И по улицы водили
Да имъ на мѣчкы играли!

Ангелъ Теодоровъ Дворетъ Пуле

Не могъ, бачко, да търпъ!
Разпаши сабѭ дамаскъ,
Азъ да си ѭ припашѭ,
Да поведѫ момцы юнацы,
По горы азъ да си идѫ
Та да си Гърцы пристигна,
Пристигна и гы навиѭ.
Припаса Донка, Донке ле,
Припаса сабѭ дамаскъ,
Въсѣдна кона гарвана,
Повела отборъ юнацы,
Доло въ Румаиѭ отишла,
Пристигна Гърцы юнацы,
Войскѫ имъ е разбила,
Съсъ кона си гы тъпкала,
Съсъ сабѭ пѫть отварила!
Клала е Донка, робила,
Тры хилиды е изклала,
Трыста е робы довела.
И въ тъмницѫ гы запрѣла.

ДРУГА.

(Стоянъ и млада заробена Гъркыня.)

Чюнай малу голѣму
Момцы юнацы пишете.
Млады войводы отбирете
Въ Цары градъ да си идимы.
Да идимъ да го призъмнимъ
И пакъ на задъ да додимы.
Гърци съ насъ бои имѫтъ.
И щѫ, мали мъ да идѫ.
Да идѫ и пакъ да додѫ.
Много имане да зѣмѫ.
Да додѫ да съ уженѫ.
Леди Стоянъ и додѣ.
Доведи кона хранена.
Донеси много имане.
Доведи кона Гъркыня.
Майцѣ си млада робыня.
Нещу си млада слугыня.
Държе ѫ Стоянъ що държе
И пакъ съ съ нея що лѣгнѣ.
Робыня млада!

Боинъ побѣжда Мацары и отмьщѣва имъ.

И чювай, мамо, и чювай!
Голѣмъ бой е станѫло
Горѣ ми, горѣ въ Мацарску.
Войскѫ ни сѫ' разбили,
Четиры войводы убили!
Рача и Станча убили,
Кирча, Юванча робы фанали,
Въ тьмны тьмницы фърлили.
Боинъ ще не отводи!
Момцы юнацы да заведе,
Морафцы да си навие,
Кирча, Юванча да си отърве.
Ей чи си Боанъ достигна,
Избилъ е момцы Моравцы,
Пороби млади Мацарцы.
Стары си бабы колѣхѫ,
Млады си булкы робѣхѫ.
Тишмо иманье зѣмахѫ.
Боинъ имъ тихомъ думаши:
Ой ви! вые отборъ юнацы!
Не си моми робете,
Тии подирѭ ни ще додѫть
Тии сѫ' наши посестрими,
Тии сѫ' народъ Българскы,
Ные ще гы уженимы,
За нашы славны Българы!

Анголъ Теодоровъ
АДВОКАТЪ

Боинъ войвода или Българскы походъ въ Горнѭ Мора Боемиѭ.

Протогири выкѫть,
Клепала клепѭть,
Изъ града Ракова:
Събори са събирайте,
Момцы юнацы отбирайте!
Млады войводы пишете!
Боинъ дума маици си:
Тры нѣща сѫ' мамо на свѣта.
И тры тѣ ми са ревнѭть.
— Хубавѫ момѫ да либѭ,
Да либѭ и да ѭ зьмна.
Хранина кона да ѣздѭ,
На прѣдь юнацы да вьрвѭ,
Кравайницѫ сабѭ да вьртѭ
И тънкѫ снагѫ да кьршѭ. —
Момцы юнацы писали,

И мене младѫ войводѫ.
Горѣ въ Моравиѭ да идимъ
Моравѫ да си привзьмнимъ,
Момцы Моравцы да потрошимъ,
Момы Моравчанкы да робимъ.
Млого сѫ, мамо, хубави,
Хубави ѭще гыздави!
Щѫ идѫ мамо, щѫ идѫ!
И пакъ щѫ сѧ завьрна.
Момѫ Моривчанкѫ да зьмна,
И тука да ѭ доведѫ
Тебѣ, мамо, млада робыни
И менѣ млада слугыни.
Млада цирица да стани.

. . . . . .

. . . . . .

Ходи Стоинъ и нави
Моравии си привзѣхѫ
Моравиѭ ѭще Боениѭ (Боемии)
И ни сѫ назадь вьрнѣхѫ

. . . . . .

Имѧ му Боинъ гудихѫ

. . . . . .

Млада робынѧ доведи
Въ Търнову градъ отидѣ
И го царь гудили.
И имѧ му прикрьщали

. . . . . .

Робыни млада царица.

. . . . . .

Всѣкы види отъ съдьржанию, каквѫ важность имѫть тѣи-зи старо български пѣсни, кои сѧ относѭть въ Симеоново врѣмѧ т. е. тии сѫ 1000. годишни пѣсни, съхранивше сѧ и до сега въ народу! Ные гы оставимы за сега безъ обшырны за замѣчаныѧ, защо то тии ще сѫ вмѣстѭть и въ трѣтаѭ часть Показалеца. Нъ само толко забѣлѣжвамы въ кратцѣ, чи тии увардили сѫщаѭ повѣствуватьлнѫ истинѫ за тѣхъ врѣмена. Кой е прочиталъ Българскаѭ повѣстность знай, чи великый Симеонъ побѣдивъ Византийцы подъ самы царыградскы стѣны за веднѫшь свьрзва миръ съ тѣхъ и враща сѧ въ Българиѭ. Отъ тѣсь пѣсны ные видимъ ясно, защо сѧ е вьрнѫлъ, а найцаче отъ имѧ Боинъ. Ные видѣхми въ Симеоновѫ пѣсень чи самъ Симеонъ командувалъ подъ царыградскы стѣны Българское войнство, нъ и нѣкой си Боинъ *вьрвѣлъ напрѣдь, клинъ си вьртѣлъ и Златнѫ вратѫ глѣдалъ.* Въ тѣзь же пѣсны видимъ, чи Мацари разбили едно Българско отдѣление въ Горниѭ Моравѫ или въ Боениѭ, убили нѣколко Българскы войводы, и нѣколко си заробили; а Боина го ѭще нѣмало да иди да разбие Мацары и да освободи Българскы войводы. Дѣ е былъ Боинъ? разумѣва сѧ чи ѭще подъ цари-

градскы стѣны съ Симеона великаго, кой добывшъ извѣстие за Мацарское движение унуждилъ са да остави Царыградъ и да прати Боина противъ Мацары. Еще видимъ отъ тѣсь пѣсны чи Боинъ са избралъ за главны воиводѫ въ градъ Раково и чи избирание ставало общенародно. Въ послѣднѫ пѣсень има изоставено нѣщо си и входи друго има Стоинъ, за това са гудихѫ измежду капчици, да са знаи чи не е пьлна. Азъ ѭ обнародовахъ какъ то ми е проводена отъ вышеломанѫтаго господина. Раково же е между Сливенъ и Котилъ, малко днѣсь селце, нъ на около му са находѫть много старини, и за него има много попрѣдания въ Котилъ и Сливенъ, а вѣрное, чи той старъ градъ, къту са развалилъ, населилъ днѣшны Сливенъ и Котилъ.

[38]) Страннѫ рѣчь *мантия* замѣнивамы съ старо-българскѫ нашѫ народнѫ *турпань*, основаѭще са на еднѫ народнѫ Българскѫ пѣсень и пословицѫ. Въ Ладины пѣсны, пѣимыа въ призникъ св. Лазара, кой е замѣнилъ Ладино има, кога ходѭть малки момичета да *лазаревѫть* или по-право *ладувѫть*, пѣе са и слѣднаи пѣсень:

Сиви мои гълѫбци,
Дѣ сти вы лѣтали?
По царювы дворы!
Що ни царъ работи?
Бѣ излѣзалъ отколѣ
Царъ съ воиницы на поле.
Пъприще си гонѣше,
Храненъ конь ѣздѣше,
Дъло копье вьртѣше,
Мѣдны щити ломѣше!
Що царица тъкмѣше?
Въ станъ царица сѣдѣше,
Царю *турпань* тьчѣше.

Антонъ Теодоровъ Адвокатъ

А пословица са е съхранила между Българьмь по слѣдному начину: кога искѫть да кажѭть нѣкому си, чи нѣще добые нѣкоѭ си голѣмѫ наградѫ, казвѫть: *то ще та ублѣкѫть съ турпань*, а по нѣгде си прибавѭть и *царскы*. А то ще кажи съ другы рѣчи, *съ това що чинишь ты, не ся надѣи чи щѫть та направи царь*.

Нека разглѣдамы и словопроизводение на таѭ рѣчь, да не бы нѣкои си мѫдрецъ ѭ зѣлъ за татарскѫ! корена рѣчь ѝ е *тур*, кои значи извышение. *Туръ* значи и *кули*, по турскы. Ные имамы на Българскы языкъ рѣчь *туримъ* — гуждамъ отъ горѣ, и трупамъ и *трупъ* — чьловѣчьское цѣло тѣло изправено на горѣ, *торъ*, прьсть, кои са тури на повьрхность земы да са нагои, и *натурвамъ* т. е. правѭ земѭ да стани по силна. Отъ сичкы тыа са види чи таи рѣчь е старо-българска и има значеніе: *гудено отъ горѣ*, извышено, а знайно е чи царскаи дрѣха *турпань* (мантия) е врьхна дрѣха, коѭ е облачилъ царь врьху другы си дрѣхы. Отъ послѣ въ книжевны българскы языкъ са вижда та рѣчь замѣнена съ *багрениця*, т. е. дрѣха направена

ние Българскихъ дѣлъ, по Византиицѣмъ. Народна Българска пѣсень царю Симеону. Забѣлѣшки. Петрово царствувание. Сватославъ Рускы и Цымисхый. Крьстоносни походи съ каквѫ цѣль започнѫхѫ. Появление Асѣна и брата му Петра. Народна пѣсень. За българскаѭ въ Цариградъ книжевнѫ общинѫ, и за исуитское появление между Българы. Десать Българскы пѣнизи съ изисненыѧ.

СЪДЬЖАНИЕ ВЪ ЗАБѢЛѢШКЫ.

1. Що значи *легенда* и какво уцѣнение трѣба да има. Папски були. 2. пропаганда. 3. какъ постѫпвѫтъ въ Хиндистанъ Исуити. 4. рѣчь цамии. 5. за търновскы надписъ. 6- рѣчь *тытулъ*. 7. рѣчь Фрѫгъ, Фрѫзи. 8. за що е уставилъ Асѣнь Емануила зетѧ си да бѫди Деспотъ въ Солунъ. 9. на каквы срѣдства сѫ' прибѣгвали Византийци да умегкчѭтъ воены Българскы духъ. 10. за отломъка Патриарха Евтимии. 11. *Ἐπιβάτες*. 12. за българскы книжевенъ изыкъ, какъ е страдалъ. 13. Морно-поле въ Търново. 14. за има Шкѣи, що назовава влашкы лѣтописецъ Българы. 15. кое Самскрыто племѧ е дошло найнапрѣдь отъ Хинуистина въ днѣшнѫ Българиѭ. 17. за казазъ-Артина. 18. за обичнаѭ клеветѫ въ Турско. 19. рѣчь Павликинъ. 20. рѣчь робъ и работа. 23. нѣколко стари имана. 24. за Крумовъ въпросъ. 25. рѣчь Хаканъ. 26. Крумовъ законъ за просащы. 27. Помана и Въртимъ етрурскы божьства. 28. рѣчь пѣнизъ. 29. рѣчь рупъ. 30 Михалъ-Беюви потомцы. 31. рѣчь рахванъ. 32. рѣчь конырь-кытнъ. 33. Французшкы пѫтишественикъ прѣзь Българиѭ въ 1432. 34. за Султанъ Муратовѫ смьрть на Косово-поле отъ турскы ферманъ. 35. за рѫкопись отца Паисии що сѧ находи въ Одессѫ. 36. разиснение на нѣкои си рѣчи въ Асѣнюва златопечѧть. 37. Народни Български стари повѣствуватьлни пѣсни. Донкина надъ Гърцы побѣда. Стоинъ и влада заробена Гъркыни. Мацарска бытка съ Българы и побѣда Боинова. Боинъ войвода или Българскы походъ въ горнѫ Моравѫ и въ Боемиѭ. 38. рѣчь турпань (мандии).

ПРИБАВЛЕНИЕ.

Въ сие съчинение възпоманѫхмы имѧ Михалъ-Бей, кой прѣдвождалъ Помацы Българы съвоювавшы съ Илдърѫма Баизита въ 1401. противъ Тимерлана или Демира Татарскаго Хана въ Малѫ-Азиѭ. Другы же Михалъ-Бей сѧ спомавува ище въ по по-слѣдны врѣмена, т. е., кога Турци воювали нѣколко пѫти противъ Мацары. Єдного Михаль-Беи потомци живѣѭтъ и днѣсь въ Ихтиманъ, носище имѧ и подписуѭще сѧ Михаль-Бейлери — Михаль-Беювци; а втораго потомци сѧ нахождать въ Бѣлѫ и Лѣтницѫ, села въ Търновско укрѫжие, не особаче подь това имѧ. Въ Одринъ (Едрене) има мостъ, кои носи имѧ *Михалъ-Бей Йюпрюсѫ* — Михалъ-Беювъ мостъ, и цамии Михалъ-Беи — цамиси или Имарети — Михалъ-Беюва цамии, задушбина. Въ Цариградъ, въ Евкафъ калеми (попечитьлство надъ сичкы задушбины) има и Михаль-Бей въкуфу — Михаль Беюва задушбина. Одринскы Михаль-Беювъ Имаретъ — задушбина, ималъ е приходы си отъ Плѣвень и плѣвненскы нѣкои си села, т. е., тии села сѫ' были нарадени да плащѫтъ тамо, защо тии съ врѣмѧ были Михаль-Бегови притѫжаныѧ, а подирь смьрти му завѣщалъ да плащѫтъ за обдьржанинѧ Одринскаго Имарета и поправленинѧ моста (о тому смы писали по обшырно въ забѣлѣшкы първыѧ части Горскаго Пѫтника). Тѣй-зи сѫ' двѣ важни лица за Българскѫ отъ послѣ паденинѧ

Българии повѣсность. Ные щѣмъ каза нѣщо си за появлениѧ едного Михаль-Беи отъ колко е намъ познато.

Подиръ паденіѧ Търнова града, кой слѣдъ тримѣсечнѫ тиснѫ обсадѫ, быде привзѣтъ съ нападениемъ отъ страны *Хисари*, що сѧ зове днѣсь, отъ Илдьрѫма Баизита, послѣ Косовскѫѭ съѭзнѫ биткѫ, двѣ голѣмы и рѣшительны сръженіѧ сѫ' станѫли между Българы и Турцы; едно въ Никополско поле, а друго въ Софийско. Турцы и въ двѣ сѫ' остали побѣдонохци. За Софийско поле имамы народны пѣсны съхранени и много ѥсны попрѣданыѧ и нѣщо си записано. Тамо е прѣдвождалъ Българское войнство самъ Шишманъ съ двама си остали сынове, коимъ имѧна ѥще нѣсѫ ѥвни: понеже два негови брата Асѣнь и Михаилъ бѣхѫ погинѫли ѥще въ попрѣдны врѣмена нападениѧ Турковъ и то въ Руманиѭ въ бойное поле. Въ Софийское же поле Шишманъ падна убитъ въ бойное поле, единый му сынъ заробенъ, а другый побѣгна при стрыка си Страшимира въ Видинъ. Заробеный Шишмановъ сынъ, кого Турци споманувѫтъ подъ имѧнемъ *Шишманъ*, и кое е дало поводъ Хамеру да пиши, чи самъ Шишманъ былъ заробенъ отъ Турцы, той кажѭ, былъ изпроводенъ въ Брусѫ, дѣ ѥще е было главное и най-почитаемое сѣдалище турскаго царства; а отъ тамо е отраденъ съ 30,000, тысѧщы войнны, повѣчь отъ Българы, да сѧ бие въ вътрѣшность Азии противъ нѣкои си непокорны Туркамъ племена, дѣ е и онъ въ бойное поле погинѫлъ. Подирь Софийскѫѭ страшнѫ биткѫ, разбитаи остатка отъ Българскѫѭ войскѫ захванѫла е горскыѧ мѣста около Самокова, имѧнно въ Костенецъ и Ихтиманъ и държали сѧ сѫ' по тѣхъ тиснины нѣколко си годины. Костенецъ е привзѣтъ въ врѣмени Султана Мурата втораго, наслѣдника Мухамеда първаго, сына Баизитова 1421 съ нападениемъ и конечно е былъ разоранъ и разграбенъ. А въ Ихтиманскы тѧснины е прѣдвождалъ Българское войнство нѣкой си Михаль войвода, кой къту видѣлъ почти конечное разорение Българии и невъзможное вѣкы съпротивление, придалъ сѧ Туркамъ съ сичко си войнство на условыѧ, да остани пакъ управитель Ихтимана съ укрѫжиѧ му, кое и му сѧ дало потвьрдево съ бератъ отъ Султана Мурата втораго, сына Мухамеда първаго, сына Баизитова. Михаилъ войвода е приимѧнованъ Михаль-Беи, безъ да промѧни вѣрѫ си. Неговъ примѣръ сѫ' послѣдовали и други нѣкои си Български войводи, кои сѫ' были прибѣгли по тѧсныѧ горскы мѣста и сѧ сѫ' тамо бранили. Михаль Беюви потомци съхранили и до сега прадѣдно си имѧ и подписвѫть сѧ Михаль-Беногларъ — Михалъ-Беювци, а нихни потомственны права бѣхѫ сѧ съхранили, силоѭ берата Султанъ Муратовъ до Тензимата, т. е. тии да владѣѭть Ихтиманско укрѫжие и да сѧ ползувѫть отъ приходы му. А отъ Тѣнзимата насамъ; къту стана друго приобразование Турскаго правленіѧ, тѣмъ сѧ упрѣдѣли да зѣмѫть по 500 тысѧщи гроша отъ царское съкровище, кое може и до сега да имъ сѧ дава. Тии живѣѭть и до днѣсь въ Самоковъ и Ихтиманъ, говорѭть чисто българскы и отличавѫть сѧ отъ другы Турцы по миролюбивое и дружелюбное съ Българы отношение. Това е за Ихтиманскы Михаль-воивода. Видѧ сѧ ѥвно чи Ихтиманскы Михаль-Бей не е былъ прѣдводитель Помаковъ въ Тъмерлановѫ биткѫ; защо той е былъ много по послѣ отъ Баизита, какъ то видѣхмы. А за Бѣлѥнскый не сѧ знаи, да ли е былъ другы нѣкои си Михаль-воивода, или се отъ сѫщаѭ Ихтиманскѫ породѫ, и носилъ и той прадѣдное си имѧ, какъ то го носѭть днѣщни Ихтимански Михаль-Беювци? Забѣлѣжительно е обаче чи и

Бѣлински потурнаци, за коихъ са казва чи были се потомци нѣкого си Михаль-Беи, и тии сѫ' сѫщаго характера съ Ихтиманцы, говорѭть чисто Българскы, а нѣкои си отъ тѣхъ прочитѫть и пишѭть той-зи изыкъ. Тии и по религии сѫ отличѭть отъ другы Турцы. Тии сѫ' почти сички, отъ Бекташинскаѭ сектѫ, отъ коѭ сѫ' были и Еничѫри, съставивше са се въ тѣхъ врѣмена, кога е падала Българии, отъ Българы повѣчъ, какъ то е знайно.

Въ тѣхъ Михалъ беювцы, какъ то и въ другы спахийскы беюве, отъ Българскѫ отъ тогашны врѣмена породѫ, нахождѫть са твърдѣ важны работы за нашѫ повѣстность. Първо въ бераты имъ е записано едно и какво да е историчьско събытие, за кое имъ сѫ дадени, и кое разыснѣва точно нѣщо отъ нашѫ повѣстность; понеже въ вѣскы бератъ е записано и лѣтосчисление. Отсвѣнь берати имъ, въ тѣхь са нахождѫть и български старини, къту срьбърни издѣлиа, урѫжие, пѣнизи, конскы отъ тогдашны времена украшеныа и друг., а може бы и стари Български книги и записки. Приказвалъ ми е единъ ближенъ сродникъ ловчанскаго днѣшнаго Българина епископа Иларіона, чи въ Ловичь имало нѣкои си отъ Българскѫ породѫ, отъ тѣхь врѣмана, бей, кой изпродалъ нѣкаквы си стары Българскы срьбърны работы. Иларіонъ гы купилъ и гы развалилъ та си посрьбрилъ пастырскый жезьлъ (патирица), направилъ си кафены похлупкы (зарфовы) отъ тѣхъ драгоцѣнны Българскы старины! О невѣжьство калугерско!!!

Ные прибавихмы това разыснение са Михаль-Беювцы да разыснимъ съврѣменно и онова що споманѫхмы, чи Българскаи борба съ Турцы са простирала почти 75 годины, до конечно имъ падение и чи Страши-мирюва царска порода е истинѫ до тѣхь послѣдны врѣмена остала, какъ то е забѣлѣжено въ нашы народны лѣтописи. Нѣка кажимъ нъ кратцѣ ще нѣщо си. Муратова битка и смьрть на Косово поле е ивна и знайна. Мурата наслѣдилъ сынъ му Баизитъ. Турскы лѣтописци, какъ то и наши, Баизиту приписвѫть привзытиа Търнова града и Никопола, щото падение Търнова града не е могло да бѫди прѣды Косовскѫ биткѫ! Баизита наслѣдилъ сынъ му Мухамедъ пьрвый, кои ималъ бой съ Българы. Мухамеда же наслѣдилъ сынъ му Муратъ вторый, въ врѣмани коего е привзѣтъ Костенецъ и Ихтиманъ, какъ то свидѣтьлствува бератъ Михаль беювихъ потомкахъ. Муратъ вторый наслѣдилъ баща си въ 1421. А Страшимирювци и Шишмановъ сынъ, кой отъ Софийскѫ биткѫ е прибѣгнѫлъ въ Видинъ при тѣхъ, ще по подирь сѫ сѫществували какъ то е записано въ нашы лѣтописи. Отъ тыа сичкы са види ясно, и необоримо, какъ е было съ Българы . . . . Наши млади учени Българи, кои живѣѭть днѣсь въ Турско и многи отъ тѣхъ почнѫхѫ да учѫть турскы писменъ изыкъ, нѣка убырнѫть внимание на тыа работы да гы издирѭть и забѣлѣжѭть. Тукъ е найправый и найистинный източникъ за нашѫ повѣстность падениа Българии. Нѣка не мыслѫть чи въ европѣйскы списаныа щѫть наиди нѣщо си съвършенно и право о тому прѣдмету. Европѣйци твърдѣ малкѫ грыжѭ сѫ имали и имѫть за тѣхъ работы, а и нити могѫть гы удири и узна тѫй, какъ то можи гы изслѣдова единъ Българинъ. Българска стара и нова повѣстность трѣба' отъ Българина да са пиши. Българинъ е твърдѣ способенъ да изучи съвършенно добрѣ турскы писменъ изыкъ, какъ то и сичкы другы изыцы; примѣры живы имамы на това и нещѣ другы доказатьльства.

ПОГРѢШНОСТИ

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] второго Лѣта.
[illegible]
[illegible]
[illegible]

46.

DR 80 .R3
Niekolko reichi o Asieniu Purv
Stanford University Libraries
3 6105 041 504 890

DR
80
R3

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.